శ్రీః

ఋగ్వేద స్మార్తబ్రాహ్మణ నిత్యకర్మాష్టకమ్.

సస్వరాంధ్రప్రయోగమ్.

"స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః"

బ్రహ్మశ్రీ "వేంపటి వేంకటసోమయాజినః" తృతీయ
పుత్రేణ "సుబ్రహ్మణ్య సోమయాజినా" గ్రథితం

"ఆయుర్వేదవిశారద" "గోవిందవఝ్ఝుల వెంక
ట్రామశర్మణా మునిఖండాగ్రహారస్థిత
స్వకీయ "శ్రీపండితరాయముద్ర
ణాలయే" ముద్రాపితం
ప్రకాశితమ్ చ

ప్రథమ ముద్రణమ్ ౫౦౦.

౧౯౩౭

 [మూల్యమ్ రూప్యకత్రయమ్

Printer & Publisher
"Ayurveda Visarada,,
G, Venkatrama Sarma
Panditharaya Press
Munganda,
5-March-1937.

విజ్ఞప్తి

గమనింపు:— బ్రహ్మయజ్ఞాంగ దేవతర్పణములో మొదటగా౧అగ్నిస్తృప్యతు, ౨విష్ణుస్తృప్యతు, అనితర్పణము చేసినతరువాత ౩ప్రజాపతిస్తృప్యతు మొదలు "ఏవమంతానితృప్యతు" వరకుఁదర్పణ చేయవలెను. ఋషితర్పణలో౧౨"మహాసూక్తాస్తృప్యంతు"తరువాత"౧౩సనకస్తృప్యతు, ౧౪సనందన..., ౧౫సనాతన..., ౧౬సనత్కుమార..., ౧౭సనత్సుజాత..., ౧౮కపిల..., ౧౯వోఢు..., ౨౦పంచశిఖాస్తృప్యతు" యనిచేర్చుకొనవలెను.

పురుషసూక్త దేవతార్చనయందు పీఠపూజానంతరము పీఠనైవేద్యమును పూజాంతమునందు శంఖనైవేద్యమును జేర్చుకొనవలయును.

యజ్ఞోపవీత ధారణములో (౩౩౩పుటలో)

ఇతిసంకల్ప్య	(ఇట్లు సంకల్పించి) తరువాత
పూర్వవత్ ద్వితీయయజ్ఞోపవీతం ధృత్వాఽఽచమ్య	పైమంత్రముచెప్పి ౨వ,యజ్ఞోపవీతమును ధరించి యాచమించి

తృతీయ యజ్ఞోపవీతధారణమ్

ఉత్తరీయార్థం తృతీయయజ్ఞోపవీతధారణం కరిష్యే

ఇతిసంకల్ప్య	అనిసంకల్పించి
పూర్వవత్ తృతీయయజ్ఞోపవీతంధృత్వా ద్విరాచమ్య	పైమంత్రముచే ౩వ యజ్ఞోపవీతమును ధరించి రెండుసారులాచమించి

పూర్వోక్త + + ప్రీత్యర్థమ్ యజ్ఞోపవీతాంగ యథాశక్తి గాయత్రీమంత్రజపం కరిష్యే

(న్యాసపూర్వకముగా గాయత్రీమంత్రజపముజేసి)

తత్సర్వం బ్రహ్మార్పణమస్తు ॥

జీర్ణోపవీత విసర్జనమ్

(ఉపవీతవిసర్జనే కేచిదిమం శ్లోకం పఠంతి)

శ్లో॥ ఉపవీతం ఛిన్నతంతుం జీర్ణం కశ్మలదూషితం ।

విసృజామి యశో బ్రహ్మ వర్చో దీర్ఘాయురస్తు మే ॥

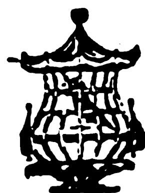
ఇతి జీర్ణముపవీతమున్ముచ్య	పైశ్లోకమును చెప్పి పాతయజ్ఞోప
జలే విసృజ్య	వీతమును దీసి నీటిలో వైచి
ద్విరాచమేత్	రెండు సారులాచమించవలెను.

గ్రంథ సంగ్రహకర్త నగు నేను పరీధావి సంవత్సరములో "తైత్తిరీయ స్మార్త బ్రాహ్మణ నిత్యకర్మాష్టక" మను గ్రంథముఁ జూచి, ఋగ్వేదములోఁ గూడ నిట్టి గ్రంథరాజ మున్న బాగుండుననిఁ దోచి యనేక పండితులతో ముచ్చటింపగ ప్రయోజనము లేకపోయెను. కాని ఈశ్వరానుగ్రహము వలన నా కోరిక నేటికి కార్యరూపముఁ దాల్చెను. ఇది పండితులచేఁ బరిశోధింపబడెను. పండితులిందుగల లోపములఁ దెలిపిన ద్వితీయముద్రణములో సవరించగలవాడను.

ఇట్లు పండితవిధేయుడు
వేంపటి సుబ్రహ్మణ్యసోమయాజులు.

— విషయసూచిక. —

— సాంకేతాని. —

ప= మా= పరాశరమాధవీయమ్

ఋ= సం= ఋగ్వేదసంహిత

అష్ట= అష్టకమ్

మం= మండలమ్

స్మృ= ము= స్మృతిముక్తాఫలే

ధ= ప్ర= ధర్మప్రవృత్తి

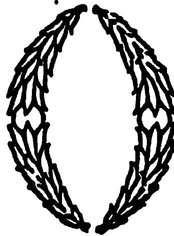
ఆశ్వ= సూ= ఆశ్వలాయన గృహ్యసూత్రమ్

ఆ= ప= ఆశ్వలాయన గృహ్యపరిశిష్టమ్

ఆ= స్మృతి= ఆశ్వలాయనస్మృతి

ముం= ఉ= ముండకోపనిషత్

గౌ=ఆ=సూ=గౌతమ ఆచారసూత్రమ్

ఋగ్వేద స్మార్త బ్రాహ్మణ నిత్యకర్మాష్టకము.

శ్రీశంకరగురవేనమః

శ్లో॥ సదాకాశచిదానందసదేకరసరూపిణే।
నిత్యశుద్ధనిరాభాసకూటస్థాయాత్మనేనమః ॥౧॥

శ్లో॥ ఆనందఘనమద్వంద్వం। నిర్వికారం నిరంజనమ్
భజేహంఽభగవత్పాదం।భజతామభయప్రదమ్॥౨॥

శ్లో॥ఋగ్వేదకల్పసూత్రాణాం। కర్తారం వచసాం నిధిమ్
ఆశ్వలాయనమానీన్ద్రం। భగవంతం నమామ్యహమ్ ॥3॥

శ్లో॥ కాలజ్ఞం సర్వవేదార్థభాష్యకర్తారమున్నతమ్।
విద్యారణ్యస్వామినం తం మహాత్మానం భజామ్యహమ్ ॥౪॥

శ్లో॥ బౌద్ధాది దుర్మతారణ్యమూలచ్ఛేదకృతం మునిమ్
అద్వైతసన్మతప్రాప్తి।కారణంజ్ఞానకారణమ్ ॥౫॥

శ్లో॥ శ్రీమత్పరమహంసశ్రీ । పరివ్రాజకభూషణమ్
జగద్గురుం మహాప్రాజ్ఞం । శంకరాచార్యమాశ్రయే ॥౬॥

కృతిసమర్పణమ్.

శ్లో॥ నిత్యాగ్నిహోత్రిసందీప్తం। శ్రౌతస్మార్త ప్రవీణకమ్
అపారబుద్ధిసంయుక్తం । సత్యశీలమకల్మషమ్ ॥౧॥

శ్లో॥ ఉదారభావగంభీరం । మహేతుప్రాప్తవర్ధనమ్।
అత్యల్పధనసంతుష్టం। మదీయజనకంగురుమ్ ॥౨॥

శ్లో॥ వేంపట్యన్వయసద్రత్నం । వేదశాస్త్ర ప్రవీణకమ్।
శాతం బహ్మావిద్యాజితనూజంనైష్ఠికోత్తమమ్ ।3।

శ్లో॥ శ్రీమద్వేంకటయజ్వానం। సర్వశిష్యప్రబోధకమ్।
సత్త్వైతముత్తమంగ్రంథం । దత్వార్థాయ, తెమా
శ్రయే ॥౪।

శ్లో॥ సర్వగ్రహాన్ సర్వతారాః । సర్వర్షీన్ సర్వదేవ
తాః।
సర్వశాస్త్రప్రవీణాంస్తాన్ । సర్వాన్ భక్తాన్న
మామ్యహమ్ ॥౫॥

—ఉపోద్ఘాతము.—

అష్టాచత్వారింశత్సంస్కారవివరణమ్.

శ్లో॥ జంతూనాం నరజన్మదుర్లభమతః పుంస్త్వం తతో విప్రతా।
తస్మాద్వైదిక ధర్మమార్గ పరతా విద్వత్త్వమస్మాత్పరమ్।
ఆత్మానాత్మవివేచనం స్వనుభవో బ్రహ్మాత్మనా సంస్థితః
ముక్తిర్నో శతకోటి జన్మసుకృతైః పుణ్యైర్వినా లభ్యతే భగవాన్ శంకరః॥

తా॥ జంతువులలో మనుష్యుడై పుట్టుట దుర్లభము. ఆమానవులలో మగవాడై పుట్టుట, ఆ మగవారిలో బ్రాహ్మణుడై పుట్టుట, ఆ బ్రాహ్మణులలో వేదోక్తధర్మమునందు ఆసక్తి యుండుట, అందులో పండితుడగుట మిక్కిలిదుర్లభము. ఆపండితులలో ఆత్మానాత్మలను తెలిసికొనుట, అందు నిర్వికల్పసమాధియును పిదప ముక్తి, ఇవి యనేక జన్మల పుణ్యవిశేషము వలనగాని లభించదు.

కావున యనేకకోటిజన్మల పుణ్యవిశేషముచే లభించినయీ బ్రాహ్మణజన్మను వృధాచేసికొనక ప్రతివాడును ముక్తికి [జన్మరాహిత్యమునకు] ప్రయత్నించవలెను. ఆముక్తి చిత్తశుద్ధివలనగాని కలుగదు. చిత్తమాలిన్యము తొలఁగుటకుగాను చిత్తమును స్వధర్మానుష్ఠానముచే యనగా, స్వస్వ వర్ణాశ్రమాచారవిహిత నిత్యకర్మాచరణముచే, సంస్కరింపవలెను. అప్పుడుగాని బ్రహ్మజిజ్ఞాసకధికారము కలుగును. ఈసంస్కారములు ౪౮. అవివరింపన:—

సంస్క్రియతే జ్ఞాన యోగ్యతామాపద్యతే పురుషస్య చిత్తమనేనేతి సంస్కారః॥

దీనిచే శారీరకముగాను ఆత్మనిష్ఠముగాను పురుషుని చిత్తము బ్రహ్మజ్ఞానము నొందుటకు యోగ్యమగునటుల సంస్కరింపఁబడును గనుక సంస్కారమనఁబడును. చిత్తశుద్ధియే సంస్కార ఫలము.

గౌతమ సూత్రే:—

౧. గర్భాధానం= గర్భః ఆధీయతే యేన నిషిక్తం వీర్యమమోఘం భవతి తద్గర్భాధానం (నిషేకః) నిషేకాద్బైజికం చైనో గార్భికం చాపమృజ్యతే.

౧. దీనిచే గర్భమున విడువఁబడు వీర్యమమోఘమై గర్భమును ధరింపఁ నిడును. గాన నిది గర్భాధానమనఁబడును. ఈసంస్కారము వలన బీజదోషముగర్భదోషము శాంతించును.

౨. పుంసవనం= పుమాన్ సూయతే తత్ పుంసవనం, గర్భపాత్రి సంస్కారః.

౨. ఈకర్మచేసిన పుత్త్రుఁడు కలుగును. గనక పుంసవనమని చెప్పఁబడును. ఇది గర్భపాత్ర సంస్కారము.

3. సీమంతోన్నయనం-సీమంతస్య= కేశరచనా విశేషస్య ఉన్నయన= ముత్తోలనమత్రేతి సీమంతోన్నయనం, గర్భ సంస్కారభేదః.

3. సీమంతము సమానముగ నెత్తియొత్తుచు చేయు నొక గర్భసంస్కారము.

౪. జాతకర్మ, "గర్భాంబుపానజో దోషః జాతాత్సర్వోఽపి నశ్యతి"

౪. ఈజాతకర్మ సంస్కారమువలన గర్భమునందు శిశువుచేయు గర్భజలపానదోషము నివర్తించును.

౫. నామకరణం. "ఆయుర్వర్చోఽభివృద్ధిశ్చ సిద్ధిర్వ్యవ

౫. ఈకర్మవలన నాయుర్వృద్ధియుఁ దేజోవృద్ధియు, వ్యవహార సిద్ధియు,

స్మృతే స్తథా। నామకర్మఫలం త్వేతత్ సముద్దిష్టం మనీషిభిః" — కలుగునని ఋషులచే నుద్దేశింపఁబడినది.

౬. అన్నప్రాశనం, "అన్నాశనాన్మాతృగర్భమలాశాదపి శుద్ధ్యతి" — ౬. ఈసంస్కారము వలన మాతృగర్భసంబంధమగు మలవస్తుసేవనము వలన దోషము సైతముపోవును.

౭. చౌడః, "బలాయుర్వర్చోవృద్ధిశ్చ చూడాకర్మఫలంస్మృతమ్." — ౭. ఈసంస్కారమువలనబల,ఆయుస్తేజోవృద్ధులు కలుగును.

౮. ఉపనయనం "ఉపనీతేః ఫలంత్వేతత్ ద్విజతాసిద్ధిపూర్వకా। వేదాధీత్యధికారశ్చసిద్ధిర్ఋషిభిరీరితా." — ౮. ఈసంస్కారమువలన ప్రథమమున ద్విజత్వసిద్ధియు, పిదప వేదాధ్యయనాధికారము సిద్ధించును.

ఏతానిపితృకర్తృకాని. — ఈ౮. సంస్కారములును తండ్రియొనర్పఁదగినవి.

౯. †మహానామ్నీవ్రతం "మహానామ్నీం దేవీముద్దిశ్యకృతం=మహానామ్నీవ్రతమ్." — ౯. ఈవ్రతమును ౧౩ఏటసలిపి "ఏవపంథాఏతత్కర్మ" అను ఆరణ్యకమునుచదువవలెను.

౧౦. మహావ్రతం=మహానామ్నీం దేవీముద్దిశ్య కృతంమహావ్రతమ్ — ౧౦. ఈవ్రతమును ౧౪ఏటసలిపి "మహామంత్రం" అను ఆరణ్యకమును చదువవలెను.

౧౧. ఉపనిషద్వ్రతం.ఉపనిష — ౧౧. ఈవ్రతమును ౧౫ఏటసలిపి

† ప్రాజాపత్యం, సౌమ్యం, ఆగ్నేయం, వైశ్వదేవం, ఈ౪ వేదవ్రతములు యజుర్వేదులకు.

దేవతా ముద్దిశ్య కృతం ఉపని షద్వ్రతమ్.

ఉపనిషత్తులను చదువవలెను.

౧౨. గోదానవ్రతం= గావగ ఖడ్యంతే అనేనేతి గోదాన వ్రతమ్

౧౨. ఈవ్రతమును ౧౬వ ఏట సిగలిపి మీసాలను తీసివేయవలెను.

ఇతిచత్వారివేదవ్రతానిఆచా ర్యకర్తృకాని.

పైనాలుగు వేదవ్రతములును వటువు నుద్దేశించి ఆచార్యుఁడు సలుపవల యును.

౧౩. సమావర్తనం= గురుకు లాత్సమావర్తనం యస్మిన్క ర్మణి తత్ సమావర్తనమ్.

౧౩.ఆచార్యునిగృహమునుండి వెడలి గృహస్థాశ్రమము స్వీకరించునిమిత్త ముఇంటికి వచ్చునప్పుడు దీనినొనర్ప వలయును. దీనినే స్నాతకమందురు.

౧౪. సహధర్మచారిణీ సం యోగః "దేవపితౄణాపగమం వివాహస్యఫలం స్మృతమ్.

౧౪. అనఁగావివాహము. దీనివలన దేవ పితౄ ఋణములఁదీర్చుకొనగల డు. ఆఋణములఁదీర్చుటయే వివా హమునకు ఫలము.

—:పంచానాం యజ్ఞానా మనుష్ఠానమ్:—

౧౫. దేవయజ్ఞః=యజ్యతఇతి యజ్ఞః దేవేభ్యోయజ్ఞః దేవ యజ్ఞః "యదగ్నౌజుహోత్యపి సమిధం తద్దేవయజ్ఞస్సం తిష్ఠతే" ఇతిశ్రుతేః.

దీనినిచేయుటవలన దేవతలు తృప్తి నొంది మనకు వర్షాదికములొసంగు చు చిత్తశుద్ధిని కలుగఁజేయుదురు. అ గ్నియందు హవిస్సుగాని సమిత్తు లనుహోమముచేయుట దేవయజ్ఞము.

౧౬. భూతయజ్ఞః= "య ద్భూతేభ్యోబలిం హరతి

౧౬. వైశ్వదేవానుష్ఠానమునకు తరు వాత బహిర్దేశమున భూతతృప్తి

తదూర్ధ్వభూతయజ్ఞస్సంతిష్ఠతే" ఇతి శ్రుతిః

౧౭. పితృయజ్ఞః = యజ్యతఇతి యజ్ఞః పితృభ్యోయజ్ఞః పితృయజ్ఞః యత్పితృభ్యోదదాతి స పితృయజ్ఞః ఏతేన పిత్ర్యాహం పితృప్రీత్యర్థం ద్విజాయ ప్రదీయమానమన్నదానమప్యవగమ్యతే.

౧౮. బ్రహ్మయజ్ఞః = "యః స్వాధ్యాయమధీతే స బ్రహ్మయజ్ఞః."

౧౯. మనుష్యయజ్ఞః "యన్మనుష్యేభ్యోదదాతి సమనుష్యయజ్ఞః"

ఇతి తానేతాన్యజ్ఞాన్యహరహః కుర్వీతేతి.

కొరకు బలినిచ్చుట భూతయజ్ఞము.

౧౭. పితృప్రీతినిమిత్తము స్వధాకారమగు పిండప్రదానము. స్వధాకారముగ జలమిచ్చుటయు పితృతర్పణము, ద్విజులకు భోజనమిచ్చుటయు పితృయజ్ఞ మనఁబడును. దీనికే నిత్యశ్రాద్ధమందురు.

౧౮. నిత్యము శక్తికొలది వేదమభ్యసించుట (ఋక్కుగాని, యజస్సుగాని, సామముగాని) బ్రహ్మయజ్ఞము.

౧౯. శక్తికొలది నతిథిలగు బ్రాహ్మణులకు నన్నమిచ్చుట మనుష్యయజ్ఞమనఁబడును. (ఈ 5 యజ్ఞములకే వైశ్వదేవమని పేరు. వీనిఫలము పంచసూనానివృత్తి.) ఈ 5 మహాయజ్ఞములను ప్రతినిత్యము చేయవలెను.

* అథ పాకయజ్ఞ సంస్థాః

౨౦. శ్రావణీకర్మ = శ్రవణానక్షత్రేణ యుక్తా పౌర్ణమాసీ శ్రావణీ, తత్ క్రియమాణా కర్మ శ్రావణీకర్మ.

౨౦. శ్రావణపూర్ణిమయందు చేయుహోమము శ్రావణీకర్మ.

* పాకేసంస్థా యేషాంతే పాకసంస్థాః పాకప్రధానా ఇత్యర్థః.

౨౧. సర్వబలి = సర్వేభ్యో బలిః.సర్వబలిః.

౨౨. ఆగ్రయణమ్=అగ్నేః అయనం భోజనం సస్యాదేర్యేన కర్మణా ఆగ్రయణం. నవాన్నాగమనాదినిమిత్తే సాగ్నికకర్తవ్యేయష్టి భేదే ఆగ్రయణం.

౨౩. ఆశ్వయుజీ = ఆశ్వయుజానక్షత్రేణ యుక్తా పౌర్ణమాసీ ఆశ్వయుజీ.

౨౪. ప్రత్యవరోహణం "ఆగ్రహాయణీ = ఆగ్రహాయణేన, మృగశీర్షా నక్షత్రేణ యుక్తా పౌర్ణమాసీ ఆగ్రహాయణీ, తత్రక్రియమాణంకర్మ ప్రత్యవరోహణశబ్దేనోచ్యతే."

౨౫. పార్వణః =పర్వణిభవః పార్వణః స్థాలీపాకః

౨౬. అష్టకాః= అశ్నంతి పితరో ౽స్యాంతిథౌ అష్టకాః "అష్టకాతు సమాఖ్యాతా సప్తమ్యాదిదినత్రయం."

౨౧. శ్రావణపూర్ణిమయందు సర్పబలిని చేయవలెను.

౨౨. దేనిచేత అగ్నిహోత్రునకు సస్యాదికము భోజనార్థముగా నియ్యబడునో ఆకర్మకు ఆగ్రయణమని పేరు. క్రొత్తధాన్యము ఫలించినవెంటనే అగ్నిప్రీత్యర్థము మొట్టమొదట నీ యిష్టియొనర్చియే మనమా ధాన్యము నుభుజింపవలెను.

౨౩. ఆశ్వయుజశుద్ధపూర్ణిమయందుచేయు కర్మకు "ఆశ్వయుజి" అని పేరు.

౨౪. మార్గశిరశుద్ధపౌర్ణమాసియందు చేయుకర్మకు హేమంతప్రత్యవరోహణమనియెదరు.

౨౫. పర్వమునందుచేయుటచే దీనికీ పేరుకలిగెను. ప్రతిపాడ్యమియందును దీనిని గృహస్థులొనర్పవలెను.

౨౬. ఈదినమునందు పితరులు భుజింతురుగాన అష్టకయని పేరు.(దీనిని మాఘబహుళసప్తమి,అష్టమి, నవమి, 3దినములు క్రమముగానొనర్చెదరు.)

* చైత్రీ-చిత్రానక్షత్రేణయుక్తా పౌర్ణమాసీచైత్రీ. ఏతచ్ఛూలగవ ఇత్యాశ్వలాయనానాం ఆపస్తంబీయైస్తు ఈశానబలిరిత్యభిధీయతే

ఇతి సప్త పాక యజ్ఞ సంస్థాః.

చైత్రి పూర్ణిమయందు చేయు శూలగవచైత్రి. దీనివలన గోవులు వృద్ధినొందును. దీనినే ఈశానబలి యని ఆపస్తంబుఁడనెను. [ఇదిమనకు పాకయజ్ఞములలోఁ జేరదు.]

ఈ ఏడును పాకయజ్ఞసంస్థలు.

౨౭. అగ్న్యాధేయం— అగ్నిరాధేయో యేన తత్ అగ్న్యాధేయం.

౨౭. అగ్నిహోత్రుఁడు దీనిచేత గ్రహింపఁబడును గాన అగ్న్యాధేయమని పేరు.

౨౮. అగ్నిహోత్రం- అగ్నయే హూయతే అత్రేతి అగ్నిహోత్రం.

౨౮. ఇందు అగ్నికొఱకు హోమము చేయుదురు గాన అగ్నిహోత్రము

౨౯. దర్శపూర్ణమాసౌ-శుక్లకృష్ణపక్ష ప్రతిపదోః క్రియమాణౌ ఇష్టిభేదౌ దర్శపూర్ణమాస శబ్దేన వ్యవహ్రియతే.

౨౯. అమావాస్య రెండు ప్రతిపత్తులందు చేయవలసిన ఇష్టిభేదములను దర్శపూర్ణమాసములందురు. ఇవి చేయఁడేని హవిర్యజ్ఞము చేయుట కధికారి కాడు.

3౦. చాతుర్మాస్యాని-వైశ్వదేవ, వరుణప్రఘాస, సాక, మేధ, శునాసీరీయ సంజ్ఞాని చత్వారి వ్రతాని.

3౦. వైశ్వదేవము ౧ వరుణప్రఘాస ౨ సాకమేధము ౩ శునాసీరీయము ౪ ననునాలుగు వ్రతములు చాతుర్మాస్యములు.

3౧. శ్రాద్ధం-శ్రద్ధయా దీయత ఇతి శ్రాద్ధం. మాసిశ్రాద్ధ

3౧. శ్రద్ధచే నీయఁబడును గనుక శ్రాద్ధమని పేరు. దీనిని పితృప్రీతికొఱకు

* ఇదిమనకు పాకయజ్ఞములలోఁ జేరకపోయినను దీనినికూడా ఆచరించవలెను

మితి యావత్.

౩౨. నిరూఢపశుబంధః-నిత రాం రూఢః పశుబంధః ని రూఢపశుబంధః సోఽయం ని రూఢః పశుః షట్సు షట్సు మాసేషు కర్తవ్యస్సంవత్సరే సంవత్సరే వా.

౩౩. సౌత్రామణీ-సుత్రామా దేవతా అస్యేతి సౌత్రామణీ. ఇతి సప్త హవిస్సంస్థాః.

ప్రతిఅమావాస్యయందును చేయవలెను. దీనినే పిండపితృయజ్ఞమందురు.

౩౨. దీనియందు పశుబంధము తప్పక చేయుదురు. కావుననిరూఢ పశుబంధమని పేరు. దీనిని యాఱునెలల కొక సారిగాని సంవత్సరమునకొక తూరిగాని యొనర్చవలయును.

౩౩. దీనికి ఇంద్రుఁడధిదేవత గావున సౌత్రామణియని పేరు.

ఈ ఏడును హవిస్సంస్థలు.

సప్త సోమయజ్ఞ సంస్థాః

౩౪. అగ్నిష్టోమః. అగ్నేః స్తుతి సాధనం ఋక్సముదాయో అ వసానేఽత్ర అగ్నిష్టోమః

౩౫. అత్యగ్నిష్టోమః. అతి క్రాం తోఽగ్నిష్టోమం అత్యగ్నిష్టో మః. అధికఫలప్రదత్వాత్

౩౬. ఉక్థ్యః= ఉక్థసాధ్యత్వా త్ ఉక్థ్యః. ఉక్థానినామ అ ప్రగీతమంత్రసాధ్యాని స్తో త్రాణి.

౩౭. షోడశీ. "సయజ్ఞానాం షోడశ ధేన్ద్రియంవీర్యమాత్మా

౩౪. అగ్నిని స్తుతించు ఋక్సముదా యమంత్యమునను౦డుటచే నీసంస్కా రమునకు అగ్నిష్టోమమని పేరు.

౩౫. అగ్నిష్టోమమునకంటె నెక్కు డుఫలమిచ్చునది గనుక అత్యగ్నిష్టో మమని పేరు.

౩౬. అప్రగీత మంత్రసాధ్యములగు స్తోత్రములచే నీసంస్కారము చేయ బడును. కాన ఉక్థ్యమని పేరు.

౩౭. ప్రజాపతి సర్వయజ్ఞసంబంధ మును తేజోవంతమునగు భాగమును ౧౬ భేదములుగల దానిగ నొసర్చి

సమభిసమక్ష్య దత్తశ్శోడశ్యభవన్న వై షోడశీనామ యజ్ఞోఽస్తి" ఇతిశ్రుతిః

కాగ్రీస్తుఃడాయెను. అదియే షోడశి యను యజ్ఞమాయెను. ఆషోడశియజ్ఞము సోమయాగాంతర్గతమే గాని వేరు గాదు.

౩౮. వాజపేయః — వాజమన్నం ఘృతం వాపేయ మత్ర వాజపేయః

౩౮. ఈకర్మయందు అన్నమో లేక ఘృతమో స్వీకరించదగినది గనుక వాజపేయమని పేరు.

౩౯. అతిరాత్రః= అతిశయితా రాత్రిః అతిరాత్రః యాగభేదః

౩౯. ఒకరాత్రికంటె నెక్కుడుకాలమునందు చేయవలసినది గనుక అతిరాత్రమని పేరు.

౪౦. అప్తోర్యామః= అప్త్యర్థో యామః యజ్ఞః అప్తోర్యామః "యదాప్నోత్, తదాప్తోర్యామస్యాప్తోర్యామత్వం" ఇతిశ్రుతిః

౪౦. ఈయాగము చేయుటవలన దేవతలుపశ్వాదికమును పొందిరి. కావున దీనికి అప్తోర్యామమని పేరుగలిగెను.

ఇతి సప్తసోమయజ్ఞసంస్థాః ఇత్యేతే చత్వారింశత్ సంస్కారాః

ఈఏడునుసోమయజ్ఞసంస్థలు.

పైనఉదహరించిన ౪౦ యు సంస్కారములు.

అథాష్టావాత్మగుణాః

౪౧. దయా= ఆపన్నస్య ద్వేష్టురపి రక్షణం దయా

౪౧. శత్రువునైనను ఆపత్తునుండి రక్షించుట దయయనబడును. అనగా సర్వభూతములయందు దయ.

౪౨. క్షాంతి- బాహ్యే అభ్యాంతరే వాఽపరేణ దుఃఖేడత్పాదితేఽపి కోపాభావః

౪౨. ఇతరులు తనకు దుఃఖము కలుగజేయగా మనమునందుగాని బయటగాని కోపములేకుండుట క్షాంతియు

౪౩ అనసూయా=గుణినాం గుణానాఽవిష్కరణం అసూయా తద్భిన్నా అనసూయా.

౪౪. శౌచం= నిందితసంసర్గ అభక్ష్యాదిపరిహార పూర్వకం స్వధర్మ వ్యవస్థాపనం శౌచం. "శౌచం సంకరవర్జనం" ఇతిస్మృతిః.

౪౫. అనాయాసః = శరీర పీడావహత్శుభద్రకర్మాచరణ మాయాసః. తద్భిన్నో అనాయాసః.

౪౬. మాంగల్యం = అప్రశస్తకర్మవర్జనపూర్వకం ప్రశస్తకర్మాచరణం మంగళం తద్భావః మాంగల్యం.

౪౭. అకార్పణ్యం = అదైన్యపూర్వకం సత్పాత్రే భక్త్యా శక్త్యాచ ప్రత్యహం దానమకార్పణ్యం.

౪౮. అస్పృహా=పరకీయవస్తున్యభిలాషః స్పృహా తద్భిన్నా

నంబడును. అనఁగా ఓర్పు.

౪౩. గుణవంతుల గుణాదుల వెల్లడి చేయకపోవుట అసూయ. అదిలేమిఅనసూయ.

౪౪. పతితులపొత్తును, అభోజ్యపదార్థములును పరిహారముచేయుచు స్వధర్మమును స్థాపించుటశౌచము. (స్వధర్మమునఁ బ్రవర్తించుట.)

౪౫. శరీరమునకాయాసకరములగుశుభకర్మల నొనర్చుట యాయాసము. తద్భిన్నము అనాయాసము.

౪౬. నింద్యము లగుపనులనువదలి ప్రశస్తములగు పనుల నొనర్చుట మంగళము. దానిభావము మాంగల్యము.

౪౭. లోభిత్వములేక సత్పాత్రునకు శక్తికొలదిభక్తితో ననుదినమిచ్చుట అకార్పణ్యము.

౪౮. ఇతరుల వస్తువులనపేక్షించుట స్పృహా. ఇందులకుభిన్నగుణముఅస్పృహా.

అస్పృహా.

ఇత్యష్టావాత్మగుణాః.

(ఈ ౮ ఆత్మగుణములు. ఈగుణాష్టకము నభ్యసించెనేని తప్పక చిత్తశుద్ధి కలుగును.)

యస్యైతేచత్వారింశ త్సంస్కారా అష్టావాత్మగుణాశ్చ సబ్రహ్మణస్సాయుజ్యం సాలోక్యంచ గచ్ఛతి.

ఎవ్వఁడీ నలుఁబది సంస్కారములఁ జెంది ఎనిమిది ఆత్మగుణములను కలిగి యుండునోవాఁడు బ్రహ్మలోకము బొంది బ్రహ్మసాయుజ్యము నొందును

యస్య ఖలు సంస్కారాణామేకదేశోఽపి అథాష్టావాత్మగుణాయది సబ్రహ్మణస్సాయుజ్యఁసలోకతాంచ గచ్ఛతి.

అట్లుకాకున్నను ఈ నలువదిలోకొన్ని సంస్కారములఁ జెంది యాత్మగుణాష్టకము కలిగియుండెనేని వాఁడుఁ బ్రహ్మలోకము నొందును. బ్రహ్మసాయుజ్యముఁ నొందును.

గౌతమధర్మసూత్రే ౮. ౧౪. ౨౪. "సచసంస్కారః శ్రవణాదాసతి జ్ఞానేఉపకరోతి."

ఈసంస్కారము వేదాంత విషయక శ్రవణమననాదికము కలిగినప్పుడు జ్ఞానవిషయమున మనుజునకు పకారము నొనర్చును.

ఈ ౪౮ సంస్కారములలో ౧—౧౬ బ్రహ్మ సంస్కారములు. ౧౭ — ౪౦ దైవ సంస్కారములు. ౪౧ — ౪౮ ఆత్మగుణములని స్థూలవిభాగము.

సర్వేపి స్వకర్తృకాః

అన్నియు స్వకర్తృకములే

వేదములు. ౪.

౧. ఋగ్వేదము:— ౮ అష్టకములు. ౬౪ అధ్యాయములు. ౨౦౦౬ వర్గములు. మరియొకవిభాగము. ౧౦ మండలములు. ౧౦౦౭ సూక్తములుగలవు. దీనికి ఐతరేయబ్రాహ్మణమనియు, శాంఖ్యాయన బ్రాహ్మణమనియు, రెండు బ్రాహ్మణములు. ఆశ్వలాయన, శాంఖ్యాయన సూత్రములీవేదమునకు సంబంధించినవి.

౨. యజుర్వేదము:— కృష్ణయజుర్వేదమనియు, శుక్లయజుర్వేదమనియు ద్వివిధము.

౧. కృష్ణయజుర్వేదము—దీనికే తైత్తిరీయశాఖ యనిపేరు. ఇది మూడుభాగములు. సంహిత ౪౪ ప్రశ్నలు. బ్రాహ్మణము ౨౮ ప్రశ్నలు. ఆరణ్యకము ౧౦ ప్రశ్నలు. మొత్తము ౮౨ ప్రశ్నలు. దీనికి ఆపస్తంబ, బోధాయన, సత్యాషాఢ, హిరణ్యకేశీయ, భారద్వాజ వైఖానస కల్పసూత్రములు.

౨. శుక్లయజుర్వేదము:— ఇందు మాధ్యందిన శాఖ (వాజసనేయసంహిత)కణ్వశాఖయని రెండుశాఖలు.దీనికి ౪౦ అధ్యాయములు. ఈవేదమునకు శతపథబ్రాహ్మణము. పారస్కర, కాత్యాయనాది కల్పసూత్రములు.

3. సామవేదము:— ఈవేదసంహిత పూర్వార్చికము, ఉత్తరార్చికమని ద్వివిధము. అందు పూర్వార్చికము ౬

ప్రపాఠకములుగను. ఉత్తరార్చికము౯ ప్రపాఠకములుగను విభజింపఁబడినది. ఈ వేదమునకు తాండ్య బ్రాహ్మణ, షడ్వింశ బ్రాహ్మణ, సామవిధాన బ్రాహ్మణ, వంశ బ్రాహ్మణ, ఆర్షేయ బ్రాహ్మణ, దేవతాధ్యాయ బ్రాహ్మణ సంహితోపనిషత్ బ్రాహ్మణాద్యష్టవిధ బ్రాహ్మణములు. గోబిల, లాట్యాయన ద్రాహ్యాయణాదిక కల్పసూత్రములు.

౪. అథర్వణవేదము:— ఈసంహిత కాండములుగను, ప్రతికాండయు కొన్ని అనువాకములుగను విభజింపబడినది. దీనికి గోపథ బ్రాహ్మణము, కౌశికకల్పసూత్రము.

౨. షడంగములు.

శిక్షా వ్యాకరణము, ఛందస్సు, నిరుక్తము, జ్యోతిషము, కల్పము అని వేదాంగములుఆరు.

౧. శిక్షా:— ఇది పాణిన్యాచార్య విరచితము. ప్రతివేదమునకు వేర్వేఱుగ శిక్షాగ్రంథములు గలవు. ఉ. సౌనక శిక్షా, భారద్వాజకశిక్షా.

౨. వ్యాకరణము:— ఇదియు పాణిన్యాచార్య విరచితమే. ఇది ౮ అధ్యాయములుగను, ఒక్కొక అధ్యాయము ౪ సి. పాదములుగను విభజింపఁబడియున్నది దీనికి పతంజలిమహర్షి భాష్యమును, కాత్యాయనుఁడు వార్త్తికముల నొనర్చెను. ఈభాష్యమునకే మహాభాష్యమని పేరు.

3. ఛందస్సు:— దీనిని పింగళ నాగాచార్యులు వ్రాసిరి. ఇవి ౧౮ భాగములు.

౪. నిరుక్తము:— దీనిని యాస్కుడొనర్చెను. ఇందు పూర్వషట్కము, ఉత్తరషట్కమని పేర్లుగల ౧౨ అధ్యాయముల పరిమాణము. దీనియందు వేదపదముల నిర్వచనము చక్కగ వ్రాయబడినది. పరిశిష్టముగ ౨ అధ్యాయములుగలవు. ఇది వైదికనిఘంటువునకు భాష్యరూపము. దీనికి దేవరాజయజ్వమున్నగువారు వ్యాఖ్యానము వ్రాసిరి.

౫. జ్యోతిషము:— ఈవేదాంగ జ్యోతిషశాస్త్రములు ప్రతివేదమునకు వేర్వేరుగ గలవు. లగధుడనుమహాత్ముడు దీనినివ్రాసిరి. ఇది ౭ ప్రకరణములు.

౬. కల్పము:— ఋగ్వేదమునకు ఆశ్వలాయన, శాంఖ్యాయనకల్పసూత్రములు. ప్రతివేదమునకును ప్రత్యేకముగ కల్పసూత్రములు గలవు. వీనియందు వేదమంత్రములకు వినియోగము తెలుపబడినది.

ఇవిగాక ప్రతివేదమునకు ప్రత్యేకముగ ప్రయోగమును తెలుపుటకు కల్పసూత్రములును, గృహ్యసూత్రములను, లక్షణము తెలుపుటకు ప్రాతిశాఖ్య శిక్షాగ్రంథములును గలవు.

నిత్యకర్మాష్టక వివరణము.

శ్లో॥ 1సన్ధ్యా స్నానం 2జపో 3హోమో 4దేవతా
నాంచ పూజనమ్

5ఆతిథ్యం, 6వైశ్వదేవంచ, షట్కర్మాణి దినేదినే।

[ఇతిపరాశరస్మృతి ౧—౩౯]

తా॥ 1స్నానపూర్వకమైనసంధ్య, 2గాయత్రీజపము, 3హోమము, (అగ్నికార్యము (లేక) ఔపాసన) 4. దేవతార్చనము. 5. ఆతిథ్యము, 6. వైశ్వదేవము. అనునీయారుకర్మలు ప్రతిదినము చేయదగినవి. అనగా నిత్యకర్మలని భావము.

ఈకర్మలకు నిత్యము చేయదగు, బ్రహ్మయజ్ఞమును, పితృతర్పణంబును చేర్చితిమిగాన, నిత్యకర్మాష్టకము సిద్ధించును.

ప్రాతర్హోమానన్తరభావీని, బ్రహ్మయజ్ఞాన్తానిమూలవచనానుక్తాన్యాహ్నికక్రమ ప్రాప్తత్వాత్తాన్యుచ్యన్తే॥

శ్లో॥ "సన్ధ్యాస్నానం, జపహోమో దేవతానాంచ
పూజనమ్'

స్వాధ్యాయః పితృతర్పణం షట్కర్మాణిదినేదినే॥"

తా॥ ప్రాతర్హోమమునకు తరువాతజేయు బ్రహ్మయజ్ఞ,పితృతర్పణములు మూలవచనములో చెప్పకపోయినను "యత్స్వాధ్యాయమధీతేసబ్రహ్మయజ్ఞః" ఇతిసూత్రం. స్మృతిః. ఆహ్నికక్రమప్రాప్తంబులగుటంబట్టి, నాచారమునుబట్టియు ఇందువ్రాసితిమి. కావున నిత్యకర్మాష్టకమను పేరు సిద్ధించును.

నిత్యకర్మానుక్రమణిక.

బ్రాహ్మణుడు

౧. సూర్యోదయమునకు ముందు ౧౦ఘడియలకు (సుమారు 4గంటలకు) మేల్కొనవలయును.

౨. ప్రక్కమీద నుండియే భగవంతుని ప్రార్థించి ప్రాతస్స్మరణము చేయవలెను.

3. పిదప ఈదిగువ శ్లోకముఁజెప్పుచు భూమిం ప్రార్థించి మంచము దిగవలయును.

భూప్రార్థనా. శ్లో॥ సముద్రవసనేదేవి! పర్వతస్తనమండితే
విష్ణుపత్ని! నమస్తుభ్యం పాదస్పర్శం
క్షమస్వమే।

౪. శ్రీశుభవస్తు సందర్శనము చేయవలెను.

శ్రీ ప్రాతఃకాల దర్శనీయములు. శ్లో॥ శ్రోత్రియం శుభగం గాంచ అగ్ని
మగ్నిచితం తథా।
ప్రాతరుత్థాయ యఃపశ్యేదాపద్భ్యస్స
ప్రముచ్యతే॥ కాత్యాయనస

తా॥ ప్రాతఃకాలమున శ్రోత్రియుని, సజ్జనుని, గోవుని, అగ్నిని, అగ్నిహోత్రుని, చూచువారికి ఆపదలనుండి విముక్తి కలుగును.

శ్లో॥ కరాగ్రే వసతే లక్ష్మీః కరమధ్యే సరస్వతీ।
కరపృష్ఠేతు గోవిందః ప్రభాతే కరదర్శనం॥

శుభవస్తువులులేనియెడ తనచేతిని తాను చూచుకొనవలెను. ఏల యనగా కరముయొక్క చివర లక్ష్మి, కరమధ్య సరస్వతీ, కరముయొక్క మొదట గోవిందుడు యుండును.

౫. ఇల్లువెడలి మలమూత్రములవిడిచి, దన్తధా వనము చేసుకొని ముఖమార్జనము చేయవలెను.

౧. స్నానము చేయవలెను.

౬. శుభ్రవస్త్రములను ధరించవలయును.

౭. జలముచే నూర్ధ్వపుండ్రము ధరించవలయును.

౧. సన్ధ్యావన్దనము తర్పణాన్తముచేసి

౮. మృత్తికచే నూర్ధ్వపుండ్రము ధరించి

౨. గాయత్రీజపము సూర్యోపస్థానమును చేసి సంధ్యావందనము పూర్తి చేయవలెను.

౩. నిత్యోపాసనముసలిపి, భస్మధారణము చేయవలెను.

౧. మాధ్యాహ్నిక స్నానము చేయవలెను.

౪. బ్రహ్మయజ్ఞమును చేయవలెను.

౫. పితృతర్పణమును చేయవలెను.

౧. మధ్యాహ్నిక సంధ్యావందనము చేయవలెను.

౬. దేవతార్చనము సలుపవలయును. వంటమైన పిదప

౭ వైశ్వదేవముచేసి తదన్నమును దేవతానివేదనము చేయవలెను.

౮ చన్దనముతో త్రిపుండ్రమును ధరించవలెను.

౯ అతిథులతోను పూజ్యులగు మాతాపితృలతోను

భుజించవలెను.

౧౦ పిదప నభీష్టదేవతాస్మరణముచేసి తాంబూలము వేసుగుని పురాణాదుల బఠింపవలయును.

౧౧. సాయంకాలమునమరల, సన్ధ్యోపాసన, దేవపూజ వైశ్వదేవములొనర్చి భోజనముచేసి తామ్బూలము వేసుకొని,

౧౨. భగవత్ప్రార్థనచేసి భార్యతో సరస సల్లాపములాడుచు శయనించవలయును.

ప్రాతస్స్మరణము.

శివస్మరణ.

శ్లో॥ ప్రాతఃస్మరామి భవభీతిహరం సురేశమ్।
గంగాధరం వృషవాహన మంబికేశమ్।
ఖట్వాంగశూలవరదాభయహస్తమీశమ్।
సంసారరోగహరణౌషధ మద్వితీయమ్।

శ్లో॥ ప్రాతర్నమామి గిరిశం గిరిజార్ధదేహం।
సర్గస్థితిప్రళయకారణ మాదిదేవమ్।
విశ్వేశ్వరం విజితవిశ్వమనోభిరామమ్।
సంసారరోగ హరణౌషధ మద్వితీయమ్ ॥౨॥

శ్లో॥ ప్రాతర్భజామి శివమేకమనంతమాద్యమ్।
వేదాంతవేద్య మనఘం పురుషం మహాన్తమ్।
నామాదిభేదరహితం షడ్భావశూన్యమ్।
సంసారరోగ హరణౌషధ మద్వితీయమ్ ॥3॥

శ్లో॥ ప్రాతస్సముత్థాయ శివం విచింత్య।
శ్లోకత్రియం యేఽను దినం పఠంతి।
తే దుఃఖజాతం బహుజన్మ సంచితం।
హిత్వాఽపదంయాంతి తదేవ శంభోః॥ ॥౪॥

శ్లో॥ యత్కృత్యం తన్నకృతం యదకృత్యం కృత్యవత్తదాచరితమ్।
ఉభయోః ప్రాయశ్చిత్తంశివతవనామాక్షరద్వయోచ్చరితమ్।

శివశివేతి శివేతి శివేతివా భవభవేతి, భవేతి భవేతివా।

హర హరేతి హరేతి హరేతివా భజ మనశ్శివమేవ నిరంతరమ్॥

శ్లో॥ నాగేంద్ర హారాయ త్రిలోచనాయ।
భస్మాంగరాగాయ మహేశ్వరాయ।
నిత్యాయ శుద్ధాయ దిగంబరాయ।
తస్మై నకారాయ నమశ్శివాయ। ॥౧॥

శ్లో॥ మందాకినీ సలిల చందన చర్చితాయ।
నందీశ్వరప్రమథ నాథ మహేశ్వరాయ।
మందారముఖ్య బహుపుష్ప సుపూజితాయ।
తస్మై మకారాయ నమశ్శివాయ॥

శ్లో॥ శివాయ గౌరీ వదనారవింద।
సూర్యాయ దక్షాధ్వర నాశనాయ।
శ్రీనీలకంఠాయ వృషధ్వజాయ।
తస్మై శికారాయ నమశ్శివాయ॥

శ్లో॥ వసిష్ఠకుంభోద్భవ గౌతమాది।
మునీంద్రదేవార్చిత శేఖరాయ।
చంద్రార్క వైశ్వానర లోచనాయ।
తస్మై వకారాయ నమశ్శివాయ॥

శ్లో॥ యక్షస్వరూపాయ జటాధరాయ।

పినాకహస్తాయ సనాతనాయ।
సుదివ్యదేహాయ దిగంబరాయ।
తస్మై యకారాయ నమశ్శివాయ॥

శ్లో॥ పంచాక్షర మిదం పుణ్యం యఃపఠేచ్ఛివసన్నిధౌ।
శివలోక మవాప్నోతి శివేన సహమోదతే॥

ఇతి శ్రీమచ్ఛంకరాచార్య విరచితం
శివపంచాక్షరస్తోత్రం
సంపూర్ణమ్.

అథ శ్రీకృష్ణాష్టకప్రారంభః.

శ్లో॥ వసుదేవసుతం దేవం కంసచాణూరమర్దనమ్।
దేవకీపరమానందం కృష్ణం వందే జగద్గురుమ్ ॥౧॥

శ్లో॥ అతసీపుష్పసంకాశం హారనూపుర శోభితమ్।
రత్నకంకణకేయూరం కృష్ణం వందేజగద్గురుమ్।౨।

శ్లో॥ మందారగంధసంయుక్తం చారుహాసంచతుర్భుజమ్
బర్హిపింఛావ చూడాంగం కృష్ణంవందేజగద్గురుమ్।

శ్లో॥ ఉత్ఫుల్లపద్మపత్రాక్షం నీలజీమూతసన్నిభమ్।
యాదవానాం శిరోరత్నం కృష్ణంవందేజగద్గురుమ్

శ్లో॥ రుక్మిణీకేళిసంయుక్తం పీతాంబరసుశోభితమ్।
అవాప్తతులసీగంధం కృష్ణంవందేజగద్గురుమ్ ॥౪॥

శ్లో॥ గోపికానాంకుచద్వంద్వం కుంకుమాంకితవక్షసమ్।

శ్రీనికేతం మహేష్వాసం కృష్ణం వందే జగద్గురుమ్

శ్లో॥ శ్రీవత్సాంకం మహోరస్కం వనమాలావిరాజితమ్।
శంఖచక్రధరం దేవం కృష్ణం వందే జగద్గురుమ్ ॥౭॥

శ్లో॥ కృష్ణాష్టకమిదం పుణ్యం ప్రాతరుత్థాయ యః పఠేత్
కోటిజన్మకృతం పాపం స్మరణేన వినశ్యతి ॥౮॥

శ్రీకృష్ణాష్టకం సంపూర్ణమ్.

అథ శ్రీ మధురాష్టక ప్రారంభః

శ్లో॥ అధరం మధురం వదనం మధురమ్।
నయనం మధురం హసితం మధురమ్।
హృదయం మధురం గమనం మధురమ్
మధురాధపతేరఖిలం మధురమ్॥
శ్రీమధుసూదన తరుణోపాయమ్
కరుణాసింధో శరణం శరణమ్ ॥౧॥

శ్లో॥ వచనం మధురం చరితం మధురమ్।
వసనం మధురం వలితం మధురమ్।
చలితం మధురం భ్రమితం మధురమ్।
మధురాధిపతే ... శరణమ్ ॥౨॥

శ్లో॥ వేణుర్మధురో రేణుర్మధురః।
పాణిర్మధురః పాదౌ మధురౌ।

నృత్యం మధురం సఖ్యం మధురమ్।
మధురాధిపతే ... శరణమ్ ।3।

శ్లో॥ గీతం మధురం పీతం మధురం।
భుక్తంమధురం సుప్తం మధురమ్।
రూపం మధురం తిలకం మధురమ్।
మధురాధిపతే ... శరణమ్ ॥౪

శ్లో॥ కరణం మధురం తరణం మధురమ్।
హరణం మధురం రమణం మధురమ్।
వమితం మధురం శమితం మధురమ్।
మధురాధిపతే ... శరణమ్ ॥౫॥

శ్లో॥ గుంజా మధురామాలా మధురా।
యమునా మధురా వీచీ మధురా।
సలిలం మధురం కమలం మధురమ్।
మధురాధిపతే ... శరణమ్ ॥౬॥

శ్లో॥ గోపీ మధురా లీలా మధురా।
యుక్తంమధురం భుక్తంమధురమ్।
ఇష్టంమధురం శిష్టంమధురమ్.
మధురాధిపతే ... శరణమ్ ॥౭॥

శ్లో॥ గోపా మధురా గావోమధురా।
యష్టిర్మధురా సృష్టిర్మధురా।
దలితం మధుర ఫలితం మధురమ్।
మధురాధిపతే ... శరణమ్। ॥౮॥

ఇతి శ్రీమద్వల్లభాచార్య విరచితం
శ్రీమధురాష్టకం సంపూర్ణమ్

శ్లో॥ హరే! రామ! హరే! రామ! రామ! రామ! హరే! హరే!
హరే! కృష్ణ! హరే! కృష్ణ! కృష్ణ! కృష్ణ! హరే! హరే!

ప్రాతస్సూక్తమ్.

ఛందస్సు-ప్రాతరగ్నిమితి సప్తర్చస్యసూక్తస్య। మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠోభగగ ఆద్యాయాంఅగ్నీంద్రమిత్రావరుణాశ్వి భగపూష బ్రహ్మణస్పతి రుద్రాదేవతాః। అంత్యాయా ఉషా ఆద్యాజగతీ శేషస్త్రిష్టుభగ॥

ప్రాతరగ్నింప్రాతరింద్రం హవామహేప్రాతర్మి
త్రావరుణా ప్రాతరశ్వినా। ప్రాతర్భగం పూషణం బ్ర
హ్మణస్పతిం ప్రాతస్సోమముతరుద్రం హువేమ॥ ॥౧॥

తా॥ మేము ఉషఃకాలమందు అగ్నిని ఇంద్రుని (అహోరాత్రాభిమాని దేవతలగు) మిత్రావరుణులను, (దేవవైద్యులగు) అశ్వినులను, భగుని పూషను (మంత్రాభిమానియగు) బ్రహ్మణస్పతిని, సోముని, రుద్రునిపిలుచుచున్నారము.

ప్రాతర్జితం భగముగ్రంహువేమ వయంపుత్రమదితేర్యో

విధర్తా। ఆధ్రశ్చిద్యంమన్యమానస్తురశ్చిద్రాజా చిద్యం

భగంభక్షీత్యాహ। ॥౨॥

తా॥ ఎవ్వఁడీలోకంబులను ధరించుచున్నాడో, ఎవండుజయించుటయే స్వభావంబుగాఁగలవాఁడో, ఎవనినిదరిద్రుడైనను, గొప్పవాఁడగురాజైనను అభీష్టసిద్ధికై యాచించుచుందురో అట్టిభగను ఉషఃకాలమున మేము పిలుచుచున్నారము.

భగప్రణేతర్భగసత్యరాధో భగేమాం ధియముద

వాదదన్నః। భగప్రణో జనయ గోభిరశ్వైర్భగప్రనృభి

ర్నృవంతస్స్యామ॥ ॥3॥

తా॥ ఓభగుడా! నీవే ముఖ్యుడవు. నీవే సత్యధనుడవు. నీవు మేము వాంఛించుచున్న కోరికలను మాకొసంగి మాస్తుతిని సఫలముగ జేయుము. నీవు గోవులను, గుఱ్ఱములను, మాకుసమృద్ధిగనిమ్ము. నీయను గ్రహమువలన మేముపుత్రపౌత్రాదులను పొందుదుముగాక.

ఉతేదానీం భగవంతస్స్యామోతప్రపిత్వఉతమధ్యే

అహ్నాం। ఉతోదితా మఘవన్ త్సూర్యస్య వయందేవా
నాం సుమతౌ స్యామ॥ ॥౪॥

తా॥ ఓభగుడా! ఈయుప:కాలమునందు, ప్రాతఃకాలమునందు
ను మధ్యాహ్నమునందును మేము ధనవంతులమైయుందుముగాక. ధనవం
తుడగు ఓభగుడా! ఈ ఉదయమున ఇంద్రాది దేవతలందు రనీయను
గ్రహమువలన మాయందు దయగలిగియుందురుగాక.

భగఏవభగవాఁ అస్తుదేవాస్తేన వయంభగవన్తః స్యామ।
తంత్వా భగసర్వఇజ్జోహవీతిసనో భగపుర ఏతాభవేహ।

తా॥ ఓదేవతలారా! భగుఁడే ధనవంతుఁడగుగాక. అతనియను
గ్రహముచేతనే మేమును ధనవంతులమయ్యెదము. ఓభగుడా! జనులెం
దఱును నిన్నే సదాస్తుతిచేయుచు ఇష్టసిద్ధికై పిలిచెదరు.

౬. సమధ్వ రాయోషసోనమన్త దధికావేవ శు
చయే పదాయ। అర్వాచీనంవసు విదం భగంనోరథమివా

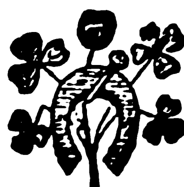
శ్వావాజినఆవహంతు ॥

తా॥ ఉషః కాలదేవత పవిత్రమును గమనయోగ్యమునగు ప్రదేశమునకు అశ్వమువలె మాయాగప్రదేశమునకువచ్చుగాక. ఉషఃకాలదేవత జవనశీలంబులగు అశ్వంబులు రధమునువలె ధనప్రాపకుఁడగు భగుని మాక భిముఖముగ తీసికొనివచ్చుగాక..

॥౭॥ అశ్వావతీర్గోమతీర్న ఉషాసో వీరవతీస్సదముచ్ఛం తుభద్రాః । ఘృతందుహానా విశ్వతః ప్రపీతా యూయంపాత స్వస్తిభిస్సదానః ॥

తా॥ కొనియాడఁదగిన యుషఃకాలదేవతలు ఉదకముచే తడుపుచుసకలగుణ సమృద్ధికలవై అశ్వములు, గోవులు, పుత్రాదిజనములు వీనితోడ కలిసి మాకుగల యంధకారమును పోగొట్టుగాక. ఇందు చెప్పబడిన దేవతలారా! మీరందఱు మమ్ములను కల్యాణవంతులనుగ పరిపాలింపుడు.

(ఋ. సం. అష్ట. 5. 4. 8. మం. 7. 8. 41.)

(౧) ఆచమనము.

(సామాన్య నియమము.)

శ్లో॥ నాచామేదాసనస్థాజ్ఘ్రిః నబద్ధాసనఏవవా।
నప్రసారితపాదోవా బహిర్జానుకరోఽపివా॥

తా॥ ఆచమించునపుడు పీటమైనఁగూర్చుండి పాదములు నేల మీద నుంచుకొనవలయును. పద్మాసనములు మొదలగు నాసనములు పట్టి యాచమించరాదు. కాళ్లుచాచుకొనికాని మోకాళ్లకు వెలుపల చేతులుంచిగాని యాచమించరాదు.

శ్లో॥ పవిత్రకరఆచమేత్ శుచిః కర్మార్థమాదరాత్।
సపవిత్రౌ సదర్భౌ వా కరౌ కుర్వీత నాన్యథా॥

తా॥ "పవిత్రం వై హిరణ్యం" అనికలదు గనుక బంగారుంగరము గాని, దర్భలుగాని వేళ్ళకుంచుకొని శుచియై, కర్మార్థమాచమించునది మరియొకవిధముగా నాచమించరాదు.

శ్లో॥ సన్ధ్యాయాం కర్మకాలే చ స్మృతేరాచమనం భవేత్।

తా॥ సన్ధ్యాది ప్రతికర్మకు ఆరంభమున పురాణాచమనముచేసి వెంటనే స్మృత్యాచమనమును, అంత్యమున స్మృత్యాచమనమును పిదప పురాణాచమనమును, సన్ధ్యమధ్యయందు స్మృత్యాచమనమును చేయవలెను.

ఆచమన భేదములు.

౧. శ్రౌతాచమనము (శ్రుత్యాచమనము) ౨స్మృత్యాచమనము. ౩. పురాణాచమనము.

శ్రౌతాచమనం.

శౌనకః॥ దేవ్యాగ పాద్యైస్త్రిభిగ పీత్వాబ్లింగైర్న్నవభిగస్పృశేత్
సప్తవ్యాహృతిభిశ్చైవ శిరోమంత్రైశ్చ పంచభిరితి।
ఆశ్వలాయనః॥ గాయత్ర్యాచ పిబత్యాదావాపోవా నవభిః
స్పృశేత్।
వ్యాహృతీభిశ్శిరోమంత్రై రంగాని బ్రహ్మ
యజ్ఞకే॥

తా॥ గాయత్రియొక్క పాదత్రయముచే మున్మారు ఆచమించునది. "ఆపోహిష్ఠా దులగు తొమ్మిది మంత్రములచేతను ఏడు వ్యాహృతులచేతను ఐదు శిరోమంత్రములచేతను అంగములను తాకునది.

అంగవివరణమ్.

శ్లో॥ పాణిగండద్వయం చోష్ఠౌ పాణిపాదౌ శిరోముఖమ్।
నాసాబిలే౽క్షిణిశ్రోత్రే నాభిహృన్మస్తకాంసకావితి

తా॥ రెండుచేతులను, రెండుగండములను, రెండు పెదవులను, ఎడమచేతిని, పాదములను, శిరస్సును, ముఖమును, రెండుముక్కుపుటలను రెండుకండ్లను, రెండుచెవులను, బొడ్డును, హృదయమును, శిరస్సును, రెండుభుజములను తాకునది.

మంత్రము.	క్రియలు.
౧ ఓంతత్సవితుర్వరేణ్యం	ఈమూడుమంత్రములచే, బుడగలు, నురుగులేనిమంచినీళ్లను * బ్రహ్మ

---

* తీర్థముల వివరము (పటము) చూడుము.

స్వాహా — తీర్థముచే యాచమించవలెను.

౨ భర్గో దేవస్య ధీమహి

స్వాహా

3 ఓంధియోయోనః ప్ర

చోదయాత్స్వాహా

అఙ్గుళ్యగ్రైర్నవభిఃస్పృశేత్.

౧ ఆపోహిష్ఠా మ యో — 1 ఈమంత్రముచే కుడిచేతిని కడిగికొని

భువః

౨ తాన ఊర్జేదధాతన — ఈమంత్రముచేఎడమచేతినికడిగికొని

1. శ్లో॥ అంగుష్ఠతర్జనీభ్యాం నాసికే।అంగుష్ఠమధ్యమాభ్యాం చక్షుషీ శ్రోత్రే అంగుష్ఠానామికాభ్యాం।అంగుష్ఠకనిష్ఠికాభ్యాం నాభిం। తథాతలేన హృదయం।శిరస్సమస్తాంగుళిభిః స్పృశేత్। అంగుళ్యగ్రైరంసౌ।ద్వౌ ద్విజస్సృద్ధిమవాప్నుయాత్॥

3 మహేరణాయ చక్షసే	ఈ మంత్రముచే కుడిగండమును అంగుష్ఠమూలముచే తుడిచి
౪ యోవశ్శివత మోరసః	ఈమంత్రముచే ఎడమగండమును అంగుష్ఠమూలముచే తుడిచి
౫ తస్య భాజయతే హనః	ఈమంత్రముచే పైపెదవిని అంగుష్ఠమూలముచే తుడిచి
౬ ఉశతీరివ మాతరః	ఈమంత్రముచే క్రిందిపెదవిని అంగుష్ఠమూలముచే తుడిచి
౭ తస్మాఅరజమామ వః	కుడిచేతిచే ఎడమచేతిని ప్రోక్షించుకొని
౮ యస్య క్షయాయజిన్వథ	కుడిచేతిచే రెండుపాదములను ప్రోక్షించుకొని
౯ ఆపోజనయథా చనః	శిరస్సును ప్రోక్షించుకొనవలెను.

సప్తవ్యాహృతిభిశ్చైవ

౧. ఓంభూః	ఈమంత్రముచే ముఖమును తుడుచుకొనవలెను.
౨. ఓంభువః	అని అంగుష్ఠ తర్జనులతో కుడి ముక్కు పుటమునుదాకి
3. ఓంసువః	అని అంగుష్ఠ తర్జనులతో ఎడమ ముక్కు పుటమును దాకి

౪. ఓంమహః	అని అంగుష్ఠ మధ్యమములతో కుడి కంటిని దాఁకి
౫. ఓంజనః	అని అంగుష్ఠ మధ్యమములతో ఎడమకంటిని దాఁకి
౬. ఓంతపః	అని అంగుష్ఠానామికలతో కుడిచెవిని దాఁకి
౭. ఓంసత్యం	అని అంగుష్ఠ నామికలతో ఎడమ చెవిని దాఁకి
శిరోమంత్రైశ్చ	పంచభిరితి.
౧. ఓం ఆపః	అని అంగుష్ఠ కనిష్ఠలతో నాభిని దాఁకి
౨. ఓంజ్యోతిః	అని కరతలమున నెదను దాఁకి
3. ఓంరసః	అని కరాగ్రిముల శిరమును దాఁకి
౪. ఓంఅమృతం	అని ముకులహస్తముతో ఎడమభుజమును దాఁకవలెను.
౫ బ్రిహ్మా భూర్భువ స్స్వ	అని ముకులహస్తముతో డమ భుజమును దాఁకవలెను.

రోమ్

(దీని వినియోగము గాయత్రి మంత్రజపమునకు పూర్వమందును, పరమందును, బ్రిహ్మాయజ్ఞమందును, సకలశ్రౌత కర్మలయందును గలదు.

౨. స్మృత్యాచమనము. (స్మార్తాచమనము)

స్మార్తాచమన ఉదకపానే మంత్రవిశేషమహ

ఆశ్వలాయనః।

ప్రణవేన త్రిరాచామేద్దక్షిణేనతు పాణినేతి।

అంగోపస్పర్శనంప్రాగ్యోక్త మేవతూష్ణీంకర్తవ్యమితి

తా॥ ఓంస్వాహా, ఓంస్వాహా, ఓంస్వాహా, అని మూడుమార్లు ఆచమించి శ్రౌతాచమనములో చెప్పిన, కరాది అంగములను మంత్రము లేకయే పైనచెప్పినముద్రలచే తాకవలయునని ఆశ్వలాయనుఁడు చెప్పెను.

౨. స్మృత్యాచమనము (స్మార్తాచమనము) శౌనకమతము.

శ్లో॥ నిబద్ధశిఖకచ్ఛస్తు ద్విజఆచమనం చరేత్।

కృత్వోపవీతం సవ్యాంసేవాఙ్మనఃకాయసంయుతః

తా॥ పిగముడివైచుకొని, కచ్చలుకట్టుగొని ఎడమ భుజమున జందము వైచుకొని అసఁగా ఉపవీతియై, వాఙ్మనఃకాయములను నియమించి ఆచమించవలయును.

శ్లో॥ గోకర్ణాకృతిహస్తేనమాషమాత్రం జలం పిబేత్।

తన్న్యూనమధికంవాఽపి సురాపానసమం భవేత్ ॥౧॥

తా॥ అరచేయి గోకర్ణాకారముగఁబట్టి అందు మాషమాత్రజలమును యాచమించవలయును. అంతకంటె హెచ్చుతగ్గులగునెడల నది సురాపానసమమగును.

శ్లో॥ ఆచామేన్మాషమగ్నం చ గోకర్ణచులుకస్థితమ్।

సంహతాఙ్గులినాతోయంగృహీత్వా పాణినాద్విజః

మాషమం= గురిగింజగింజంత ఎత్తు (౧।చిన్నము) గురిగింజ గింజలు మునుగునంత నీరు.

తా॥ వ్రేళ్లన్నియుగూర్చి చేతితో మాషము జలమునుగ్రహించి బ్రాహ్మణు డాచమించవలెను. ॥3॥

శ్లో॥ ముక్తాంగుష్ఠ కనిష్ఠాభ్యాం త్రిః పిబేద్బ్రహ్మతీర్థతః।
తతః ప్రక్షాళ్య హస్తేన సజ్జుష్ఠౌ నిమార్జ్యైథ

తా॥ అంగుష్ఠమును చిటికిన వ్రేలు-ఈ రెంటిని వదిలి బ్రహ్మతీర్థముచే ఓంస్వాహా, ఓంస్వాహా, ఓంస్వాహా, అని3 సార్లు ఆచమించవలయును. హస్తములుగడిగికొని, వ్రేళ్ళనుముడిచి పెదవులను ముమ్మారు తుడుచుకొని. ౪

శ్లో॥ సంహతాంగుళిభి ర్మ్యాస్యైగ
త్రిః పరిమృజ్యా తతో ముఖమ్
పరిక్షాళ్య హస్తౌ చాభ్యుక్ష్య
పాదశీర్షా తథైవచ॥ ॥౫॥

తా॥ ముడవబడిన అంగుళీ మూలముతో మొగము మూడుసార్లు తుడుచుకొని హస్తములుకడుగికొని పాదములను, శిరమునను జలమున ప్రోక్షణచేసుకొని.

శ్లో॥ మధ్యమాంగుళిపృష్టైశ్చ త్రిః స్పృశేత్ ఘ్రాణ మూలకమ్।
హస్తౌ పరిక్షాళ్య సంస్పృష్ట్వా ఘ్రాణాది ద్వయశః పృథక్ ॥౬॥

తా॥ మధ్యమాంగుళిపృష్ఠముతో ఘ్రాణమూలమును ముమ్మారు తాకి హస్తప్రక్షాళనముచేసి కొని ముక్కు మొదలగు వానిని ఈ క్రింది తీరున స్పృశించవలయును. ॥౭॥

శ్లో॥ అంగుష్ఠేన ప్రదేశిన్యా ఘ్రాణం పశ్చాదుపస్పృశేత్।
అంగుష్ఠానామికాభ్యాం చ చక్షుశ్శ్రోత్రే చ సంస్పృశేత్ ॥౭॥

తా॥ అంగుష్ఠతర్జనులతో ముక్కురంధ్రములను, అంగుష్ఠానామికలతో కన్నులను, చెవులను, వేర్వేరుగ తాకవలెను.

శ్లో॥ అంగుష్ఠోపకనిష్ఠాభ్యాం నాభింపశ్చాదుపస్పృశేత్
తలేన హృదయంస్పృష్ట్వా స్పృశేదంగుళీభిశ్శిరః॥౮॥

తా॥ అంగుష్ఠోపకనిష్ఠికలతో నాభినితాకి, కరతలముతో హృదయమును, అన్నివేళ్లతోడను, శిరమును దాకవలెను.

శ్లో॥ అంగుల్యగ్రై ర్బాహుమూలే సంస్పృశేదితి శౌనకః।
ప్రణవేనోదకం ధృత్వా హ్యాత్మానం పరిషేచయేత్ ॥౯॥
అనేన విధినా విప్రః కుర్యాదాచమనం సదా॥

తా॥ అంగుల్యగ్రములతో బాహుమూలములను వేర్వేరు స్పృశించవలెను. పిదప "ఓం"యని యుదకమును గైకొని శిరమున చల్లుకొనవలెను. అని శౌనకుడు చెప్పెను.

ఇది శౌనక మతము.

ఆచమన విశేషంబులు, ఆపస్తంబః.

తిష్ఠన్నాచామేత్ = బొడ్డులోతు జలమందుదిగి నప్పుడు తప్ప నిలుచుండి ఆచమించరాదు.

ప్రహ్వోవా = వంగుని ఆచమించరాదు.

ఆసీన స్త్రిరాచామేత్ = పాదము భూమిని స్పృశించునట్లు పీటు
మీద కూర్చొని మూడుసార్లు ఆచమించవలెను.

హృదయజ్ఞమాభి రద్భిః=జలము హృదయమును పొందు
నటుల ఆచమించవలెను.

పురాణాచమనము.

పూర్వము చెప్పినట్లు సిగ ముడి వైచికొని, మడి వస్త్రద్వయ
మును ధరించి ఉపవీతియై ఈ చెప్పబోవు విధముగ యాచమించ వలెను.

శ్లో॥ ఓంకార పూర్వకం నామ చతుర్వింశతి సంఖ్యయా
స్వాహాన్తైః పాశయేద్వారి నమోన్తైః స్పర్శయే
త్తథా।

అను దేవీభాగవతాహ్నిక ప్రకరణ వచనానుసారము ఓంకారపూ
ర్వకముగను స్వాహాశబ్దాంతముగను చతుర్థ్యంతములగు కేశవాదిశబ్దములు
మూడింటచే నాచమనముజేసి "గోవిందాయనమః" ఇత్యాది శబ్దములచే
శరాద్యంగ స్పర్శనమును జేయవలెనని యూహించునది.

శ్లో॥ కేశవాద్యైస్త్రిభిఃపీత్వా ద్వాభ్యాంప్రక్షాళయేత్కరౌ।
ద్వాభ్యామోష్ఠౌచ సమ్మృజ్య ద్వాభ్యామున్మార్జనం తథా॥

శ్లో॥ ఏకేన హస్తం ప్రక్షాళ్య పాదావపి తథైకతః ।
ఏకేనాపిచ మూర్ధానం తతస్సఙ్కర్షణాదిభిః॥ ॥౨॥

శ్లో॥ సర్వాసామంగుళీనాంవై మూలేన చుబుకం స్పృశేత్।
తర్జన్యంగుష్ఠ యోగేన నాసికే ద్వే ఉపస్పృశేత్ ॥3॥

శ్లో॥ అంగుష్ఠానామికాభ్యాం తు చక్షుశ్శ్రోత్రేఉపస్పృశేత్॥

శ్లో॥ కనిష్ఠాంగుష్ఠయో ర్యోగా న్నాభిదేశ ముపస్పృశేత్।
కరమధ్యం హృది స్థాప్య కరాగ్రం శిరసి న్యసేత్ ॥గి॥
శ్లో॥ ముకుళేనచ హస్తేన బాహుమూలముపస్పృశేత్
ఏవమాచమనం కృత్వా సాక్షా న్నారాయణో
భవేత్ ॥ ౬

ఈపురాణాచమనమును ప్రతిస్మార్తకర్మకు, ఆదియందును, అంతమందును చేయవలెను.

దానిప్రయోగవరుస.

౧ ఓం కేశవాయ స్వాహా.	అనిమువ్మాఱు ఆచమనముచేసి.
౨ నారాయణాయస్వాహా	
3 మాధవాయ స్వాహా.	
౪ గోవిందాయ నమః	కుడికరమును కడుగుకొని.
౫ విష్ణవే నమః.	ఎడమచేతిని కడుగుకొని.
౬॥ ఓంమధుసూదనాయ నమః	అంగుష్ఠమూలముతో పైపెదవిని తుడిచి
౭॥ త్రివిక్రమాయనమః.	అంగుష్ఠమూలముతో క్రిందిపెదవిని తుడిచి.
౮॥ వామనాయనమః	రెంప్రా దర్భలతో జలము శిరముపై జల్లుకొని.
౯॥ శ్రీధరాయనమః.	
౧౦॥ హృషీకేశాయనమః	అనిఎడమచేతిని ప్రోక్షించుకొని
౧౧॥ పద్మనాభాయనమః	అనిపాదముల ప్రోక్షించుకొని.
౧౨॥ దామోదరాయ నమః.	అని శిరమున ప్రోక్షించుకొని.

౧౩॥ సఙ్కర్షణా యనమః	అనిసర్వాంగుళిమూలముతో గడ్డము దాకి.
౧౪॥ వాసుదేవాయనమః	అనిఅంగుష్ఠతర్జనులతో కుడిముక్కు రంధ్రమునుదాకి
౧౫॥ ప్రద్యుమ్నాయనమః	అనిఅంగుష్ఠతర్జనులతో ఎడమరంధ్రమునుదాకి.
౧౬॥ అనిరుద్ధాయ నమః.	అనిఅంగుష్ఠానామికలతో కుడికంటినిదాకి.
౧౭॥ పురుషోత్తమా యనమః.	అని అంగుష్ఠానామికలతో ఎడమకంటినిదాకి.
౧౮॥ అధోక్షజా యనమః.	అనిఅంగుష్ఠానామికలతో కుడిచెవినిదాకి.
౧౯॥ నారసింహాయనమః.	అని అంగుష్ఠానామికలతో ఎడమచెవినిదాకి.
౨౦॥ అచ్యుతా యనమః.	అనిఅంగుష్ఠకనిష్ఠికలతో నాభినిదాకి.
౨౧॥ జనార్దనా యనమః.	అనికరతలకమునహృదయమునుదాకి.
౨౨॥ ఉపేంద్రా యనమః	కరాగ్రమున శిరమునుదాకి.
౨౩॥ హరయే నమః.	అని ముకుళహస్తమున కుడిబాహుమూలమును దాకి.
౨౪. శ్రీకృష్ణాయనమః	అని ముకుళహస్తమున ఎడమబాహుమూలమునుదాకవలెను.

ఇట్లుఆచమించిన శ్రీమన్నారాయణునితో సమానుడగును.

పురాణాచమనభేదః

శ్లో॥ శౌచాచారే తథా పానే స్పృష్ట్వా స్పృష్టే చ పర్వణి।

పౌరాణాచమనం కుర్యాన్నామభిః కేశవాదిభిః॥

తా॥ శుద్ధి నిమిత్తమందును, దాహానంతరమందును, తాకరానివాటిని తాకినప్పుడును, కేశవాది నామములతోఁ జెప్పబడిన పురాణాచమనమును జేయవలెను.

ఆచమనే అనయవస్పృశ్య

శ్లో॥ అంగుష్ఠమూలేనాస్యం ద్విర్ద్విరున్మృజ్య।
ప్రదేశిన్యాదిభి స్తిసృభి స్సహితాభి స్సకృదుపస్పృశే
దాస్యార్థం
తోయంగృహీత్వా దక్షిణేన ప్రోక్షణం సవ్యహస్తే
పాదయోశ్శిరసశ్చ తదనంతరం శిఖాం చోపస్పృశేత్॥
శ్లో॥ అంగుష్ఠ తర్జనీభ్యాం నాసికే అంగుష్ఠ మధ్యమా
భ్యాం చక్షుషీ శ్రోత్రే।
అంగుష్ఠానామికాభ్యాం। అంగుష్ఠకనిష్ఠికాభ్యాం
నాభిమ్,
తథాతలేనహృదయం। శిరస్సమస్తాంగులిభిః స్పృశేత్।
అంగుళ్యగ్రై ర్రంసౌ। ద్వా ద్విజశ్శుద్ధిమవాప్నుయాత్॥

అని.

ప్రయోగః

౧. ఓం కేశవాయస్వాహా
౨. ఓం నారాయణాయ స్వాహా
3.ఓంమాధవాయస్వాహా

ముమ్మాఱు ఆచమనముచేసి.

౪. ఓం గోవిందాయనమః	అంగుష్ఠమూలముతో ముఖమును ౨ సార్లు తుడుచుకొనవలెను.
౫. ఓం విష్ణవేనమః	
౬. మధుసూదనాయనమః	పైవిధముగానే ౨ సార్లు ముఖమును తుడుచుకొనవలెను.
౭. త్రివిక్రమాయనమః	
౮. వామనాయనమః	మధ్యమూడు వేళ్లచే కలిపి ముఖమును తుడుచుకొనవలెను.
౯. శ్రీధరాయనమః	కుడిచేతితో జలమును తీసుకొని ఎడమచేతిని ప్రోక్షించుకొనవలెను.
౧౦. హృషీకేశాయనమః	కుడిపాదమును ప్రోక్షించుకొనవలెను
౧౧. పద్మనాభాయనమః	ఎడమ పాదమును ప్రోక్షించుకొనవలెను.
౧౨. దామోదరాయనమః	శిరమున ప్రోక్షించుకొనవలెను.
౧౩. సంకర్షణాయనమః	శిఖనుఁ దాఁకవలెను.
౧౪. వాసుదేవాయనమః	అంగుష్ఠ తర్జనీలచే కుడి, ఎడమ ముక్కు పుటలనుఁ దాఁకవలెను.
౧౫. ప్రద్యుమ్నాయనమః	
౧౬. అనిరుద్ధాయనమః	అంగుష్ఠ మధ్యములచే ౨ కండ్లనుఁ దాఁకవలెను.
౧౭. పురుషోత్తమాయనమః	
౧౮. అధోక్షజాయనమః	అంగుష్ఠానామికలతో ౨ చెవులను దాఁకవలెను.
౧౯. నారసింహాయనమః	
౨౦. అచ్యుతాయనమః	అంగుష్ఠ కనిష్ఠికలతో నాభినిదాఁకి
౨౧. జనార్దనాయనమః	కరతలమున యెదనుదాఁకి.
౨౨. ఉపేంద్రాయనమః	కరాగ్రమున శిరస్సునుదాఁకి
౨౩. హరయేనమః	ముకుళహస్తమున బాహుమూలలనుదాకునది.
౨౪. శ్రీకృష్ణాయనమః	

— తీర్థవివరణము —

శ్లో॥ అంగుల్యగ్రే తీర్థందైవం స్వల్పాంగుల్యోర్మూలే కాయమ్। మధ్యేఽఙ్గుష్ఠాంగుల్యోః పైత్రం మూలేఽఙ్గుష్ఠస్య బ్రాహ్మమ్ ॥

తా॥ వ్రేళ్ళకొనలయందు దైవతీర్థమనియు, కనిష్ఠికామూలమునందు మనుష్య(ఋషి)తీర్థమనియు, అంగుష్ఠతర్జనులనడుమ పితృతీర్థమనియు, అంగుష్ఠమూలంబున బ్రహ్మతీర్థమనియు చెప్పుదురు.

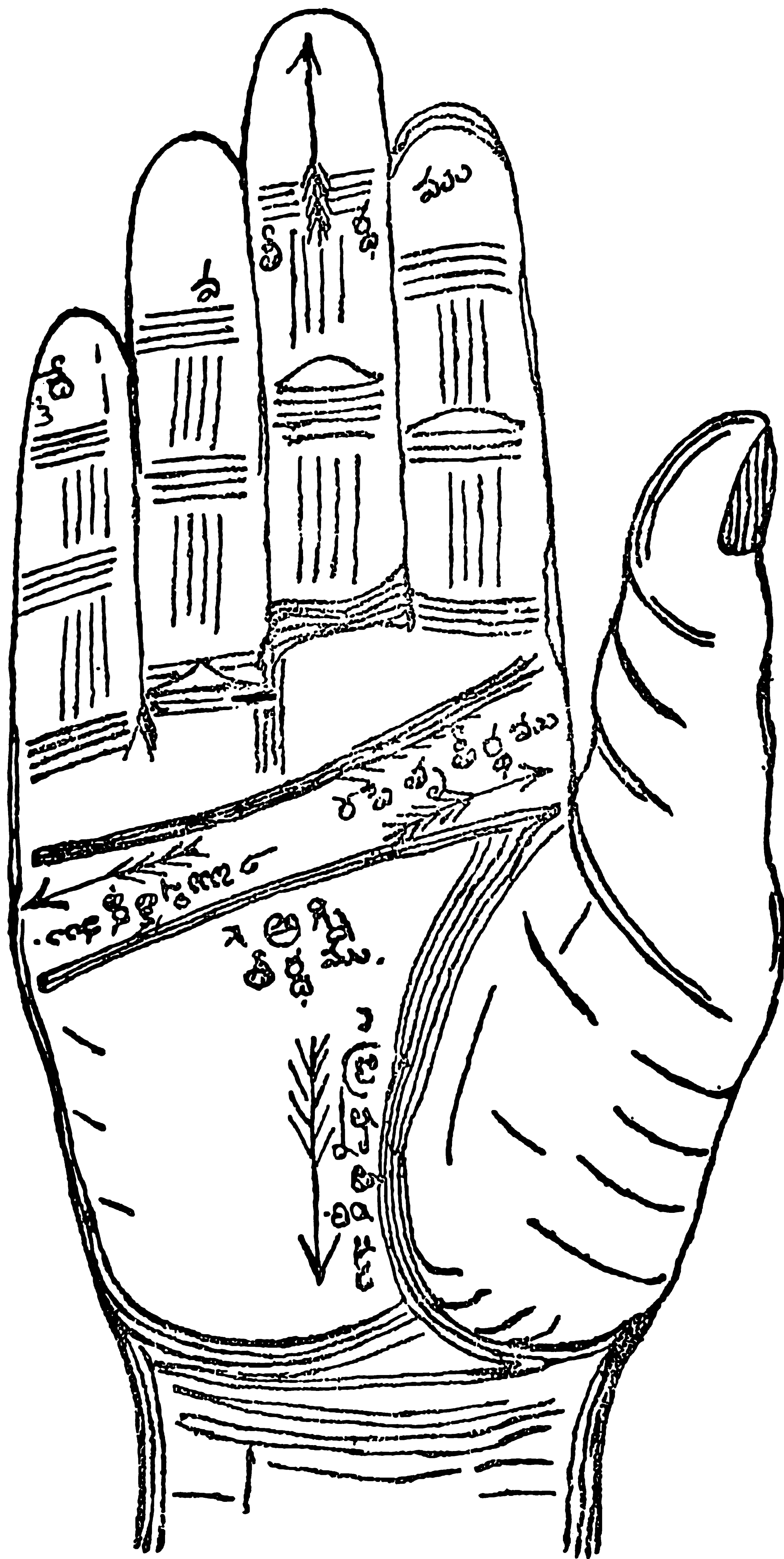
శ్లో॥ కనిష్ఠదేశిన్యంగుష్ఠమూలాన్యగ్రం కరస్యతు।
ప్రజాపతి పితృ బ్రహ్మ దేవతీర్థాన్యనుక్రమాత్ ॥

తా॥ కనిష్ఠికామూలము ప్రజాపతితీర్థము (దీని నేఋషితీర్థమందురు.) తర్జనీమూలము పితృతీర్థము, అంగుష్ఠమూలము బ్రహ్మతీర్థము, కరాగ్రము దేవతీర్థమని చెప్పుదురు. వానిని క్రమముగా, ఋషితర్పణమందును, పితృతర్పణమందును, ఆచమనమందును, సంధ్యార్ఘ్య తర్పణ, దేవతర్పణములందును వినియోగము.

వెనుకపుటలోని ప్రతికృతిహస్తమును చూడుడు.

తీర్థములు.

౧. బ్రహ్మతీర్థము (అంగుష్ఠమూలము)
౨ ప్రాజాపత్యము (ఋషి) తీర్థము (కనిష్ఠికామూలము)
3. దేవతీర్థము (అంగుల్యగ్రములు)
౪. పితృతీర్థము. (తర్జనీమూలము)
౫. అగ్నితీర్థము (కరమధ్యమున)

౨. ప్రాణాయామము.

ప్రాణాయామ మనగా (ప్రాణ + ఆయామః) ప్రాణములను నియమించుట మన శరీరములోని శ్వాసము నకును, జీవశక్తి నిగూఢ ప్రాణమని పేరు. మొదట శ్వాసమును నియమించుటకు యభ్యాసము చేసిన క్రమముగా జీవశక్తియు నియమితంబగును. కావున ముందు శ్వాసమును నియమించుటకు యభ్యసింపవలయును.

ఇట్టి ప్రాణాయామమునకు అందరు అర్హులే. అందరు దీని నభ్యసింపవచ్చునని హఠయోగప్రదీపకయందు జెప్పంబడినది.

ప్రాణాయామాభ్యాసకుడు ముందుగా యమము, నియమము, ఆసనమును అభ్యసించవలయును.

౧ యమమనగా. ఇంద్రియనిగ్రము.

౨. నియమమనగా అహింస, సత్యము, దొంగిలింపకుండుట, బ్రహ్మచర్యము, భగవద్ధ్యానము.

౩. ఆసనమనగా వెన్ను, శిరము, కణ్ఠము, నీమూ కింటెని ఏకదండముగా నిలిపి వంగకుండ కూర్చుండుట.

సన్ధ్యాదులయందు ప్రాణాయామము ౩విధములు.

౧. పూరకమనగా వెలుపలిగాలిని ముక్కుగుండా శ్వాసకోశములందు బూరించుట.

౨. కుంభకమనగా అట్లు పూరించిన వాయువును వదలనీయక నిలుపుట.

3. రేచకమనగా అట్లునిలిపిన వాయువును ముక్కుగుండా బైటకువిడుచుట.

అభ్యాసప్రకారము.

అభ్యాసకుడు ప్రథమమున కుడిచేతి బొటనవ్రేలితో కుడిముక్కును మూసికొని యెడమ ముక్కుతో నెమ్మదిగా తొందరలేక పూరకము చేయవలెను. ఇట్లు ౪ సెకండ్ల కాలమువరకు పూరించి పిదప కుడిచేతితర్జనీ మధ్యమవ్రేళ్లతోగాని, మధ్యమానామికలతోగాని యెడమముక్కునుమూసి ౧౬ సెకండ్లవరకు కుంభకమును సలుపవలెను. పిదప కుడిముక్కునుండి నెమ్మదిగా ౮ సెకండ్లు రేచకము చేయవలెను. తరువాత కుడిముక్కుతో పూరకమును, ఎడమముక్కుతో రేచకమును పైనచెప్పిన కాలములో చేయవలెను.

ఇట్టివిమూడుసార్లుచేసిన ఒకప్రాణాయామమగును.

ఈప్రకారముపూటకు ౫,౬ ప్రాణాయామములచొప్పున దినమునకు ౪,3 పూటలు చేయవలెను. ఇట్లుప్రారంభించి 3 మాసములకు పూటకు ౧౦ చొప్పునను అభ్యసింపవలెను. ఇట్లు ౫,౬ మాసములుచేసిన ప్రాణశక్తి స్వాధీనమై కుంభకమందు చిరకాలమునిలిచి భగవద్ధ్యానము చేయు శక్తి గలుగును.

ఇట్లే ఎడమముక్కుతో ౫ సెకండ్లు పూరకముసలిపి ౩౦ సెకండ్లు కుంభకముచేసి ౮ సెకండ్లు రేచకముచేయుట అభ్యసించవలెను. ఆకుంభకముచేయు సమయమున సవ్యాహృతికమును, సశిరస్కమును దశప్రణవ సహితమైన గాయత్రీ మహామంత్రమును అనగా:— "ఓంభూః, ఓం భువః, ఓంస్స్వః, ఓంమహః, ఓంజనః, ఓంతపః, ఓంసత్యం, ఓంతత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి। ధియోయో నః ప్రచోదయాత్। ఓమాపోజ్యోతీ రసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్స్వరోమ్" 3సార్లు జపించవలెను. ఇట్లు క్రమముగ అభ్యసించిన చిత్తనిరోధనము చేయవచ్చును.

గృహ్యాపరిశిష్ఠమందిట్లు చెప్పబడినది. "పవిత్రహస్తుడై యాచమించి ముందుగ మంత్రములేకయే ౧౬ ప్రాణాయామముల నాచరించి తరువాత సమంత్రముగ నొకమారు ప్రాణాయామము చేయవలెను.

సంధ్యకు మొదటను, అర్ఘ్యమిచ్చునప్పుడును, నొక ప్రాణాయామమును, గాయత్రికి మొదట చివరను 3ప్రాణాయామములు సేయవలెను.

ముద్రా వివరణము.

గ్రువ్రేళ్ళచే ముక్కుకొనను పట్టుకొనుట "ప్రణవ ముద్ర" ఇది వానప్రస్థగృహస్థులకు పాపహరణమగును. బొటనవ్రేలితోను, చిటికినవ్రేలితోను, అనామికచేతను ముక్కును పట్టినచో "నోంకారముద్ర" అగును. ఇది యతికి బ్రహ్మచారికి తగినది.

— సంకల్పము. —

ఇది దేశకాల సంకీర్తనపూర్వకముగ చేయఁబడు చున్నది. బ్రహ్మాండాది స్వగృహాపర్యన్తముగల మహత్వ లఘుత్వాది బోధకములగు వచనములతోనుండు పాఠము దేశసంకీర్తనము. అటులే సృష్ట్యాద్యేతత్క్షణపర్యన్తముగల కాలవివరణమును దెల్పు వచనములతోనుండు పాఠము కాలసంకీర్తనము. ఇటులు దేశకాల సంకీర్తనంబుచేసి ప్రకృత కర్మాచరణంబును సఙ్కల్పింతురు.

ఈసంకల్పము (౧) మహాసంకల్పము. (౨) సంకల్పము. (3) లఘుసంకల్పము అని 3విధములు.

అందు (౧) మహాసంకల్పము కన్యాదానాదులందును. (౨) సంకల్పము ప్రతికర్మారంభమందును(3)లఘు సంకల్పము ఏకకర్మాఙ్గములగు నవాన్తరకర్మముల కారమ్భమందును వినియోగింపఁబడుచున్నది.

౧. మహాసఙ్కల్పము మనకప్రకృతము.

౨. సఙ్కల్పము:— ఇది దేశకాలసంకీర్తన పూర్వకముగ చేయబడుచున్నది.

౧. కాలసంకీర్తనము:— శ్రీమహావిష్ణో రాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య అద్యబ్రహ్మణః ద్వితీయ పరార్ధే, శ్వేతవరాహకల్పే, సప్తమే వైవస్వతమన్వన్తరే, అష్టావింశన్మహాయుగే, కలియుగే, ప్రథమపాదే (౫౦౩౬) షట్త్రింశోత్తరపంచసహస్రితమే.

౨. దేశసంకీర్తనము:— పంచాశత్కోటియోజనవిస్తీర్ణమహీమణ్డలే, లక్షయోజనవిస్తీర్ణజమ్బూద్వీపే, భరతవర్షే, భరతఖణ్డే, మేరోర్దక్షిణదిగ్భాగే, * శ్రీశైలస్యేశానప్రదేశే, కృష్ణాగోదావర్యోర్మధ్యదేశే, స్వగృహే (బంధుగృహే) (విప్రగృహే) సమస్తదేవతాబ్రాహ్మణచరణసన్నిధౌ,

౧. కాలసంకీర్తనము:— అస్మిన్ వర్తమానవ్యావహారిక చాంద్రమానేన ‡ధాతృనామసంవత్సరే, ఉత్తరాయనే, గ్రీష్మఋతౌ, జ్యేష్ఠమాసే, కృష్ణపక్షే, అష్టమ్యాం, భృగువాసరే, పూర్వాభాద్రానక్షత్రే, ప్రీతినామయోగే, బాలవాకరణే,

---

* తమతావు ఎచటనుండునో అటులమార్చుకొనవలయును.

‡సంవత్సరాదులను మార్చుకొనవలెను.

ఏవంగుణవిశేషణ విశిష్టే, శుభేఽభ్యుదయము హూర్తే, శ్రీమాన్ + §హరితసగోత్రః + నారాయణశర్మాభిధేయః, † ధర్మపత్నీసమేతోఽహం శ్రీమతః + హరితసగోత్రస్య + నారాయణశర్మాభిధేయస్య † ధర్మపత్నీ, సమేతస్య, మమోపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వర ముద్దిశ్య, శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం సాయంసన్ధ్యాముపాసిష్యే:— ఇతిసంకల్పము.

3. లఘుసంకల్పము:— పూర్వోక్తైవంగుణ విశిష్టే, శుభే, శోభనేముహూర్తే, మమోపాత్త దురితక్షయ ద్వారా శ్రీపరమేశ్వరముద్దిశ్య, శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం 1సాయం సంధ్యాంగ 2 గాయత్రీమంత్రజపం కరిష్యే:— ఇది లఘుసంకల్పము.

---

§ తమతమ గోత్రనామములను చెప్పుకొనవలెను.

† గృహస్థులమాత్రమే చెప్పవలయును.

---

౧. ప్రధానకర్మ పేరు చెప్పుకొనవలెను.

౨. అంగమగు కర్మ పేరు చెప్పుకొనవలెను.

అథ స్వశాఖావిషయే.

భగవాన్ వసిష్ఠః

శ్లో॥ స్వశాఖావిధముత్సృజ్య అన్యశాఖావిధమాచరేత్।
అప్రమాణ మృషిం కృత్వా అంధే తమసి మజ్జతి।
స్వకం కర్మ పరిత్యజ్య యదన్యత్కురుతే నరః।
అజ్ఞానాదథవా లోభాత్స తేన పతితోభవేత్।
ఋక్శాఖీనైవ కుర్వీత స్వకీయం పరశాఖయా।
ప్రమాదాద్యది కుర్వీత పునస్సంస్కారమర్హతి।
యత్ర నాస్తి స్వశాఖోక్తం ఋక్శాఖోక్తం సమా
చరేత్।
పునర్నార్హతి సంస్కార మన్యథార్హతి చేత్పునః।
యజుశ్శాఖావిధానేన యది బహ్వృచకస్యచ।
కృతేచాపి హి తత్కర్మ పునః కుర్యాద్యథావిధి।
ఋక్శాఖావిధినా కర్మ యది స్యాదన్యశాఖినామ్।
నతత్కర్మ పునఃకార్యమితి యజ్ఞవిదాంమతమ్॥

తా॥ స్వశాఖావిధిని వదలి యితర శాఖావిధి నవలంబింపగూడదు. అట్లుచేసెనేని స్వకీయ ఋషిని తిరస్కరించినవాడై "అంధతమస్సు" అనునరకమునందు మునుగును. స్వకీయకర్మనువదలి యితరమగుకర్మను, అజ్ఞానముచేతనైనను, లోభముచేతనైనను చేసిన పతితుడగును. ఏశాఖ వాడు ఆశాఖనువదలి వేరొకశాఖచే కర్మనాచరించెనేని ; మరల ఉప నయనసంస్కారమును జేసికొనిన శుద్ధుడగును. స్వశాఖీయులు సంభవిం

చనప్పుడు సకల శుభాశుభకర్మలను ఋక్శాఖచే నాచరింపకలయుడు. అట్లుచేసిన పునస్సంస్కారమును జేయ నక్కఱలేదు. బహ్వృచులు యజుశ్శాఖా మొదలగు అన్యశాఖావిధానముచే కర్మలను జేసినయడల మరల ఉపనయనాది సంస్కారమును జేసుకొని యాకర్మమతిరిగి స్వశాఖోక్త విధానముగ జేయువలెను. ఇతరశాఖీయులు ఋక్శాఖోక్త విధానముచే కర్మల నాచరించినయడల మరల జేయునక్కఱలేదు. భగవంతుడగు వసిష్ఠుఁడు వచించెను.

శ్రీగురుభ్యోనమః

-ఋగ్వేదస్మార్తబ్రాహ్మణ-

నిత్యకర్మాష్టకము.

౧ స్నానప్రకరణము.

శ్లో॥ నదీషు దేవఖాతేషు తటాకేషు సరస్సుచ।
స్నానం సమాచరేన్నిత్యం గర్తప్రస్రవణేషుచ॥
నదీనదతటాకేషు దేవఖాతజలేషుచ।
నిత్యక్రియార్థం స్నాయీత గిరిప్రస్రవణేషుచ॥
స్మృ. ము. విష్ణుపురాణే.

తా॥ నదులందును, నదములందును, తటాకములందును, మనుష్యులచే త్రవ్వబడని సరోవరములందును, కొండవాగులందును, సంధ్యాది నిత్యకర్మలనొనర్చుటకు స్నానము చేయుట ముఖ్యము.

శ్లో॥ అలాభే దేవఖాతానాం సరసాం సరితాంతథా।
ఉద్ధృత్య చతురఃపిండాన్ పారక్యే స్నానమాచరేత్॥ స్మృ. ము. మనుః.

తా॥ పైతీర్థంబులులేనిచోట్ల యితరులు త్రవ్విన తటాకాదులయందైనను స్నానముచేయవలెను. అప్పుడు ౪ మృత్పిండములను తీసివైచి స్నానమొనర్పవలయును.

శ్లో॥ ఉద్ధృత్య వాపి త్రీన్పిండాన్ కుర్యాదావత్సునోసదా
నిరుక్తాసు చ మృత్పిండాన్ కూపాత్త్రీన్ స్వటాన్ తథా।
అనుద్ధృత్యతు యత్స్నానం పరకీయే జలాశయే।

వృధాభవతి తత్స్నానం కర్తుః పాపేన లిప్యతే॥

స్మృ. ము. శౌనకః ।

తా॥ ఇతరులు త్రవ్వించిన తటాగాదులందు స్నానము చేయవలసి నప్పుడు ౩మృత్పిండములను తీసిఒడ్డునవేసియు బావులందు ౩కడవలనీరు తోడి పారఁబోసి స్నానమాచరింపవలయును ॥

శ్లో॥ సంకల్పసూక్తపఠనం మార్జనం చాఘమర్షణం ।
దేవతాతర్పణంచైవ స్నానం పంచాంగముచ్యతే ॥

తా॥ సంకల్పము, సూక్తపఠనము, మార్జనము, అఘమర్షణము, తర్పణము, ఈ ౫ స్నానమునకు నంగములు. ఈ౫అంగములతోఁగూడినదేస్నానము.

శ్లో॥ మంత్రపూతైర్జలైస్స్నానం ప్రాహుస్స్నానఫలప్రదం
నవృథా వారిమగ్నానాం యాదసామివతత్ఫలం॥

స్మృ. ము. వ్యాసః ॥

తా॥ స్నానాంగములను ఆచరించుచు అనగా సమంత్రముగా స్నానమొనర్చిన స్నానఫలము లభించును. గాని యూరకస్నానముచేసిన ఫలముగలుగదు.

శ్లో॥ సంకల్ప సూక్తపఠనం మార్జనం చాఘమర్షణం।
దేవాదితర్పణం చైవ గృహే పంచ వివర్జయేత్ ॥

[ధర్మఖండే.]

తా॥ గృహమందు స్నానముఁ జేయునప్పుడంగము లక్కరలేదు.

స్నానకాల నిషిద్ధములు.

శ్లో॥ అవగాహ్య జలే నగ్నగ వస్త్రం యః పరిశోధయేత్
కృద్ధాస్తత్ర నివర్తంతే దేవతాః పితృభిస్సహా ॥౧॥

(స్మృత్యర్థసారే.

తా॥ దిగంబరుండై స్నానము చేయరాదు. బట్టలుతకరాదు.

శ్లో॥ స్నానం దానం జపం హోమం స్వాధ్యాయపితృతర్పణం
నైకవస్త్రః ద్విజః కుర్యాత్ శ్రాద్ధభోజన సత్క్రియాః
(స్మృ. ము. యోగయాజ్ఞవల్క్యః.)

తా॥ ఏకవస్త్రుడై స్నానము, దానము, జపము, హోమము, బ్రహ్మయజ్ఞము, పితృతర్పణము, భోక్తృవ్యము చేయరాదు.

శ్లో॥ యావద్దేవాన్ ఋషీంశ్చైవ పిత్రాన్ వై యోన తర్పయేత్ ।
తావన్నపీడయేద్వస్త్రం యేన స్నాతోభవేన్నరః॥

తా॥ స్నానానంతరమునతదంగములగు దేవ, ఋషి, పితృతర్పణములను చేసి స్నానవస్త్రములను పిడువవలయును గాని తర్పణముచేయక పిడువరాదు.

శ్లో॥ స్నానవస్త్రేణ యోవిప్రోగస్వమంగం పరిమార్జతి।
స్నానం వృథైవ భవతిపునస్స్నానేన శుద్ధ్యతి॥

తా॥ స్నానముచేసిన వస్త్రముతో స్నానానంతరమున దేహమును తుడువరాదు. తుడుచుకొనినచో తిరిగి స్నానము చేయవలెను.

శ్లో॥ స్నానం కృత్వాఽర్ద్రివాసస్తుఊర్ధ్వముద్ధృత్యనిక్షిపేత్।
స్నానవస్త్రమధస్తాచ్చేత్పున స్స్నానేన శుద్ధ్యతి॥

తా॥ స్నానానంతరము మడివస్త్రమును ధరించునప్పుడు స్నానవస్త్రమును పైగాతీయవలెను. క్రిందగాతీసిన తిరిగి స్నానము చేసిన పరిశుద్ధుడగును.

శ్లో॥ ఉత్తమంతునదీస్నానం।తటాకే మధ్యమంస్మృతమ్॥
కూపస్నానం తు సామాన్యం । భాండస్నానం వృథా భవేత్ ॥౬॥

తా॥ సులభం.

శ్లో॥ న స్నాయాదాహ్యాద్రహస్తేన నైకహస్తేనవా తథా
ఉద్ధృతాభిరపి స్నాయా దాహృతాభిర్ద్విజాతిభిః

తా॥ శూద్రులచే తేబడిన జలముచేతను, ఒకహస్తముతో తోడి నజలముచేతను బ్రాహ్మణులు స్నానము చేయరాదు.

శ్లో॥ స్రోతసోభిముఖస్స్నాయా న్మార్జనం చాఘమర్షణే
అన్యత్రార్కముఖో రాత్రౌ ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖోపి వా
ద. ప్ర. వసిష్ఠ

తా॥ ప్రవాహమున కభిముఖముగ నిలిచి స్నానము, అఘమర్షణ మార్జనముఁ జేయవలయును. నదులుగాని వాటియందు సూర్యాభిముఖముగాను రాత్రి తూర్పుగాగాని ఉత్తరముగాగాని స్నానము జేయవలెను.

—అథ స్నానమ్—

పరిశుద్ధమగు గోమయమును వామహస్తమందు గ్రహించి, "ఓమ్భూః, ఓమ్భువః, ఓమ్స్వః" అనువ్యాహృతులతో ఉగగంతముగ 3 భాగములఁజేసి దక్షిణభాగమును "ఓమ్." అని యుచ్చరించుచు ౧౦ దిక్కులందు

౧ శ్లో॥ తతోనదీం సమాగత్య గఙ్గాధ్యానపురస్సరమ్।
నాభిమాత్రేజలేస్థిత్వా త్రివారం స్నానమాచరేత్॥ విశ్వామిత్రః

౨ శ్లో॥ నాభిమాత్రే జలేస్థిత్వా కృత్వాకేశాన్ ద్విధాద్విజః।
నిరుద్ధకర్ణనాసస్తు త్రివారం మజ్జనంచరేత్॥ విష్ణుః॥

3 శ్లో॥ త్రిరాప్లుత్య సమాచమ్యశిఖాం బధ్వాసమాచమేత్।
ప్రాణానాయమ్య సంకల్ప్య త్రివారం మజ్జయేత్పునః॥
భగవాన్ ఆశ్వలాయనః॥

వైచి, ఉత్తరభాగమును ఊరక తీర్థమునందువైచి, [నదులందు మృత్పిండములను గూడా వైచి,] ఈక్రిందివిధముగ గంగాధ్యానముఁజేయుచు నదిలోఁ ప్రవేశించి;—

—గఙ్గాధ్యాన శ్లోకములు.—

శ్లో॥ గఙ్గా గఙ్గేతి యోబ్రూయా ద్యోజనానాంశతైరపి।
ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యో విష్ణులోకం సగచ్ఛతి।౧॥

శ్లో॥ అమ్బ! త్వద్దర్శనాన్ముక్తిర్నజానే స్నానజంఫలమ్।
స్వర్గారోహణసోపానే! మహాపుణ్యతరఙ్గిణి! ॥౨॥

శ్లో॥ విశ్వేశం కేశవం ఢుణ్ఢిం దణ్డపాణిఞ్చ భైరవమ్।
వన్దే కాశీంగుహాం గఙ్గాంభవానీం మణికర్ణికామ్॥

శ్లో॥ అతితీక్ష్ణమహాకాయ కల్పాన్తదహనోపమ।
భైరవాయ నమస్తుభ్య మనుజ్ఞాన్దాతుమర్హసి ॥౪॥

శ్లో॥ త్వం రాజాసర్వతీర్థానాన్త్వమేవ జగతఃపితా।
యాచితోదేహిమే తీర్థం సర్వపాపాపనుత్తయే।౫॥

శ్లో॥ తిథిర్విష్ణుస్తథావారో నక్షత్రంవిష్ణురేవచ।
యోగశ్చకరణంచైవ సర్వంవిష్ణుమయంజగత్।౬॥

శ్లో॥ సితా సితే యత్రతరంగ చామరే నద్యావిభాతే మునిభాను కన్యకే। లీలాతపత్రం వటఏవ సాక్షాత్సతీర్థ రాజోజయతి ప్రయాగః ॥౭॥

శ్లో॥ యోఽసౌసర్వగతో విష్ణుశ్చిత్స్వరూపీ నిరఞ్జనః।

సవీవ ద్రవరూపేణ గఙ్గామ్భోనాత్ర సంశయః॥౮॥

శ్లో॥ హరిర్నారాయణో గంగా గంగా నారాయణో హరిః।
హరిర్విశ్వేశ్వరో గంగా గంగా విశ్వేశ్వరో హరిః॥౯॥

శ్లో॥ నన్దినీ నలినీ సీతా మాలినీ చ మహాపగా।
విష్ణుపాదాబ్జ సమ్భూతా గఙ్గా త్రిపథగామినీ॥౧౦॥

శ్లో॥ భాగీరథీ భోగవతీ జాహ్నవీ త్రిదశేశ్వరీ।
ద్వాదశైతాని నామాని యత్ర యత్ర జలాశయే।
స్నానకాలే పఠేన్నిత్యం మహాపాతకనాశనమ్॥

శ్లో॥ పుష్కరాద్యాని తీర్థాని గంగాద్యాస్సరితస్తథా।
ఆగచ్ఛన్తు పవిత్రాణి స్నానకాలే సదా మమ॥౧౨॥

మన్త్రం—సితాసితే సరితే యత్ర సంగతే తత్రాప్లుతా
సోదివ్యముత్పతంతి। యేవైతన్వ౦ విసృజంతి ధీరాస్తే జ
నాసో అమృతత్వం భజంతే॥

(మధ్యమభాగమందలి గోమయమును ఈక్రిందిమంత్రముతో
అభిమంత్రించవలయును.)

ప్రయోగః—: మానస్తోక ఇత్యస్య మంత్రస్య।
కుత్సఋషిః। రుద్రోదేవతా జగతీఛందః। గోమయాభి
మంత్రణే వినియోగః॥ ॥౧॥

"ఓం మానస్తోకేతనయే మానఆయౌ మానో గో
ష మానో అశ్వేషురీరిషః। వీరాన్మానోరుద్రభామితోవధీ
ర్హవిష్మన్త స్సదమిత్వాహవామహే॥"

ఋ. సం. అష్ట. 1. 8. 6.

తా॥ఓరుద్రుడా!మా పుత్రులను,మా పౌత్రులను,మా యితరబంధుజనులను, గోవులను, అశ్వములను, హింసింపకుము. శౌర్యవంతులగు మాజనులందు కోపముగలవాడవై వారలను హింసింపకుము. మేము హవిస్సుగలవారమై నిన్ను సదా యాగములందు పిలుచుచుందుము.

ఓం। గన్ధద్వారా మిత్యస్య సూక్తస్య। ఆనందకర్దమ చిక్లీతేందిరా ఋషయః। శ్రీర్దేవతా। అనుష్టుప్ఛందః। గోమయలేపనే వినియోగః॥ ॥౨॥

మన్త్రః॥ ఓం గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాంకరీ
షిణీం। ఈశ్వరీంసర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే
శ్రియమ్॥[ఈమంత్రముచెప్పి ఆగోమయమునుశిరస్సు మొదలగు అంగములకు పూసుకొని]

శ్లో॥ అగ్రమగ్రం చరంతీనా మోషధీనాం వనేవనే
తాసామృషభ పత్నీనాం పవిత్రం కాయశోధనమ్॥
త్వమేరోగాంశ్చ శోకాంశ్చ నుదగోమయసర్వదా॥

తా॥ ప్రతిదినమందును ఓషధులకుగాను మున్ముందుకు సంచరించు

గోవుల గోమయము కాయశోధనమునకు పవిత్రమైనది. ఓగోమయమా! నాకుగల శోకరోగములను పోగొట్టుము.

"నాభిమాత్ర జలే స్థిత్వా, శిఖా ద్విధా విధాయ। నిరుద్ధ కర్ణనాసగ। } బొడ్డులోతు నీటియందు నిలచి సిగను రెండు పాయలుగా విడదీసి చెవులను, ముక్కునుమూసి కొని) †మౌనముగా స్నానము చేయవలెను.

త్రిరాప్లుత్య, ఆచమ్య,శిఖాం బధ్వా [దేహంపరిషూళ్య) (ముమ్మారునీటమునిగి, పురాణాచమనముచేసి, సిగముడివైచికొని (శరీరమలశోధనచేసి)

సంకల్పః

పునరాచామేత్, ప్రాణానాయమ్య. (తిరిగి § పురాణాచమనముచేసి ‡ప్రాణాయామముచేసి)

శుభేశోభ నేముహూర్తే + ప్రీత్యర్థం ప్రాతస్నాన మహం కరిష్యే.

ఇతి సంకల్ప్య, హిరణ్యశృఙ్గమితి సూక్తంజపేత్. [ఇట్లుసంకల్పించి, "హిరణ్యశృంగ" మను సూక్తమును పఠించవలెను.

---

†. ప్రభాతే, మైథునేచైవ, ప్రస్రావే దంతధావనే। స్నానే భోజనకాలేచ మౌనంషట్సు విధీయతే॥ (ధర్మప్రవృత్తి)

§ 36వ పేజీ చూడుము.

‡ 41వ పేజీ చూడుము.

౨. సూక్తపఠనమ్.

మన్త్రం॥ ఓమ్ హిరణ్య శృఙ్గం వరుణం ప్రపద్యే తీర్థం మేదేహి యాచితః।
యన్మయా భుక్తమసాధూనాం పాపేభ్యశ్చ ప్రతిగ్రహః।
యన్మే మనసా వాచా కర్మణా వా దుష్కృతం కృతమ్।
తన్న ఇన్ద్రో వరుణో బృహస్పతి స్సవితాచపునన్తు పునః పునః॥

—వరుణ ప్రార్థన.—

౧. అవతే హేళో వరుణ, ఇతిద్వయో రాజీగర్తిః శునశ్శేపో వరుణస్త్రిష్టుప్, వరుణప్రార్థనే వినియోగః

మం॥ ఓమ్. అవతే హేళో వరుణనమోభిరవయజ్ఞే భిరీమహే హవిర్భిః। క్షయన్నస్మభ్య మసురప్రచేతా రాజన్నేనాంసిశిశ్రథఃకృతాని। ఉదుత్తమం వరుణపాశమస్మదవాధమం విమధ్యమంశ్రథాయ। అథా వయమాదిత్యవ్రతే తవానాగసో అదితయే స్యామ॥

౨. ప్రసమ్రాజే ఇత్యస్య సూక్తస్య భౌమపుత్రో అత్రి

ఋషిః। వరుణోదేవతా। త్రిష్టుప్ఛందః। వరుణప్రార్థనే వినియోగః।

మం॥ ఓం ప్రసమ్రాజే బృహదర్చాగభీరం బ్రహ్మప్రియం వరుణాయ శ్రుతాయ। వియోజఘాన శమితేవ చర్మోపస్తిరే పృథివీంసూర్యాయ॥ వనేషువ్యంతరిక్షంతతాన వాజమర్వత్సు పయఉస్రియాసు। హృత్సుక్రతుంవరుణో అప్స్వగ్నిందివిసూర్యమదధాత్సోమమద్రౌ॥ నీచీనబారంవరుణః కవంధం ప్రసనర్జరోదసీఅంతరిక్షం। తేనవిశ్వస్య భువనస్యరాజా యవంనవృష్టిర్వ్యునత్తిభూమ। ఉనత్తి భూమింపృథివీముతద్యాం యదాదుగ్ధం వరుణో వష్ట్యాదిత్। సమభ్రేణవసతపర్వతాస్తవిషీయంతః శ్రథయంత వీరాః। ఇమామూష్వాసురస్య శ్రుతస్య మహీంమాయాంవరుణస్యప్రవోచం। మానేనేవతస్థివాఁ అంతరిక్షే వియోమమేపృథివీం సూర్యేణ॥ ఇమామూనుకవితమస్య మాయాం మహీం దేవస్య నకిరాదధర్ష। ఏకం యదుద్నా నపృణంత్యేనీరాసించంతీరవనయః సముద్రం॥ అర్యమ్యం వరుణమిత్ర్యంవాసఖాయం వాసదమిద్భ్రాతరంవా। వేశం వానిత్యం వరుణారణంవా యత్సీమాగశ్చకృమాశిశ్రథ

స్తత్ ॥ క్షిత్రవాస్తో యద్దిరిపుర్నద్రీవి యద్వాఘాసత్యమ్రు తమునన్నపిగ్న । సర్వాతావిష్య శిథిరేవద్దేవా ధాతేస్యామ వరుణ ప్రియాసః ॥ [ఇట్లుపార్థించి]

యాఃప్రవతో ఇతిసూక్తస్య మైత్రావరుణపుత్రో వసిష్ఠఋషిః । నదీదేవతా । జగతీఛందః। తీర్థమభిమృశ్య వగాహనే వినియోగః॥ ఓంయాఃప్రవతోనివతఉద్వత ఉద్వన్వతీరనుదకాశ్చయాః । తాఉఅస్మభ్యం పయసా పిన్వమానాః శివాద్దేవీరశిపదాభవంతుసర్వాన్నద్యోఉఅశి మిదాభవంతు॥ [ఈమంత్రమునుచెప్పి జలముస్పృశించి]

[స్నాత్వా] § (ఇట్లుస్నానమొనర్చి) ప్రవాహమునందు ప్రవాహాభిముఖముగాను గృహమందు గృహాభిముఖముగాను, తటాకాదులందాదిత్యాభి ముఖముగాను స్నానము చేయవలెను.

ద్విరాచమ్య (పురాణాచమనము, స్మృత్యాచమనముచేసి.

3. మార్జన.

మార్జయేదమ్బ యోయన్త్య "అంబయోయన్త్యధ్వభి" అను

---

§ స్రోతోభిముఖస్సరిత్సుస్నాయాదన్యత్రాదిత్యాభిముఖః।(అ. గృ.పరిశిష్టె ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖోపివా, వసిష్ఠ, ధ. ప్ర.

ధ్వభిరిత్యష్టాభి రాపోహిష్ఠేతి చ నవభిః

లమంత్రములచేతను "ఆపోహిష్ఠామయోభువః" అను నమంత్రములచేతను మార్జన చేసుకొనవలెను.

అంబయో యన్త్వ ఇత్యష్టర్చస్య సూక్తస్య। సింధుద్వీపఋషిః। ఆపో దేవతా। గాయత్రీ ఛందః। మార్జనే వినియోగః॥

౧. ఓం అంబయో యన్త్యధ్వభిర్జామయో అధ్వరీయతాం। పృంచతీర్మధునా పయః॥

౨. అమూర్యా ఉపసూర్యే యాభిర్వా సూర్యస్సహ। తా నో హిన్వంత్వధ్వరమ్॥

3. ఆపో దేవీరుపహ్వయే యత్ర గావః పిబంతి నః। సింధుభ్యః కర్త్వం హవిః॥

౪. అప్స్వంతరమృతమప్సు భేషజమపాముత ప్రశస్తయే। దేవా భవత వాజినః॥

౫. అప్సు మే సోమో అబ్రవీదంతర్విశ్వాని భేషజా। అగ్నిం చ విశ్వశంభువమాపశ్చ విశ్వభేషజీః॥

౬. ఆపః పృణీత భేషజం వరూథం తన్వే౩ మమ। జ్యోక్చ సూర్యం దృశే॥

౭. ఇదమాపః ప్రవహత యత్కించ దురితం మయి । యద్వాహమభిదుద్రోహ యద్వా శేప ఉతానృతమ్॥

౮. ఆపో అద్యాన్వచారిషం రసేన సమగస్మహి । పయస్వానగ్న ఆగహి తం మా సంసృజ వర్చసా॥

ఆపోహిష్ఠేతి నవర్చస్య సూక్తస్య సింధుద్వీపఋషిః । ఆపోదేవతా । గాయత్రీఛందః । పంచమీవర్ధమానా సప్తమీప్రతిష్ఠా ; అంత్యేద్వే అనుష్టుభౌ । పునర్మార్జనే వినియోగః

౧. ఓం ఆపోహిష్ఠామయోభువస్తాన ఊర్జేదధాతన । మహేరణాయ చక్షసే॥

౨. ఓం యోవశ్శివతమోరసస్తస్య భాజయతే హ నః। ఉశతీరివ మాతరః॥

3. ఓం తస్మా అరంగమామవో యస్య క్షయాయ జిన్వథ। ఆపో జనయథా చ నః॥

౪. । శన్నోదేవీరభిష్టయ ఆపో భవంతు పీతయే। శంయోరభిస్రవంతు నః॥

౫. ।. ఈశానా వార్యాణాం క్షయంతీశ్చర్షణీనాం ! అపో

యాచామి భేషజమ్॥

౭. అప్సుమే సోమో అబ్రవీ దన్తర్విశ్వాని భేషజా। అగ్నిం చ విశ్వశంభువమ్॥

౮. ఆపః పృణీత భేషజం వరూథం తన్వే3మమ। జ్యోక్చ సూర్యం దృశే॥

౯. ఇదమాపః ప్రవహత యత్కించ దురితం మయి। యద్వాహమభిదుద్రోహ యద్వాశేప ఉతానృతమ్॥

౧౦. ఆపో అద్యాన్వచారిషం రసేన సమ గస్మహి। పయస్వానగ్న ఆగహి తం మా సంసృజ వర్చసా।

[ఇతి మార్జయిత్వా.] (ఈ ప్రకారముగా దర్భలతో గాని లేక ౧-౪-౫ వ్రేళ్లతో గాని మార్జన చేసుకొన వలెను.)

[పునర్నిమజ్జ్య.] (మరల స్నానము చేసి.)

— జలాలోడనమ్. —

"ఇమంమే గంగ" ఇతి మంత్రద్వయస్య సింధుక్షిత్ప్రియమేధ ఋషిః నద్యో దేవతా। జగతీ ఛందః। జలాలోడనే వినియోగః॥

మం॥ ఇమం మే గఙ్గే యమునే సరస్వతి శుతుద్రి స్తోమం (ఈ మంత్రము చెప్పుచు బొటనవ్రేలితో యజ్ఞోపవీతముం గ్రహించి

సచత్తాపస్తుష్ణ్యా।
అసిక్న్యామరుద్వృధే వితస్త
యార్జీకీయే శృణుహ్యా సుషో
మయా॥

ఈ ఒకమును మున్మాలు వల యాకారముగాను ప్రదక్షిణము గాను త్రిప్పుచు ఆమధ్య భాగమున (ప్రకాశపృష్ఠముగా) మున్మారు స్నాన మాచరించవలెను.

౪. అఘమర్షణ సూక్త పఠన. [అవగాహనంచ] త్రిః.

* ఋతంచసత్యం చేత్యస్య సూక్తస్య। అఘమర్షణఋషిః। భావవృత్తోదేవతా । అనుష్టుప్ఛందః। జలాఘమర్షణే వినియోగః॥

౧. ఓం ఋతంచ సత్యం చాభీద్ధాత్త పసోధ్యజాయత।
తతోరాత్ర్యజాయత తతస్సముద్రో అర్ణవః।
౨. సముద్రాదర్ణవాదధి సంవత్సరో అజాయత। అహోరాత్రాణి విదధద్విశ్వస్య మిషతోవశీ।
౩. సూర్యాచంద్రమసౌధాతాయథా పూర్వమకల్పయత్। దివంచ పృథివీంచాంతరిక్షమథోస్వః॥

[ఈమంత్ర]మును 3సార్లు పఠించి స్నానముచేసి (మునిగి లేచి) సూర్యునిచూచి ఇట్లు ౧౨సార్లు స్నానము చేయవలెను.

---

* అఘమర్షణ సూక్తం త్రిరావర్త్య నిమజ్యోన్మజ్యాదిత్య మాలోక్య ద్వాదశకృత్వ ఆప్లుత్య

[పాణిభ్యాం † శంఖముద్రియా † యోనిముద్ర యావోదక మాదాయ మూర్ధ్ని ముఖే శాఖాహ్వా రురసి చాత్మానం గాయత్ర్యాభిషిచ్య]

ఓమ్ భూర్భువస్స్వః । తత్సవితుర్వరేణ్యం। భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ ॥

ఈ శంఖముద్రగాని, యోనిముద్రనుగాని ధరించి చేతితో నీటిని తీసుకొని యీమంత్రముఁ బఠించి, (తల, ముఖము, చేతులు, ఉదరము, ఆత్మ, మీద అభిషేకము చేసుకొనవలెను.

శ్లో॥ ఏహి సూర్యసహస్రాంశో తేజోరాశే జగత్పతే।
అనుకంపయ మాం భక్త్యాం గృహాణార్ఘ్యం నమోస్తుతే॥

సూర్యుని దర్శించి యీశ్లోకము చెప్పి సూర్యునకు ౧౨ అర్ఘ్యము లీయవలెను.

త్వంనో అగ్నే ఇత్యస్య సూక్తస్య। గౌతమపుత్రో వామదేవఋషిః । వరుణో దేవతా । స్త్రిష్టుప్ ఛందః । వరుణప్రార్థనే వినియోగః॥

ఓం త్వం నోఽ అగ్నే వరుణస్య విద్వాన్దేవస్య హేళోవయాసిసీష్ఠాః। యజిష్ఠోవహ్నితమః

† † గురుముఖముగా నేర్చుకొనవలెను.

శోశుచానోవిశ్వాద్వేషాంసి ప్రముముగ్ధ్యస్మత్॥ సత్వం నో అగ్నేవమోభవోతీనేది షోః అస్యాః ఉషసోవ్యుష్టౌ। అవయక్ష్వనో వరుణం రరాణోవీహి మృళీకం సుహవోనః ఏధి॥

తరత్సమందీతి చతుర్ఋచస్య సూక్తస్య। కాశ్యపోఽవత్సారః ఋషిః। పవమానసోమో దేవతా। గాయత్రీఛందః। సూక్త జపేవినియోగః॥

ఓం తరత్సమందీ ధావతిధారా సుతస్యాంధసః। తరత్సమందీ ధావతి। ఉస్రావేద వసూనాం మర్తస్యదేవ్యవసః। తరత్సమందీ ధావతి। ధ్వస్రయోః పురుషంత్యోరా సహస్రాణి దద్మహే। తరత్సమందీ ధావతి। ఆ యయోస్త్రింశతంతనా సహస్రాణి చ దద్మహే। తరత్సమందీధావతి॥ [ఇట్లు] సూక్తములను జపించి తిరిగి స్నానము చేయవలెను.]

"మూర్ధ్నిచాభిషించేత్" [తిరిగి శిరస్సుమీద శంఖముద్రచే నీటిని చల్లుకొని]

తద్విష్ణోః పరమం పదం ఇతిసూక్తస్య। కణ్వపుత్రో మేధాతిథి ఋషిః। విష్ణుః దేవతా। గాయత్రీఛందః।

ఓం తద్విష్ణోః పరమంపదం సదాపశ్యంతి సూర
యః । దివీవ చక్షురాతతం । తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృ
వాం సస్సమింధతే । విష్ణోర్యత్పరమం పదం ॥

అగ్నేరక్షాణో అహంసో ఇత్యస్య సూక్తస్య। మై
త్రావరుణపుత్రో వసిష్ఠఋషిః । అగ్నిర్దేవతా । గాయ
త్రీఛందః। సూక్తంజపేవినియోగః॥

ఓం అగ్నేరక్షాణో అంహసః ప్రతిష్మ దేవరీషతః
తపిష్ఠైరజరోదహా॥.

యత్కించేదం ఇత్యస్యసూక్తస్య। వరుణోదేవతా।
జగతీఛందః । సూక్తపఠనేవినియోగః ॥

ఓం యత్కించేదం వరుణదైవ్యే జనేభిద్రోహం మను
ష్యాశ్చరామసి। కితవాసో యద్రిరిపుర్నదీవి యద్వా
ఘాసత్య ముతయన్నవిద్మ ॥౧॥ సర్వాతావిష్య శిథిరేవ దే
వ థాతేస్యామవరుణ ప్రియాసః॥ ౨॥
ఇత్యేతాజపేత్. ఈమంత్రములు జపించి

— ౭౫. స్నానాంగతర్పణమ్. —

[ప్రాఙ్ముఖోభవ] తూర్పుగాతిరిగి.

ఆచమ్య§ — §పురాణాచమనము ‡స్మృత్యాచమనముచేసి.

ప్రాణానాయమ్య — ముమ్మాఱు ప్రాణాయామ మొనర్చి.

"ఏవంగుణవిశేషణ + శోభనేముహూర్తే + శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాతఃస్నానాంగ దేవాదితర్పణంకరిష్యే" ఇతి సంకల్ప్య దేవతీర్థేన, సాక్షతాభిరద్భిః తర్పణం కుర్యాత్.

(ఇట్లు సంకల్పించి దేవతీర్థముగా అక్షతలతో తర్పణచేయవలెను.]

—§ ౧. దేవతర్పణమ్. §—

౧. బ్రహ్మాదయో యేదేవాః తాన్ దేవాన్ తర్పయామి†౧.
౨. భూర్దేవాన్ తర్పయామి౧.
3. భువర్దేవాన్ తర్పయామి౧.
౪. స్వర్దేవాన్ తర్పయామి. ౧.
౫. భూర్భువస్స్వర్దేవాన్ తర్పయామి. ౧.

" ప్రాతర్మధ్యాహ్నే చ గృహస్థః కుర్యాదేకతరత్రివా ప్రాతరేవ బ్రహ్మచారి యతిస్త్రిషు సవనేషు, ద్విః త్రిర్వా వానప్రస్థః। ఆ. గృ. పరిశిష్టమ్.

తా॥ గృహస్థులు ౨ పర్యాయములు (ప్రాతఃకాలమందును, మధ్యాహ్నమునందును) బ్రహ్మచారులు ప్రాతఃకాలమందును, యతులు ప్రాతర్మధ్యాహ్నసాయంకాలములందును, వానప్రస్థులు ౨ లేక 3 కాలములందును స్నానముచేయవలెను.

§ 36వ పేజీ చూడుము. ‡33వ పేజీ చూడుము.

† పటముచూడుము.

౨. ఋషి తర్పణమ్.

౧. కృష్ణద్వైపాయన నాదయో యే ఋషయః తాన్ ఋషీం తర్పయామి, తర్పయామి. ౨

నివీతి † యజ్ఞోపవీతమును పేరుగా వేసుకొని ఋషితీర్థముగా ఉత్తరాభిముఖుడై రెండుపర్యాయములు కుడిచేతితో తర్పణముఁ జేయవలెను.

౨. భూః ఋషీన్ తర్పయామి తర్పయామి. ౨

౩. భువః ఋషీన్ తర్పయామి ,, ౨

౪. స్వః ఋషీన్ ,, ,, ౨

౫. భూర్భువస్స్వః ఋషీన్,, ,, ౨

౩. పితృతర్పణమ్.

ప్రాచీనావీతి దక్షిణాభిముఖః స తిలాభిరద్భిః

† ప్రాచీనావీతుడై, దక్షిణాభిముఖముగ, తిలలతో పితృతీర్థముచేత 3 సార్లు తర్పణము చేయవలెను.

౧. సోమః పితృమాన్ యమోఽంగిరస్వానగ్నిష్వాత్తాగ్కవ్యవాహనాదయో యే పితరః తాన్ పితౄన్ తర్పయామి. 3.

౨. భూః పితౄంస్తర్పయామి తర్పయామి తర్పయామి 3.

---

† అక్షతోదకపూర్ణేన దేవతీర్థేన తత్రతు బ్రహ్మాదితర్పణం కుర్యాత్ప్రాఙ్ముఖశ్చోపవీత్యథ ఉదఙ్ముఖో నివీతీతుయవసమ్మిశ్రితోదకైః కృష్ణద్వైపాయనాదీంశ్చ తర్పయేదృషితీర్థతః దక్షిణాభిముఖో భూత్వా ప్రాచీనావీత్యతః పరం। తర్పయేత్ పితృతీర్థేన తిలైస్తోయైశ్చ పితౄనథ॥

౩. భువః పితౄంస్తర్పయామి " " ౩.
౪. స్వః పితౄంస్తర్పయామి " " ౩.
౫. భూర్భువస్స్వః పితౄంస్తర్పయామి" " ౩.

భూమౌ జలాంజలి ప్రక్షేపణమ్.

తతస్స్నాత్వా ఆచమ్య. — తిరిగిస్నానము పూర్తిచేసి, ఆచమించి.

ప్రాచీనావీతి — ప్రాచీనావీతుడై.

మూ. శ్లో॥ అగ్నిదగ్ధాశ్చ యే జీవాయేప్యదగ్ధాః కులేమమ। భూమౌదత్తేన తోయేన తృప్తాయాన్తు పరాం గతిమ్॥ — అనియొక్కున 3 దోసిళ్లు నీళ్ళను విడువవలెను.

యక్ష్మతర్పణమ్.

మూ. శ్లో॥ యన్మయాదూషితం తోయం శారీర మలసంభవాత్। తద్దోష పరిహారార్థం యక్ష్మాణంతర్పయామ్యహమ్॥ — అని నివీతుడై ఒక్కున ౧ దోసిళ్లు నీళ్లను విడువవలయును.

వస్త్ర నిష్పీడనాదికమ్.

వస్త్రం చతుర్గుణీకృత్య ప్రాచీనావీతీ వస్త్రంనిష్పీడ్య — స్నానవస్త్రమును నాల్గుమడతలు [పెట్టి ప్రాచీనావీతియై ఈక్రిందిశ్లోకమును చదువుచు వస్త్రమును యొక్కున పిండవలెను.

శ్లో॥ యే కేచాస్మత్కులేజాతా అపుత్రా గోత్రిణోమృతాః।
తే గృహ్ణన్తు మయాదత్తం వస్త్ర నిష్పీడనోదకమ్॥

ఆసీనః అన్యేన వస్త్రేణ అఙ్గం పరిమార్జయేత్ ।

ఒడ్డున కూర్చుండి వేరొక పొడి వస్త్రముచే దేహమును తుడుచుకొని మడివస్త్రమును ధరించి తడి వస్త్రమును పైగా తీసి, పిండి, పాదములను కడిగికొని ౨ సార్లు ఆచమించవలెను.

ఇతిస్నానవిధిః.

౧ (౨) అథ మధ్యాహ్నస్నానవిధిః.

‡ అథ — అనంతరమందు, మధ్యన్దినే = దినమధ్య

— మధ్యాహ్నస్నానవిధిః —

‡ అథ మధ్యన్దినే తీర్థమేత్య క్షాళితపాణిపాదముఖో ద్విరాచమ్య ఽయం ప్రాతఃస్నానం సఙ్కల్ప్య దర్భపవిత్రపాణిః శుచౌ దేశే ఖనిత్రేణ భూమిం గాయత్ర్యాస్త్రేణ ఖాత్వా పరిమృదం చతురఙ్గులముద్వాస్య అధస్తాన్మృదం తథా ఖాత్వా గాయత్ర్యాదాయ గర్తముద్వాసితయా మృదాపూర్య మృదమపాత్తాం శుచౌ దేశే తీరే నిధాయ గాయత్ర్యాప్రోక్ష్య తచ్ఛిరసా త్రేధా విభజ్యైకేన మూర్ధ్న ఆనాభేరపరేణ చాధస్తాదఙ్గమనులిప్య అప్సు ప్రక్షాళయిత్వాదిత్యం నిరీక్ష్య తం ధ్యాయన్స్నాయాదేతన్మలస్నానమాహురథ తీరే ద్విరాచమ్య తృతీయమస్త్రేణాదాయ సవ్యే పాణౌ కృత్వా వ్యాహృతిభిస్త్రిధా విభజ్య దక్షిణభాగమస్త్రేణ దిక్షు దశసు విక్షిప్యోత్తరం తీర్థే క్షిప్త్వా తృతీయం గాయత్ర్యాభిమన్త్రితమాదిత్యాయ దర్శయిత్వా తేన మూర్ధ్న ఆపాదాత్ గాయత్ర్యా ప్రణవేన వా సర్వాఙ్గమనులిప్య "సుమిత్రియా న ఆప ఓషధయః సన్తు" ఇతి సకృదద్భిరాత్మానమభిషిచ్య । "దుర్మిత్రియాస్తస్మై సన్తు యోఽస్మాన్ద్వేష్టి యం చ వయం ద్విష్మః" ఇతి మృచ్ఛేషమద్భిః క్షాళయేదథ వరుణప్రార్థనా తర్పణాన్తేనోక్తేన విధినా స్నాయాత్స్నాత్వాపి న ప్రాక్ బ్రహ్మయజ్ఞతర్పణాద్వస్త్రం నిష్పీడయేత్

పొందు, తీర్థం — జలమును [నదిని] ఏత్య — పొంది, ధౌత
పాణిపాదముఖః — కడుగబడిన చేతులు, పాదములు ముఖ
ముగలవాడై, ద్విః — రెండుమారులు. ఆచమ్య = ఆచ
మనముచేసి. ఆయతప్రాణః — దీర్ఘ ప్రాణాయామము
కలవాడై, స్నానం = స్నానమును గురించి, సంకల్ప్య =
[మానీవృత్తిచే] సంకల్పించి. ధర్భపవిత్రపాణిః = దర్భ
పవిత్రమును చేతియందు కలవాడై. శుచౌ = పరిశుభ్ర
మగు, దేశే — ప్రదేశమందు, గాయత్ర్యాస్త్రేణ — గాయ
త్రీరూపమగు నస్త్రమగు,ఖనిత్రేణ — పారచే, భూమిం=
భూమిని ఖాత్వా = త్రవ్వి, మృదం = మట్టిని, చతురం
గుళం — నాలుగు యంగుళముల లోతుకలుగునట్లుగన
[౪ అంగుళముల లోతువరకును మట్టిని] ఉద్వాస్య —
తీసివేసి, అధస్తాత్ = అంతకు క్రిందిభాగమందున్న, తాం
మృదం — ఆమన్నును, తథా—అట్లే [పూర్వపుమాదిరిగ]
ఖాత్వా త్రవ్వి,గాయత్ర్యా-గాయత్రీమంత్రముచేఆదాయ
—గ్రహించి, గర్తం = ఆగోతిని, ఉద్వాసితయా మృదా—
పైకి తీయబడిన మట్టిచే పరిపూర్య=పూడ్చి. ఉపాత్తాం=
గ్రహింపబడిన, మృదం — మన్నును, శుచాదేశే = పరి
శుద్ధమైన స్థలమందు. నిధాయ = ఉంచి. గాయత్ర్యా —
గాయత్రీ మంత్రముచే ప్రోక్ష్య = [ఉదకమునుజల్లి]
తచ్ఛిరసా = గాయత్రి శిరస్సుచే [ఓమాపోజ్యోతీరసో౽

మృత్తాం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్] త్రేధావిభజ్య = 3 భాగములుగ భాగించి, ఏకేన = ఒక్కభాగముచే మూర్ధ్నః = శిరమునుండి ఆనాభేః = బొడ్డువరకు [బొడ్డునుగూడ] అపరేణ చ = రెండవభాగముచే, అధస్తాత్ = నాభికి క్రిందుగు అంగం = శరీరమును, అనులిప్య=పూసికొని, అప్సు = నీళ్లయందు, ఆప్లుత్య – స్నానము చేసి ప్రక్షాళయిత్వా = కడుగుకొని, ఆదిత్యం – సూర్యుని, నిరీక్ష్య - చూచి. తం–ఆసూర్యుని. ధ్యాయేత్ = ఈక్రింది మంత్రములచే ధ్యానించవలెను. [ఉద్యం నద్యేతి త్రయాణాం మంత్రాణాం కణ్వపుత్రః ప్రస్కణ్వఋషిః । సూర్యోదేవతా। అనుష్టుప్ఛందః। సూర్యోపస్థానేవిని యోగః

౧. ఉద్యన్నద్య మిత్రమహ ఆరోహన్నుత్తరాం దివం । హృద్రోగం మమ సూర్యహరిమాణంచనాశయ ॥

౨. శుకేషు మే హరిమాణం రోపణాకాసు దధ్మసి అథో హారిద్రవేషు మే హరిమాణం నిదధ్మసి॥

3. ఉదగాదయమాదిత్యో విశ్వేన సహసాసహ । ద్విషన్తం మహ్యం రంధయన్మో అహం ద్విషతేరధం ॥

ఏతత్ = దీనిని, మలస్నానం = [శరీరమలాపకర్షణమగు] స్నానముగ ఆహుః = చెప్పుచున్నారు.

అథ-తరువాతను,తీరే = ఒడ్డునందు, ద్విః - రెండుసార్లు, ఆచమ్య - ఆచమనముచేసి[పురాణాచమనము స్మార్తాచమనము] తృతీయం - మూడవభాగమును అస్త్రేణ - గాయత్రీమంత్రముచే, ఆదాయ - గ్రహించి, సవ్యే పాణౌ = ఎడమచేతియందు, కృత్వా - [చేసి] ఉంచి, వ్యాహృతిభిః - [ఓంభూః, ఓం భువః, ఓం స్వః] వీనిచేత త్రేధావిభజ్య - మూడుగభాగించి, దక్షిణంభాగం - దక్షిణభాగమును, అస్త్రేణ - గాయత్రిచే, దశసుదిక్షు - ౧౦దిక్కులయందును, వినిక్షిప్య - చిమ్మి, ఉత్తరం - ఉత్తరభాగమును, తీర్థే = జలమందు, క్షిప్త్వా - కలిపి, తృతీయం - మధ్యమభాగమును, గాయత్ర్యా - గాయత్రి చేత, అభిమంత్రితం - ఉచ్చరింపఁబడినదై, ఆదిత్యాయ - సూర్యునికొరకు, దర్శయిత్వా - కనుపరచి, తేన - దాని చేత, మూర్ధ్నః - శిరస్సునుండి, ఆపాదాత్ - పాదములవరకు, గాయత్ర్యా - గాయత్రిచేగాని, ప్రణవేన - ఓంకారముచేగాని, సర్వాంగం - శరీరమంతయు, అనులిప్య - పూసి, "సుమిత్రాన ఆపఓషధయస్సంతు" అనుమంత్రముచే, సకృత్ - ఒకసారి, అద్భిః - నీటిని, ఆత్మానం - తనమీఁద, అభిషిచ్య - చల్లుకొని, "దుర్మిత్రాస్తస్మై సంతుయోఽస్మాన్ ద్వేష్టి యంచ వయం ద్విష్మః" ఈమంత్రముచే, మృచ్ఛేషం - శేషించిన మట్టిని, క్షాళయేత్ -

కడగవలెను. అథ — అనంతరము, వరుణప్రార్థనా — వరుణప్రార్థనమన్త్రములు జపించవలెను. [ప్రాతస్స్నానము చూడుము] ఆతర్పణాన్తేనోక్తేన విధినా స్నాయాత్ — తర్పణఅంతముగాగల విధిచే స్నానమును ముగించవలెను. అనగా "హిరణ్యశృంగ" మను సూక్తమునుపఠించి "అవతేహేళోవరుణ" మొదలు ప్రాతఃస్నానములో చెప్పిన విధిగా "యన్మయాదూషితం" వరకు విధిగా ఆచరించవలెను. పిదప బ్రహ్మయజ్ఞము, పితృతర్పణము చేసి * స్నానవస్త్రమును పిండవలయును.

—§ ౧ (3.) మన్త్రస్నానం. §—

స్నానముచేయుటకు శక్తిలేనిరోగి దర్భపవిత్రమునుధరించి, శుచియైనస్థలమందు

ఆచమ్య	పురాణాచమనము స్మృత్యాచమనముఁజేసి.
ప్రాణాయామ్య	ముమ్మారుప్రాణాయామముఁజేసి

* తదేవదసంభవే౽ద్భిరేవకుర్యాత్ (ఈవిధిగా మృత్తిక సంభవించనియెడల నీటిచే స్నానముచేయవలెను. భౌమదినాదిషుచ నచ గృహే మృదా స్నాయాన్నచ (మంగళ, శుక్ర), ఆదివారములందును, గృహములోను మృత్తికాస్నానము చేయరాదు.

గృహేస్నాయాన్మన్త్రవిధిర్వర్జయేత్ (గృహమందు మన్త్రహీనముగా వేడినీళ్లతోగాని చలినీళ్లతోగాని స్నానముచేయవలెను.

౨. శాకలః ఆవర్తనే గవాం హ్యాపః కుశపాణిస్తు బహ్వృచః। బ్రహ్మయజ్ఞం ప్రకుర్వీత సంధ్యాం మాధ్యాహ్నికీం తతః॥

దేశకాలసంస్మృత్వా	దేశకాలములను స్మరించి
ఏవంగుణ + ప్రాతస్నానమ	
హంకరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య	ఇట్లుసంకల్పము చేసి
సవ్యేపాణౌ	ఎడమచేతియందు
ఆపగృహీత్వా	ఉదకమును తీసుకొని ఈక్రిగువ మన్త్రములచే దర్భతో మార్జన చేసుకొనవలెను.
౧ ఓం ఆపోహిష్ఠామ యోభువః	పాదములమీద మార్జన చేసుకొనవలెను.
౨ ఓం తాన ఊర్జే దధాతన	శిరస్సు ,, ,,
3 ఓంమహేరణాయ చక్షసే	హృదయము ,, ,,
౪ ఓం యోవశ్శివతమోరసః	శిరస్సు ,, ,,
౫ ఓం తస్యభాజయతేహనః	హృదయము ,, ,,
౬ ఓం ఉశతీరివ మాతరః	పాదముల ,, ,,
౭ ఓం తస్మాఅరఙ్గమామవః	హృదయము ,, ,,
౮ ఓం యస్య క్షయాయజిన్వథ	పాదముల ,, ,,
౯ ఓం ఆపోజనయథాచనః	శిరస్సు ,, ,,

పునః [తిరిగి]

౧. ఓం ఆపోహిష్ఠామ యో	శిరస్సు మీదమార్జ నచేసుకొన

భువస్తానఊర్జే దధాతన వలెను.

౨. ఓం మహేరణాయ చక్షసే హృదయమున మార్జన చేసుకొనవలెను

3. ఓం యోవశ్శివతమోరస పాదములు " "

స్తస్యభాజయతే హన: ।

౪. ఓం ఉశతీరివ మాతర: । హృదయము " "

౫. ఓం తస్మా అరంగ మామ పాదములు " "

వో యస్యక్షయాయ జిన్వథ।

౬. ఓం ఆపోజనయథాచన: । శిరస్సు " "

పునః [తిరిగి]

౧. ఓం ఆపోహిష్ఠా మయో హృదయము " "

భువస్తానఊర్జేదధాతన । మ

హేరణాయ చక్షసే।

౨. ఓం యోవశ్శివతమోరస పాదముల " "

స్తస్యభాజయతేహనగ । ఉశ

తీరివమాతరగ।

3. ఓం తస్మా అరంగమామవో శిరస్సు " "

యస్యక్షయాయ జిన్వథ। ఆపో

జనయథాచనః।

పునః [తిరిగి]

౧. ఓం ఆపోహిష్ఠామయో   శిరస్సే   ,,   ,,
భువస్తానఊర్జేదధాతన । మ
హేరణాయ చక్షసే।

౨. ఓం యోవశ్శివతమోరస   ,,   ,,   ,,
స్తస్య భాజయతే హనః। ఉశ
తీరివమాతరః ।

3. ఓంతస్మా అరంగమామవో   ,,   ,,   ,,
యస్యక్షయాయజిన్వథ। ఆపో
జనయథాచనః॥

[తరువాత యొక చిన్న పాత్రలోగాని లేక కుడి హస్తములోగాని నీటిని తీసుకొని]

మం॥ "ఓం భూర్భువస్సువః । తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి। ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ ॥"

అని ౧౦ పర్యాయములు నీటిని యభిమంత్రించి "ఓమ్" అని ఆనీటిని పుచ్చుకొనవలెను.

ద్విరాచమ్య — రెండుపర్యాయములు పురాణాచమనము చేయవలెను.

పిదప సంధ్యాదికర్మలు నిర్వర్తించ వలయు.

ఇతి మన్త్రస్నానం.

౧ (౪) అథ సముద్రస్నానవిధిః.

† సిన్ధుతీరం ప్రాప్య — సముద్ర తీరమునకుఁ బోయి

తత్ర ధనుర్బాణౌ లిఖిత్వా — అచట ధనురాకారముగ బాణము వ్రాసి,

తన్మధ్యే — ఆబాణముమధ్యలో

ఇదం శ్లోకం లిఖిత్వా — ఈక్రింది శ్లోకమును వ్రాసి

శ్లో॥ "రఘువీరపదాంభోజ । పవిత్రీకృత పాంసవే।
దశకంఠశిరచ్ఛేద హేతవే సేతవేనమః॥"

‡పురాణాచమనంకృత్వా (పురాణాచమనముచేసి)

‡స్మృత్యాచమనంచ కృత్వా (స్మృత్యాచమనముచేసి)

---

† శ్లో॥ అశ్వత్థసాగరాసేవ్యౌ । నస్ప్రష్టవ్యౌకదాచన।
అశ్వత్థం మందవారేతు, సాగరం పర్వణి స్పృశేత్॥

తా॥ రావిచెట్టు, సముద్రము; సేవింపదగినవి కాని వాటిని ముట్టరాదు. కాని శనివారమందు రావిచెట్టును, పున్నమి అమావాస్యలయందు సాగరమును స్పృశించవచ్చును.

‡‡ అత్ర సముద్రోదకేననాచమనంకార్యం (సముద్రోదకముచే ఆచమనము చేయరాదు.) కింతూదకాంతరేణైవ (వేరుఉదకములో నాచమనము జేయవలెను.] తథాచోక్తం "అక్షారాభిరద్భిరాచామేదితి॥" (ఉప్పునీటితో ఆచమించరాదు. తత్రైవాచమనయోగ్యస్థలాని

శ్లో॥ గోకర్ణేచ ప్రభాసేచ గంగాసాగరసంగమే। జగన్నాథే రామసేతావబ్ధా వాచమనం చరేత్॥ ॥తా॥ గోకర్ణక్షేత్రము, ప్రభాసక్షేత్రము గంగాసాగరసంగమందు, జగన్నాథమందు, సేతువుయందు, సముద్రజలములో నాచమించవచ్చును.

ప్రాణానాయమ్య — ముమ్మారుప్రాణాయామమొనర్చి

ఏవంగుణ + + శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం

సింధుస్నానమహంకరిష్యే:— ఇతిసంకల్ప్య [అనిసంకల్పించి]

శ్లో॥ యానికానిచ పాపాని। జన్మాంతరకృతానిచ

తానితాని ప్రణశ్యంతి ప్రదక్షిణ పదేపదే॥ ॥౧॥

శ్లో॥ ఆత్మాత్వంగిరిజామతిస్సహచరాః ప్రాణాశ్శరీరంగృహం।

పూజాతేవిషయోపభోగరచనానిద్రాసమాధిస్థితి॥

సంచారఃపదయోః ప్రదక్షిణ విధిఃస్తోత్రాణిసర్వా గిరో।

యద్యత్కర్మ కరోమితత్తదఖిలం శంభోతవారాధనమ్ ॥౨॥

శ్లో॥ కరచరణకృతంవా కర్మవాక్కాయజంవా।

శ్రవణనయనజంవా మానసంవాపరాధమ్।

విహితమవిహితంవా సర్వమేతత్

క్షమస్వ శివశివ కరుణాబ్ధే శ్రీమహాదేవశంభో॥ 3॥

శ్లో॥ అన్యథా శరణం నాస్తి త్వమేవ శరణం మమ।

తస్మాత్కారుణ్యభావేన రక్షరక్షజనార్దన ॥౪॥

ఇతి ఆత్మ ప్రదక్షిణ త్రయం కృత్వా — పైశ్లోకమును పఠించుచు ముమ్మారు ప్రదక్షిణముజేసి (నమస్కరించి)

రత్నహారీతక సహితాని — రత్నహారీతక, ఫలసహితములగు

యజ్ఞోపవీతాని సిందౌపక్షి ప్య — యజ్ఞోపవీతములను సముద్రము నందుంచి

శ్లో॥ పిప్పలాదాత్సముత్పన్నే కృత్యే లోకభయంకరే।
పాషాణం తే మయాదత్తమాహారార్థం ప్రకల్పితాం ౧॥

ఇతి పాషాణం ప్రక్షిప్య — అని పాషాణమును, శ్లోకముం దుడిచినసైకతమును సముద్రమందు పడవైచి

శ్లో॥ విశ్వాచీచ ఘృతాచీచ విశ్వయోనే విశాంపతే,
సాన్నిధ్యం కురు మే దేవ సాగరే లవణాంభసి ॥ ౨

శ్లో॥ త్రితత్త్వాత్మకమీశానం నమో విష్ణుముమాపతిం।
సాన్నిధ్యం కురు మే దేవ సాగరే లవణాంభసి ॥ ౩

శ్లో॥ నమస్తే విశ్వగుప్తాయ నదీనాంపతయే నమః ॥ ౪

ఇతి నమస్కృత్య — అని నమస్కరించి

శ్లో॥ సమస్తజగదాధార శంఖచక్రగదాధర। దేవదేహి మమానుజ్ఞాంతవతీర్థనిషేవణే॥ ౫

ఇత్యనుజ్ఞాంస్వీకృత్య — అని ఆజ్ఞను గ్రహించి

మం॥ అగ్నిశ్చ యోనిరనిలశ్చ దేహా రేతోఽథవా మృత్యురమృతస్య నాభిః। ఏతచ్ఛుభం పాండవ సత్యవాక్యం శ్రుత్వాఽవగాహేత పతిం నదీనామ్॥ (అని పఠించి)

తతస్స్నాత్వా — స్నానమొనర్చి

‡ "హిరణ్యశృంగ మితి ద్వా భ్యా మవతేహేళో ఇతి ద్వాభ్యాం" ప్రసమ్రాజేబృహద ర్చేతి సూక్తేన ప్రార్థ్య।	హిరణ్యశృంగ, యన్మే మనసా, అవతేహేళో, ఉదుత్తమం, ప్రసమ్రాజే, యీసూక్తములచే ప్రార్థించి
యాగప్రవతో సివత ఉద్వత ఇత్యేతయా తీర్థ మభిమృశ్య	యాఃప్రవతో, యను నీటినిదాకి
అథావగాహ్య స్నాత్వా	మునిగిస్నానముచేసి,
మార్జయే దమ్బయోయన్త్య ధ్వభిరిత్యష్టాభి రాపోహిష్ఠేతి చ నవభిః। తీర్థ మంగుష్ఠే నేమంమేగంగ ఇతుృచాత్రిః	అంబయో, యను మంత్రములచే ఆపోహిష్ఠాయ, యను మంత్రములచే, మార్జనచేసుకొని ఇమంమే గంగ, యనుమంత్రముతో జలా
పరిదక్షిణ మాలోడ్య చ అఘమర్షణ సూక్తం త్రిరావ ర్త్య నిమజ్యోన్మజ్య।త్వంనో అగ్నే తరత్సమన్దీ ధావతి తద్విష్ణోఃపరమం, అగ్నేరక్షా ణోజపిత్వా స్నానాంగ తర్ప ణంకృత్వా	లోడనచేసి, అఘమర్షణ సూక్తముపఠించి ౧౨ సార్లు స్నానము చేసి త్వంనోఅగ్నేః తరత్స, సూక్తములను పఠించి స్నానాంగత ర్పణచేసి
ఆచమ్య	స్మృత్యాచమనము చేసి
ప్రాణానాయమ్య	మమ్మారు ప్రాణాయామ మొనర్చి

ఏవంగుణ + ప్రీత్యర్థం సింధుస్నానాంగ అర్ఘ్య ప్రదానంకరిష్యే। [అని సంకల్పించి]

---

‡ ప్రాతస్నాన ప్రకరణము చూడుము.

శ్లో॥ సర్వరత్నోద్భవ! శ్రీమన్! సర్వరత్నాకరోదయః।
సర్వరత్నప్రదాతస్త్వంగృహాణార్ఘ్యంమహోదధే॥

ఇత్యర్ఘ్యందత్వా — అనిఅర్ఘ్యమిచ్చి
ఉదకాంతరేణాచమ్య — వేఱునీటితో ఆచమనముచేసి

ఏవంగుణ — — ప్రీత్యర్థం సింధుస్నానాంగ పిప్ప
లాది తర్పణంకరిష్యే॥ [అనిసంకల్పించి]

శ్లో॥ పిప్పలాదం వికర్ణ్వాం చ కృతాంతం జీవకేశ్వరం।
వసిష్టం వామదేవం చ పరాశరమపాంపతిం ॥౧॥

శ్లో॥ వాల్మీకిం నారదంచైవ వాలఖిల్యాం స్తథైవచ।
నలం నీలం గవాక్షంచగవయంగంధమాదనం ॥౨॥

శ్లో॥ జాంబవంతం హనూమంతంసుగ్రీవంచాంగదంతథా
మైందంచ ద్వివిదం చైవవృషభం శరభంతథా ॥౩॥

శ్లో॥ రామంచ లక్ష్మణంచైవ సీతాంచైవ యశస్వినీమ్।
ఏతాంస్తుతర్పయేద్విద్వాన్ జలమధ్యేవిశేషతః॥౪॥

శ్లో॥ ఆబ్రహ్మస్తంబ పర్యంతంయత్కించిత్సచరాచరం।
మయాదత్తేనతోయేన తృప్తిమేవాభిగచ్ఛతు ॥౫॥

స్నానానంతరం "శుష్కవస్త్ర పరిధానవిధిః."

శ్లో॥బ్రహ్మక్షత్రియవిశాంచైవమంత్రవత్స్నానమిష్యతే। తూష్ణీమేవహి శూద్రస్య, స్త్రీణాంచకురునందన॥

తా॥ బ్రాహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్యులు, సమంత్రకముగ స్నానమొనర్పవలయును. స్త్రీలు, శూద్రులు అమంత్రకముగ స్నానముచేయవలెను.

స్నానమైనపిదప మడివస్త్రము ధరించవలెను.వస్త్ర
ధారణపరికరణము(జూడుడు.

తర్పణవిధానము.

తూర్పుముఖముగా యుండి, దేవతీర్థముచే, సవ్య
ముగా ఇట్లు తర్పణ చేయవలెను.

౧పిప్పలాదం తర్పయామి	నారదంతర్పయామి	సుగ్రీవం తర్పయామి	యశస్వినీంతర్పయామి.
౨ వికర్ణం ,,	వాలఖిల్యాన్ ,,	అంగదం ,,	
౩కృతాంతం ,,	నలం ,,	మైందం ,,	
౪జీవనేశ్వరం,,	నీలం ,,	ద్వివిదం ,,	
౫ వసిష్ఠం ,,	గవాక్షం ,,	వృషభం ,,	
౬వామదేవం,,	గవయం ,,	శరభం ,,	
౭పరాశరం ,,	గంధమాదనం	రామం ,,	
౮అపాగపతిం,	జాంభవంతం ,,	లక్ష్మణం ,,	
౯ వాల్మీకిం ,,	హనూమంతం,,	సీతాం ,,	

స్నాన పరికరణం సమాప్తమ్.

౨౨

— వస్త్రధారణము. —

శ్లో॥ అష్టహస్తం నవం శ్వేతం సదశం ధౌతమంబరం।
శుష్కంచ ధారయేద్విద్వాన్ సర్వకర్మసుపావనం

తా॥ ఎనిమిది మూరలుగలిగి, తెల్లనిదియు, అంచుకమ్మిగలదియు, ఉతుకబడినదియు, పొడిదియునగువస్త్రమును పంచకచ్చలుగ ధరించిన సర్వకర్మలను పావనము చేయును.

శ్లో॥ అపవిత్రపటోనగ్నో నగ్నశ్చార్ద్రపటస్స్మృతః।
నగ్నశ్చ మలినోద్వాసోనగ్నః కౌపీనవానపి।
కషాయవాసోనగ్నోవా నగ్నో నుత్తర్యవానపి।
అంతఃకచ్ఛో బహిఃకచ్ఛో ముక్తకచ్ఛస్తథైవచ
సాక్షాన్నగ్నస్సవిజ్ఞేయో దశనగ్నాః ప్రకీర్తితాః॥

(వసిష్ఠః)

తా॥ అపవిత్రవస్త్రమును, నగ్నుడు, తడివస్త్రమును, మలినవస్త్రమును ధరించినవాడు, అంతఃకచ్ఛుడును, బహిఃకచ్ఛుడును, ముక్తకచ్ఛుడును, కౌపీనమును ధరించినవాడును, కాషాయవస్త్రమును ధరించినవాడును, ఉత్తరీయమునులేనివాడు దిగంబరులని చెప్పబడుదురు.

—: వస్త్రాభావే :—

శ్లో॥ కార్పాసమేకరాత్రింతు। కాషాయంతు త్రిరాత్రికం
కౌశేయం సప్తరాత్రింతు। ఆవికంతు సదాశుచిః॥

తా॥ నూలుబట్ట ఒకరోజు, కాషాయము మూడు రోజులు పట్టువస్త్రము ఏడురోజులు మడికిపనికివచ్చును. ఆయారోజులుగడచిన మరల యుతికి యెండవేయవలెను. ధావళి యెల్లప్పుడు మడికిపనికి వచ్చును.

శ్లో॥ దక్షిణోత్తరయోః కక్ష్యోః కచ్ఛంబద్ధ్వాతినై ద్విజః
నాభౌతు వామకక్షౌచ పృష్ఠేచైవ యథాక్రమం॥
తా॥ దక్షిణోత్తరభాగములయందు రెండుకచ్ఛలను, నాభియందొక్క-కచ్ఛయును, పృష్ఠభాగమునందొక్క-కచ్ఛయును, మరల ముందటిభాగమున మడుపుకచ్ఛయును నను నివి పంచకచ్ఛలనబడును.
శ్లో॥ సద్యఃప్రక్షాళితం చేలంఅభావే శుష్కవాససః
వాతేనోత్తపనంకృత్వా సప్తధౌతశ్చ ధారయేత్॥
శ్లో॥ సప్తవాతాహతం వస్త్రం శుష్క-ఇత్యభిదీయతే।
తా॥ ఆరోజు ఎండిన వస్త్రము, లేనియెడల నిన్నటి మడిబట్టయు, అదిలేనియడల తడివస్త్రము నేడుసార్లు గాలిలో తపనముచేసి ధరించవలయును.

—॥ శుభ్రవస్త్రధారణవిధిః ॥—

"శుచీవోహవ్యే" తి ధౌత వస్త్రమద్భిః ప్రోక్ష్య — ఈమంత్రము చెప్పుచు ధౌతవస్త్రమును జలముచే ప్రోక్షించవలెను.

మం॥ శుచీవోహవ్యా మరుతశ్శుచీనా శుచిం హినోమ్యధ్వరం శుచిభ్యః। ఋతేనసత్య మృతసాప ఆయంచ్ఛుచిజన్మానశ్శుచయః పావకాః॥ 5. 4. 24.

దేవస్యత్వేతివస్త్రమాదాయ — ఈమంత్రమును చెప్పుచు వస్త్రమును గ్రహించి,

మం॥ దేవస్యత్వా సవితుః ప్రసవే। అశ్వినోర్బా

హుభ్యాం। పూష్ణోహస్తాభ్యా మాదదే॥

'అవధూత' మిత్యవధూయ — ఈ మంత్రము చెప్పుచు వస్త్రమును వదిలించవలెను.

మం॥ అవధూతగ్‍ం రక్షో౽వధూతా అరాతయః॥

ఆదిత్య దర్శనమ్.

"ఉదుత్యం జాతవేదస" మిత్యాదిత్యాయ దర్శయిత్వా — ఈ మంత్రముతో వస్త్రమును సూర్యునకు జూపవలెను.

ఉదుత్యం జాతవేదస మితిమంత్రస్య కణ్వపుత్రగ ప్రస్కణ్వఋషిః। సూర్యోదేవతా। నవాద్యా గాయత్రీ ఛందః ఆదిత్య దర్శనే వినియోగః॥

మం॥ ఉదుత్యం జాతవేదసం దేవంవహన్తి కేతవః। దృశేవిశ్వాయ సూర్యం।

వస్త్రధారణమ్.

"ఆవహన్తీతి" పరిధాయ — ఈ మంత్రముచే వస్త్రమును ధరించవలెను.

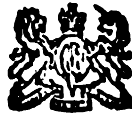
మం। ఆవహన్తీ వితన్వానా। కుర్వాణాచీరమాత్మనః। వాసాగ్‍ంసి మమ గావశ్చ। అన్నపానేచసర్వదా। తతో మేశ్రియమావహ లోమశాంపశుభి స్సహస్వాహా॥

తతోద్విరాచమ్య — ౨. సార్లు ఆచమనము చేసి

శ్లో॥ ఉత్క్రామన్తు భూత పిశాచా యే భూతాశ్చని
శాచరాః ।
ఏతేషామ విరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే ॥

ఇతిదర్భాసనం ప్రతిష్ఠాప్య। దర్భాసనము పరచి కూర్చుండి
తత్తత్కర్మ కుర్యాత్ ॥ ఆయాకర్మలను చేయవలెను.

ఇతి వస్త్రధారణ విధిః.

అథ ఊర్ధ్వపుండ్రధారణవిధిః

శ్లో॥ స్నాత్వా మృత్తికయా చోర్ధ్వ పుండ్రం కుర్యా
త్ప్రియత్నతః ।
జపకాలేమృదా కుర్యాత్సంధ్యాకాలేచవారిణా ।
భస్మనాహోమకాలేతు చన్దనంసార్వకాలికమ్ ॥
(ముక్తాఫలేగర్గః.)

తా॥ స్నానానంతరమున మృత్తికచేతను సంధ్యయందుజలము చేతను జపకాలమున కుమరల మృత్తికచేత నూర్ధ్వ పుండ్రమును, ఔపాసన హోమసమయమున భస్మముచే త్రిపుండ్రమునుదాల్చి దేవతార్చనము చేసినతరువాత చందనముతో త్రిపుండ్రమును ధరించవలెను.

శ్లో॥ శ్యామంశాన్తికరం ప్రోక్తంరక్తం వశ్యకరంతథా।
శ్రీకరంపీతమిత్యాహుః శ్వేతంమోక్షప్రదంశుభం ॥
(స్మృత్యంతరే)

తా॥ ఊర్ధ్వపుండ్రమును ధరించినప్పుడు నల్లమన్ను శాంతికరము, ఎర్రమన్ను వశ్యకరము, పచ్చమన్ను లక్ష్మీకరము, తెల్లమన్ను మోక్షప్రదము.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణస్యవిశేషేణకల్పితాఽనామికాస్మృతా
అఙ్గుష్ఠశ్చైవరాజ్ఞస్తు తర్జనీ విశ ఏవచ।
శూద్రస్య మధ్యమాప్రోక్తా సర్వేషాం వాహ్యా
నామికా।
(స్మృతిరత్నమహోదధౌ)

తా॥ బ్రాహ్మణుడ నామికాంగులి చేతను, క్షత్రియుడంగుష్ఠముచేతను, వైశ్యుడు తర్జనిచేతను, శూద్రుడు నడిమివ్రేలిచేతను లేక

అన్ని వర్ణములవారు అనామికాంగుళిచేతను గాని యూర్ధ్వపుండ్రమును ధరించవలెను.

—: ప్రయోగము :—

—: మృత్తికాదానమ్. :—

శ్లో॥ గోపీచందన! పాపఘ్న! విష్ణుదేహసముద్భవ!
చక్రాంకిత! నమస్తుభ్యం ధారణాన్ముక్తిదో భవ॥

ఇతి మృత్తికా మాదాయ — ఈశ్లోకముచే శ్వేతమృత్తిక గ్రహించునది

జలాదానమ్.

"ఇమంమేగంగ" ఇత్యస్యమంత్రస్య। ప్రియమేధగ సింధుఋషిః। నద్యోదేవతా। జగతీచ్ఛందః। జలాదానే వినియోగః।

ఇమంమే గంగే యమునే సరస్వతిశుతుద్రిస్తోమం సచతా పరుష్ణ్యా। అసిక్న్యామరుద్వృధే వితస్తయాఽఽర్జీకేయే శృణుహ్యా సుషోమయా॥

ఇతి జల మాదాయ — పైమంత్రమును పఠించుచు జలమును గైకొనునది

మర్దనమ్.

"విష్ణోర్నుక" మితి మర్దయేత్ — ఈక్రింది మంత్రముచే మృత్తికను మర్దన చేయవలెను.

మం॥ విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి ప్రవోచం యః పార్థి

వాని విమమే రజాగ్ంసి యో అస్కభాయ దుత్తరగ్ం సధస్థం విచక్రమాణ స్త్రేధోరుగాయో విష్ణో రరాటమసి విష్ణోః పృష్ఠమసి విష్ణో శ్శ్నప్త్రేస్థో విష్ణోస్స్యూరసి విష్ణో ర్ధ్రువమసి వైష్ణవమసి విష్ణవేత్వా ॥

అభిమన్త్రణమ్.

"అతోదేవా" ఇత్యేతాభిః । విష్ణుగాయత్ర్యాచ త్రివారమభిమన్త్రయేత్:—

"అతోదేవా" యనుఆరు మంత్రముల చేతను విష్ణుగాయత్రిచే 3 సార్లుఅమృత్తికనుఅభిమంత్రించవలెను.

మం। అతోదేవా అవన్తునో యతోవిష్ణుర్విచక్రమే । పృథివ్యాస్సప్తధామభిః । ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమేత్రేధానిదధేపదం । సమూఢమస్య పాంసురే ॥ ॥౧॥

త్రీణిపదావిచక్రమేవిష్ణుర్గోపాఅదాభ్యః। అతోధర్మాణిధారయన్॥ ॥3॥

విష్ణోః కర్మాణి పశ్యతయతోవ్రతాని పస్పశే । ఇన్ద్రస్యయుజ్యస్సఖా ॥ ॥౪॥

తద్విష్ణోఃపరమంపదగ్ం సదాపశ్యన్తి సూరయః । దివీవచక్షురాతతం॥ ॥౫॥

తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాం సస్సమిన్ధతే।
విష్ణోర్యత్పరమం పదమ్॥ ॥౬॥

—ః విష్ణుగాయత్రీ ః—

నారాయణాయవిద్మహే వాసుదేవాయధీమహి।
తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్ [3]

—ః ధ్యానమ్. ః—

శ్లో॥ శఙ్ఖచక్ర గదాపాణే! ద్వారకా నిలయాచ్యుత!
గోవిన్ద! పుండరీకాక్ష! రక్షమాం శరణాగతమ్॥

ఇతిధ్యాత్వా — ఈశ్లోకముచే ధ్యానించి

—ః గృహస్థధారణవిషయః ః—

గృహస్థో లలాటాదిషు స్థానేషు అనామికాఙ్గుళ్యా, విష్ణుగాయత్ర్యా, కేశవాది ద్వాదశనామభిర్వాధారయేత్

గృహస్థు లలాటము మొదలగు ద్వాదశ స్థానములయందు అనామికాంగుళిచేత విష్ణుగాయత్రిని గాని, కేశవాది ద్వాదశనామములగాని చెప్పుచు ధరించవలెను

—ః పుండ్రస్థాన వివరణమ్ ః—

శ్లో॥ లలాటే కేశవం ధ్యాయేత్, నారాయణమథోదరే
వక్షస్స్థలే మాధవంచ, గోవిన్దం కణ్ఠకూబరే ॥౧॥
శ్లో॥ విష్ణుఞ్చ దక్షిణేకుక్షౌ, బాహౌచ మధుసూదనం।
త్రివిక్రమం స్కన్ధదేశే, వామనం వామపార్శ్వకే॥

శ్లో॥ శ్రీధరం వామబాహౌతు, హృషీకేశంతుకంధరే।
పృష్ఠేతుపద్మనాభంచ, త్రికేదామోదరంన్యసేత్
తత్ప్రక్షాళన తోయన్తు వాసుదేవేతిమూర్ధని ॥3।

—: పుండ్రస్థాన వివరణము :—

నామోచ్చారణము.		స్థానము.
౧. కేశవాయనమః	యనుచు	లలాటముునను
౨. నారాయణాయనమః	,,	ఉదరమున నెదుటను
3. మాధవాయనమః	,,	హృదయమునను
౪. గోవిన్దాయనమః	,,	కణ్ఠమున నెదుటను
౫. విష్ణవేనమః	,,	ఉదరమున కుడిప్రక్కను
౬. మధుసూదనాయనమః	,,	కుడిబాహు మధ్యమునను
౭. త్రివిక్రమాయనమః	,,	కుడిస్కన్ధమునను
౮. వామనాయనమః	,,	ఉదరమునఎడమప్రక్కను
౯. శ్రీధరాయనమః	,,	ఎడమబాహుమధ్యమునను
౧౦. హృషీకేశాయనమః	,,	ఎడమ స్కన్ధమునను
౧౧. పద్మనాభాయనమః	,,	వీపునను
౧౨. దామోదరాయనమః	,,	కణ్ఠమునను పశ్చిమభాగమునను

ఈవిధముగా గృహస్థు ఊర్ధ్వపుండ్రముఁధరించవలయును. పిదపహస్తప్రక్షాళనజలమును "వాసుదేవాయనమః". యని శిరమున చల్లుకొనవలెను.

—(బ్రహ్మచారి వానప్రస్థయోః ధారణవిషయః)—

బ్రహ్మచారీ, వానప్రస్థోవా,లలాట, కంఠ, హృదయ, బాహు మూలేషు వైష్ణవగాయత్ర్యా కృష్ణాది పంచనామభిర్వాధారయేత్

బ్రహ్మచారియు, వానప్రస్థుడును, లలాటము, కంఠము, హృదయము, రెండుబాహుమూలములు వీనియందు † విష్ణుగాయత్రిచేగాని ‡ కృష్ణాది పంచనామములచేగాని ధరించవలెను.

—(యతివిషయః)—

యతిస్తర్జన్యాశిరో, లలాట, హృదయేషు ప్రణవేన ధారయేత్

యతిప్రణవమును స్మరించుచుతర్జన్యంగులిచే శిరో, లలాట,హృదయములయందు ధరించవలెను.

—(పరమహంసవిషయః)—

పరమహంసో లలాటే ప్రణవేనైక మూర్ధ్వపుండ్రంధారయేత్

పరమహంసయగు యతి * ప్రణవముచే లలాటమందు ఒకయూర్ధ్వపుండ్రమును ధరించ వలెను.

ఇతి ఊర్ధ్వపుండ్రధారణ విధిః

---

† ౭౩వపుట చూడుము.

‡ కృష్ణాయనమః ౨ సత్యాయనమః ౩ సాత్వతాయనమః ౪ శౌరయేనమః, ౫ నారాయణాయనమః ॥ లేక ౧ కృష్ణాయనమః (లలాటము) ౨ వాసుదేవాయనమః (కంఠమందు) ౩ దేవకీనన్దనాయనమః (హృదయమందును)౪నన్దగోపకుమారాయనమః (కుడిబాహువునందును) ౫ గోవిన్దాయనమః (ఎడమ బాహువునందును)

* ఓమ్.

—॥ అథ భస్మత్రిపుండ్రప్రమాణమ్. ॥—

శ్లో॥ షడంగులాయతం మాన మథవాఽధికమానకం।
నేత్రయుగ్మప్రమాణంవా ఫాలేదీప్తంత్రిపుండ్రకమ్

శ్లో॥ మధ్యమనామికాఙ్గుష్ఠైర్లలాటేయత్త్రిపుండ్రకమ్।
తత్త్రిపుండ్రం భవేచ్ఛస్తం మహాపాతకనాశనమ్॥
మధ్యమనామికాఙ్గుష్ఠైరనులోమ విలోమతః॥ ౨॥

శ్లో॥ షడంగులప్రమాణస్తు బ్రాహ్మణానాం త్రిపుండ్రకం
నృపాణాంచతురంగుల్యంవైశ్యానాంచద్వ్యంగులం
శూద్రాణామథసర్వేషామేకాంగుల్యంత్రిపుండ్రకం

తా॥ త్రిపుండ్రము ఆఱంగుళముల పొడవుగాని రెండుకను బొమ్మల కొనలకు గాని యుండవలెను. త్రిపుండ్రమును నడిమివ్రేలు, అనామిక, బొటనవ్రేలు, యీ మూడువ్రేళ్లతోను ధరించవలెను. అది ప్రశస్తము. మహాపాతక నాశనము (తెగ్గని తెగులరాదు) మధ్యమానామికల్లతో అనులోమముగను, యూర్ధ్వరేఖలను, ఆరెంటి నడుమమున

శ్లో॥ ఊర్ధ్వపుండ్రవిహీనస్య శ్మశానసదృశం ముఖం।
అవలోక్య ముఖం తస్య శ్రీసూర్య మవలోకయేత్॥
శివమంత్రశతం జపేత్। (పాఠాంతరం)

తా॥ ఊర్ధ్వపుండ్రములేని ముఖము శ్మశానముతో సమము. వానిని చూచిన సూర్యునిఁ జూడవలయును లేదా నూరుసార్లు శివపంచాక్షరీ మంత్రమును జపించిన వానినిఁ జూచిన పాపము పోవును.

కాత్యాయనః। శ్లో॥ శ్రాద్ధే యజ్ఞే జపే హోమే వైశ్వదేవేసురార్చనే
ధృత్వా త్రిపుండ్రః పూతాత్మా మృత్యుంజయతి మానవః॥

అంగుష్ఠముతో విలోమముగ మధ్యరేఖను ధరించునది. బ్రాహ్మణులు ౬అంగుళముల పొడవును, క్షత్రియులు, ౪ అంగుళముల పొడవునను, వైశ్యులు ౨అంగుళముల పొడవునను శూద్రులు ౧అంగుళము పొడవున త్రిపుండ్రమును ధరించవలెను.

శ్లో॥ ఊర్ధ్వపుండ్రే త్రిపుండ్రం స్యాత్ త్రిపుండ్రే నోర్ధ్వపుండ్రకమ్। (స్మృతితత్వ ప్రదీపిక)

భస్మనా చోర్ధ్వ పుండ్రం తు తిర్యక్పుండ్రం మృదాతథా।
బ్రహ్మహత్యా సమం ప్రోక్తం మునిభిర్వేద పారగైః॥
(ధర్మప్రవృత్తి)

తా॥ ఊర్ధ్వపుండ్రముమీద త్రిపుండ్ర ముంచవలయును. గాని త్రిపుండ్రముమీద మాత్రము ఊర్ధ్వపుండ్రము నుంచరాదు.

భస్మతో ఊర్ధ్వపుండ్ర ముంచినను మృత్తికతో త్రిపుండ్ర ముంచినను గలుగు పాతకము బ్రహ్మహత్యతో సమము.

శ్లో॥ ఊర్ధ్వపుండ్రం త్రిపుండ్రంచ ద్వావేతౌ ధారయే ద్విజః।
తయోరేకం పరిత్యజ్య రౌరవం నరకంవ్రజేత్॥

శ్లో॥ ధార్యంభస్మత్రిసంధ్యంతుగృహిణాజలసంయుతమ్
సర్వకాలే భవేత్ స్త్రీణాం యతీనాం జలవర్జితమ్॥

తా॥ ఊర్ధ్వపుండ్రమును, త్రిపుండ్రమును రెంటిని ద్విజులు ధరించవలెను. ఈ రెంటిలో ఏ ఒక పుండ్రమును మానినను నరకము ప్రాప్తించును.

తా॥ గృహస్థుడుమూడు సంధ్యలయందునుభస్మము తడిపియే ధరించవలెను. గ్రహణకాలమందు గృహస్థుడు, సర్వకాలములందుస్త్రీలు

యతులు, పొడిభస్మమును ధరించవలెను.

—॥ ప్రయోగః ॥—

ఆగ్నేయం భస్మ "సద్యోజాత"మితిపంచబ్రహ్మమంత్రైః ప్రతిగృహ్య	ఆగ్నేయమగు: భస్మమును వక్ష్యమాణములగు నైదుబహ్మమంత్రములతో గ్రహించి

మం. సద్యోజాతం ప్రపద్యామి సద్యోజాతాయ వై నమోనమః। భవేభవేనాతి భవే భవస్వమాం భవోద్భవాయనమః ॥౧॥ వామదేవాయ నమో జ్యేష్ఠాయనమ శ్శ్రేష్ఠాయనమో రుద్రాయ నమః కాలాయనమః కలవికరణాయనమో బలవికరణాయ నమో బలాయ నమో బలప్రమథనాయ నమస్సర్వ భూతదమనాయ నమో మనోన్మనాయనమః। ౨అఘోరేభ్యో౽థ ఘోరేభ్యో ఘోరఘోరతరేభ్యః। సర్వేభ్యస్సర్వ శర్వేభ్యో నమస్తే అస్తురుద్రరూపేభ్యః ॥3। తత్పురుషాయ విద్మహే మహాదేవాయ ధీమహి। తన్నోరుద్రః ప్రచోదయాత్ ॥౪॥ ఈశానస్సర్వ విద్యానా మీశ్వరస్సర్వ భూతానాం బ్రహ్మాధిపతి ర్బ్రహ్మణో౽ధిపతిర్బ్రహ్మ శివో మేఅస్తుసదాశివోమ్ ॥౫॥

"అగ్నిరిత్య" నేన చాభిమం త్ర్య — ఈ మంత్రము చే భస్మ మభిమంత్రించి

మం. అగ్నిరితిభస్మ । వాయురితిభస్మ । జలమితి భస్మ । స్థలమితిభస్మ । వ్యోమేతిభస్మ । సర్వగ్ంహావా ఇదంభస్మ । మనఏతాని చక్షూగ్ంషి భస్మాని ।

"మానస్తోక" ఇతి సముద్ధృత్య జలేన సంసృజ్య — "మానస్తోక" యను మంత్రముచే భస్మమును గ్రహించి జలము కలిపిమర్ధించి

జలసంసర్జనమ్.

మానస్తోకే త్యస్య మంత్రస్య। కుత్సో రుద్రోదేవతా। జగతీ ఛందః । భస్మాభిమంత్రణే వినియోగః :—

మం॥ మానస్తోకే తనయే మా నఆయూషి మానో గోషుమానో అశ్వేషురీరిషః । వీరాన్మానోరుద్ర భామితోవధీర్హవిష్మంతస్సదమిత్వాహవామహే ।

"త్ర్యాయుషైః త్రియంబకైగ" తిర్యక్త్రిస్రోరేఖాః ప్రకుర్వీత — ఈ క్రింది మంత్రములచే నడ్డముగ మూడు రేఖలు భస్మముచే లలాటాది ద్వాదశస్థానములందు త్రిపుండ్రమును ధరించవలెను.

మం॥ త్ర్యాయుషం జమదగ్నేః। కశ్యపస్య త్ర్యాయుషం। అగస్త్యస్య త్ర్యాయుషం। యద్దేవానాం త్ర్యాయుషం తన్మేఅస్తుత్ర్యాయుషం। శతాయుషం ॥౧॥

త్ర్యంబకం యజామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్।
ఉర్వారుకమివ బంధనా న్మృత్యోర్ముక్షీయ మామృతాత్

యే తే సహస్ర మయుతం పాశా మృత్యో మర్త్యాయ
హంతవే। తాన్ యజ్ఞస్య మాయయా సర్వా నవ
యజామహే। ॥౩॥

మృత్యవే స్వాహా మృత్యవే స్వాహా। ॥౪॥

బ్రహ్మచారి భస్మవిషయము అగ్నికార్యమందు వ్రాయబడును

ఇతి భస్మధారణం సమాప్తమ్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

— ౧. (౨) సన్ధ్యావన్దన ప్రకరణమ్. —

శ్లో॥ రవేరస్తమయాత్పూర్వం ఘటికైకాయదాభవేత్
సాయంసంధ్యాముపాసీతకుర్యాద్ధోమంచ పూర్వవత్ ॥౧॥

శ్లో॥ ఉత్తమాతారకోపేతా మధ్యమా లుప్తతారకా।
అధమాసూర్యసహితా ప్రాతస్సంధ్యాత్రిధామతా॥

శ్లో॥ ఉత్తమాసూర్యసంయుక్తా మధ్యమాలుప్తసూర్యకా। అధమాఋక్షసంయుక్తా సాయంసంధ్యా త్రిధామతా॥

శ్లో॥ సంధ్యోత్తమా తృతీయాంశే పంచమాంసే దినస్యతు । మాధ్యహ్నికే తదూర్ధ్వంవా పూర్వంవాస్యాద్దివైవహి ॥

ఆచార్యః.

కుర్యాన్మాధ్యాహ్నికంసంధ్యాం బ్రహ్మయజ్ఞాదనంతరం । సంగవాదూర్ధ్వమేవాహుర్న చేదర్వాగధోపివా

ధ. ప్రి.

పురాణాచమనంకృత్వా — పురాణాచమనముచేసి

శ్లో॥ *అపవిత్రః పవిత్రోవా। సర్వావస్థాంగతోఽపివా। యస్స్మరేత్పుండరీకాక్షం। సబాహ్యాభ్యన్తరశ్శుచిః॥

పుండరీకాక్ష! పుండరీకాక్ష! పుండరీకాక్ష!

---

*అపవిత్రుడైననుఁ పవిత్రుడైనను, సకలవ్యాపారములఁ బొందినవాడైనను ఎవడుపుండరీకాక్షుని స్మరించునో వాడు బాహ్యాభ్యన్తరముల శుచియగునని అర్థము. కావున ముమ్మారు పుండరీకాక్షుని స్మరించవలెను.

—ః పునరాచమనమ్. ః—

† పురాణాచమనం కృత్వా పురాణాచమనముచేసి
‡ తతఃస్మృత్యాచమనం కృత్వా పిదపస్మృత్యాచమనముచేసి

పృథ్వీతిమంత్రస్య మేరుపృష్ఠఋషిః కూర్మోదేవతా, సుతలంఛందః । ఆసనేవినియోగః ॥ అనంతాసనాయనమః॥ ఓం పృథ్వీత్వయాధృతా లోకా దేవిత్వం విష్ణునాధృతా । త్వంచధారయ మాందేవి పవిత్రం కురుచాసనమ్॥

ఆసనేఉపవిశ్య దర్భాసనము మీద కూర్చుండి

§ ప్రాణాయామః.

ప్రణవస్య పరమేష్ఠీ పరబ్రహ్మ ఋషిః । పరమాత్మా దేవతా । దైవీ గాయత్రీ ఛందః । ప్రాణాయామే వినియోగః ॥ ఓమ్ భూః, ఓమ్ భువః, ఓమ్స్వః, ఓమ్ మహః, ఓమ్జనః, ఓమ్తపః, ఓమ్సత్యం ఓమ్తత్స వితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥ ఓమాపోజ్యోతీ రసోఽ మృతం బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్ ॥ ఏవం త్రిః

---

† 36వపుట చూడుము. ‡ 33వ పుటచూడుము.
§ ౪౧వ పేజీ చూడుము.

ఇతి ప్రాణానాయమ్య — ఇట్లు ముమ్మారు ప్రాణాయామ ముచేసి

(దేశకాలౌసంకీర్త్య:—) శుభే! శోభనేముహూర్తే శ్రీమహావిష్ణోరాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య ఆద్యబ్రహ్మణః ద్వితీయపరార్థే శ్వేతవరాహకల్పే వైవశ్వతమన్వంతరే అష్టావింశతి మహాయుగే కలియుగే ప్రథమపాదే జంబూద్వీపే భరతవర్షే భరతఖండే మేరోర్దక్షిణ దిగ్భాగే శ్రీశైలస్య ‡ ఈశాన్యప్రదేశే కృష్ణాగోదావర్యోర్మధ్యదేశే ...గృహే, సమస్తదేవతా బ్రాహ్మణసన్నిధౌ, అస్మిన్వర్తమానే వ్యావహారిక చాంద్రమానేన...సంవత్సరే ... ఆయనే ... ఋతౌ ... మాసే ... పక్షే... తిథౌ ... వారే శుభనక్షత్రే శుభయోగే, శుభకరణ, ఏవంగుణ, విశేషణ విసిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీపరమేశ్వరముద్దిస్య మమోపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం, సాయంసంధ్యా ముపాసిష్యే (ప్రాతస్సంధ్యాముపాసిష్యే) [మాధ్యాహ్నిక సంధ్యాముపాసిష్యే] ∮ఇతిసంకల్ప్య [ఇట్లు సంకల్పము చేయవలెను.]

---

‡ సదర్భముచే మార్చుకొనవలెను.

∮ అని అనామికతో నీరు త్రాకుట సాంప్రదాయము. (విజ్ఞేయంబ్రాహ్మణో ముఖమ్) (మనుః)౨౫౫

—॥ జలాభిమన్త్రణమ్. ॥—

* ప్రశస్తముదకం బ్రహ్మముఖాఖ్యేన మన్త్రేణాభిమన్త్ర్య.

పవిత్రజలమును "బ్రహ్మముఖ" మను ఈక్రిందిమంత్రముచే నభిమంత్రించి

ఓంభూర్భువస్సువః । ఓంతత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ ॥

[తదుదకం స్పృష్ట్వా ఆపోహిష్ఠేత్యాదిభిశ్శిరసి మార్జయేత్

ఆయుదకమును స్పృశించి ఆపోహిష్ఠేత్యాది 3 మంత్రములతో శిరమున జల్లుకొనవలెను.

ఆపోహిష్ఠేతి త్రయాణాం మన్త్రాణాం సిన్ధుద్వీప ఋషిః । ఆపో దేవతా గాయత్రీ ఛన్దః పాదాన్తే మార్జనే వినియోగః ॥

౧. ౧. ఓమ్ ఆపో హి ష్ఠా మయోభువః ‡ । తాన

---

* శ్లో॥ ఓంకార పూర్వికాస్తిస్రో మహావ్యాహృతయోఽవ్యయాః ॥ త్రిపాదా చైవ సావిత్రీ-(గాయత్రీ)

మార్జన క్రమః.

‡ఆపోహిష్ఠేతి తిసృణామృచాం నవపాదాని॥ ప్రతిపాద ముక్త్వా ప్రతిపాదాన్తే మార్జయేచ్ఛిరస్యేవ।సర్వాణి మార్జనాని। తథా చ భట్టోజియే । బ్రహ్మ । ఆపోహిష్ఠాదిభిః పాదైః శిరస్యంసే చ విప్రుమః యస్య క్షయాయేత్యర్థస్తు త్రిష్వాద్భిః పరిషేచయేత్ । ఇతి శౌనకః। పాదే పాదే క్షిపేన్మూర్ధ్ని ప్రతిప్రణవ సంయుతం । అష్టాక్షరం నవమం పాదం పాదాన్తే వాఽభ్యుక్షేత్ ॥ అపదాన్తేతు యద్వారి తద్వారి రుధిరం భవేత్ ॥ ॥ఇతి॥

ఆపోహిష్ఠేతి నవర్చస్య సూక్తమార్జనం । తత్ప్రణవాది ప్రత్యృచ మృగంతే శిరస్యేవ మార్జయే ద్వైఖానస పరిశిష్టం॥

ఊర్జే దధాతన ఓం మహేరణాయ చక్షసే॥

౨. ఓం యోవశ్శివతమోరసః । ఓం తస్య భాజయతేహనః । ఓం ఉశతీరివమాతరః ॥

౩. ఓం తస్మా అరఙ్గమామవః । ఈ ౩ మంత్రములచే ఉదకమును దర్భచేగాని అంగుష్ఠానామికమధ్యమాంగుళములచేగాని శిరమున ప్రోక్షించుకొనవలెను.

ఓం యస్యక్షయాయజిన్వథ　పై ప్రకారము కుడి పాదమును ప్రోక్షించుకొనవలెను.

ఓం ఆపోజనయథాచనః　తిరిగి శిరమున ప్రోక్షించుకొనవలెను.

— జలప్రాశనం —

హస్తేన జలం గృహీత్వా　హస్తముచే జలమును గ్రహించి యీక్రింది మంత్రముపఠించి మంత్రాచమన మొనర్పవలయును.

— సాయం —

అగ్నిశ్చేత్యస్య మంత్రస్య యాజ్ఞ్యవల్క్యోపనిషదృషిః । అగ్నిర్మామన్యు మన్యుపతయో అహర్దేవతాః పఙ్క్తిశ్ఛందః । జలాభిమంత్రణే వినియోగః॥

ఓమ్. అగ్నిశ్చ మామన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః । పాపేభ్యో రక్షన్తాం । యదహ్నాపాప

మక్తార్షం । మనసావాచాహస్తాభ్యాం । పద్భ్యాముదరేణశిశ్నా ॥ అహస్తదవలుమ్పతు । యత్కించదురితంమయి । ఇదమహం మామమృతయోనౌ । సత్యేజ్యోతిషి జుహోమిస్వాహా ॥

ఇతిజలంప్రాశ్య — అని జలమును లోపలికి పుచ్చుకొనవలెను.

— ప్రాతః —

సూర్యశ్చేత్యస్య మంత్రస్య। నారాయణ ఋషిః। సూర్యమామన్యు మన్యుపతయో రాత్రిర్దేవతాః। ప్రకృతిపురుషంఛందః । జలాభిమంత్రణే వినియోగః॥

ఓమ్ సూర్యశ్చ మామన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః । పాపేభ్యోరక్షన్తామ్ । యద్రాత్ర్యాపాపమకార్షమ్ । మనసావాచాహస్తాభ్యామ్ పద్భ్యాముదరేణశిశ్నా। రాత్రిస్తదవలుమ్పతు। యత్కించదురితంమయి ఇదమహం మామమృత యోనౌ । సూర్యే జ్యోతిషి జుహోమి స్వాహా.

ఇతిజలంప్రాశ్య — ఇట్లుజలమును పుచ్చుకొని

— మాధ్యాహ్నః —

ఆపఃపునంత్విత్యస్య మంత్రస్య పూతఋషిః

ఆపోదేవతా । అష్టీఛందః । అపాంప్రాశనే వినియోగః।

ఓమ్ ఆపఃపునంతు పృథివీం పృథివీ పూతాపునంతు మామ్ । పునంత్తు బ్రహ్మణస్పతి ర్బ్రహ్మ పూతాపునాత్తుమాం । యదుచ్ఛిష్టమభోజ్యం యద్వాదుశ్చరితం మమ । సర్వంపునంత్తుమామాపో సతాంచ ప్రతిగ్రహం స్వాహా॥

ఇతిజలంప్రాశ్య — ఇట్లుజలమును పుచ్చుకొని

ద్విరాచమ్య — రెండుసారులు స్మృత్యాచమనముచేసి

పునః[ద్వితీయ]మార్జనమ్. — తిరిగి దర్భలతో వైవిధముగమార్జనము చేసుకొనవలెను.

ఆపోహిష్ఠేతినవర్చస్య । సూక్తస్యసింధుద్వీపఋషిః । ఆపోదేవతా । గాయత్రీఛందః । పఞ్చమీ వర్ధమానా సప్తమీప్రతిష్ఠా । అంత్యేద్వే అనుష్టుభౌ [పునః] మార్జనేవినియోగః॥

౧. ఓమ్ ఆపోహిష్ఠామయోభువః తానఊర్జేదధాతన । మహేరణాయచక్షసే ॥

౨. ఓమ్ యోవశ్శివతమోరసస్తస్య భాజయతేహనః । ఉశతీరివమాతరః ॥

3. తస్మా అరఙ్గ మామవో యస్య క్షయాయ జిన్వథ। ఆపో జనయథా చనః ॥

౪. శన్నోదేవీ రభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే। శంయోరభిస్రవన్తునః।

౫. ఈశానా వార్యాణాం క్షయన్తీ శ్చర్షణీనాం। ఆపో యాచామి భేషజమ్॥

౬ అప్సుమే సోమో అబ్రవీదన్తర్విశ్వాని భేషజా। అగ్నిం చ విశ్వ శంభువమ్॥

౭. ఆపః పృణీత భేషజం వరూథం తన్వే౽మమ। జ్యోక్చ సూర్యం దృశే॥

౮. ఇదమాపః ప్రవహత యత్కించ దురితంమయి। యద్వాహమభిదుద్రోహ యద్వా శేప ఉతానృతమ్।

౯. ఆపో అద్యాన్వ చారిషం రసేన సమగస్మహి। పయస్వానగ్న ఆగహి తం మా సం సృజవర్చసా॥

౧౦. ససుస్రుషీ స్తదపసో దివానక్తంచ సస్రుషీః। వరేణ్య క్రతూరహ మాదేవీ రవసేహువే॥

ఇతి మార్జయిత్వా ఇట్లు మార్జనము చేసుకొని

జలవిసర్జనమ్.

హస్తేనజల మాదాయ నిశ్శ్వస్య వామతో వినిక్షిపేత్

హస్తమున జలమును గైకొని ఈ క్రింది మంత్రము పఠించి నిశ్శ్వాసమువిడిచి యాజలమును ఎడమవైపున విడువవలెను. ఆజలమును చూడదగదు.

ఋతంచసత్యం చేత్యస్య సూక్తస్యాఘమర్షణ ఋషిః। భావవృత్తో దేవతా। అనుష్టుప్ఛందః। మమ పాప పురుష జలవిసర్జనే వినియోగః॥

౧. ఓం ఋతంచసత్యం చాభీద్ధాత్తపసో ధ్యజాయత। తతో రాత్ర్యజాయత తతస్సముద్రో అర్ణవః॥

౨. సముద్రాదర్ణవా దధి సంవత్సరో అజాయత। అహోరాత్రాణి విదధద్విశ్వస్యమిషతో వశీ॥

3. సూర్యాచంద్రమసౌధాతాయథా పూర్వమ కల్పయత్। దివంచ పృథివీం చాంతరిక్షమథో స్వః॥

ఇతిజలంవిసృజ్య

ఇట్లుజలమును విడిచిపెట్టి

అర్ఘ్యప్రదానం.

ఆచమ్య

స్మృత్యాచమనముచేసి

ప్రాణానాయమ్య

ప్రాణాయామమొనర్చి

పూర్వోక్త ఏవంగుణవిశేషణ విశిష్టాయాం శుభే శుభ్యుదయముహూర్తే మమోపాత్త దురితక్షయద్వారా

శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం సాయం (ప్రాతః) స్సన్ధ్యాఙ్గమర్ఘ్య త్రయప్రదానంకరిష్యే॥ [ఇతిసంకల్ప్య]

—♦ సాయం [ప్రాతః] ♦—

ఓం తత్సవితురిత్యస్య మంత్రస్య। గాధిపుత్రో విశ్వామిత్రఋషిః । సవితాదేవతా । గాయత్రీఛందః సాయ [ప్రాతః] మర్ఘ్యప్రదానే వినియోగః॥

ఓం భూర్భువస్సువః । ఓం తత్స వితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి । ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ ॥

‡ (ఈమంత్రముచెప్పి సూర్యాభిముఖుడై నిలువబడి బొటనవ్రేలి సంయోగమువదలి అంజలితో సూర్యునకు అర్ఘ్యమును వదలవలెను. ఇట్లుమూడుమారులు మంత్రముచెప్పి అర్ఘ్యమును వదలవలెను. (ప్రాతఃకాలమందు కొంచెమువంగి అర్ఘ్యత్రయమును వదలవలెను.)

—ʃ * కాలాతిక్రమణ ప్రాయశ్చిత్తమ్. ʃ—

ఆసీనః

ఆచమ్య	స్మృత్యాచమనముచేసి
ప్రాణానాయమ్య	ప్రాణాయామమొనర్చి

---

‡ "దద్యాదర్ఘ్యత్రయంతిష్ఠం స్త్రిషుకాలేషు బహ్వృచ" ఇత్యాశ్వలాయనస్మృతేః॥

* కొందఱు మూడుకాలములందును గాయత్రితోనే ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్యప్రదానమునువిడుచుచున్నారు.

ఏవం - - - ప్రీత్యర్థం [సాయం] ముఖ్యకాలాతి క్రమణ దోషపరిహారార్థం ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్య ప్రదానం క రి ష్యే [ఇతి సంకల్ప్య]

[ఈక్రింది మంత్రమును చెప్పి ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్య ప్రదాన మీయ వలెను.]

ఉద్ఘే దభీత్యస్య మంత్రస్య। కుత్సఋషిః। సవితా దేవతా। గాయత్రీఛందః। ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్య ప్రదానేవినియోగః॥

ఉద్ఘేదభి శ్రుతామఘం వృషభం నర్యాపసం। అ స్తారమేషిసూర్య। [అని అర్ఘ్యమును వదల వలెను.]

— ప్రాతః —

[కాలాతి క్రమణేపూర్వవత్][కాలాతిక్రమణము య్యేనేని సాయం సంధ్యకువలెనే సంకల్పించి యీ క్రింది మంత్రముతో ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్యమును వదల వలెను.]

యదద్యకచ్చేత్యస్యమంత్రస్య।కుత్సఋషిః।సూర్యోదేవతా। గాయత్రీఛందః। ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్య ప్రదానే వినియోగః॥

ఓంయదద్యకచ్చవృత్రహన్ను దగా అభి సూర్య। సర్వంత దింద్రతేవశే॥

— గాయత్రితో ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్య ప్రదానం. —

ఆచమ్య స్మృత్యాచమనముచేసి
ప్రాణానాయమ్య ప్రాణాయామ మొనర్చి

ఏవం - - - ప్రీత్యర్థం కాలాతిక్రమణ దోష పరి
హారార్థం ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్య ప్రదానం కరిష్యే ॥ [ఇతి
సంకల్ప్య]

ఓం భూర్భువస్సువః । ఓమ్తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో
దేవస్య ధీమహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ । ఓ
మాపో జ్యోతీరసోఽమృతం బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్॥

[అని అర్ఘ్యమును వదల వలెను.]

—§ మాధ్యాహ్నికార్ఘ్యప్రదానమ్. §—

ఆచమ్య	స్మృత్యాచమనముచేసి
ప్రాణానాయమ్య	ప్రాణాయామమొనర్చి

ఏవంగుణ - - - ప్రీత్యర్థం మాధ్యాహ్నిక సంధ్యాం
గఅర్ఘ్య ప్రదానం కరిష్యే. ఇతి సంకల్ప్య.

హంసశ్శుచిషదిత్యస్య మంత్రస్య। గౌతమ పుత్రో
వామ దేవఋషిః। సూర్యోదేవతా। జగతీఛందః। మాధ్యా
హ్నిక సంధ్యాంగ అర్ఘ్య ప్రదానే వినియోగః :—

౧. ఓం హంసశ్శుచిషద్వసురన్తరిక్షసద్ధోతావే
దిష దతిథిర్దురోణసత్ । నృషద్వరసదృత సద్వ్యోమస
దబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం ।

౨. ఆకృష్ణేనేత్యస్య మంత్రస్య। హిరణ్యస్తూపఋషిః। సవితాదేవతా। త్రిష్టుప్ఛందః। మాధ్యాహ్నికసంధ్యాంగ ద్వితీయార్ఘ్య ప్రదానే వినియోగః।

ఓం ఆకృష్ణేన రజసావ ర్తమానోనివేశ యన్నమృతం మర్త్యంచ। హిరణ్యయేనసవితారథే నాఽఽదేవోయాతిభువనాని పశ్యన్।

3. ఓం తత్స వితురిత్యస్య మంత్రస్య। గాధిపుత్రో విశ్వామిత్రఋషిః। సవితాదేవతా। గాయత్రీఛందః మాధ్యాహ్నిక సంధ్యాంగ తృతీయార్ఘ్య ప్రదానే వినియోగః॥

ఓం భూర్భువస్సువః। ఓం తత్స వితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి। ధియోయోనః ప్రచోదయాత్॥

(కాలాతిక్రమణే పూర్వవత్) కాలాతిక్రమణమయ్యేనేని ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్యప్రదానమును వదలవలెను.

ఆచమ్య స్మృత్యాచమనముచేసి

ప్రాణానాయమ్య ప్రాణాయామ మొనర్చి

ఏవం + మాధ్యాహ్నిక సంధ్యాంగముఖ్యకాలాతిక్రమణ దోష పరిహారార్థం ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్య ప్రదానం కరిష్యే। ఇతిసంకల్ప్య

ప్రాతర్దేవీత్యస్య మంత్రస్య । అభితపఋషిః ।
సూర్యోదేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । మాధ్యాహ్నికసంధ్యా ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్యప్రదానే వినియోగః

† ఓం ప్రాతర్దేవీ మదితిం జోహవీమి మధ్యందినఉదితా సూర్యస్య । రాయేమిత్రా వరుణా సర్వతా తేశే త్రోకాయ తనయాయ శంయోః॥

ఇత్యర్ఘ్యందత్వా	ఇట్లుఅర్ఘ్యమునుయిచ్చి.
ఆచమ్య	స్మృత్యాచమనముచేసి
ప్రాణానాయమ్య	ప్రాణాయామమొనర్చి

ఏవంగుణ ... మాధ్యాహ్నిక సంధ్యా కాలాతిక్రమణ దోషపరిహారార్థం ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్య ప్రదానం కరిష్యే। ఇతిసంకల్ప్య.

ఓం తత్స వితురిత్యస్య మంత్రస్య । గాధిపుత్రో విశ్వామిత్రఋషిః । సవితా దేవతా । గాయత్రీఛందః । మాధ్యాహ్నిక సంధ్యా కాలాతిక్రమణ దోషపరిహారార్థం ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్య ప్రదానంకరిష్యే;—

ఓం భూర్భువస్సువః । ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యంభర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ । ఓమా

† కొందరు కాలత్రయములందు గాయత్రితోనే ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్య ప్రదానమును ఇచ్చుచున్నారు.

పోజ్యో తీరసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్।

ఇత్యర్ఘ్యందత్వా — ఇట్లు అర్ఘ్యమిచ్చి

ప్రదక్షిణమ్.

[పశ్చాద్ధస్తేన జలమాదాయోత్థాయ]

పిమ్మట హస్తముతో జలమును గైకొని ఈక్రింది మంత్రమును స్మరించుచు ముమ్మాఱు ఆత్మప్రదక్షిణము చేసికొనవలెను.

ఉద్యన్తమ స్తంయన్త మాదిత్య మభిధ్యాయన్కుర్వన్బ్రాహ్మణో విద్వాన్త్సకలంభద్రమశ్నుతేఽసావాదిత్యో బ్రహ్మేతి బ్రహ్మైవసన్బ్రహ్మాప్యేతి యఏవంవేద।

సంధ్యోపాసనమ్.

* "అసావాదిత్యోబ్రహ్మ॥" ఇతిపరిషేచనంకృత్వా। చుట్టు నీరు త్రిప్పవలెను.(ఈసూర్యునియందే పరబ్రహ్మము)

ఆసీనోద్విరాచమ్య — కూర్చొని రెండుసార్లు స్మృత్యాచమనము చేసి

ప్రాణాయామత్రయంకృత్వా — ముమ్మాఱు ప్రాణాయామ మొనర్చి

---

* సంధ్యా "అసావాదిత్యో బ్రహ్మ" ఇతి ధ్యాన మిత్యర్థః తథాహి
శ్లో॥ అసావాదిత్యో బ్రహ్మేతి యద్ధ్యానం క్రియతేఽన్వహం.
తదేవ సంధ్యా మిత్యుక్తం కర్మబ్రాహ్మణ మూలకం॥
(స్మృతిరత్న మహోదధౌ)

ఏవంగుణ - - - ప్రీత్యర్థం ‡ సాయం సంధ్యాగ తర్పణం కరిష్యే

౧.సంధ్యాం తర్పయామి. ౨.సరస్వతీంతర్పయామి. 3. వైష్ణవీం త. ౪. నిమృజీం త.

ప్రాతః.

౧.సంధ్యాం తర్పయామి. ౨.గాయత్రీం త.3.బ్రాహ్మీం త. ౪.నిమృజీం త.

మధ్యాహ్నే.

౧. సంధ్యాంతర్పయామి. ౨. సావిత్రీంత. 3. రౌద్రీం త. ౪. నిమృజీం తర్పయామి.

— 3. జపప్రకరణమ్. —

౧౫. ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ । అగ్నిర్దేవతా బ్రహ్మ ఇత్యార్షం । గాయత్రంఛన్దం పరమాత్మం సరూపం । సాయుజ్యం వినియోగం । ఆయాతువరదాదేవీ అక్షరం బ్రహ్మ సమ్మితం । గాయత్రీం ఛన్దసాం మాతేద మ్బ్రహ్మ జుషస్వమే।

౧౬. యదహ్నా త్కురుతే పాపం తదహ్నా త్ప్రతి

‡ ప్రాతః, మాధ్యాహ్నిక

ముచ్యతే। యద్రాత్రియాత్కురుతే పాపం తద్రాత్రియా త్ప్రతిముచ్యతే। సర్వవర్ణే మహాదేవి సంధ్యావిద్యే సరస్వతి॥

ఓజోసి సహోసి బలమసి భ్రాజోసి దేవానాం ధామ నామాసి విశ్వమసి విశ్వాయు స్సర్వమసి సర్వా యురభిభూరోం గాయత్రీమావాహయామి సావిత్రీమా వాహయామి సరస్వతీమావాహయామి ఛందఋషీనా వాహయామి శ్రియ మావాహయామి గాయత్ర్యా గాయత్రీఛందో విశ్వామిత్ర ఋషి స్సవితా దేవతా అగ్ని ర్ముఖం బ్రహ్మ శిరో విష్ణు ర్హృదయగ్ం రుద్రశ్శిఖా పృథివీయోనిః ప్రాణాపాన వ్యానోదాన సమానాస ప్రాణా శ్వేతవర్ణా సాంఖ్యాయనస గోత్రా గాయత్రీ చతుర్వింగ్ం శత్యక్షరా త్రిపదా షట్కుక్షిః పంచశీర్షోపన యనే వినియోగః॥

ఓం భూః। ఓం భువః। ఓం స్సువః। ఓం మహః। ఓం జనః। ఓం తపః। ఓం సత్యం। ఓం తత్స వితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియో యోనః ప్రచోదయాత్। ఓమాపో జ్యోతీరసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్

౨. ౩. గాయత్రీ జపసంకల్పః.

శ్రౌతాచమనం కృత్వా:—[దేవ్యా పాదైః త్రిభిః పీత్వా]

౧. ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం స్వాహా
౨. ఓం భర్గోదేవస్య ధీమహి స్వాహా
౩. ఓం ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ స్వాహా
— ఈ మూఁడు మంత్రములచే బ్రహ్మతీర్థమున ఆచమింపవలెను.

అబ్లిఙ్గైర్నవభిః స్పృశేత్

౪. ఆపోహిష్ఠామయోభువః — ఈ మంత్రముచే కుడిహస్తమును బ్రక్షాళనము గావించి
౫. తానఊర్జే దధాతన — ,, ఎడమ ,, ,,
౬. మహేరణాయ చక్షసే — అంగుష్ఠమూలముతో కుడికండ మును దుడిచి
౭. యోవశ్శివతమోరసః — ,, ఎడమ ,, ,,
౮. తస్య భాజయతే హనః — ,, ,,కుడి పెదవును ,,
౯. ఉశతీరివ మాతరః — ,, ,, ఎడమ ,, ,,
౧౦. తస్మా అరఙ్గమామవః — కుడిచేత ఎడమ చేతిని ప్రోక్షించుకొని
౧౧. యస్యక్షయాయజిన్వథ — అనిపాదములమీద ప్రోక్షించుకొని
౧౨. ఆపోజనయథాచనః — అని శిరమున ప్రోక్షించుకొని

[సప్తవ్యాహృతి సంయుక్తా గాయత్రీ త్రిపదాశిరః]

౧౩. ఓం భూః — అనిసర్వాఙ్గుళీమూలముతో ముఖమును తుడిచి

౧౪. ఓం భువః — అంగుష్ఠ తర్జనులతో కుడిముక్కు పుటను దాకి

౧౫. ఓం సువః — ,, ,, ఎడమ,,

౧౬. ఓం మహః — అని అంగుష్ఠ మధ్యమములతో కుడికంటిని దాకి

౧౭. ఓం జనః — ఎడమ ,, ,,

౧౮. ఓం తపః — అంగుష్ఠానామికలతో కుడి కర్ణము ,,

౧౯. ఓం సత్యం — ,, ,, ఎడమ ,

౨౦. ఓం ఆపః — అని అంగుష్ఠ కనిష్ఠికలతో నాభిని దాని

౨౧. ఓం జ్యోతిః — అని కరతలమున నెదనుదాకి

౨౨. ఓం రసః — అని కరాగ్రముల శిరమును దాకి

౨౩. ఓం అమృతం — అని ముకుల అంగుళాగ్రములచే కుడిభుజమును

౨౪. బ్రహ్మ భూర్భువస్సువ రోమ్ — ,, ,, ఎడమభుజను స్పృశించవలెను.

ప్రాణాయామత్రయంకృత్వా — ముమ్మారుప్రాణాయామ మొనర్చి

పూర్వోక్తైవంగుణ - - - ప్రీత్యర్థం ప్రాయం [ప్రాతః, మధ్యాహ్న] సన్ధ్యాంగ యథాశక్తి గాయత్రీ మహామన్త్ర జపంకరిష్యే [ఇతిసంకల్ప్య]

[అంగన్యాసకరన్యాసౌకృత్వా] — ఈక్రిందివిధముగా అంగన్యాస కరన్యాసము చేయవలెను.

—॥ కరన్యాసం.॥—

౧. ఓం తత్స వితుః। బ్రహ్మా త్మనే అంగుష్ఠాభ్యాం నమః — ఈమంత్రముచే తర్జనివ్రేలి కొనతో అంగుష్ఠవ్రేలి మూలము మొదలు తుదవరకు తుడిచి

౨. ఓం వరేణ్యం। విష్ణ్వాత్మనే తర్జనీభ్యాం నమః — అంగుష్ఠవ్రేలికొనతో తర్జనిమూలము మొదలు తుదవరకు దుడిచి

3. ఓం భర్గోదేవస్య। రుద్రాత్మనే మధ్యమాభ్యాంనమః — అంగుష్ఠకొనతో మధ్యమవ్రేలి మూలము మొదలు తుదవరకు దుడిచి

౪. ఓంధీమహి। సత్యాత్మనే అనామికాభ్యాం నమః — ,, అనామికనుదుడిచి

౫. ఓం ధియోయోనః। జ్ఞానాత్మనే కనిష్ఠికాభ్యాంనమః — ,, కనిష్ఠికను దుడిచి

౬. ఓం ప్రచోదయాత్ । సర్వాత్మనే కరతల కరపృష్ఠాభ్యాం నమః

[ఈమంత్రముచే గుడియఱచేతితో నెడమయఱచేతి వెనుక ప్రక్కను, ఎడమ యఱచేతితో గుడియఱచేతి వెనుక ప్రక్కను, దుడువవలయును.

—॥ హృదయాది న్యాసః ॥—

౧. ఓమ్. తత్సవితుః। బ్రహ్మా — అని కుడియఱచేతితో హృదయ

త్మనే హృదయాయనమః	మును స్పృశించి
౨ ఓం వరేణ్యం । విష్ణ్వాత్మనే శిరసే స్వాహా	అని కుడిచేతి అగ్రముతో శిరమును స్పృశించి
౩. ఓం భర్గోదేవస్య । రుద్రాత్మనే శిఖాయై వషట్	అని కుడి కరాగ్రముతో జుట్టును స్పృశించి కుడిచేతితో ఎడమ చేతిని దట్టి
౪. ఓం ధీమహి సత్యాత్మనే కవచాయ హుం	కుడియరచేతితో ఎడమభుజమును ఎడమ యరచేతితో కుడిభుజమును స్పృశించి
౫. ఓం ధియోయోనః । జ్ఞానాత్మనే నేత్రత్రయాయ వౌషట్ ।	కుడి చేతితో నేత్రములనుస్పృశించి కుడియఱచేతిని నెడమయఱ చేతిని దట్టి
౬. ఓం ప్రచోదయాత్ । సర్వాత్మనే అస్త్రాయఫట్	అని కుడియఱచేతిని దలచుట్టు ప్రదక్షిణముగా దిప్పి యెడమ యఱచేతిని దట్టి
భూర్భువస్సువరోమితిదిగ్బంధః	అనిదిగ్బంధనమును చేయవలయును

—౹ ధ్యానమ్. ౹—

శ్లో॥ ముక్తావిద్రుమ హేమనీలధవళచ్ఛాయై ర్ముఖై స్త్రీక్షణై।
ర్యుక్తామిందు నిబద్ధరత్నమకుటాం తత్త్వార్థ వర్ణాత్మికాం।
గాయత్రీంవరదాభయాంకుశకశాశ్శుభ్రంకపాలంగదాం।
శంఖంచక్ర మథారవిందయుగళం హస్తైర్వహంతీంభజే॥

ఇతిధ్యానం కృత్వా। ఈట్లుధ్యానించి

—౯ ‡చతుర్వింశతిపూర్వముద్రాః. ౯—

శ్లో॥ సుముఖం సంపుటం (చైవ) వితతం విస్తృతం (తథా)।
ద్విముఖం త్రిముఖం [చైవ] చతుః పంచముఖం [తథా]॥

శ్లో॥ షణ్ముఖో౽ధోముఖం [చైవ] వ్యాపకాంజలికం (తథా)
శకటం యమపాశం [చ] గ్రథితం సమ్ముఖోన్ముఖం

శ్లో॥ ప్రలమ్బంముష్టికం [చైవ] మత్స్యఃకూర్మోవరాహకం
సింహాక్రాన్తం మహాక్రాన్తంముద్గరంపల్లవం [తథా]

శ్లో॥ చతుర్వింశతిముద్రావై గాయత్ర్యాంసుప్రతిష్ఠితాః
ఇతిముద్రాన జానాతి గాయత్రీ నిష్ఫలాభవేత్॥

శ్లో॥ ఆగచ్ఛవరదేదేవిజప్యే మే సన్నిధాభవ। గాయంతం
త్రాయసే యస్మాత్ గాయత్రీం త్వా ముపాస్మహే।

—౯ గాయత్రీ మంత్రార్థ శ్లోకః ౯—

శ్లో॥ యోదేవస్సవితా౽స్మాకం ధియోధర్మాదిగోచరాః
ప్రేరయేత్తస్య యద్భర్గ స్తద్వరేణ్యముపాస్మహే॥

తా॥ఎవడు మాయొక్క బుద్ధులను ప్రేరేపించుచున్నాడో అట్టి ప్రేరకుడైన పరమాత్మయొక్క శ్రేష్ఠమైన సుప్రసిద్ధమగు తేజస్సును ధ్యానముచేసెదము.

‡ గురుముఖముగా నేర్చుకొనవలెను.

—: గాయత్రీమంత్రజపః :—

ఓం భూర్భువస్సువః । తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥

—: * జపవిధిః :—

[ఇతి గాయత్రీం అష్టోత్తర శతంజపేత్] ఇట్లు గాయత్రీమంత్రము గంత మారులు జపించవలెను.

[ప్రాతస్తిష్ఠన్ సాయం మధ్యాహ్నయోరాసీనః]

ప్రాతఃకాలమున నిలుచుండియు, సాయం కాలమందు పశ్చిమదిక్కులో ఉత్తరభాగముఖముగ కూర్చుండియు, మధ్యాహ్నకాలమందు ప్రాఙ్ముఖముగ కూర్చుండి జపించవలెను.

—♦ జపావసానమ్. ♦—

సాయం సంధ్యాయాం జపే విశేషః

శ్లో॥ అర్ధాస్తమయ ఆదిత్యే పశ్చిమస్యాయః। ఉత్తరభాగ స్తన్ముఖ ఆసీనస్సావిత్రీం వాగ్యతో జపేదితి ॥ ఉత్తరః । ప్రతీచ్యా అష్టమేభాగః। ఇత్యర్థః॥

దిశోఽష్టధా విభక్తాయాః ప్రతీచ్యాభాగసప్తకం । హిత్వాదక్షిణతోఽన్యస్తు యోఽష్టమో భాగ ఉత్తరః॥

అస్యాభిముఖతో విప్రోభూత్వా ప్రయత మానసః । జపన్నాసీనసావిత్రీం సంధ్యాంకృత్స్నాం సమాచరేత్ ॥ఇతిశౌనకోక్తే॥

* గురుముఖంబున విశేషంబులు నేర్చుకొనవలెను.

శాన్తాచమనం కృత్వా	శాన్తాచమనముచేసి
ప్రాణానాయమ్య	ప్రాణాయామము ముమ్మాఱొ నర్చి

ఏవం — — ప్రీత్యర్థం సాయం [ప్రాతః] మా ధ్యాహ్న] సంధ్యాంగగాయత్రీమన్త్రజపావసానం కరిష్యే.
పూర్వోక్త క్రమేణ అంగన్యాస కరన్యాసౌ విధాయ:—

[వెనక చెప్పిన విధముగ కరన్యాసము అంగన్యాసము చేసి]

— కరన్యాసః —

ఓం తత్సవితుః । బ్రహ్మాత్మనే అంగుష్ఠాభ్యాం నమః
౨. ,, వరేణ్యం । విష్ణ్వాత్మనే తర్జనీభ్యాం నమః
3. ,, భర్గో దేవస్య । రుద్రాత్మనే మధ్యమాభ్యాం నమః
౪. ,, ధీమహి । సత్యాత్మనే అనామికాభ్యాం నమః
౫. ,, ధియోయోనః । జ్ఞానాత్మనే కనిష్ఠికాభ్యాం నమః
౬. ,, ప్రచోదయాత్ । సర్వాత్మనే కరతల కరపృష్ఠాభ్యాం నమః

—: అంగన్యాసః :—

౧. ఓం తత్సవితుః । బ్రహ్మాత్మనే హృదయాయ నమః

౨. „ వరేణ్యం । విష్ణ్వాత్మనే శిరసే స్వాహా ।

౩. „ భర్గో దేవస్య । రుద్రాత్మనే శిఖాయై వషట్ ।

౪. „ ధీమహి । సత్యాత్మనే కవచాయ హుమ్ ।

౫. „ ధియో యో నః । జ్ఞానాత్మనే నేత్రత్రయాయ వౌషట్ ।

౬. „ ప్రచోదయాత్ । సర్వాత్మనే అస్త్రాయ ఫట్ ।

—: దిగ్విమోకః :—

భూర్భువస్సువరోమ్ ' ఇతి దిగ్విమోకః

[ద్వయోః కుంచిత తర్జన్యో స్సంలగ్నం కుర్యాత్] రెండు తర్జనులను వంచి లంకెగా వేయుట సంప్రదాయము.

—: ధ్యానమ్. :—

శ్లో॥ ముక్తావిద్రుమ హేమనీల ధవళచ్ఛాయైర్ముఖై స్త్రీక్షణై । ర్యుక్తామిన్దు నిబద్ధరత్నమకుటాం తత్త్వార్థ వర్ణాత్మికాం । గాయత్రీం వరదా భయాంకుశకశా శ్శుభ్రం కపాలం గదాం । శంఖం చక్రమథారవిన్దయు

గళం వ్యాస్తై ర్వహా స్త్రీమ్భజే ॥

—: * ఉ త్త ర ము ద్రా గ. :—

శ్లో॥ సురభిర్జ్ఞాన చక్రే చయోనిః కూర్మోऽథపం
కజః। లిఙ్గం నిర్వాణముద్రా చేత్యష్ట ము ద్రాః ప్రకీర్తితాః॥
తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు అని జలమును వదల వలయును.

—: ‡ సాయం సూర్యోపస్థానమ్. :—

తతః స్మృత్యాచమనంకృత్వా పిదప స్మృత్యాచ మనముచేసి
త్రిః ప్రాణానాయమ్య ప్రాణా యామము మూడ్మా చరించి

ఏవంగుణ - - ప్రీత్యర్థం సాయం [ప్రాతః] సం
ధ్యాంగ సూర్యో పస్థానం కరిష్యే:—

† యచ్చిద్ధితేత్యస్య సూక్తస్య। శునశ్శేపఋషిః।
వరుణో దేవతా। గాయత్రీ ఛందః। వరుణోపస్థానే
వినియోగః ॥

ఓం యచ్చిద్ధితే విశోయథా ప్రదేవ వరుణవ్రతం ।
మినీమసిద్య విద్యవి । మానోవధాయ హత్న వేజహీళా

* గురుముఖంబుగ నేర్చు కొన వలెను.

‡ ఉపస్థానమనగా స్థాన నియమముతో గూడిన ప్రా ర్థనము. ఈ మంత్రములను నిలుచుండి పఠింప వలయును.

† ఇదికొందరు చెప్పుటలేదు.

వస్య రిగధః । మాహ్యాస్తానస్యమన్యవే । విమృళీకాయత్తే మనోరథధీశ్వన్న సంధితం । గీర్భిర్వరుణ సీమహి । పర్రాహిమైవిమన్యవః పతంత్రి వస్య ఇష్టయే । వత్సయోన వస్తీరుప । కదాక్షత్రి శ్రియంనరమా వరుణం కరామహే మృళీకాయోరుచక్షసం ।

—ః ప్రాతః ః—

‡ మిత్రస్య చర్షణీధృత ఇత్యస్య మంత్రస్య । గాధిపుత్రో విశ్వామిత్రఋషిః । మిత్రోదేవతా । గాయత్రీఛందః । సూర్యోపస్థానే వినియోగః ।

ఓం మిత్రస్య చర్షణీధృతోవో దేవస్యసానసి । ద్యుమ్నం చిత్రశ్రవస్తమం । అభియోమహినాదివం మిత్రోబభూవ సప్రథాః । అభిశ్రవోభిః పృథివీం । మిత్రాయ పంచ యేమిరే జనాఅభిష్టిశవసే । సదేవాన్విశ్వాన్బిభర్తి । మిత్రోదేవేష్వాయుషు జనాయ వృక్తబర్హిషే । ఇష ఇష్టవ్రతాఅకః ।

—ః సాయం ప్రాతరుపస్థానమ్. ః—

జాతవేదసేత్యస్య సూక్తస్య । మరీచిపుత్రః కశ్యపఋషిః । జాతవేదాగ్నిర్దేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । సూర్యోప

‡ ఇది కొందరు చెప్పుటలేదు.

స్థానేవినియోగః ।

ఓం జాతవేదసే సునవామసోమ మరాతీయతో నిదహాతి వేదః। సనః పర్షదతి దుర్గాణి విశ్వా నావేవ సింధుం దురితాత్యగ్నిః ।

ఓంతచ్ఛంయోరితి మంత్రద్వయస్య శంయుర్ ఋషిః। విశ్వేదేవాదేవతాః । శక్వరీఛందః । శాంత్యర్థేజపేవినియోగః॥

ఓం తచ్ఛంయోరావృణీమహే గాతుం యజ్ఞాయ గాతుం యజ్ఞపతయే దైవీ స్వస్తిరస్తున స్స్వస్తిర్మానుషేభ్యః। ఊర్ధ్వం జిగాతు భేషజం శన్నో అస్తు ద్విపదే శం చతుష్పదే । ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ॥ [ఇతి సూర్యోపస్థానంకృత్వా]

— దిక్పాలకాది నమస్కారః —

౧. ఓమ్నమః ప్రాచ్యై దిశే యాశ్చదేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసంత్యే తాభ్యశ్చనమః.

౨. ఓంనమో దక్షిణాయై దిశే యాశ్చదేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసంత్యేతాభ్యశ్చనమః

3. ఓంనమః ప్రతీ చైస్యైదిశే యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసన్త్యే తాభ్యశ్చనమః॥

౪. ఓంనమ ఉదీచ్యైదిశే యాశ్చదేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చనమః॥

౫. ఓంనమ ఊర్ధ్వాయైదిశే యాశ్చదేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చనమః॥

౬. ఓంనమోధరాయైదిశే యాశ్చదేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చనమః॥

౭. ఓంనమో వాన్తరాయైదిశే యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసన్త్యేతాభ్య శ్చనమః॥

—♦ మునినమస్కారః. ♦—

౮. నమోగంగాయమునయోర్మధ్యే యే వసన్తి తే మే ప్రసన్నాత్మాన శ్చిరంజీవితం వర్ధయంతి నమోగంగాయమునయోర్మునిభ్యశ్చ నమోనమో గంగాయమునయోర్మునిభ్యశ్చనమః॥

—♦ దేవతా నమస్కారః. ♦—

సంధ్యాయై నమః। సావిత్ర్యైనమః। గాయత్ర్యై

నమః। సరస్వత్త్యైనమః । సర్వాభ్యో దేవతాభ్యోనమః। దేవేభ్యోనమః । ఋషిభ్యోనమః। మునిభ్యోనమః । గురుభ్యోనమః । పితృభ్యోనమః ॥ కామోకార్షీన్మన్యురకార్షీస్తస్మైనమః [ఇతి దిక్పాలకాది నమస్కారాన్ కృత్వా]

—ఈశ్వరధ్యానమ్—

(ఏతైః పరమేశ్వరం ధ్యాయేత్) ఈక్రింది శ్లోకమంత్రములచేతనుపరమేశ్వరునిధ్యానముచేయవలయును.

పృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశాత్ । ఓంనమో భగవతే వాసుదేవాయ ॥ [ఇతిపఠిత్వా]

యాంసదా సర్వభూతాని చరాణిస్థావరాణిచ సాయంప్రాతర్నమస్యంతి సామాసంధ్యాఽభిరక్షతు॥

—హరిహరాభేదస్మరణం—

శ్లో॥ శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూపాయవిష్ణవే। శివస్యహృదయం విష్ణు ర్విష్ణోశ్చహృదయంశివః ॥ యథాశివమయోవిష్ణు రేవంవిష్ణుమయశ్శివః । యథాంతరంనపశ్యామి తథామెస్వస్తిరాయుషి॥

నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ గోబ్రాహ్మణహితాయచ జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిందాయ నమోనమః॥

బ్రహ్మణ్యో దేవకీపుత్రో బ్రహ్మణ్యో మధుసూదనః।
బ్రహ్మణ్యః పుండరీకాక్షో బ్రహ్మణ్యో విష్ణురచ్యుతః॥

—— గాయత్రీప్రస్థానం ——

ఉత్తమే శిఖరేజాతే భూమ్యాంపర్వతమూర్ధని। బ్రాహ్మణేభ్యోఽభ్యనుజ్ఞాతా గచ్ఛదేవి యథాసుఖం॥ స్తుతోమయావరదావేదమాతా ప్రచోదయన్తీ పవనేద్విజాతా। ఆయుఃపృథివ్యాం ద్రవిణం బ్రహ్మవర్చసం మహ్యం దత్వాప్రజాతుం బ్రహ్మలోకమ్॥

—— విష్ణు నమస్కారః ——

నమోస్త్వనంతాయ సహస్రమూర్తయే సహస్రపాదాక్షి శిరోరు బాహవే। సహస్రనామ్నే పురుషాయ శాశ్వతే। సహస్రకోటీ యుగధారిణేనమః॥

—— భూమ్యాకాశాభి వన్దనమ్. ——

ఇదంద్యావా పృథివీ। సత్యమస్తు పితర్మాతర్యదిహోప బ్రువేవాం। భూతం దేవానా మవమే అవోభిర్విద్యామేషం వృజినం జీరదానుమ్॥

ఆకాశాత్పతితం తోయం, యథా గచ్ఛతి సాగరం। సర్వదేవ నమస్కారః కేశవం ప్రతిగచ్ఛతి॥

—ఀ ఈశ్వర ప్రార్థన. ఀ—

సర్వవేదేషు యత్పుణ్యం సర్వతీర్థేషు యత్ఫలం।
తత్ఫలం పురుష ఆప్నోతి స్తుత్వా దేవం జనార్దనమ్॥
శ్రీస్తుత్వాదేవం జనార్దన. ఓన్నమఇతి ॥
శ్లో॥ వాసనాద్వాసుదేవస్య వాసితం తే జగత్త్రియం।
సర్వభూతనివాసోసి వాసుదేవనమోస్తుతే॥

—♦ శుభచింతనం ♦—

చతుస్సాగరపర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభంభవతు॥

* అంగీరస, అంబరీష, యౌవనాశ్వ, త్రయార్షేయప్రవరాన్విత హారితసగోత్రః, ఋగ్వేదీ ఋక్ఛాఖాధ్యాయీ ఆశ్వలాయనసూత్రః రామకృష్ణశర్మా అహంభో అభివాదయే † అని రెండుచేతులుజోడించి కుడిచెవిదగ్గర పెట్టి నమస్కరించి తనపాదములు పట్టుకొని భూమిని తాకవలెను.

ఆసత్యలోకాత్ పాతాలాత్ ఆలోకాత్ లోక

---

* ఇట్లు ఎవరిప్రవర వారు చెప్పుకొనవలెను.

† "దక్షిణం బాహుంశ్రోత్రసమం ప్రసార్య బ్రాహ్మణోభివాదయేత్—ఉరస్సమంరాజన్యో మధ్యసమం వైశ్యో నీచైశ్శూద్రః ప్రాంజలిరితి." (ఆపస్తంబః)

ఏకహస్తేనాభివాదనం నిషేధతి ॥విష్ణు॥

శ్లో॥ జన్మప్రభృతి యత్కించిచ్చేతి సాధుధర్మమాచరేత్ । సర్వం తన్నిష్ఫలం యాతిఏకహస్తాభివాదనాదితి. (ప ॥ మా.)

పర్వతాత్ । యేసంతి బ్రాహ్మణాదేవాః తేభ్యోనిత్యంనమో నమః।

శ్లో॥ కాయేనవాచా మనసేంద్రియైర్వా బుధ్యాత్మనా వా ప్రకృతేస్స్వభావాత్ । కరోమి యద్యత్సకలంపరస్మై నారాయణాయేతి సమర్పయామి॥

(ఏతత్సర్వం శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు)

—♦ మాధ్యాహ్నిక సంధ్యాంగ సూర్యోపస్థానమ్. ♦—

ఉదుత్యం జాతవేదసమితి త్రయోదశర్చస్య సూక్తస్య। కణ్వపుత్రప్రస్కణ్వఋషిః। సూర్యోదేవతా । నవాద్యాగాయత్రీ ఛందః । ఉద్వయంతమసస్పరీతి చతస్రోఽనుష్టుభః । ఉద్యంనద్యేతి తృచో రోగఘ్నః। ఉపనిషదం త్వోర్ధర్చే ద్విషన్నాశీ । చిత్రం దేవానాముదగాదనీకమితి షళర్చస్య సూక్తస్య। ఆంగీరసపుత్రః కుత్సఋషిః । సూర్యోదేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । సూర్యోపస్థానేవినియోగః

హరిఃఓం ఉదుత్యం జాతవేదసం దేవంవహంతి కేతవః । దృశే విశ్వాయ సూర్యం॥

అపత్యేతాయవోయథా నక్షత్రాయంత్యక్తుభిః । సూరాయ విశ్వచక్షసే॥

అదృశ్రమస్య కేతవో విరశ్మయో జనాఁ అను। భ్రాజంతో అగ్నయో యథా॥

తరణిర్విశ్వదర్శతో జ్యోతిష్కృదసి సూర్య। విశ్వమాభాసి రోచనం॥

ప్రత్యఙ్దేవానాం విశః ప్రత్యఙ్ఙుదేషి మానుషాన్। ప్రత్యఙ్విశ్వం స్వర్దృశే॥

యేనా పావక చక్షసా భురణ్యంతం జనాఁ అను। త్వం వరుణ పశ్యసి॥

విద్యామేషి రజస్పృథ్వహా మిమానో అక్తుభిః। పశ్యన్ జన్మాని సూర్య॥

సప్త త్వా హరితో రథే వహన్తి దేవ సూర్య। శోచిష్కేశం విచక్షణ॥

అయుక్త సప్త శుంధ్యువః సూరో రథస్య నప్త్యః। తాభిర్యాతి స్వయుక్తిభిః॥

ఉద్వయం తమసస్పరి జ్యోతిష్పశ్యన్త ఉత్తరం। దేవం దేవత్రా సూర్యమగన్మ జ్యోతిరుత్తమం॥

ఉద్యన్నద్యమిత్రమహ ఆరోహన్నుత్తరాం దివం। హృద్రోగం మమ సూర్య హరిమాణంచ నాశయ॥

శుకేషు మే హరిమాణం రోపణాకాసు దధ్మసి। అథో హారిద్రవేషు మే హరిమాణం నిదధ్మసి॥

ఉదగాదయ మాదిత్యో విశ్వేన సహసా సహ। ద్విషన్తం మహ్యం రంధయన్మో అహం ద్విషతే రధం॥

చిత్రం దేవానా ముదగా దనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః। ఆప్రా ద్యావా పృథివీ అన్తరిక్షం సూర్య ఆత్మా జగతస్తస్థుషశ్చ॥

సూర్యో దేవీ ముషసం రోచమానాం మర్యో న యోషా మభ్యేతి పశ్చాత్। యత్రా నరో దేవయన్తో యుగాని వితన్వతే ప్రతి భద్రాయ భద్రమ్॥

భద్రా అశ్వా హరితః సూర్యస్య చిత్రా ఏతగ్వా అనుమాద్యాసః। నమస్యన్తో దివ ఆపృష్ఠమస్థుః పరి ద్యావాపృథివీ యన్తి సద్యః॥

తత్సూర్యస్య దేవత్వం తన్మహిత్వం మధ్యాకర్తోర్వి

తత్తం సంజభార । యదేదయుక్త హరితస్సధస్థాదా ద్రాత్రీ వాసస్తను తేసిమస్మై॥

తన్మిత్రస్య వరుణస్యాభిచక్షే సూర్యోరూపం కృణుతేద్యోరుపస్థే । అనన్తమన్యద్రుశదస్యపాజః కృష్ణమన్యద్ధరితస్సంభరన్తి ।

అద్యాదేవా ఉదితాసూర్యస్య నిరంహసః పిపృతా నిరవద్యాత్॥ తన్నోమిత్రో వరుణో మామహన్తామదితిస్సింధుః పృథివీ ఉతద్యాః॥

ఓం నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్వగ్నయే నమః పృథివ్యై నమ ఓషధీభ్యః। నమోవాచే నమోవాచస్పతయే నమోవిష్ణవే మహతే కరోమి॥ ఓం శాన్తిః శ్శాన్తిః శ్శాన్తిః॥ ఏవంత్రిః ।

—♦ శుభచింతనం. ♦—

చతుస్సాగర పర్యంతం - - - శర్మ అహం † భో అభివాదయే ॥

---

† రెండుచేతులు జోడించి కుడిచెవియొద్దయుంచి అభివాదము చేయవలెను.

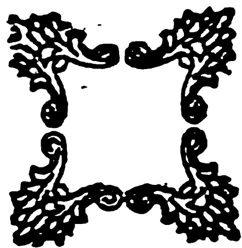
సాయంసంధ్యా యభివాదమునుం జూడుము.

ఆచమ్య ప్రణవాదిచతుర్వింశతి పురాణాచమనమును జేయువలెను.

శ్లో॥ ఆసత్యలోకాత్ పాతాలాత్ ఆలోకాత్ లోకపర్వతాత్ । యే సంతి బ్రాహ్మణా దేవాః తేభ్యోనిత్యం నమోనమః ॥

శ్లో॥ కాయేనవాచా మనసేంద్రియైర్వా బుధ్యాత్మనా వా ప్రకృతే స్స్వభావాత్ । కరోమి యద్యత్సకలం పరస్మై నారాయణా యేతి సమర్పయామి ॥

ఏతత్సర్వం శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు ।

— 3. హోమ ప్రకరణమ్. —

—:o: అగ్నిని ప్రజ్వలింపు విధము. :o:—

శ్లో॥ నపాణినా న శూర్పేణ నచ మేధ్యాజినాదిభిః।
ముఖేనోపధమేదగ్నిం ముఖాదేవ వ్యజాయత ॥ ౧॥

శ్లో॥ పిటకేన భవేద్వ్యాధి స్సూర్పేణ ధననాశనమ్।
పాణినా మృత్యుమాప్నోతి కర్మసిద్ధిస్సుఖేనతు॥ ౨॥

వ్యా॥ ముఖేనతు ధమనీద్వారా ముఖేనైవోపధ మేదిత్యర్థః॥

౧ తా॥ అగ్నిని చేతిచేగాని, చేటచేగాని, చర్మముచేగాని యూదరాదు. అగ్నిహోత్రుడు ముఖమువలన పుట్టిన కారణముచే నోటితోనే ప్రజ్వలింపజేయవలెను.

౨. గంపచే విసిరిన వ్యాధికలుగును. చేటచేవిసిరిన ధననాశనమగును. చేతితో ప్రజ్వలింపజేసిన మృత్యువునమ్మను. నోటిచే, యనగా వెదురుగొట్టముచే యూది ప్రజ్వలింపజేసిన కర్మఫలము సిద్ధించును. కావున అగ్నినివెదురుగొట్టముతో యూది ప్రజ్వలింపజేయవలెను.

—♦ అగ్నికార్యమ్. [బ్రహ్మచారిణః] * ♦—

---

* అజిన ధారణం ఆచమ్య --- తిథౌ సాంగోపాంగ వేదాధ్యయన సిద్ధ్యర్థం అజినధారణం కరిష్యే ॥

శ్లో॥ త్ర్యంగుళం తు బహిర్లోమ యద్వాస్యా శ్చతురంగుళం।
అజినం ధారయే ద్విప్రః చతుర్వింశాష్ట షోడశైః।

ఋక్సామాభ్యాం ఇతి మంత్రస్య। సూర్యాసావిత్రిఋషిః సూర్యాసావిత్రీ దేవతా। త్రిష్టుప్ఛందః అజినధారణే వినియోగః ॥

ఓం ఋక్సామాభ్యా మభిహితౌ గావౌ తేసామనావితః। శ్రోత్రంతే చక్రే ఆస్తాం దివిపంథా శ్చరాచరః।

ఆచమ్య పురాణాచమనము చేసి
స్మృత్యాచమనం కృత్వా స్మృత్యాచమనము చేసి
ప్రాణానాయమ్య మున్మూరుప్రాణాయామము లొనర్చి

పూర్వోక్తైవం - -శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం సాయం ప్రాతరగ్నికార్య సమిధాధానం కరిష్యే ।

—♦ అగ్నిమూర్తి ధ్యానం ♦—

ఓమ్ భూర్భువస్సువరోం ఇతి అగ్నిం ప్రజ్వల్య

చత్వారిశృంగేత్యస్య మంత్రస్య । వామదేవ ఋషిః జాతవేదాగ్నిర్దేవతా । త్రిష్టుప్ ఛందః । అగ్నిమూర్తి ధ్యానే వినియోగః ॥

—♦ ధ్యానమ్. ♦—

ఓమ్ చత్వారిశృంగా త్రయో అస్య పాదా ద్వేశీర్షే సప్త హస్తాసో అస్య । త్రిధాబద్ధో వృషభో రోరవీతి । మహోదేవో మర్త్యాం ఆవివేశ ॥

అథ ।

శ్లో॥ అగ్నిమూర్తిం ప్రవక్ష్యామి సర్వాభీష్టప్రదాయకం । ఏకదేహం ద్విశీర్షస్కం జటామకుట మండితం ॥

శ్లో॥ సుదీప్తం స్వర్ణవపుషం శశాంకశకలాన్వితం ।
చతుశ్శోత్రం ద్వినాసంచ షళక్షం పింగళప్రభమ్॥

శ్లో॥ అస్యద్వయం సుతామ్రోష్ఠం సప్తజిహ్వా సమా

వృతం । దక్షిణాస్య. చతుర్జిహ్వ. స్త్రిస్రోవై వామవక్త్రకే॥

శ్లో॥ ప్రసన్నం సుస్మితం శాంతం సప్తహస్తసమన్వితం।
దక్షిణేచ చతుర్హస్తం వామభాగే త్రిహస్తకం ॥

శ్లో॥ సృక్సృవౌ శక్తి మిధ్మంచధారయన్ దక్షిణైర్భుజైః
ధారయన్తోమరంవామై ర్వ్యజనం ఘృతపాత్రకం ॥

శ్లో॥ త్రిమేఖలం త్రిపాదంచ మేషారూఢం వరప్రదం॥
యజ్ఞసూత్రధరం సౌమ్యం సర్వాభరణ భూషితం॥

శ్లో॥ రక్తాంబర ధరందేవం రక్తమాలా విభూషితం।
రక్తచందన లిప్తాంగం జ్వాలాకోటి సమప్రభం ॥

శ్లో॥ స్వాహాంతుదక్షిణేపార్శ్వేదేవీంవామేస్వధాంతథా।
ఏవంసంచింత్యమనసావహ్నిమద్యేతమావాహయేత్ ॥

ఏష హి దేవః ప్రదిశోను సర్వాః పూర్వోహి జా
తస్సఉ గర్భే అంతః। సవిజాయ మానస్స జనిష్యమాణః
ప్రత్యఙ్ముఖాస్తిష్ఠ తివిశ్వతో ముఖః ।

ఈ మంత్రముచే అక్షతలు జలముగైకొని జల
మును అగ్నికి తూర్పున జలమును పడమట అక్షదలను
విడువవలెను. ఈక్రింది మంత్రముచే నగ్నిని ప్రార్థించ
వలెను.

శాండిల్యసగోత్ర మేషారూఢ వైశ్వానర ప్రా
ఙ్ముఖాగ్నే మమాభి ముఖోభవ సుముఖోభవ సుప్రస

న్నేభవ వరదోభవ। యథోక్త జిహ్వాయామావిగృహాణ।

—౯ పరి సమూహనమ్. ౯—

మం॥ ఓం భూర్భువస్సువః । ఓం తత్స వితుర్వరే ణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియోయోనః ప్రచో దయాత్ । [ఈ మంత్రముచే అగ్నిచుట్టు అక్షతలు నీరు చల్లవలెను.]

సోదకేన పాణినా ప్రదక్షిణ మగ్నిం పరి సమూహ్య (అగ్నిచుట్టు అలుకవలెను.)

మౌంజీధారణమ్

ఆచమ్య — పూర్వోక్త — తిథౌ మమ శ్రౌతస్మార్త నిత్యకర్మానుష్ఠాన సిధ్యర్థం బ్రహ్మచర్యసాద్గుణ్యార్థ్యం మౌంజీధారణం కరిష్యే। ప్రావేపామా మౌంజీ వామ్నాతు స్యామ త్రిష్టుప్ ॥ మౌంజీధారణే వినియోగః ॥

ప్రావేపామా బృహతో మాదయంతే ప్రవాతే జా ఇరిణే వర్వృతానాః । సోమస్యేవ మౌజవతస్య భక్షో విభీదకో జాగృవిర్మహ్య మచ్ఛాన్ ॥

త్రివృతాం మేఖలాంత్రిః ప్రదక్షిణం ధారయతి

(ఈ మంత్రము చెప్పుచు ముంజగడ్డిచే ముప్పిరిగా పేనబడిన మేఖలమును ప్రదక్షిణముగ 3 చుట్లు తిరుగునట్లు కట్టుకొనవలయును.

అలఙ్కరణమ్.

విశ్వానినో దుర్గహేతి తిసృణాం మానృచా మాత్రేయో వసుశ్రుతఋషిః। జాతవేదాగ్నిర్దేవతా త్రిష్టు ప్ఛందః। అగ్న్యలంకరణ పార్థనే వినియోగః ।

విశ్వానినో దుర్గహాజాతవేదః అనితూర్పునను
సిన్ధుంననావా దురితాతిపర్షి ,, ఆగ్నేయమునను
అగ్నే అత్రివన్న మ సా గృ ,, దక్షిణమునను
ణానః
అస్మాకం బోధ్యవితా తనూ ,, నైరుతిమూలనను
నాం
యస్త్వా హృదా కీరిణా మన్య ,, పశ్చిమమునను
మానః

దండధారణమ్.

ఆచమ్య ఏవంగుణ --- శుభతౌ నిత్యకర్మానుష్ఠాన సిద్ధ దండ ధారణం కరిష్యే।

ఏవ క్షేతి శ్యావాశ్వోరథవీతి ర్గాయత్రీ। పాలాశదండధారణే వినియోగః।

ఏవ క్షేత్రి రథవీతి ర్మఘవా గోమతీరను। పర్వతేష్వ పశ్రితః।

అమర్త్యం మర్త్యో జోహవీమి — అనివార్యమనను

జాతవేదో యశో అస్మాసుధేహి ॥ — ,, ఉత్తరమునను

ప్రజాభిరగ్నే అమృతత్వ మశ్యాం — ,, ఈశానమునను

ఇత్యలంకృత్య — పుష్పాక్షతలచేతను అలంకరించవలయును.

ఉపస్థానం. ఋక్కు — యస్మైత్వం సుకృతే జాతవేద ఉలోకమగ్నే కృణవస్స్యోనం । అశ్వినగ్ం సపుత్రిణగ్ం వీరవంతం గోమంతం రయినశతే స్వస్తి ॥

పర్యుక్ష్యామి। త్రిః । అనిమమ్మాన అగ్నిచుట్టు జలమును ప్రదక్షిణముగ త్రిప్పవలెను.

— సమిద్ధోమశ్చ —

అగ్నయేసమిధ ఇత్యస్య మంత్రస్య। హిరణ్యగర్భ ఋషిః । అగ్నిర్దేవతా। బృహతీఛందః । అగ్నిసమిదాధానే వినియోగః।

ఓం అగ్నయే సమిధమాహార్షం బృహతే జాతవేదసే। తయాత్వమగ్నే వర్ధస్వ సమిధా బ్రహ్మణావయం

స్వాహా। అగ్నయఇదంనమమ॥

ప్రజాపతయే స్వాహా॥ ప్రజాపతయ ఇదంనమమ॥

పర్యుక్ష్యామి త్రిః — మంత్రరు పరిషేచనము చేయవలెను.

హస్తం ప్రతాప్య — చేతిని అగ్నిపై కాచి

ఓం త్వేజసాసమానమనజ్మి। — ఆచేతితో ముఖమును తాకి

ఇతిత్రివారంముఖంస్పృశేత్

హస్తం ప్రక్షాళ్య — చేతిని కడుగుకొనవలెను.

ఈప్రకారం మూడుసార్లు చేయవలెను.

—♦ ఉపస్థానమ్. ♦—

మయి మేధామితి షణ్ణాం మంత్రాణాం। హిరణ్యగర్భ ఋషిః। పూర్వత్రయాణా మగ్నిరింద్రః సూర్యోదేవతా। ఉత్తరత్రయాణా మగ్నిర్దేవతా। షణ్ణామాసురీ గాయత్రీఛందః। అగ్న్యుపస్థానే వినియోగః॥

ఓం మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయ్యగ్నిస్తేజోదధాతు మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయీంద్ర ఇన్ద్రియందధాతు మయి మేధాం మయిప్రజాం మయి సూర్యో భ్రాజో దధాతు॥

ఓం యత్తే అగ్నే తేజస్తేనాహం తేజస్వీభూయాసం

యత్తే౽అగ్నే వర్చ స్తేనాహం వర్చస్వీ భూయాసం।
యత్తే౽అగ్నే హర స్తేనాహం హరస్వీ భూయాసమ్॥
షణ్మంత్రై రగ్ని ముపస్థాయ (ఈ౬ మంత్రములచే ఉపస్థానము చెప్పి)

—♦ భస్మగ్రహణమ్ ♦—

మానస్తోక ఇత్యస్య మంత్రస్య। కుత్సఋషిః। రుద్రోదేవతా।జగతీఛందః।అగ్నిమేధావిధారణే వినియోగః॥

ఓం మానస్తోకే తనయే మాన౽ఆయుషి మానో గోషు మానో అశ్వేషురీరిషః। వీరాన్మానో రుద్రభామితో వధీర్హవిష్మంతస్సదమిత్వా హవామహే॥

—§ భస్మధారణమ్ §—

త్ర్యాయుషం జమదగ్నేః ఇతి లలాటే
కశ్యపస్య త్ర్యాయుషం „ కంఠే
అగస్త్యస్య త్ర్యాయుషం „ నాభౌ
యద్దేవానాం త్ర్యాయుషం „ దక్షిణ బాహుమూలే
తన్మే౽అస్తు త్ర్యాయుషం „ వామస్కంధే
శతాయుషం „ శిరసి

భస్మనా లలాట కంఠ నాభిస్కంధ శిరస్సు తిలకాని కుర్యాత్ — భస్మముచే లలాట,కంఠ, నాభి స్కంధ,శిరస్సులయందు త్రిపుండ్రమును ధరించవలెను.

ఓంచమేత్యస్య మన్త్రస్య । హిరణ్యగర్భఋషి స్సారస్వతాగ్నిర్దేవతా । అనుష్టుప్ఛందః । అగ్నిసంస్థా జపే వినియోగః॥

ఓంచమే స్వరశ్చమే యజ్ఞోపచతే నమశ్చ। యత్తే న్యూనం తస్మైత ఉపయత్తేఽతిరిక్తం తస్మైతేనమః ।

—॥ నమస్కారః ॥—

శ్లో॥ స్వస్తిశ్రద్ధాం మేధాం యశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధింశ్రియం బలం । ఆయుష్యం తేజ ఆరోగ్యం దేహి మే హవ్యవాహన।శ్రియం దేహి మే హవ్యవాహనఓంనమ ఇతి। చతుస్సాగర పర్యంతం - - అభివాదయే।

ఆచమ్య స్మృత్యాచమనము చేసి

శ్లో। యస్య స్మృత్యాచనామోక్త్యా తపోహోమ క్రియాదిషు। న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతి సద్యోవందే హుతాశన ॥

శ్లో। మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తి హీనం హుతాశన। యద్ధుతంతు మయాదేవ! పరిపూర్ణంతదస్తుతే।

అనేన మయాకృతేన సాయమగ్నికార్య [ప్రాత రగ్నికార్య] సమిద్ధోమాఖ్యేన కర్మణా భగవాం త్సర్వా త్మకః సర్వం శ్రీపరమేశ్వర స్సుప్రీణాతు ।

సర్వం శ్రీ పరమేశ్వ రార్పణమస్తు.

అని అక్షతలు నీరు వదలవలెను.

శ్లో॥ నమస్తే గార్హపత్యాయ నమస్తే దక్షిణాగ్నయే।
నమ ఆహవనీయాయ మహావేద్యై నమోనమః॥
కాండద్వయోపపాద్యాయ కర్మబ్రహ్మస్వరూపిణే।
స్వర్గాపవర్గరూపాయ యజ్ఞేశాయ నమోనమః॥
యజ్ఞేశాచ్యుత గోవింద మాధవానంత కేశవ।
కృష్ణ విష్ణో హృషీకేశ వాసుదేవ నమోస్తుతే॥
యత్కర్మకుర్వతాంపుంసాం కర్మలోపోభవేద్యది
తత్కర్మపూరయిష్యంతి త్రిస్రఃకోట్యోమహర్షయః
అపరాధ సహస్రాణి క్రియంతే హర్నిశంమయా।
దాసోయమితిమాం మత్వాక్షమస్వ పరమేశ్వరః
యత్కరోమియదశ్నామియజ్జుహోమిదదామియత్।
యత్తపస్యామివార్ష్ణేయ తత్కరోమిత్వదర్పణం।
బ్రహ్మార్పణంబ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మాగ్నౌబ్రహ్మణాహుతమ్
బ్రహ్మైవ తేనగన్తవ్యం బ్రహ్మకర్మ సమాధినా॥
విష్ణుర్విష్ణుర్విష్ణుః॥ శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు॥

—♦ ఈశ్వరార్పణమ్. ♦—

శ్లో॥ కాయేనవాచా మనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యాఽఽత్మనావా ప్రకృతేస్స్వభావాత్। కరోమి యద్యత్సకలం పరస్మై నారాయణాయేతి సమర్పయామి।

అక్షతలు నీరు వదలవలెను.

ఇత్యగ్నికార్యంసమాప్తమ్.

-అగ్నికార్య లోప ప్రాయశ్చిత్తమ్.-

మానస్తోకేతి సూక్తశతవారం జపేచ్ఛివాలయే.

బ్రహ్మచర్యవ్రత లోపప్రాయశ్చిత్తమ్.

శౌనకః । శ్లో॥ తంవోధియా జపేన్మంత్రం లక్షం చైవశివాలయే । బ్రహ్మచారీ స్వధర్మంచ న్యాసంచేత్ త్యక్తవాన్ యది ।

తంవోధియా నవ్యస్యశాక్తస్పత్య భారద్వాజ ఇంద్ర త్రిష్టుప్ । బ్రహ్మచారి వ్రతన్యాస పరిపూర్ణార్థే జపే వినియోగః ।

మం । ఓం తం వో ధియా నవ్యస్యా శవిష్ఠం ప్రత్నం ప్రత్నవత్పరితంసయధ్యై । స నో వక్షదనిమానః సువహ్మేంద్రో విశ్వాన్యతి దుర్గహాణి ।

[పా] తంవోధియా శాక్తస్పత్యో భారద్వాజ ఇంద్రో త్రిష్టుప్ । జపే వినియోగః ।

ఓం తం వో ధియా పరమయా పురాజామజరమింద్రమభ్యనూష్యర్కైః । బ్రహ్మా చ గిరో దధిరే సమస్మిన్మహాంశ్చ స్తోమో అధివర్ధదింద్రే ।

— అథ ఋగ్వేద ఔపాసనమ్. —

ఉదయాత్పూర్వం స్నానంకృత్వా। సన్ధ్యావందనం కృత్వా। అగ్నిసమీపంగత్వా।

ఆచమ్య, పునరాచమ్య
త్రిః ప్రాణానాయమ్య

పురాణాచమనము స్మృత్యాచమనము చేసి 3 ప్రాణాయామములనుచేసి

దేశకాలౌసంకీర్త్య। ధర్మపత్నీసమేతస్య। మమోపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం సాయమౌపాసనం / ప్రాతరౌపాసనం — తండులైర్హోష్యామి।

ఇతి సఙ్కల్ప్య

అని సఙ్కల్పమొనర్చి.

— అగ్ని ప్రజ్వలనమ్. —

ఓమ్ భూర్భువస్సువరోమ్
ఇతి అగ్నిమిధ్వా

అని అగ్నిని ప్రజ్వలింపజేసి క్రిందిమంత్రముచేతను ధ్యానించవలయును.

చత్వారి శృంగేత్యస్యమంత్రస్య వామదేవఋషిః జాతవేదాగ్నిర్దేవతా। త్రిష్టుప్ఛందః। అగ్నిమూర్తి ధ్యానే వినియోగః।

— ధ్యానమ్. —

౧. చత్వారిశృఙ్గా త్రయో అస్యపాదా ద్వేశీర్షే సప్తహస్తాసో అస్య। త్రిధాబద్ధో వృషభోరోరవీతి

ముహూర్తేవో మర్త్యాం ఆవివేశ ।

అథ ।

శ్లో॥ అగ్నిమూర్తింప్రవక్ష్యామిసర్వాభీష్టప్రదాయకం।
ఏకదేహం ద్విశీర్షస్కం జటామకుటమండితమ్ ।౧॥
సుదీప్తం స్వర్ణవపుషం శశాంక శకలాన్వితం ।
చతుశ్శ్రోత్రం ద్వినాశంచ షళక్షం పింగళప్రభం॥ ౨॥
ఆస్యద్వయంసుతామ్రోష్ఠం సప్తజిహ్వాసమావృతం
దక్షిణాస్య చతుర్జిహ్వాస్త్రిస్రోవై వామవక్త్రకే॥ ౩॥
ప్రసన్నం సుస్మితం శాంతం సప్తహస్తసమన్వితం।
దక్షిణేచ చతుర్హస్తం వామభాగే త్రిహస్తకం॥ ౪॥
స్రుక్స్రువౌశక్తిమిధ్మంచ ధారయన్ దక్షిణైర్భుజైః
ధారయన్తోమరంవామై వ్యజనంఘృతపాత్రకం॥ ౫॥
త్రిమేఖలం త్రిపాదంచ మేషారూఢం వరప్రదం।
యజ్ఞసూత్రధరంసౌమ్యంసర్వాభరణభూషితం॥ ౬॥
రక్తాంబర ధరం దేవం రక్తమాలా విభూషితం ।
రక్తచందనలిప్తాంగం జ్వాలాకోటి సమప్రభమ్॥ ౭॥
స్వాహాంతుదక్షిణేపార్శ్వే దేవీంవామేస్వధాంతథా।
ఏవంసంచిన్త్యమనసావహ్నిమధ్యేతమాహ్వయేత్

౨. ఏవహి క్రేవః ప్రదిశోను సర్వాః పూర్వోహి

జాత స్సదేశగర్భే అన్తః । షడ్విజాయమాన స్సజనిష్యమా
ణః ప్రత్యఙ్ముఖాస్తిష్ఠతి విశ్వతోముఖః ॥

ఈమంత్రము చెప్పి జలాక్షతల గైకొని తూర్పున
జలమునకు, పడమట నక్షతలనువిడువవలయును. తరువాత
ఈక్రింది వాక్యములచే నగ్నిని ప్రార్థించవలయును.

ప్రార్థనమ్.

శాండిల్యసగోత్ర! మేషారూఢ! వైశ్వానర! ప్రా
ఙ్ముఖాగ్నే! మమాభిముఖోభవ! సుముఖోభవ, సుప్రసన్నో
భవ, వరదోభవ, యథోక్త జిహ్వయా హవిర్గృహాణ ॥

పరిసమూహనమ్.

3. ఓంభూర్భువస్సువః । ఓంతత్స వితుర్వరేణ్యం
భర్గోదేవస్య ధీమహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥

ఈమంత్రముతో వేదికచుట్టు అక్షతలను, నీరును,
చల్లవలెను.

సోదకేనపాణినా ప్రదక్షిణ మగ్నిం త్రిః పరిసమూహ్య॥

ఈమంత్రమును చెప్పి ఈశాన్యాది దక్షిణముగ నొదలు అగ్నికి చుట్టు ప్రదక్షిణముగ సోదకమగు పాణితో తుడువవలయును.

అలఙ్కరణమ్.

విశ్వానినో దుర్గహేతి తిస్రూణాం మాధ్యమాత్రయో

వసుశ్రుతఋషిః । జాతవేదాగ్నిర్దేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః ।
అగ్న్యలంకరణ ప్రార్థనే వినియోగః॥

విశ్వాసినోర్ద్రుహా జాతవేదః ఆనితూర్పునను

సింధుంననావాదుర్గితాతిపర్షి ,, ఆగ్నేయమునను

అగ్నే అత్రివన్నమసాగృ ,, దక్షిణమునను
ణానః॥

అస్మాకం బోధ్యవితా తనూ ,, నైరుతిదిక్కునను
నాం

యస్త్వా హృదా కీరిణా మన్య ,, పశ్చిమమునను
మానః॥

అమర్త్యం మర్త్యోజో హ ,, వాయవ్యమునను.
వీమి॥

జాతవేదోయశో అస్మాసు ,, ఉత్తరము నను
ధేహి॥

ప్రజాభి రగ్నే అమతత్వమ ,, ఈశాన్యము నను
శ్యాం॥

ఇత్యలఙ్కృత్య పుష్పాక్షతల చేతను అగ్నిని అల
ఙ్కరింప వలయును.

— ఉప స్థానమ్. —

ఋక్కు। యస్మైత్వం సుకృతే జాతవేద ఉల్లోక

మగ్నే క్రుణవస్త్ర్యోనం। అశ్వినం సపుత్రిణం వీరవంతం గోమంతం రయింనశతేస్వస్తి। అనిఅగ్నినిపాత్రించవలెను

—: పూర్వపరిషేచనము. :—

పర్యుక్ష్యామిత్రిః

అని అగ్నికి ఈశానము నుండి ప్రదక్షిణముగ మరలఐశానముపర్యంతము మూడుసార్లు పరిషేచనముచేయవలెను.

ఇంతవరకు సాయం ప్రాతః కాలములయందు సమముగా చేయవలెను.

తండులములు బాగుచేసి బాగాకడిగి వస్త్రముతో నీళ్ళుపోయేలాగున తుడిచి పాత్రలోపోసుకొని దానిపైన మోదుగుసమిధే యుంచుకొని హోమగుండమువద్ద అగ్నికి యుత్తరముగా యుంచుకొనవలెను.

—: తండులహోమగ. :—

కాలాతీతమైనయెడల

పునః సఙ్కల్ప్య.

తిరిగి సఙ్కల్ప మొనర్చి

ముఖ్యకాలానుద్ధరణ ప్రాయశ్చిత్తార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే, వ్యాహృత్యాజ్య హోమంకరిష్యే।

స్రువముతో ఆజ్యమును గ్రహించి

ఓంభూర్భువస్సువస్స్వాహా. ప్రజాపతయఇదంనమమ.

అగ్నిం ప్రజాపతించ / సూర్యం ప్రజాపతించ ఏతే పరిధానదేవతే వ్రీహి

తండుల ద్రవ్యేణ సాంగోపాంగేన కర్మణా సద్యోయక్ష్యే|

ఉల్ముకే నావజ్వల్య॥ — దర్భను ఎత్తి గాకాచి

తండులోపరి నిక్షిప్య। — తండులములమీద యుంచి

గాయత్ర్యా ప్రోక్ష్య। — గాయత్రిచే అభిమంత్రించిన జలమును తండులములమీద చల్లి

ప్రజ్వలిత ఉల్ముకేన। — మండుచున్న దర్భచేత

౬. అంతరితం రక్షో అంతరితా అరాతయః

ఇతి త్రిః పర్యగ్నికరణం కృత్వా — తండులములుచుట్టు మూడుసార్లు త్రిప్పి.

ఉల్ముకం పురస్తాన్నిరస్య — ఉల్ముకమును (దర్భను) తూర్పుగాపారవైచి

తండులములపాత్రను అగ్నికి పడమటవైపున దర్భపైయుంచి.

అథ సమిద్ధోమః — దిగువమంత్రముచే సమిధను హోమము చేయవలెను

ఓం ప్రజాపతయే స్వాహా ప్రజాపతయ ఇదం న మమ

హోమకాలః "అస్తమితే సాయం జుహోతి। ఉదితే ప్రాతర్జుహోతీతి బ్రాహ్మణం"॥

ధర్మప్రవృత్తిః ప్రాతర్ద్వాదశనాడ్యస్తు సాయంమష్టనాడికా। హోమకాల సముద్దిష్టో మునిభిస్తత్వదర్శిభిః॥

" వ్రీహీణాంచ యవానాంచ చతుష్షష్టిగదాహుతిః।తిలానాం తు తదర్ధంస్యాత్ తదర్ధం స్యాద్ఘృతస్యచ। ద్రవం వా విస్పవేన్నైవ పాణినా కఠినం హవిః॥"

తరువాత తండులములను చేతిలోపోసుకొని రెండు భాగములు చేసి.

౭ ఓం అగ్నయే స్వాహా అగ్నయ ఇదంనమమ

౮ † ఓం సూర్యాయ స్వాహా సూర్యాయేదం నమమ

౯ ఓం ప్రజాపతయే స్వాహా ప్రజాపతయ ఇదంనమమ.

రెండుఆహుతులు కలిసినచుడల వనస్పతిహోమము చేవలెను.

—♦ వనస్పతిహోమః ♦—

ఆహుతి సంసర్గదోష నివృత్త్యర్థం వనస్పతిహోమం కరిష్యే అనిసంకల్పముచేసి ఈక్రిందిమంత్రముచేత సమిధను అగ్నియందు హోమము చేయవలెను.

యత్రవేత్థవసు శ్రుతో వనస్పతి ర్గాయత్రీ వనస్పతి సమిద్ధోమే వినియోగః।

౧౦ యత్రవేత్థ వనస్పతే దేవానాంగుహ్యా నామాని। తత్ర హవ్యాని గామయస్వాహా॥ వనస్పతయఇదం నమమ॥

—♦ ఉత్తర పరిషేచనమ్. ♦—

పర్యుక్ష్యామిత్రిః అని ఈశానమునుండి ప్రదక్షిణముగ మరల ఐశానమువరకు 3 సార్లు పరిషేచనము చేసి

అగ్నేత్వన్నో అన్తమ ఇత్యస్య సూక్తస్య। గౌపా

† "అగ్నయే స్వాహేతి సాయం జుహుయాత్ సూర్యాయ స్వాహేతి ప్రాతస్తూష్ణీం ద్వితీయే ఉభయత్ర. (ఆ. సూ. ౧- ౯. ౮. హస్తేనైతే ఆహుతీ తణ్డులై ర్యవైర్వాజుహుయాత్" ఆ. సూ

యనా లౌపాయనా వా బంధుస్సుబంధు శ్శ్రుతబంధు ర్వి ప్రబంధుశ్చ ఋషయః। అగ్నిర్దేవతా। ద్విపదావిరాట్ఛందః। అగ్న్యుపస్థానే వినియోగః॥

౧౧. అగ్నేర్త్వన్నో అన్తమఉతత్రాతా శివో భవ వరూథ్యః। వసురగ్ని ర్వసుశ్రవా అచ్ఛానక్షిద్ద్యుమత్తమం రయిందాః। సనో బోధి శ్రుధీహవ మురుష్యాణో అఘాయత స్సమస్మాత్। తంత్వా శోచిష్ఠ దీదివః। సుమ్నాయ నూనమీమహే సఖిభ్యః॥

— పాత్రరుపస్థానమ్. —

సూర్యో నోదివస్పాత్వితి పంచర్చస్య సూక్తస్య। సూర్యపుత్రశ్చక్షుర్ ఋషిః। సూర్యో దేవతా। గాయత్రీ ఛందః। సూర్యోప స్థానే వినియోగః॥

౧౨. సూర్యో నోదివ స్పాతువాతో అన్తరిక్షాత్। అగ్నిర్నః పార్థివేభ్యః। జోషా సవితర్యస్యతే హరశ్శతం సవా (॰) అర్హతి। పాహినోదిద్యుతః పతంత్యాః। చక్షుర్నో దేవస్సవితా। చక్షుర్న ఉత పర్వతః। చక్షుర్ధాతా దధాతునః। చక్షుర్నో ధేహి చక్షుషేచక్షు

ద్వే త్రైష్టుభే నమో భ్యః। సంచేదం విచపశ్యేమ। సుసందృశం త్వాద్వయం ప్రతిపశ్యేమ సూర్య। విపశ్యేమ నృచక్షసః॥

ఇక్కడనుండి సాయంప్రాతఃకాలములయందు సమముగా చెప్పవలెను.

౧౩. ప్రజాపతే హిరణ్యగర్భః ప్రజాపతిః త్రిష్టుప్। అగ్నిప్రజాపత్యుపస్థానే వినియోగః॥

ఓం ప్రజాపతే నత్వదేతాన్యన్యో విశ్వాజాతాని పరితాబభూవ। యత్కామాస్తే జుహుమస్తన్నో అస్తు వయం స్యామ పతయో రయీణాం॥

౧౪ ఓం చమేస్వర ఇత్యస్య హిరణ్యగర్భ ఋషిః సరస్వతాగ్నిరనుష్టుప్। అగ్నిసంస్థాపజపే వినియోగః॥

ఓం చమే స్వరశ్చమే యజ్ఞోపచతే నమశ్చ। యత్తే న్యూనం తస్మైత ఉపయత్తే తిరిక్తం తస్మైతే నమః।

— ప్రవరా అభివాదనం చ —

౧౫ శ్లో॥ స్వస్తిశ్రద్ధాం మేధాం యశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధిం శ్రియం బలం। ఆయుష్యం తేజ ఆరోగ్యం దేహి మే హవ్యవాహన। శ్రియం దేహి మే హవ్యవాహన। ఓం నమ ఇతి॥

చతుస్సాగర పర్యంతం -- అభివాదయే।

స్మృత్వాచమనంకృత్వా స్మృత్వాచ మనము చేసి

సాయం / ప్రాతర్ ఔపాసన హోమ సాద్గుణ్యార్థం యథా శక్తి గాయత్రీ మన్త్రజపం కరిష్యే ॥

౧౩. ఓం భూర్భువస్సువః — — — ప్రచోదయాత్

తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

౧౪ శ్లో॥ యస్య స్మృత్యా చ నామోక్త్యా తపో హోమక్రియాదిషు, న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతి సద్యో వన్దే (హుతాశనం) తమచ్యుతం॥

మన్త్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన । యద్ధుతంతు మయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే॥

—ఈశ్వరార్పణమ్.—

అనేన మయాకృతేన సాయం / ప్రాతర్ ఔపాసన హోమేన జపేనచ భగవాన్ సర్వాత్మకః సర్వం శ్రీపరమేశ్వర స్సుప్రీణాతు । శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు।

ఇతి జలాక్షతాన్ విసృజేత్ ఈవాక్యముచెప్పి జలాక్షతలను క్రింద విడువవలయును.

—భస్మధారణమ్—

౧౫. బృహత్సామేత్యస్య మన్త్రస్య । నలకూబర ఋషిః । ఇన్ద్రో దేవతా జగతీఛన్దః । అగ్నిమేధావిధారణేవినియోగః॥

ఓం బృహత్సామ క్షత్రభృద్వృద్ధ వృష్ణియం త్రి
ష్టుభౌజ శ్శుభితముగ్రవీరం। ఇంద్రస్తోమేన పంచ దశేన
మధ్యమిదం వాతేన సగరేణరక్ష॥

—ప్రార్థనా—

౧. శ్లో॥ నమస్తే గార్హపత్యాయ నమస్తే దక్షిణాగ్నయే।
నమ ఆహవనీయాయ మహావేద్యై నమోనమః॥
కాండద్వయోపపాద్యాయ కర్మబ్రహ్మస్వరూపిణే।
స్వర్గాపవర్గరూపాయ యజ్ఞేశాయ నమోనమః॥
యజ్ఞేశాచ్యుత గోవింద మాధవానంత కేశవ।
కృష్ణ విష్ణో హృషీకేశ వాసుదేవ నమోస్తుతే॥
యత్కర్మకుర్వతాంపుంసాం కర్మలోపోభవేద్యది
తత్కర్మపూరయిష్యంతి త్రిస్రః కోట్యోమహర్షయః
అపరాధ సహస్రాణి క్రియంతే హర్నిశంమయా
దాసోయమితిమాం మత్వాక్షమస్వ పరమేశ్వర।
యత్కరోమి యదశ్నామి యజ్జుహోమి దదామి యత్
యత్తపస్యామి వాష్ణేయ తత్కరోమిత్వదర్పణం।
బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణాహుతం।
బ్రహ్మైవతేన గన్తవ్యం బ్రహ్మకర్మ సమాధినా।
విష్ణు ర్విష్ణుర్విష్ణుః॥ శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు

—: ఈశ్వరార్పణమ్. :—

౨౦ శ్లో॥ కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా। బుద్ధ్యాఽఽత్మనా వా ప్రకృతే స్స్వభావాత్ । కరోమి యద్యత్సకలం పరస్మై। నారాయణాయేతి సమర్పయామి॥

అని జలాక్షతల క్రింద విడువవలయును.

ఇతి సంధ్యోపాసనం సమాప్తమ్.

—: సమిధాధానమ్. :—

ధర్మప్రవృత్తౌ. శాకలః ॥ శ్లో॥ అగ్నేస్సం రక్షణే యస్య శక్తిర్యది న విద్యతే। సమిధ్యారోపయే దగ్నిం హస్తయోరథ వాపివా ॥

ఆ॥సూ॥ ౧-౮-౫. [ప్రయాణ విషయము.]

సూ॥ వివాహాగ్ని మగ్రేఽజ స్రంనయన్తి

వృత్తిః॥ వివాహాగ్ని గ్రహణమగ్నివిశేష నియమాభావశఙ్కా నివృత్త్యర్థమ్। అజస్ర గ్రహణం ధ్రియమాణస్య నయనార్థమ్। తేనాన్యత్ర ప్రయాణే సమారోపణం కృత్వానయనం గమ్యతే। అయంచవిధిగస్త్వగ్రేమే ఽపిభవత్యవిశేషాత్ ।

—: సమిధారోపణమ్. :—

ఆచమ్య, ఏవం= ప్రీత్యర్థం సాయం ఔపాసనా
ప్రాతర్
గ్నింసమిధ్యారోపయిష్యే [అని సంకల్పించి] ఆయంతే

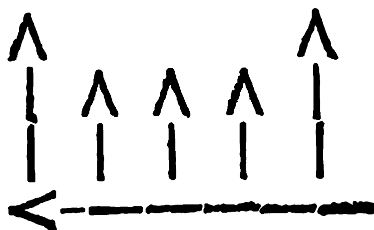
ఋషానిరిత్యస్య గాధిపుత్రో విశ్వామిత్రోఽగ్నిరనుష్టుప్ ।
అగ్ని సమారోపణే వినియోగః ॥

౨౧. ఓం అయంతే యోనిర్ఋత్వియో యతోజా
తోఅరోచథాః । తంజానన్నగ్న ఆసీదాథానో వర్ధయా
గిరః ॥ [ఈ మంత్రముచే భార్యాగ్ని యందు సమిధను
కాచి దాచుకొన వలెను.]

[తిరిగి ఔపాసనకాలమందు]

ఆచమ్య ॥ ఏవం ప్రీత్యర్థం సాయం/ప్రాతర్ ఔపాసనం
సమిధాధానపూర్వకం తండులైర్హోష్యామి ॥ తదంగ స్థం
డిలోల్లేఖనాద్యగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే ।

౨౨. అగ్నిస్థాపనదేశస్య పశ్చాత్ప్రాదేశ సమ్మి
తాం । ఉల్లేఖేదుదగాయామాం తస్యా ఉభయతోపరే ।
పూర్వాయతే ఉదక్సంస్థే అసంస్పృష్టేచ పూర్వయా ।
మధ్యే తిస్ర ఉదక్సంస్థాః పూర్వాయామా అసంహతాః ।
లిఖితాయేన శకలం యజ్ఞియం తన్నిధాయచ ।అద్భిరభ్యు
క్ష్య శకలం నిరస్యాప ఉపస్పృశేత్ ॥

అగ్నిని యుంచుస్థలమున పడమటవైపున దక్షిణ
మునుండి యుత్తరమునకు సమిధతో త్రిప్వ దానికి యుత్తర
దక్షిణదిక్కుల దానిని తగలకుండ ఉత్తర సమాప్తిగా
పడమరనుంచి తూర్పుగా త్రిప్వ ఆ రెంటిమధ్య ఉత్తరసమా
ప్తిగా సౌమ్యగా వేఱొక తెగలకుండా మూడుగీతలుగీచి,
సమిధను వేదికయందునుంచి నీళ్లచల్లి సమిధను విడిచి నైఋ
తిగా పారవేసి చెయ్యి కడుగుకొనవలెను.

శ్లో॥ శ్రీయూరాగా విష్ణుమాయాయ

ఏహ్యగ్న ఇత్యస్య మంత్రస్య: రాహూగణ పుత్రో
గౌతమఋషిః। జాతవేదాగ్ని ర్దేవతా। త్రిష్టుప్ఛందః। అ
గ్న్యావాహనే వినియోగః।

౨౩. ఏహ్యగ్న ఇహహోతా నిషీదాదబ్ధస్సు పురఏతా
భవానః। అవతాం త్వా రోదసీ విశ్వమిన్వే యజాసుహే
సౌమనసాయ ద్దేవాన్ ।

అగ్ని మావాహయామి — ఈమంత్రిముతో అగ్నిని ఆవాహనముచేసి

జుష్టోదమూనావ సుశ్రుతోగ్నిస్త్రిష్టుప్। అగ్నిరీ
క్షణే వినియోగః।

౨౪. ఓం జుష్టోదమూనా అతిథి ర్దురోణ ఇమం నో
యజ్ఞముపయాహి విద్వాన్। విశ్వా అగ్నే అభియుజో విహ

త్వా కర్త్వాస్త్రు తామాధ్రాభోజనాని।

ఇత్యుక్త్వా తా వాహ్యా	అక్షతలు నీరు చల్లి పెట్టి
ఆచ్ఛాదనం దూరీకృత్య	మైమూతతీసి

౨౧. సమస్త వ్యాహృతీనాం పరమేష్ఠి ప్రజాపతిః ప్రజాపతిర్బృహతీ। అగ్నిప్రతిష్ఠాపనే వినియోగః।

ఓం భూర్భువస్సువః

ఇత్యగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య	అగ్నిని వేదికయందు యుంచి
పాత్రద్వయే సాక్షతోదకం	రెండు పాత్రలయందు అక్షతలు
నిక్షిప్య	నీరుపోసి
ప్రోక్షితేన్ధనాదినిక్షిప్య	గాయత్రిచే ప్రోక్షింపబడిన సమిధలను ఈక్రింద మంత్రముచే అగ్నియందు యుంచి

౨౨. విశ్వోత్రిపా వృశోగ్నిస్త్రిష్టుప్। అగ్నిశుశ్రూ సమింధనే వినియోగః। ఓం విశ్వోత్రిపా బృహతా భాత్యగ్నిరావిర్విశ్వాని కృణుతే మహిత్వా। ప్రదేవిర్మాయాస్సహతే దురేవాశ్శిశీతే శృంగే రక్షసే వినిక్షే।

౨౩. ప్రమానం శ్యేనో జాతవేదాగ్నిర్గాయత్రీ। అగ్ని ప్రజ్వలనే వినియోగః।

౨౪. ఓం ప్రమానం జాతవేదస మశ్వంహినోతవాజినం।

ఇదంనో బర్హిరాసదే। అస్యప్రజాత వేదసో విప్రవీరస్య మీఢుషః। మహీమియర్మిసుష్టుతిం। యాఋచో జాతవేదసో దేవత్రాహవ్యవాహనీః। తాభిర్నో యజ్ఞమిన్వతు ॥

వేణుధమన్యా ప్రబోధ్య — వెదురుగొట్టముతో అగ్నిని ప్రజ్వలించి

ప్రత్యవరోహేత్యస్య హిరణ్యగర్భోఽగ్నిరనుష్టుప్। అగ్నిప్రత్యవరోహణే వినియోగః ॥

౨౮. ఓం ప్రత్యవరోహ జాతవేదః పునస్త్వం దేవేభ్యో హవ్యం వహనః ప్రజానన్। ఆయుః ప్రజాం రయిమస్మాసు ధేహ్యథా భవయజమానాయ శంయోః ॥

ఈమంత్రముచే వెనుకకాచిన సమిధను అగ్నియందుయుంచి ఔపాసనను చేసుకొనవలెను.

—౬ సమస్యాహోమః ౬—

చతస్రఆహుతీః కుర్యాత్తత్రద్వేసాయమాహుతీ।
ద్వేప్రాతరాహుతీ చైతదుపస్థానం సకృత్తథా ॥

రెండు సాయమాహుతులకు రెండు ప్రాతరాహుతులకు దగిన తండులములను గ్రహించవలెను. ఉపస్థానము ఒకటి చాలును.

—౩ తత్రక్రమః. ౩—

ఆచమ్య. పురాణ, స్మృత్యాచమనములుచేసి
ప్రాణానాయమ్య ముమ్మారుప్రాణాయామముచేసి

ఏవం --- ర్థం సాయమౌపాసనం సమస్య హోమ పక్షమాశ్రిత్య అనుకృష్యకృత్యైః పూర్వాహ్ణ సాయమౌపాసనైస్సహ తండులైః హోష్యామి॥ అనిసంకల్పించి

"చత్వారిశృఙ్గే" త్యాది పరిషేచనాన్తం కృత్వా — "చత్వారిశృఙ్గా" మొదలు పర్యుక్షణము వరకు చేసి

"సూర్యం ప్రజాపతించ అగ్నిం ప్రజాపతిం చ ఏతే ప్రధా --ఉల్ముకం పురస్తాన్నిరస్య।" ఇంతవరకుచేసి

అథ సమిద్ధోమః—ః ప్రజాపతయే స్వాహా। ప్రజాపతయ ఇదం నమమ॥

ఓం సూర్యాయస్వాహా	సూర్యాయేదం నమమ
ఓం ప్రజాపతయే స్వాహా	ప్రజాపతయఇదంనమమ
ఓం అగ్నయేస్వాహా	అగ్నయఇదంనమమ
ఓం ప్రజాపతయేస్వాహా	ప్రజాపతయఇదం నమమ

ఆహుతిసంసర్గదోష నివృత్త్యర్థంవనస్పతి హోమం కరిష్యే — వనస్పతిహోమం చేసి, ఉత్తరపరిషేచనము,ఉపస్థానమునుచేసిఔపాసనమును పూర్తి చేయవలెను.

—౩ పక్షహోమః ౩—

ప్రాతరౌపాసనంకృత్వాస్థాలీ — పాడ్యమినాడు ప్రాతరౌపాసన

పాకం కృత్వా — మునుస్థాలీపాకమును చేసి సాయం కాలమున సంధ్యావందనము చేసి

ఆచమ్య — పురాణాచమనము, స్మృత్యాచమనము చేసి

ప్రాణానాయమ్య — ప్రాణాయామ మొనర్చి

ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం ప్రతిపత్ప్రాయమౌపాసన ప్రభృతి చతుర్దశీ సాయమౌపాసన పర్యన్తం చతుర్దశ హోమాన పకృష్య పక్షహోమ పక్షమాశ్రిత్య తండులైర్హోష్యామి (అని సంకల్పించి)

తత్సంఖ్యయా ఆహుతిద్రవ్యోన్నయనం కార్యం — ఆయాదినములకుచాలినంత హోమద్రవ్యమును గ్రహించి

అస్మిన్నపి పక్షే ఔపసద్యేఽహని సాయంహోమః కర్తవ్యః — ఈవిషయమునందును పక్షహోమము చేయుదినమున సాయమౌపాసనహోమము చేయవలెను.

"చత్వారిశృఙ్గే" త్యాదిభౌపాసనాన్తంకృత్వా — సాయమౌపాసన పూర్తిచేయవలెను.

తిరిగి విదియప్రాతఃకాలమున స్నానము సంధ్యను ఆచరించి

ఏవంగుణ ... ప్రీత్యర్థం ద్వితీయాయాం ప్రాతరౌపాసన ప్రభృతి చతుర్దశీ ప్రాతరౌపాసనపర్యన్తం చతుర్దశ హోమానపకృష్య పక్షహోమే పక్షమాశ్రిత్యతం

డుత్తైర్హోష్యామి [అని సంకల్పించి]

పైవిధముగా ఆదినములకు చాలినంత హోమ ద్రవ్యమును గ్రహించి ప్రాతరౌపాసనపూర్తి చేయువలెను.

లఘు పునస్సంధానమ్.

—♦ (ఔపాసనాగ్ని నష్టప్రాయశ్చిత్తము ♦—

వేదికలో భస్మముఁదీసి గోమయముచేత నలికి రంగవల్లియుంచి

సంకల్ప్య — సంకల్పముచేసి

ఏవంగుణ ... ప్రీత్యర్థం మమ విచ్ఛిన్నస్యౌపాసనాగ్నేః పునరాధానంకరిష్యే ॥ తదంగ స్థండిలోల్లేఖనాద్యగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే [అని సంకల్పించి]

"అగ్నిస్థాపనదేశస్య పశ్చాత్ప్రాగ్దేశసమ్మితా" మిత్యాద్యగ్న్యలంకరణాన్తం కృత్వా — స్థండిలసంస్కరణాది, చత్వారి శృఙ్గాది అగ్నియలంకరణం వరకుచేసి

"పర్యుక్ష్యామి" త్రిః — పర్యుక్షణము మూడుసార్లుచేసి

పునః సంకల్ప్య — తిరిగి సంకల్పముచేసి

ఏవంగుణ ... ప్రీత్యర్థం మమ విచ్ఛిన్నస్యౌపాసనాగ్నేః పునస్సంధాన హోమం కరిష్యే॥ [అనిసంకల్పించి]స్రువముతో ఆజ్యమును గ్రహించి

అయాశ్చేత్యస్య మంత్రస్య। ఇంద్రపుత్రో విమద ఋషిః । అయాళగ్నిర్దేవతా । పదపఙ్క్తిశ్ఛందః । సర్వప్రాయశ్చిత్తార్థమాజ్యహోమే వినియోగః॥

"ఓం అయాశ్చాగ్నేస్యనభిశస్తీశ్చ సత్యమిత్వమయా అసి । అయాసా వయసాకృతోయాసన్ హవ్యమూహిషే౽ యానోధేహి భేషజం స్వాహా"॥ అయసే౽గ్నయ ఇదం నమమ

తిరిగ స్రువముతో ఆజ్యమును గ్రహించి

నానాప్రకారేణ సంభావిత సకలదోషనివారణార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే॥

ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా ప్రజాపతయ ఇదంనమమ

పర్యుక్ష్యామి త్రిః — మూడుసార్లు ఉదకంఅగ్నిచుట్టు త్రిప్పి

[౧౧రోజులుగాని అలోపుగాని అగ్ని లేకపోయిన యెడల పైనవ్రాసిన ప్రకారముచేసి "అయాశ్చ" అయినతరువాత "మనోజ్యోతి" హోమముకూడ చేయవలెను.]

మనోజ్యోతిరిత్యస్య విమదోమనోజ్యోతిస్త్రిష్టుప్ అనేక ఔపాసనాంతరిత లోపప్రాయశ్చిత్తార్థం మనస్వతీ హోమేవినియోగః॥

ఓంమనోజ్యోతి ర్జుషతామాజ్యం విచ్ఛిన్నం

ర్యజ్ఞం సమిమం దధాతు। యా ఇష్టా ఉషసోయా అనిష్టాస్తా స్సంతనోమి హవిషా ఘృతేన స్వాహా॥ మనసే జ్యోతిషఇదం నమమ॥

తరువాత "సర్వప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే" [స్వస్తి]

శ్లో॥ శ్రద్ధాం మేధాంయశః ప్రజ్ఞాం విద్యాంబుద్ధింశ్రియం బలం। ఆయుష్యంతేజ ఆరోగ్యం దేహిమే హవ్యవాహన॥

శ్లో॥ యస్య స్మృత్యాచ నామోక్త్యా తపో హోమక్రియాదిషు। న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతి సద్యోవందే హుతాశనమ్॥

శ్లో॥ మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనంహుతాశన
యద్ధుతంతు మయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే॥
చతుస్సాగరపర్యన్తం ... అభివాదయే॥

ఆచమ్య యథావిధి (ఔపాసనం కుర్యాత్) — యథావిధిగా ఔపాసన చేసుకొనవలెను.

—♦ { వేదికలో మార్జాలము విస్జించినను చనిపోయినను ప్రాయశ్చిత్తం } ♦—

అప్పుడు వేదికలోని కొంతభస్మమును తీసి వేసి సంకల్ప్య [సంకల్పముచేసి] శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం అగ్న్యుపఘాత ప్రాయశ్చిత్తహోమంకరిష్యే

"పునస్త్వాదిత్యా రుద్రావసవ స్సమింధతాం

పునర్బ్రహ్మణో వసునీథయజ్ఞైః । ఘృతేన త్వం తన్వం వర్ధయస్వ । సత్యాస్సన్తు యజమానస్య కామాస్స్వాహా

బ్రహ్మ ఇదం న మమ

నానాప్రకారేణ సంభావిత సకలదోష నిర్హారణార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే॥

ఓం భూర్భువస్స్వస్స్వాహా ప్రజాపతయ ఇదం న మమ

శ్లో॥ "శ్రద్ధాం మేధాం" ఇత్యాది శ్లోకత్రయం పఠేత్

చతు ... ... అభివాదయే ॥ తదనంతరం ఔపాసనం కుర్యాత్॥

— సూర్యగ్రహణ హోమః —

ఆచమ్య	పురాణాచమనము స్మృత్యాచమనమును చేసి
ప్రాణానాయమ్య	ముమ్మారు ప్రాణాయామ మొనర్చి
దేశకాలౌ సంకీర్త్య	దేశకాల సంకీర్తన మొనర్చి

ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం ... ప్రీత్యర్థం సూర్యోపరాగప్రయుక్త గ్రహణ హోమాన్ కరిష్యే।

ఇతి సంకల్ప్య	అని సంకల్పించి
ఔపాసనాగ్నిం ప్రజ్వాల్య	ఔపాసనాగ్నిని ప్రజ్వలింపజేసి
పూర్వపరిషేచనం కృత్వా	ఈక్రింది మంత్రముతో చుట్టు పరిషేచనము చేసి

పర్యుత్థాస్యామి [త్రి:] మూడుసార్లు నీళ్ళుత్రిప్పి

చిత్రందేవానా ముదగాదనీక మితిసూక్తస్య । ఆంగీరసపుత్రః కుత్సఋషిః । సూర్యోదేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః సూర్యగ్రహణ హోమే వినియోగః।

ఓం చిత్రం దేవానా ముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః । ఆప్రాద్యావా పృథివీ అన్తరిక్షం సూర్యఆత్మా జగతస్తస్థుషశ్చ స్వాహా । సూర్యాయేదం నమమ

౨ ఉదుత్యం జాతవేదస మితిసూక్తస్య । కణ్వపుత్రః ప్రస్కణ్వఋషిః । సూర్యోదేవతా । నవాద్యాగాయత్రీఛందః । సూర్యగ్రహణహోమే వినియోగః॥

ఓం ఉదుత్యం జాతవేదసం దేవం వహంతి కేతవః । దృశేవిశ్వాయసూర్యంస్వాహా॥ సూర్యాయేదంనమమ

3 ఉద్వయం తమసస్పరి ఇతిసూక్తస్య । కణ్వపుత్రః ప్రస్కణ్వఋషిః। సూర్యోదేవతా। అనుష్టుప్ఛందః సూర్యగ్రహణహోమే వినియోగః॥

ఓం ఉద్వయం తమసస్పరి జ్యోతిష్పశ్యంత ఉత్తరం దేవందేవత్రా సూర్యమగన్మజ్యోతిరుత్తమం స్వాహా॥ సూర్యాయేదంనమమ"

ఉత్తరపరిషేచనంకృత్వా త్రిః "పర్యుక్షామి".

అని అగ్నిచుట్టు మూడుసార్లు నీరుత్రిప్పి.

శ్లో॥ శ్రద్ధాంమేధాం యశఃప్రజ్ఞాం విద్యాంబుద్ధిం శ్రియంబలం। ఆయుష్యం తేజఆరోగ్యం। దేహిమేహవ్యవాహన ॥౧॥ యస్యస్మృత్యాచ నామోక్త్యా తపోహోమక్రియాదిషు। న్యూనంసంపూర్ణతాం యాతిసద్యోవందేతమచ్యుతమ్ ॥౨॥

మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనంజనార్దన।
యద్ధుతం తు మయా దేవ పరిపూర్ణంతదస్తుతే॥
చతుస్సాగర ... ... అభివాదయే॥

సూర్యగ్రహణహోమాగ సమాప్తః
సకాలమైన ఔపాసన చేయవలెను.

— చంద్రగ్రహణ హోమః —

ప్రాణానాయమ్య — ముమ్మారుప్రాణాయామము చేసి
దేశకాలౌ సంకీర్త్య — దేశకాల సంకీర్తనము చేసి.

ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీ-ప్రీత్యర్థం రాహు/కేతు గ్రస్త సోమోపరాగ ప్రయుక్త గ్రహణ హోమాన్ కరిష్యే॥

ఇతి సంకల్ప్య — అని సంకల్పించి

ఔపాసనాగ్నిం ప్రజ్వాల్య — ఔపాసనాగ్నిని ప్రజ్వలింపజేసి

పూర్వపరిషేచనం కృత్వా — ఈ క్రింది మంత్రము తో అగ్ని చుట్టు

పర్యుక్షామి త్రిః — మూడు సార్లు నీరు సవ్యముగా త్రిప్పి

౧. నవోనవో భవతీతి ద్వయోరాదిత్యస్య మంత్రస్య। హిరణ్యగర్భ ఋషిః। చంద్రమా దేవతా। త్రిష్టుప్ఛందః। చంద్రగ్రహణ హోమే వినియోగః ॥

ఓం నవో నవో భవతి జాయమానోఽహ్నాం కేతురుషసా మేత్యగ్రం। భాగం దేవేభ్యో విదధాత్యాయన్ప్రచంద్రమాస్తిరతే దీర్ఘమాయుః స్వాహా ॥ సోమాయేదం నమమ.

౨. ఓం యమాదిత్యా అంశుమాప్యాయయంతి యమక్షితమక్షితయః పిబంతి। తేన నో రాజా వరుణో బృహస్పతిరాప్యాయయంతు భువనస్య గోపాః స్వాహా ॥ సోమాయేదం నమమ.

పర్యుక్షామి. త్రిః. — ఉత్తర పరిషేచనము చేసి

శ్లో॥ శ్రద్ధాం మేధాం యశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధిం శ్రియం బలం। ఆయుష్యం తేజ ఆరోగ్యం దేహి మే హవ్య వాహన॥ ॥౧॥

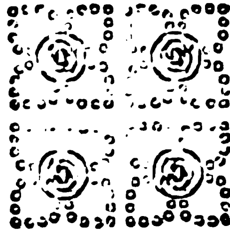
శ్లో॥ యస్య స్మృత్యాచ నామోక్త్యా తపో హోమ క్రియాదిషు। న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతి సద్యోవందే హుతాశనమ్॥ ॥౨॥

శ్లో॥ మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన।యద్ధుతం తు మయాదేవ పరిపూర్ణంతదస్తుతే ॥3॥

చతుస్సాగరపర్యన్తం ... ... అభివాదయే॥

సకాలమైన ఔపాసన చేయవలెను.

సమాప్తః

౪. అథ బ్రహ్మయజ్ఞ ప్రకరణమ్.

సూత్రం "యత్స్వాధ్యాయమధీతే సబ్రహ్మయజ్ఞః" ఇతి

స్మృతిః "ప్రాతశ్చేత్సంగ వాదూర్ధ్వం అంతేవా నిత్యకర్మణాం । అథవా వైశ్వదేవాన్తే బ్రహ్మయజ్ఞ స్తథాస్మృతః।" ఇతి కాలత్రయముక్తం తచ్ఛాఖాంతర మితిజ్ఞాతవ్యమ్॥

తా॥ సంగవకాలమందును, నిత్యకర్మలయిన పిమ్మట అనగా హోమాంతరమందును, వైశ్వదేవాంతమునందైనను బ్రహ్మయజ్ఞము జేయ వలెను. ఇది శాఖాభేదములఁబట్టి కాలభేదము చెప్పబడినది.

ఆశ్వలాయనానాం కాలమాహ ॥ శాకలః ॥ ఆవ ర్తనే గవాంహ్యాపః కుశపాణిస్తు బహ్వృచః । బ్రహ్మ యజ్ఞం ప్రకుర్వీతసంధ్యా మాధ్యాహ్నికీం తతః॥

తా॥ ఆశ్వలాయనులు మాధ్యాహ్నిక స్నానముఁజేసిన తరు వాత బ్రహ్మయజ్ఞముఁజేసి పిమ్మట మాధ్యాహ్నిక సంధ్యావందనము జేయవలెను.

"స్నానం కృత్వాతు మధ్యాహ్నే ద్విజస్సంధ్యా ముపాస్యతు । బ్రహ్మయజ్ఞం తతఃకుర్యాత్తర్పణం తైత్తి రీయకం ॥"

తా॥ యాజుష్కులు మాధ్యాహ్నస్నానము, సంధ్యావంద నము నాచరించి పిమ్మట బ్రహ్మయజ్ఞమును జేయవలెను.

శాకలః ॥ ఆచమ్య బహ్వృచః కుర్యాద్బ్రహ్మ

యజ్ఞంచ తర్పణం । . తతోఽనిష్పీడ్య వైవస్త్రం ఉపవీతం సమాచరేత్ ॥

తా॥ ఆశ్వలాయనులు ఆచమనముచేసి బ్రహ్మయజ్ఞమును తర్పణమును చేయవలెను. పిమ్మట వస్త్ర నిష్పీడనమును జేయవలెను. పిదప ఉపవీతి కావలయును. మాధ్యాహ్నిక స్నాన ప్రకరణమును జూడుము.

"సమాచమ్య యజుశ్శాఖీ బ్రహ్మయజ్ఞం సమాచరేత్ । పునరాచమ్య దేవాదీన్ సంతర్ప్య పునరాచమేత్ । "

తా॥ యజుశ్శాఖి ఆచమనముజేసి బ్రహ్మయజ్ఞమునుజేసి మరల ఆచమించి దేవాదితర్పణమునుజేసి మరల ఆచమించవలెను.

ఋషిర్దైవతఛందాంసి ప్రణవం బ్రహ్మయజ్ఞకే ।
మంత్రాదౌ నోచ్చరేచ్ఛ్రాద్ధే యాగకాలేపి చైవహి॥
(అ॥ స్మృతి ౮౭)

తా॥ బ్రహ్మయజ్ఞమందును, శ్రాద్ధమందును, యజ్ఞమందును మంత్రములకు మొదట "ఓం" కారమును ఋషి, దేవత, ఛందస్సును చెప్పవలదు.

౮౮. ఓంపూర్వావ్యాహృతీ స్త్రిస్సస్వరతస్సకృదుచ్చరేత్ । గాయత్రీ ముచ్చరేత్సమ్యక్పాదమర్ధమృచం క్రమాత్ ॥

—౧ బ్రహ్మయజ్ఞః ౧—

ఆచమ్య | పురాణాచమనము స్మృత్యాచమనముచేసి

పృథ్వీతిమంత్రస్య। మేరుపృష్ఠఋషిః। కూర్మోదేవతా సుతలంఛందః। ఆసనే వినియోగః। ఓం అనంతాసనాయనమః పృథ్వీత్వయా ధృతాలోకా దేవి త్వం విష్ణునాధృతా। త్వంచ ధారయమాం దేవి పవిత్రం కురుచాసనమ్॥

ఆసనేఉపవిశ్య॥	దర్భాసనము మీద కూర్చుండి
ప్రాణానాయమ్య	మూడుమారు ప్రాణాయామ మొనర్చి
దేశకాలౌస్మృత్వా	దేశకాలములను స్మరించి

ఏవంగుణ విశేషణవిశిష్టాయాం ... దేవఋష్యాచార్య పితృతృప్తిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరముద్దిశ్య శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం స్వాధ్యాయాధ్యయనాత్మక నిత్యబ్రహ్మయజ్ఞం కరిష్యే॥

ఇతిసంకల్ప్య	అనిసంకల్పించి
శ్రుత్యాచమ్య	శ్రుత్యాచమనముచేసి
దేవ్యాః పద్భిః త్రిభిఃపీత్వా	
౧ ఓం తత్స వితుర్వరేణ్యాం స్వాహా	ఈ మూడు మంత్రములచేతను మూడుమారు జలప్రాశనము చేయవలెను.
౨ ఓం భర్గోదేవస్య ధీమహి స్వాహా	ఆచమనము చేయునప్పుడు నురుగు, బుగ్గలులేని మంచి
3 ఓం ధియోయోనః ప్రచోదయాత్స్వాహా	నీళ్ళను †బ్రహ్మతీర్థములో త్రాగవలెను.

† తీర్థపటము చూడుము.

అబ్లిజ్గై ర్నవభిః స్పృశేత్ ।

౪ ఆపోహిష్ఠామయోభువః	ఈ ౪, ౫ మంత్రములు చెప్పి రెండు
౫ తానఊర్జే దధాతన	కరములు కడిగికొని
౬ మహేరణాయ చక్షసే	అఙ్గుష్ఠ మూలముతో కుడిగండ ముము తుడిచికొని
౭ యోవశ్శివతమోరసః	,, ,, ఎడమ గండమును తుడిచికొని
౮ తస్యభాజయతేహనః	,, ,, పైపెదవును ,,
౯ ఉశతీరివ మాతరః	,, ,, క్రింది పెదవును
౧౦ తస్మా అరఙ్గమామవః	,, కుడిచేతిచేత ఎడమచేతిని ప్రోక్షించుకొని
౧౧ యస్యక్షయాయ జిన్వథ	,, పాదములమీద ప్రోక్షించుకొని
౧౨ ఆపోజనయథాచనః	శిరమున ప్రోక్షించుకొనవలెను.

సప్తవ్యాహృతిభిశ్చైవ శిరోమంత్రైశ్చ పంచభిరితి

౧౩ ఓం భూః	అని సర్వాఙ్గుళీమూలముతో ముఖమును తుడిచి
౧౪ ఓం భువః	,, అఙ్గుష్ఠ తర్జనులతో కుడి
౧౫ ఓం స్వః	ఎడమ ముక్కు పుటముల దాకి
౧౬ ఓం మహః	,, అఙ్గుష్ఠ మధ్యమములతో కుడి
౧౭ ఓం జనః	ఎడమ కన్నులను దాకి
౧౮ ఓం తపః	,, అఙ్గుష్ఠానామికలతో కుడి,
౧౯ ఓం సత్యం	ఎడమ కర్ణములను దాకి
౨౦ ఓం ఆపః	అఙ్గుష్ఠ కనిష్ఠికలతో నాభిని తాకి

౨౧ ఓం జ్యోతిః — అని కరతలమున నెడను దాఁకి

౨౨ ఓం రసః — ,, కరాగ్రములశిరస్సునుదాకి

౨౩ ఓం అమృతం — ,, ముకుల హస్తములో కుడి బాహువునుదాకి

౨౪ ఓం బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్ — అని యెడమ బాహువును స్పృశింప వలయును.

ఓం బ్రహ్మయజ్ఞ పూర్వభావినీం గాయత్రీం సావిత్రీం సరస్వతీం సవ్యాహృతికాం సకృచ్ఛిరోవాం పచ్ఛోర్ధగచ్ఛకః ఋక్ఛఃకరిష్యే॥

[విశాలమగు దర్భాసనమున తూర్పుముఖముగా గూర్చుండి కరములను కడిగికొని దక్షిణపాణితో ఉదకమును ప్రదక్షిణముగా త్రిప్పి దక్షిణపాదమును దక్షిణపాణియును పైనుండునట్లు అనగా కుడిపాదమును ఎడమపాదముమీాదయుంచి కుడికాలిమీాద నెడమచేతిలో కుడిచేయి బోర్లించియుంచి పవిత్రపాణియై]

— గాయత్రీపఠనమ్ —

ఓం భూర్భువస్సువః । తత్సవితుర్వరేణ్యం । భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియోయోనః ప్రచోదయాత్॥

తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్॥

తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి ధియోయోనః ప్రచోదయాత్॥

—॥ ఋగ్వేదసంహిత పఠనమ్ ॥—

అగ్నిమీళే ఇతి సూక్తస్య । మధుచ్ఛందఋషిః। అగ్నిర్దేవతా। గాయత్రీఛందః। బ్రహ్మయజ్ఞ స్వాధ్యాయ మంత్రపఠనే వినియోగః॥

ఓం శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓం

౧ ఋక్కు॥ అగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవమృత్విజం । హోతారం రత్నధాతమం ।

౨ ఋ॥ అగ్నిః పూర్వేభిరృషిభిరీడ్యో నూతనైరుత । సదేవాం ఏహవక్షతి। ౨

3 ఋ॥ అగ్నినారయిమశ్నవత్పోషమేవ దివే దివే । యశసం వీరవత్తమం॥ 3

౪ ఋ॥ అగ్నేయం యజ్ఞమధ్వరం విశ్వతః పరిభూరసి । సఇద్దేవేషు గచ్ఛతి। ౪

౫ ఋ॥ అగ్నిర్హోతా కవిక్రతుః సత్యశ్చిత్రశ్రవస్తమః । దేవోదేవేభిరాగమత్। ౫

౬ ఋ॥ యదంగదాశుషే త్వమగ్నే భద్రంకరిష్య
సి। తవేత్తత్సత్య మంగిరః॥ ౧

౭ ఋ॥ ఉపత్వాగ్నే దివే దివేదోషావస్తర్ధి యా
వయం। నమోభరంత ఏమసి॥ ౨

౮ ఋ॥ రాజంత మధ్వరాణాం గోపామృతస్య దీ
దివిం। వర్ధమానస్వే దమే. ౩

౯ ఋ॥ సనః పితేవసూనవేఽ గ్నే సూపాయనో
భవ। సచస్వానః స్వస్తయే. ౪

౨ సూక్తము. ౧౦ ఋ॥ వాయవాయా హిదర్శత॥
హరి ఓం తత్సత్ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

—♦ ఋగ్వేద బ్రాహ్మణపఠనమ్. ♦—

ఓం శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓం అగ్నిర్వైదేవా
నా మవమోవిష్ణుః పరమః॥

—♦ ఆరణ్యకమ్ ♦—

అథ మహావ్రతం ఏషపంథా ఏతత్కర్మ అథాత
స్సంహితాయా ఉపనిషత్। విదామఘవన్విదోం మహా
వ్రతస్య పంచవింశతి సామిధేన్యః॥

—♦ ఆశ్వలాయన శ్రౌత సూత్రమ్ ♦—

అథైతస్య సమామ్నాయస్య వితానేయోగాపత్తిం

వక్ష్యామోగ్న్యాధేయ ప్రభృతీన్యాహ నైతాని
కాని దర్శపూర్ణమాసౌ తు పూర్వం వ్యాఖ్యాస్యామ
స్తంత్రస్య తత్రామ్నాతత్వాద్దర్శపూర్ణమాసయో ర్హవి
ష్ష్వాసన్నేషు హోతా మంత్రితః ప్రాగుదగాహవనీ
యాదవస్థా ప్రాఙ్ముఖో యజ్ఞోపవీత్యాచమ్య దక్షిణా
వృద్విహారం పరిపద్యతే పూర్వేణోత్కర మపరేణ ప్రణీ
తా ఇధ్మమపరేణా ప్రణీతే చాత్వాలం చాత్వాలవత్త్వే
తత్తీర్థ మిత్యాచక్షతే తస్య నిత్యాః ప్రాంచశ్చేష్టా అంశ
ధారణా చ యజ్ఞోపవీత శౌచే చ విహారాదవ్యావృత్తి
శ్చ తంత్రే చేత్కర్మణ్యంగవచనే దక్షిణం ప్రతీయాదనా
దేశే కర్మచోదనాయాం హోతారం దదాతీతి యజ
మానం జుహోతి జపతీతి ప్రాయశ్చిత్తే బ్రహ్మాణమృచం
పాదగ్రహణే సూక్తం సూక్తాదాహీనే పాదేధకే తృచం
సర్వత్ర జపానుమంత్రణాప్యాయనోప స్థానాన్యుపాంశు
మంత్రాశ్చ కర్మకరణాః ప్రసంగాదపవాదో బలీయాన్ప్ర
పవ్యాభి వృతతరేణ పాదేన వేదిశ్రోణ్యోత్తరయా పా
ష్ణీం సమానిధాయ ప్రపదేన బర్హిరాక్రమ్య సంహి
తౌ పాణీ ధారయన్నాకాశవత్యజ్ఞుహృదయ సమ్మితా
వంశసమ్మితౌ వా ద్యావాపృథివ్యో స్సంధిమీక్షమాణ
ఏతద్ధోతు స్థానమాసనం వా సర్వత్రైవం భూతోవచనాద
స్యత్వేషితో జపతి । నమః ప్రవక్త్రే నమ ఉపద్రష్టే

నమోనుఖ్యాత్రేకః ఇదమ్మనువక్ష్యతి॥

—* కృష్ణ యజుర్వేద సంహితా పఠనమ్ *—

ఓం శ్రీగురు భ్యోనమః హరిః ఓం॥

ఇషేత్వోర్జేత్వా వాయవస్థ ప్రాయవస్థదేవోవ సవితా ప్రార్పయత్తు శ్రేష్ఠతమాయ కర్మణ ఆప్యాయ ధ్వ మఘ్నియా దేవభాగమూర్జస్వతీః పయస్వతీః ప్రజా వతీ రనమీవా అయక్ష్మామావస్తేన ఈశతమాఘశ గంసోరుద్రస్య హేతిః పరివోవృణక్తు ధ్రువా అస్మిన్గో పతౌ స్యాత బహ్వీర్యజమానస్య పశూన్పాహి॥

—* తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణ పఠనమ్ *—

బ్రహ్మసన్ధత్తం తన్మే జిన్వతం॥
భద్రం కర్ణేభిశృణుయామ దేవాః॥

—* సామవేదాధ్యయనమ్ *—

అగ్న ఆయాహి వీతయే గృణానో హవ్యదాతయే।
నిహోతా సత్సి బర్హిషి॥

—* అథర్వ వేదాధ్య యనమ్. *—

శన్నో దేవీ రభిష్టయ ఆపోభవన్తు పీతయే। శం

రూర్భిసర్వస్తునః ।

—ఽ వేదాఙ్గ పఠనమ్ ఽ—

౧. తత్ర శిక్షాధ్యయనమ్.

శ్లో॥ అథ శిక్షాం ప్రవక్ష్యామి పాణినీయమతం యథా। శాస్త్రానుపూర్వ్యం తద్విద్యాద్యథోక్తం లోకవేదయోః॥

—ఽ ౨. వ్యాకరణాధ్యయనమ్. ఽ—

శ్లో॥ యేనాక్షర సమామ్నాయ మధిగత్య మహేశ్వరాత్ । కృత్స్నం వ్యాకరణం ప్రోక్తం తస్మైపాణినయే నమః॥

—♦ ప్రత్యాహార సూత్రాణి ♦—

అఇఉణ్ । ఋలృక్ । ఏఓఙ్ । ఐఔచ్ । హయవరట్ । లణ్ । ఞమఙణనమ్ । ఝభఞ్ । ఘఢధష్! జబగడదశ్ । ఖఫఛఠథ చటతవ్ । కపయ్ । శషసర్ । హల్ ।ఇతి.

వృద్ధి రాదైచ్ । అదేఙ్గుణః । ఇకోగుణ వృద్ధీ.

—ఽ ౩ ఛన్దోఽధ్యయనమ్ ఽ—

శ్లో॥ మయరసతజభనలగ సమ్మితం భ్రమతి జగతి వాఙ్మయం యస్య। సజయతి పిఙ్గళ నాగశ్శివప్రసాదాద్విశుద్ధమతిః॥

—♦ ౪ నిరుక్తా [వైదికనిఘంట్వ] ధ్యయనమ్ ♦—

ఓం । గౌః । గ్మా । జ్మా । క్ష్మా । క్షా । క్షమా ।

క్షోణిః । క్షితిః । అవనీ । ఉర్వీ । పృథ్వీ । మహీ । రిపః ।
అదితిః । ఇళా । నిరృతిః । భూః । భూమిః । పూషా । గాతుః
గోత్రా । ఇత్యేకవింశతి పృథివీనామధేయాని ॥ ఇతి వైదిక
నిఘంటుః ॥

—౪ తద్వ్యాఖ్యా [నిరుక్తా] ధ్యయనమ్ ౪—

సమామ్నాయస్సమామ్నాతః । సవ్యాఖ్యాతవ్య
స్తమిమం సమామ్నాయం నిఘంటవ ఇత్యా చక్షతే
ఇతి నిరుక్తం ౧. ౧.

—♦ ౫. జ్యోతిషపఠనమ్. ♦—

॥ పఞ్చసంవత్సరమయం యుగాధ్యక్షం ప్రజాప
తిమ్ । దినర్త్వయనమాసాఙ్గం ప్రణమ్య శిరసాశుచిః ౧
(వేదాంగజ్యోతిషం)

—౪ ౬. శ్రౌతసూత్రాధ్యయనమ్. ౪—

అథాతో దర్శపూర్ణమాసౌ వ్యాఖ్యాస్యామః
(ఆపస్తంబ శ్రౌతసూత్రం)

—♦ గృహ్యసూత్రాధ్యయనమ్. ♦—

ఉక్తాని వైతానికాని గృహ్యాణి వక్ష్యామః ॥ (ఆశ్వ౧.౧.౧.)

—♦ పూర్వమీమాంసాధ్యయనమ్. ♦—

అథాతో ధర్మం వ్యాఖ్యాస్యామః
అథాతో ధర్మజిజ్ఞాసా ॥ ... (పూర్వమీమాంసా ౧. ౧. ౧.)

—ః ఉత్తరమీమాంసాధ్యయనమ్. ః—

అథాతోబ్రహ్మజిజ్ఞాసా (బ్రహ్మసూత్ర) ౧. ౧. ౧.)

యోగీశ్వరం యాజ్ఞవల్క్యో నారాయణం నమస్కృత్య.

—ః కలి సంతారణోపనిషత్. ః—

హరే రామ హరే రామ రామ రామ హరే హరే। హరే కృష్ణ హరే కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ హరే హరే।

—♦ గీతాధ్యయనమ్. ♦—

శ్లో॥ ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేతా యుయుత్స వః। మామకాః పాణ్డవాశ్చైవ కిమకుర్వత సంజయ(౧.౧)

—ః ధర్మశాస్త్రాధ్యయనమ్. ః—

అథాతస్సామయాచారికాన్ధర్మాన్వ్యాఖ్యాస్యామః।

—♦ శ్రీమద్రామాయణమ్. ♦—

శ్లో॥ తపస్స్వాధ్యాయనిరతం తపస్వీ వాగ్విదాంవరమ్।
నారదంపరిపప్రచ్ఛ వాల్మీకిర్మునిపుంగవమ్।

—ః శ్రీమహాభారతము ః—

శ్లో॥ ఆహూతాధ్యాయీ గురుకర్మస్వచోద్యః। పూర్వోత్థాయీ చరమంచోపశాయీ, మృదుర్దాంతోధృతిమానప్రమత్తస్స్వాధ్యాయశీలః సిద్ధ్యతి బ్రహ్మచారీ।

ధర్మాగతం ప్రాప్యధనం యజేత దద్యాత్సదైవాతిథీన్ భోజయేచ్చ। అనాదదానశ్చ పరైరదత్తం సైషా గృహస్థోపనిషత్పురాణీ।

క్షోణిః। క్షితిః। అవనీ। ఉర్వీ। పృథ్వీ। మహీ। రిపః। అదితిః। ఇళా। నిరృతిః। భూః। భూమిః। పూషా। గాతుః గోత్రా। ఇత్యేకవింశతి పృథివీనామధేయాని॥ ఇతి వైదిక నిఘంటుః॥

—౯ తద్వ్యాఖ్యా [నిరుక్తా] ధ్యయనమ్ ౯—

సమామ్నాయస్సమామ్నాతః। సవ్యాఖ్యాతవ్య స్తమిమం సమామ్నాయం నిఘంటవ ఇత్యాచక్షతే ఇతి నిరుక్తం ౧. ౧.

—♦ ౫. జ్యోతిషపఠనమ్. ♦—

॥ పఞ్చసంవత్సరమయం యుగాధ్యక్షం ప్రజాప తిమ్। దినర్త్వయనమాసాఙ్గం ప్రణమ్య శిరసాశుచిః ౧

(వేదాంగ జ్యోతిషం)

—౯ ౬. శ్రౌతసూత్రాధ్యయనమ్. ౯—

అథాతో దర్శపూర్ణమాసౌ వ్యాఖ్యాస్యామః

(ఆపస్తంబ శ్రౌతసూత్రం)

—♦ గృహ్య సూత్రాధ్యయనమ్. ♦—

ఉక్తాని వైతానికాని గృహ్యాణి వక్ష్యామః॥ (ఆశ్వ౧.౧.౧.)

—♦ పూర్వమీమాంసాధ్యయనమ్. ♦—

అథాతో ధర్మ వ్యాఖ్యాస్యామః

అథాతో ధర్మజిజ్ఞాసా॥ ... (పూర్వమీమాంసా ౧. ౧. ౧.)

— ఉత్తరమీమాంసాధ్యయనమ్. —

అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా (బ్రహ్మసూత్ర) ౧. ౧. ౧.)
యోగీశ్వరం యాజ్ఞవల్క్యం నారాయణం నమస్కృత్య.

— కలిసంతారణోపనిషత్. —

హరే రామ హరే రామ రామ రామ హరే
హరే। హరే కృష్ణ హరే కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ హరే హరే।

— గీతాధ్యయనమ్. —

శ్లో॥ ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేతా యుయుత్స
వః। మామకాః పాణ్డవాశ్చైవ కిమకుర్వత సంజయ(౧.౧)

— ధర్మశాస్త్రాధ్యయనమ్. —

అథాతస్సామయాచారికాన్ధర్మాన్వ్యాఖ్యాస్యామః।

— శ్రీమద్రామాయణమ్. —

శ్లో॥ తపస్స్వాధ్యాయనిరతం తపస్వీ వాగ్విదాంవరమ్।
నారదం పరిపప్రచ్ఛ వాల్మీకిర్మునిపుంగవమ్॥

— శ్రీమహాభారతము —

శ్లో॥ ఆప్లుతాధ్యాయీ గురుకర్మస్వచోద్యః। పూ
ర్వోత్థాయీ చరమంచోపశాయీ, మృదుర్దాంతో ధృతి
మానప్రమత్తః స్వాధ్యాయశీలః సిద్ధ్యతి బ్రహ్మచారీ।
ధర్మాగతం ప్రాప్య ధనం యజేత దద్యాత్సదైవా
తిథీన్ భోజయేచ్చ। అనాదదానశ్చ పరైరదత్తం సైషా
గృహస్థోపనిషత్పురాణీ॥

—§ శ్రీమహా భాగవతమ్. §—

శ్లో॥ యం ప్రవ్రజన్త మనుపేతమపేతకృత్యం ద్వైపాయనో విరహకాతర ఆజుహావ। పుత్రేతి తన్మయతయా తరవోఽభినేదు స్తం సర్వభూత హృదయం మునిమానతోఽస్మి ॥

—♦ పరిధానీయ మన్త్రమ్. ♦—

[నమో బ్రహ్మణ ఇత్యేతాం త్రిరుక్త్వా ప్రణవం జపేత్.]

ఓం నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్వగ్నయే నమః పృథివ్యై నమ ఓషధీభ్యః। నమో వాచే. నమో వాచస్పతయే నమో విష్ణవే మహతే కరోమి। ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః॥ ఏవం త్రిః ॥ ఓమ్. ఓమ్. ఓమ్.

అనిముమ్మారు పఠింప వలయును.

హరిః ఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీపరమేశ్వరముద్దిశ్య శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం నిత్యబ్రహ్మయజ్ఞాఙ్గ దేవఋషి పితృతర్పణమ్ కరిష్యే॥

—§ దేవతాస్తర్పయతి §—

౧. ప్రజాపతి స్తృప్యతు
౨. బ్రహ్మా తృప్యతు
౩. వేదా స్తృప్యన్తు
౪. దేవా స్తృప్యన్తు
౫. ఋషయ స్తృప్యన్తు
౬. సర్వాణి ఛన్దాంసి తృప్యన్తు

౭. ఓంకార స్తృప్యతు
౮. వషట్కార స్తృప్యతు
౯. వ్యాహృతయస్తృప్యంతు
౧౦. సావిత్రీ తృప్యతు
౧౧. యజ్ఞాస్తృప్యంతు
౧౨. ద్యావాపృథివీ తృప్యేతామ్
౧౩. అంతరిక్షం తృప్యతు
౧౪. అహోరాత్రాణి తృప్యంతు
౧౫. సాంఖ్యాస్తృప్యంతు
౧౬. సిద్ధాస్తృప్యంతు
౧౭. సముద్రాస్తృప్యంతు
౧౮. నద్యస్తృప్యంతు
౧౯. గిరయస్తృప్యంతు
౨౦. క్షేత్రౌషధివనస్పతి గంధర్వాప్సరసస్తృప్యంతు.
౨౧. నాగాస్తృప్యంతు.
౨౨. వయాంసితృప్యంతు
౨౩. గావస్తృప్యంతు
౨౪. సాధ్యాస్తృప్యంతు.
౨౫. విప్రాస్తృప్యంతు
౨౬. యక్షాస్తృప్యంతు
౨౭. రక్షాంసి తృప్యంతు
౨౮. భూతాని తృప్యంతు
౨౯. ఏవమంతాని తృప్యంతు

అథ ఋషయః [నివీతీ భూత్వా

౧. శతర్చిన స్తృప్యంతు ౨
౨. మాధ్యమాస్తృప్యంతు ౨
౩. గృత్సమద స్తృప్యతు ౨
౪. విశ్వామిత్ర స్తృప్యతు ౨
౫. వామదేవ స్తృప్యతు ౨
౬. అత్రి స్తృప్యతు ౨
౭. భరద్వాజ స్తృప్యతు ౨
౮. వసిష్ఠ స్తృప్యతు ౨
౯. ప్రగాథా స్తృప్యతు ౨
౧౦ పావమాన్య స్తృప్యంతు ౨
౧౧ క్షుద్రసూక్తా స్తృప్యంతు ౨
౧౨ మహాసూక్తా స్తృప్యంతు

ఋషులకు ౨ పర్యాయములు తర్పణ చేయవలెను.

తర్పణ విధము॥ శ్లో॥ సవ్యహస్తాను లగ్నేన దక్షిణేన తు పాణినా॥
కు. ర్యాద్దేవర్షి ప్రాచీనం తు దక్షిణే పితృతర్పణమ్॥ (ఆ॥ స్మృ. 102)

అథ పితరః

—౯ అథపితరః [ప్రాచీనావీతి] ౯—

౧ సుమంతు జైమిని వైశంపాయన పైలసూత్ర
భాష్య భారత మహాభారతధర్మాచార్యాస్తృప్యంతు త్రిః
౨ జానంతి బాహవిగార్గ్య గౌతమ శాకల్య బాభ్ర
వ్యమాండవ్య మాండూకేయా స్తృప్యంతు త్రిః
౩ గర్గీవాచక్నవీతృప్యేతాం ,,
౪ బడబాప్రాతీథేయీ తృప్యేతాం ,,
౫ సులభామైత్రేయీ తృప్యేతాం ,,
౬ కహోళం తర్పయామి కహోళం తర్ప
యామి కహోళం తర్పయామి. త్రిః
౭ కౌషీతకం తర్పయామి. ,,
౮ మహాకౌషీతకం తర్పయామి. ,,
౯ పైఙ్గ్యం తర్పయామి. ,,
౧౦ మహాపైఙ్గ్యం తర్పయామి. ,,
౧౧ సుయజ్ఞం తర్పయామి. ,,
౧౨ సాంఖ్యాయనం తర్పయామి. ,,
౧౩ ఐతరేయం తర్పయామి. ,,
౧౪ మహైతరేయం తర్పయామి. ,,
౧౫ శాకలం తర్పయామి. ,,
౧౬ భాష్కలం తర్పయామి ,,

౧౭. సుజాతవక్త్రిం తర్పయామి. తృ:
౧౮ ఔదవాహిం తర్పయామి. ,,
౧౯ మహౌదవాహిం తర్పయామి. ,,
౨౦ సౌజామిం తర్పయామి. ,,
౨౧ శౌనకం తర్పయామి. ,,
౨౨ ఆశ్వలాయనం తర్పయామి ,,
౨౩ యేచాన్యేఆచార్యాస్తే సర్వేతృప్యన్తు ,,
ఉపవీతి, ఆచమ్య

అనేన బ్రహ్మయజ్ఞాఖ్యేన కర్మణాభగవాన్ సర్వాత్మకః శ్రీపరమేశ్వర స్సుప్రీణాతు.

ఇతి బ్రహ్మయజ్ఞ ప్రకరణం సమాప్తమ్

— ౫. నిత్య పితృ తర్పణమ్. —

శ్లో॥ [ఆదా] పితా (తథా) మాతా, సాపత్నీమాతర (స్తథా)మాతామహాస్సపత్నీకాః,ఆత్మపత్న్య(స్త్వనన్తరం)

౧ మొదట తండ్రి, తాత, ముత్తాత [౨] మాతృ పితామహి, ప్రపితామహీలు [3] సవతితల్లి [౪] మాతామహాదిత్రియము, మాతామహ్యాదిత్రయము [౫] తన భార్య, వీరలకు తర్పణము చేయవలెను.

శ్లో॥ సుత, భ్రాతృ, పితృవ్యా [శ్చ] మాతులాస్సహ భార్యకాః । దుహితా, భగినీ [చైవ] దౌహిత్రో, భాగినేయకః॥

[౬]కుమారుడు, [౭] సోదరుడు, (౮) పెత్తండ్రి,

—♦ నిత్యపితృతర్పణమ్. ♦—

—♦ ఆచమనమ్. ♦—

ఆచమ్య,పునరాచమ్య (పురాణాచమనమును, స్మృత్యాచమనముఁచేసి పృథ్వీతిమంత్రస్య ... ... అనంతాసనాయనమః

సంకల్పః

శ్రీః ప్రాణానాయమ్య, ఏవంగుణవిశేషణ విశిష్టే శుభేఽభ్యుదయ ముహూర్తే శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం అస్మత్పితౄ నుద్దిశ్య, అస్మత్పితృ ప్రీత్యర్థం అస్మత్పితృ తర్పణం కరిష్యే:—

(అనిసంకల్పించి ప్రాచీనావీతియై వక్ష్యమాణ ప్రకారముగా ముమ్మారు తర్పణము చేయవలయును.

పినతండ్రులు [౯] మేనమామలు భార్యలతోసహా [౧౦] కూతురు [౧౧] తోబుట్టువు [౧౨] [౧౨] దౌహిత్రుడు (౧౩) మేనల్లుడు వీరలకుతర్పణము చేయవలెను.

శ్లో॥ పితృష్వసా, మాతృష్వసా, జామాతా, భావుకస్స్నుషా।
శ్వశుర, స్స్యాలక, [శ్చైవ] స్వామినో, గురురిక్థినః॥

[౧౪] మేనత్తలు [౧౫] పినతల్లి పెదతల్లులు [౧౬] అల్లుడు [౧౭] బావలు [౧౮] కోడలు (౧౯) మామ (౨౦) మరుదలు (౨౧) స్వామి [౨౨] గురువు (౨౩) రిక్థుడు వీరలకు తర్పణ మొనర్పవలయును.

—♦ పిత్రాది తర్పణమ్. ♦—

౧ అస్మత్పితరం శర్మాణం గోత్రం స్వధానమస్తర్పయామి త్రిః ౩
౨ ,, పితామహం శర్మాణం గోత్రం స్వధానమ ,, ,,
౩ ,, ప్రపితామహం ,, ,, ,, ,, ,,
౪† ,, మాతరం దాం గోత్రాం స్వధానమ,, ,,

వ్యాసః ॥ ఏకైకమంజలిం దేవా ద్వౌద్వౌతుసనకాదయః।
అర్హంతి పితర స్త్రీం స్త్రీన్ స్త్రియశ్చైకైకమంజలిం ప. మా ౬౭౯ పుట.
మాతృముఖ్యాస్తు యాస్తిస్రస్తాసాం త్రీన్ త్రీన్ జలాఞ్జలీన్ ॥
సాపత్న్యాచార్యపత్నీనాం ద్వౌ ద్వౌ దద్యాజ్జలాఞ్జలీ॥
అన్యాసామేకైకేతి ఆహ్నికచన్ద్రికాయాం

† ఆయద్గాస్త్రీణాం ॥ గోబిలగృహ్యసూత్ర ॥ ౨. ౮. ౧౬.

శ్లో॥ ఛన్దోగస్తర్పణం కుర్యాజ్జలేవాప్యథబర్హిషి।, తర్పయేద్దేవతాదీంశ్చ బర్హిష్యేవతు యాజుషః॥ అ। స్మృ ౧౦౩

౫ ,, పితామహీం ,, దాం గోత్రాం స్వధానమ త్రిః,,
౬ ,, ప్రపితామహీం ,, ,, ,, ,, ,,
౭ ,, సాపత్నిమాతరం ,, ,, ,, ద్వా౨
౮ ,, మాతామహం శర్మాణం గోత్రం స్వధానమ త్రిః3
౯ ,, మాతుఃపితామహం
౧౦ ,, మాతుః ప్రపితామహం ,, ,, ,, ,,
౧౧ ,, మాతామహీం దాం గోత్రాం స్వధానమ,,ఏ౧
,, మాతుఃపితామహీం,, ,, ,, ,, ,, ,,
3 ,, మాతుఃప్రపితామహీం,, ,, ,, ,, ,, ,,

—♦కారుణ్య తర్పణమ్.♦—

౧ ,, ఆత్మపత్నీం దాం గోత్రాం స్వధానమ ,,ఏ౧
౨ ,, అస్మత్సుతం శర్మాణం గోత్రం ,, ,, త్రిః3
3 ,, భ్రాతరం ,, ,, సపత్నీకం సపుత్రకం†
స్వధానమ స్తర్పయామి 3
౪ ,, పితృవ్యం ,, ,, సపత్నీకం సపుత్రకం ,, ,, ,,
౫ ,, మాతులం ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,,
౬ ,, దుహితరం దాం గోత్రాం స్వధానమ ,, ౧
౭ ,, ఆత్మభగినీం ,, ,, ,, ,, ,,
౮ ,, దౌహిత్రం శర్మాణం గోత్రం సపత్నీకం సపుత్రకం
స్వధానమ స్తర్పయామి 3

---

† సపుత్రకంచేర్చుట సదాచారమైనది.

౯ „ భాగినేయకం శర్మాణాం గోత్రం సపత్నీకం సపుత్రకం స్వధానమ స్తర్పయామి. 3

౧౦ „ పితృష్వసారం దాం గోత్రాం సభర్తృకాం, సపుత్రికాం స్వధానమ „ ౧

౧౧ „ మాతృష్వసారం „ „ „ „ „ „ „

౧౨ „ జామాతరం శర్మాణాం గోత్రం „ „ „ 3

౧౩ „ భావుకం „ „ „ „ „ „

౧౪ „ స్నుషాం దాం గోత్రాం స్వధానమ„౧

౧౫ „ శ్వశురం శర్మాణాం గోత్రం సపత్నీకం„ „ 3

౧౬ „ స్యాలకం „ „ సపత్నీకం సపుత్రకం స్వధానమ „ „

౧౭ „ స్వామినం „

౧౮ „ ‡ గురుం బ్రహ్మభూత శంకరేశ్వర శర్మాణాం ఆత్రేయస గోత్రం స్వధానమ „ 3

౧౯ „ రిక్థినం తర్పయామి 3 [౧]

శ్లో॥ యేకేచాస్మత్కులేజాతా అపుత్రా గోత్రిణోమృతాః। తే గృహ్ణంతు మయాదత్తం సూత్రనిష్పీడనోదకమ్॥

౧. రిక్థి తరువాత అవసానాంజలిః.(మహాకాత్యాయనః)

శ్లో॥ పితృవంశ్యా మాతృవంశ్యా యేచాన్యే పితరోజనాః। మత్తస్తూదక మహార్హంతి యేతాం స్తాంస్తర్పయామ్యహమ్॥

---

‡ గురుస్థానములో తండ్రినిగూడ చెప్పవలయును.

శ్లో॥ యత్రి క్వచనసంస్థానాం క్షుత్తృష్ణోప హతాత్మ
నామ్ । తేషాం హిదత్తమక్షయ్య మిదమస్తుతిలోదకమ్॥
(ఆదిత్యపురాణేపి ప. మా.)

శ్లో॥ యే మే కులేలుప్తపిండాః పుత్రదార వివర్జితాః ।
తేషాంతు దత్తమక్షయ్య మిదమస్తుతిలోదకమ్ ॥

శ్లో॥యే బాంధవా బాంధవాయే యేఽన్యజన్మనిబాంధవాః
తే తృప్తిమఖిలాయాంతు యేనాస్మత్తోంబు వాంఛితాః
(మత్స్యపురాణే)

ఆచమ్య పితృయజ్ఞాఖ్యేనకర్మణా భగవాన్ సర్వా
త్మకః (శ్రీపరమేశ్వరస్సుప్రీ)ణాతు ... ...

— అథ యమతర్పణమ్. —

(యమతర్పణం వృద్ధమనోక్తం) శ్లో॥ దీపోత్సవచతుర్దశ్యాం
కార్యం చ యమతర్పణం । కృష్ణాంగార చతుర్దశ్యా మపి
కార్యం తథైవచ॥

తా॥ఆశ్వయుజబహుళ చతుర్దశియందును కృష్ణపక్ష చతుర్దశి
తోఁగూడిన మంగళవారమునాఁడును యీ యమతర్పణము చేయవలెను.

నియమము॥ శ్లో॥ దక్షిణాభిముఖో భూత్వా తిలైస్స
వ్యం సమాహితః । దేవతీర్థేన దేవత్వాత్తిలైః ప్రేతా
ధిపత్వతః॥

తా॥ యజ్ఞోపవీతమును సవ్యముగా ధరించి దక్షిణముఖముగా
కూర్చుండి దేవతీర్థముచే యమునిగూర్చి తిలతర్పణము చేయవలెను.

ఆచమ్య (పురాణాచమనము,స్మృత్యాచమనముచేసి

త్రిః ప్రాణానాయమ్య ముమ్మారు ప్రాణాయామముచేసి

ఏవంగుణ + + శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం దీపోత్సవ చతుర్దశ్యాం [కృష్ణాంగారక చతుర్దశ్యాం]యమతర్పణం కరిష్యే॥

దక్షిణాభిముఖాస్తీర్ణే బర్హిషి దేవతీర్థేన తిలమిశ్రితం జలందద్యాత్

౧ యమంతర్పయామి	౮ ఔదుంబరంతర్పయామి
౨ ధర్మరాజం ,,	౯ దధ్నం ,,
౩ మృత్యుం ,,	౧౦ నీలం ,,
౪ అంతకం ,,	౧౧ పరమేష్ఠినం,,
౫ వైవస్వతం తర్పయామి	౧౨ వృకోదరం ,,
౬ కాలం ,,	౧౩ చిత్రం ,,
౭ సర్వభూతక్షయం,,	౧౪ చిత్రగుప్తం ,,

—♦ అథ భీష్మతర్పణమ్. ♦—

శ్లో॥ శుక్లాష్టమ్యాం తుమాఘస్యదద్యాద్భీష్మాయ యోజలం।
సంవత్సర కృతం పాపం తత్క్షణా దేవనశ్యతి॥

(వ్యాసః)

శ్లో॥ యమాయ ధర్మరాజాయ మృత్యవేచాంతకాయ చ। వైవస్వతాయకాలాయ సర్వభూతక్షయాయచ ॥౧॥ ఔదుంబరాయ దధ్నాయ నీలాయ పరమేష్ఠినే। వృకోదరాయ చిత్రాయ చిత్రగుప్తాయతే నమః

ఆచమ్య — పురాణాచమనము, స్మృత్యాచమనముచేసి

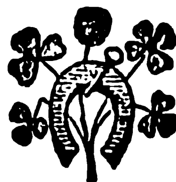
త్రిః ప్రాణానాయమ్య — మన్త్రారు ప్రాణాయామముచేసి

ఏవంగుణ - - శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం మాఘ శుక్లాష్టమ్యాం భీష్మతర్పణం కరిష్యే॥ ఇతిసంకల్ప్య [ఇట్లు సంకల్పనమొనర్చి]

౧ వైయాఘ్రపాదగోత్రం సాంకృతి ప్రవరంగంగా పుత్రవర్మాణం తర్పయామి.

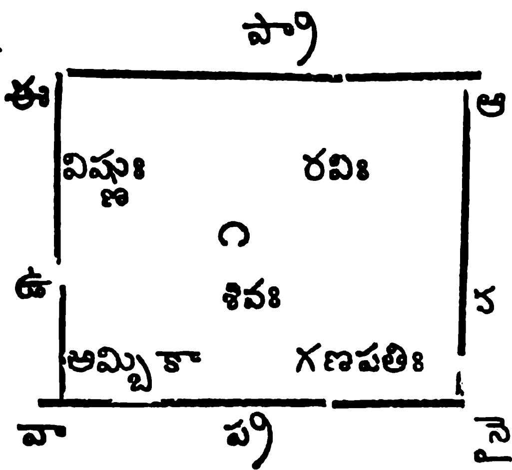
౨ వైయాఘ్రపాదగోత్రం సాంకృతిప్రవరం అపుత్రవర్మాణం తర్పయామి.

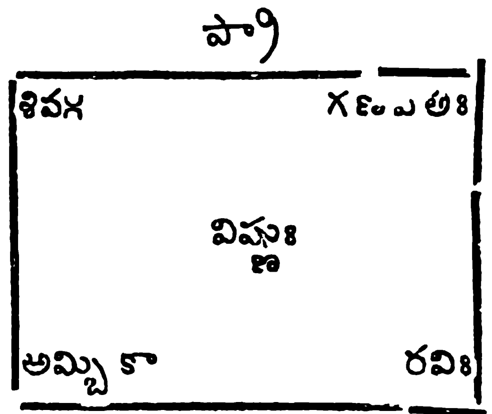
3 వైయాఘ్రపాదగోత్రం సాంకృతిప్రవరం భీష్మవర్మాణం తర్పయామి.

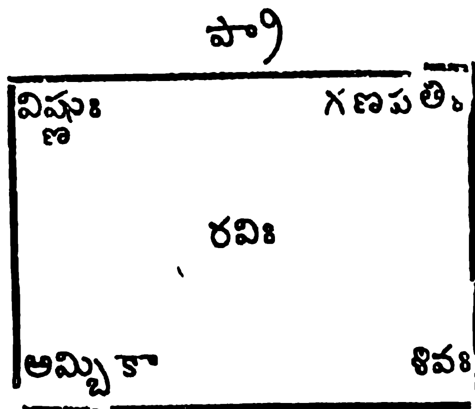

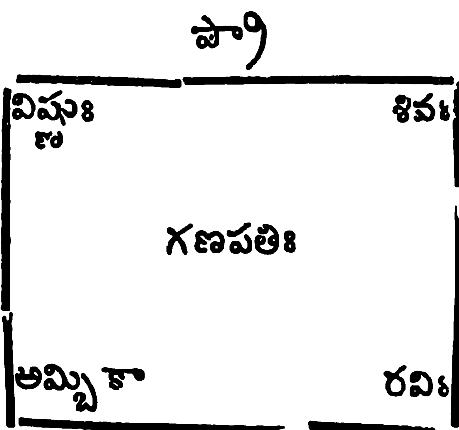
—॥ పఞ్చాయతన స్థాపనప్రమాణ శ్లోకః ॥—

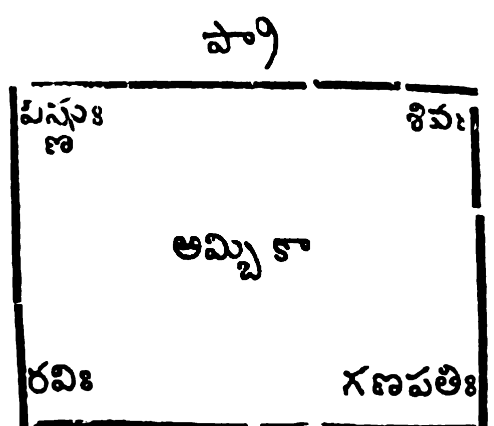
శ్లో॥ శమ్భౌ మధ్యగతే హరీన హరభూదేవ్యో హరాశఙ్కరే। భాస్వేనాగసుతా రవౌ హరిగణేశాజామ్బికా స్థాపయేత్। దేవ్యాం విష్ణుహరే భవక్త్రగనయో లమ్బోదరేఽజేశ్వరే। నార్యా శ్శఙ్కరదిఙ్ముఖాస్తు ఫలదా వ్యస్తాస్తు తేహానిదాః॥

— ౬ దేవతార్చన ప్రకరణమ్. —

—౯ పఞ్చాయతనపూజా ౯—

[శివ, విష్ణు, రవి, గణేశ, అమ్బికా. పఞ్చదేవతాః

—♦ ఘంటానాదమ్ ♦—

శ్లో॥ ఆగమార్థన్తు దేవానాం గమనార్థన్తు రక్షసాం।
కురు ఘంటారవం తత్ర దేవతాఽఽహ్వానలాంఛనం ॥౧॥

—౯ భూతోచ్చాటనమ్. ౯—

శ్లో॥ అపసర్పన్తుయేభూతా యేభూతాభూమిసంస్థితాః। యే
భూతా విఘ్నకర్తారస్తే[నశ్యన్తు] గచ్ఛన్తుశివాజ్ఞయా।౨॥

సంకల్పః

పురాణాచమనం కృత్వా   పురాణాచమనముచేసి

తతస్స్మృత్యాచమనంకృత్వా   స్మృత్యాచమనముచేసి

3 పృథ్వీతిమంత్రస్య। మేరుపృష్ఠఋషిః। కూర్మో
దేవతా సుతలంఛందః। ఆసనే వినియోగః। అనంతాస
నాయనమః ॥ పృథ్వీత్వయా ధృతాలోకా దేవిత్వం విష్ణు
నా ధృతా। త్వంచధారయ మాం దేవి పవిత్రం కురుచా
సనమ్। ఆసనే ఉపవిశ్య [దర్భాసనముమీద కూర్చుండి]

ప్రాణానాయమ్య   ముమ్మారు ప్రాణాయామము చేసి

ఏవంగుణవిశేషణ విశిష్టే శుభే శోభనే ముహూర్తే
శ్రీమాన్ ... గోత్రః శర్మాభిధేయోహం శ్రీమతః -
గోత్రస్య ... శర్మాభిధేయస్య మమ ఉపాత్త దురితక్షయ
ద్వారా శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం బోధాయనోక్త సూత్ర

పత్రికారేణ ఆవాహనాద్యంగ దేవతాసహిత మహాదేవ పరిచర్యాం కరిష్యే॥

—ౕ కలశపూజా. ౕ—

తదఙ్గ కలశారాధనం కరిష్యే:—

కలశే గంధ పుష్పా క్షతైర భ్యర్చ్య — కలశమునందు పుష్పాక్షతలచే నలంకరించి

శ్లో॥ కలశస్యముఖే విష్ణుః కణ్ఠే రుద్రస్సమాశ్రితః।
మూలేతత్రస్థితో బ్రహ్మామధ్యే మాతృగణాస్మృతాః॥

శ్లో॥ కుక్షౌతుసాగరాస్సర్వే సప్తద్వీపావసున్ధరా।
ఋగ్వేదోఽథయజుర్వేదస్సామవేదో హ్యధర్వణః॥౧॥
అఙ్గైశ్చ సహితాస్సర్వే కలశామ్బు సమాశ్రితాః॥(ఇతి)

కలశే దశకళాత్మనే వహ్నిమణ్డలాయ నమః।
మధ్యే ద్వాదశకళాత్మనే సూర్యమణ్డలాయనమః
ఆధారే షోడశకళాత్మనే చంద్రమణ్డలాయనమః॥

శ్లో॥ బ్రహ్మాణ్డోదరతీర్థాని కరైస్స్పృష్టాని తేరవే।
తేన సత్యేన మే దేవ తీర్థం దేహి దివాకర ॥౩॥

ఇతి అఙ్కుశ ముద్రయా తీర్థాన్యాకృష్య — అని అఙ్కుశముద్రచేత తీర్థము నాకర్షించి(ఈక్రిందిమన్త్రముల చేత కలశముపైన హస్తముంచి యభిమన్త్రణము చేయవలెను.)

అక్తల శేష భావతి పవిత్రే ఽపిమిష్యతే। ఉత్కైర్యజ్ఞే షు వర్ధతే॥

ఇమంమే గంగేత్యస్యమంత్రస్య! సింధుద్వీప ఋషిః! సర్వానద్యో దేవతా! త్రిష్టుప్ ఛందః । గంగాద్యావాహనే వినియోగః॥

ఇమంమే గంగే యమునే సరస్వతి శుతుద్రి స్తోమం సచతా పరుష్ణ్యా। అసిక్న్యా మరుద్వృధే వితస్తయార్జికీయే శృణుహ్యాసు షోమయా॥ ౮.౩. ౬.

ఆపోవా ఇదగ్ంసర్వం విశ్వాభూతాన్యాపః ప్రాణావాఆపః పశవఆపోఽన్నమాపోఽమృతమాప స్సమ్రాడాపో విరాడాపస్స్వరాడ పశ్ఛన్దాగ్ సృపోజ్యోతీగ్ష్యాపో యజూగ్ష్యాపస్సత్యమాప స్సర్వా దేవతా ఆపో భూర్భువస్సువరాపఓమ్॥

శ్లో॥ గఙ్గే! చ యమునే! కృష్ణే! గోదావరి! సరస్వతి!
నర్మదే! సిన్ధుకావేర్యా! జలేఽస్మిన్ సన్నిధింకురు॥

—౯ ప్రాణాభి మన్త్రణాదికమ్. ♦—

ప్రణవేన దశవారా నభి మన్త్ర్య గాయత్రీం త్రివారం జపేత్.	ప్రణవముతో పది సారు లభిమంత్రించి గాయత్రిని ముమ్మారు జపించవలయును.

ఓం భూర్భువస్సువః తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥

శ్లో॥ అతోగాయత్రీ సావిత్రీ శాన్తిపుష్టికరీశ్వరీ।
ఆయాన్తు కలశపూజార్థం దురితక్షయ కారకాః॥

— శంఖపూజా. —

కలశోదకేన శఙ్ఖమాపూర్య — కలశోదకముచేశఙ్ఖమునునింపి
శఙ్ఖం ప్రక్షాళ్య — శంఖమును కడిగి
పునశ్శంఖం పూరయిత్వా — మరలశంఖము నందుదకముంచి

శఙ్ఖపీఠే బ్రహ్మాణ మావాహయామి। శఙ్ఖహృదయే ఆదిత్య మావాహయామి। శఙ్ఖముఖే చన్ద్రమావాహయామి। శఙ్ఖాగ్రే గంగాసరస్వతీ ఆవాహయామి॥

[పై నలుగురుని నావాహనముచేసి]

శఙ్ఖేగన్ధపుష్పాక్షతైరభ్యర్చ్య — గంధ పుష్పాక్షతలచే శంఖమును పూజించి, ఈక్రింది శ్లోకత్రయముచే శంఖధ్యానము చేయవలయును.

— ధ్యానమ్. —

శ్లో॥ త్వం పురా సాగరోత్పన్నో విష్ణునా విధృతఃకరే।
సర్వదేవహితార్థాయ పాంచజన్య నమోఽస్తుతే॥

శ్లో॥ శఙ్ఖం చన్ద్రార్కదైవత్యం వరుణం చాధిదైవతమ్
పృష్ఠే ప్రజాపతిం విద్యాదగ్రే గంగాసరస్వతీ।

శ్లో॥ పృథివ్యాం యానితీర్థాని వాసుదేవస్యచాజ్ఞయా।
శఙ్ఖేతిష్ఠన్తి సర్వాణి తస్మాచ్ఛఙ్ఖం ప్రపూజయేత్॥

—॥ ప్రోక్షణాదికమ్. ॥—

అథశఙ్ఖోదకేన యాగోపకరణ ద్రవ్యాణి, దేవమాత్మానం చ సంప్రోక్ష్య; శేషముత్సృజ్య; పునః ద్వాదశ వారం పూరయిత్వా; స్థాప్య;

పిదపశంఖోదకముచే పూజకుపయోగించు పుష్పాదులను, దేవుని తనను బ్రోక్షించుకొని; మిగిలినయుదకముఁ గ్రిందఁబోసి మరలఁ బన్నెండుసారులు ప్రణవముచెప్పుచు శంఖము నుదకముచేబూరించి (పీఠమునందు) యుంచి

—♦ పీఠపూజా. ♦—

తతః పీఠార్చనం కుర్యాత్:—

పిదప పీఠపూజచేయవలెను. ఈ క్రింది వాక్యములచే ప్రాగాది ద్వారముల బూజ చేయవలెను.

ప్రాగ్ద్వారే:— ౧. ద్వారశ్రియైనమః, ౨. ధాత్రే నమః, ౩. విధాత్రేనమః, ౪. చిచ్ఛక్త్యైనమః, ౫. మాయాశక్త్యైనమః, ౬. క్రియాశక్త్యైనమః, ౭. దుర్గాయై నమః, ౮. గణపతయేనమః, ౯. క్షేత్రపాలకాయైనమః, ౧౦ తన్మధ్యేవాస్తుపురుషాయ నమః.

దక్షిణద్వారే:— ద్వారశ్రియైనమః

పశ్చిమద్వారే:— ద్వారశ్రియైనమః

ఉత్తరద్వారే:— ద్వారశ్రియైనమః

(తదుపరి) పృథివ్యైనమః (తన్మధ్యే) ద్వాదశకళాత్మనే చంద్రమండలాధిపతయే రుద్రాయనమః; సం సత్వాయనమః; రం రజసేనమః; తం తమసేనమః; ఆం ఆత్మనేనమః; పం పరమాత్మనేనమః; సర్వాధార శక్తిభ్యోనమః.

అథాసనం గన్ధాక్షత పత్రపుష్ప ధూపదీప నైవేద్య తామ్బూలై రభ్యర్చ్య:— ‡

పిదప మహాదేవుని గంధము, అక్షతలు, పత్రములు, పుష్పములు, ధూపము, దీపము, నైవేద్యము, తాంబూలము మొదలగు నుపచారములనిచ్చి పూజించునది.

— ప్రాణప్రతిష్ఠాపనం; ఆవాహనాదికంచ —

అథ ప్రాణప్రతిష్ఠాపనం కుర్యాత్

పిదప యీక్రిందిమన్త్రముచేప్రాణప్రతిష్ఠ చేయవలెను.

ఓం అసునీతే పునరస్మాసుచక్షుః పునః ప్రాణమిహనోధేహిభోగం। జ్యోక్పశ్యేమ సూర్యముచ్చరన్తమనుమతే మృళయానస్స్వస్తి॥

అమృతం వైప్రాణా అమృతమాపః ప్రాణానేవ యథాస్థానముపహ్వయతే॥

స్థిరోభవ; వరదోభవ॥

---

‡ "అక్షత పుష్పైర్యథాలాభమర్చయిత్వా"
(ఇతి బోధాయన సూత్రే)

ఓం భూః, మహాదేవమావాహయామి।

ఓంభువఃమహాదేవ మావాహయామి।

ఓం స్వః, మహాదేవ మావాహయామి।

ఓం భూర్భువస్స్వః, మహాదేవ మావాహయామి॥

"ఆయాతుభగవాన్ మహాదేవః" — పైవాక్యములఁ జెప్పుచు పుష్పోదకముచే మహాదేవుని నావాహనముఁ జేసి

ఇతి పుష్పోదకేన ఆవాహ్య

స్వాగత మాగతం భగవతే మహాదేవాయ।

ఇతి స్వాగత మాపృచ్ఛ్య — ఈవాక్యముతో స్వాగత మడిగి

—♦ ఆసనదానమ్. ♦—

"ఏతదాసనమ పక్లుప్తమత్రాస్తాం భగవాన్! మహాదేవ"

ఇతి ఆసనం దద్యాత్ — ఈవాక్యము చెప్పుచు ఆసన మీయవలయును.

—♦ కూర్చదానమ్. ♦—

భగవతోఽయం కూర్చో దర్భమయః త్రివృత్ హరితసువర్ణః తం జుషస్వ।

ఇతి కూర్చం ప్రయచ్ఛతి — ఈవాక్యము చెప్పుచు కూర్చ మీయవలెను.

పూర్వతః— బ్రహ్మణే కల్పయామి; విష్ణవే కల్పయామి।

దక్షిణతః:— స్కన్దాయ కల్పయామి; వినాయకాయ కల్పయామి।

పశ్చిమతః:— శూలాయకల్పయామి; మహాకాలాయకల్పయామి।

ఉత్తరతః:— ఉమాయై కల్పయామి; నందికేశ్వరాయ కల్పయామి

—§ పాద్యమ్. §—

ఓం భూర్భువస్స్వః; భగవతే మహాదేవాయ పాదయోః పాద్యం సమర్పయామి.	ఈవాక్యముచెప్పుచు పాద్యమీయవలెను.

—♦ అర్ఘ్యం, ఆచమనీయమ్ చ ♦—

ఓం భూర్భువస్స్వః భగవతే మహాదేవాయ హస్తయోరర్ఘ్యం సమర్పయామి.	ఈవాక్యము చెప్పుచు అర్ఘ్యమీయవలెను.
శుద్ధాచమనీయం సమర్పయామి.	అని ఆచమన మీయవలయును.

—♦ కలశదర్శనమ్. ♦—

సోదక కలశేనసహ దిత్యం దర్శయిత్వా సావిత్ర్యాపాత్రమభిమన్త్ర్య పాత్రం త్రిః ప్రక్షాళ్య, ఆపఆసీమ్య, ఓమితి పవిత్రేణ	జలసహితమగు కలశము సూర్యునకుఁ గనబఱచి, గాయత్రిచే కలశమభిమంత్రించిపాత్రముమూడుసార్లు కడిగి ఉదకము తెచ్చి "ఓం" అని పవిత్రపాణియై ఆజల కలశ

సహోదిత్యం దర్శయేత్ । మును సూర్యునకు గనబఱచవల యును.

—— నిర్మాల్యవిసర్జనమ్. ——

ఓమితి వ్యాహృతిభిః నిర్మాల్య మపోహ్య — ఓం అని భూః, భువః, స్వః, అను వ్యాహృతులచేతను నిర్మాల్యముతీసివైచి

—— అభిషేకమ్. ——

"ఆపోహిష్ఠామయో భువ" ఇతి తిసృభిః, "హిరణ్యవర్ణా" ఇతి చతసృభిః, "పవమాన స్సువర్జన" ఇత్యనువాకేన, పురుష సూక్తేనచ అభిషేకం కృత్వా:— "ఆపోహిష్ఠే" త్యాది మూడు మంత్రములతోను "హిరణ్యవర్ణా" అను నాలుగు మంత్రములతోను "పవమానస్సువర్జన" అనుఅనువాకముతోను "పురుష సూక్తముతోనుఅభిషేకముజేయ వలయును.

ఆపోహిష్ఠేతి త్రయాణాం మన్త్రాణాం సిన్ధుద్వీప ఋషిః, ఆపోదేవతా, గాయత్రీఛన్దః, అఙ్గదేవతా సహిత భగవతే మహాదేవ అభిషేకే వినియోగః।

ఓం ఆపోహిష్ఠామయో భువ । స్తానఊర్జే దధాత న । మహేరణాయ చక్షసే॥

యోవశ్శివతమోరసస్తస్య భాజయతేహనః। ఉశతీరివ మాతరః॥

తస్మా అరఙ్గమామవో యస్య క్షయాయ జిన్వథ।
ఆపో జనయథాచనః॥

† హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః పావకా యాసు జాతః కశ్యపో యాస్విన్ద్రః। అగ్నిం యాగర్భం దధిరే విరూపా స్తాన ఆపశ్శగ్ం స్యోనాభవన్తు ॥౧॥ యాసాగ్ం రాజా వరుణో యాతి మధ్యే సత్యానృతే అవపశ్యం జనానాం। మధుశ్చుతశ్శుచయో యాః పావకా స్తాన ఆపశ్శగ్ం స్యోనాభవన్తు ॥౨॥ యాసాం దేవా దివి కృణ్వన్తి భక్షం యా అన్తరిక్షే బహుధా భవన్తి। యాః పృథివీం పయసోన్దన్తి శుక్రా స్తాన ఆపశ్శగ్ం స్యోనాభవన్తు ॥3॥ శివేన మా చక్షుషా పశ్యతాపశ్శివయా తనువోపస్పృశత త్వచం మే। సర్వాగ్ం అగ్నీగ్ం రప్సుషదో హువే వో మయి వర్చో బలమోజో నిధత్త॥ ॥౪॥

† ఓం పవమానస్సువర్జనః। పవిత్రేణ విచర్షణిః। యః పోతా స పునాతుమా। పునన్తు మా దేవజనాః। పునన్తు మనవో ధియా। పునన్తు విశ్వ ఆయవః। జాతవేద స

---

† యజుర్వేదములోని మంత్రములు.

పవిత్రవత్ । పవిత్రేణ పునాహిమా । శుక్రేణ దేవదీద్య
త్। అగ్నే క్రత్వా క్రతూగ్ంరను । యత్తే పవిత్రమర్చిషి ।
అగ్నేవితత మన్తరా । బ్రహ్మతేన పునీమహే ।ఉభాభ్యాం
దేవసవితః । పవిత్రేణ సవేనచ । ఇదమ్బ్రహ్మపునీమహే ।
వైశ్వదేవీపునతీదేవ్యాగాత్ । యస్యై బహ్వీస్తనువో వీత
పృష్ఠాః । తయామదన్త స్సధమాద్యేషు । వయగ్గ్ స్యామప
తయో రయీణాం । వైశ్వానరోరశ్మిభిర్మాపునాతు । వా
తః ప్రాణేనేషిరో మయోభూః । ద్యావాపృథివీ పయసా
పయోభిః ఋతావరీ యజ్ఞియే మాపునీతాం । బృహ
ద్భిస్సవితస్తృభిః । వర్షిష్ఠైర్దేవమన్మభిః । అగ్నేదక్షైః పు
నాహిమా । యేనదేవా అపునత । యేనాపోదివ్యం కశః ।
తేన దివ్యేన బ్రహ్మణా । ఇదం బ్రహ్మ పునీమహే । యః
పావమానీరధ్యేతి । ఋషిభి స్సమ్భృతగ్ం రసం । సర్వ
గ్ం సపూత మశ్నాతి । స్వదితమ్మాతరిశ్వనా । పావమా
నీర్యో అధ్యేతి । ఋషిభిస్సమ్భృతగ్ం రసం । తస్మై సర
స్వతీదుహే । క్షీరగ్ం సర్పిర్మధూదకం । పావమానీ స్స్వ
స్త్యయనీః । సుదఘాహి పయస్వతీః । ఋషిభి స్సమ్భృ

తో రసః । బ్రాహ్మణేష్వమృతగ్ం హితం । పావమానీర్ది శన్తునః । ఇమం లోకమథో అముం । కామాన్త్సమర్ధయన్తు నః । దేవీ ర్దేవై స్సమాభృతాః । పావమానీ స్స్వస్త్యయనీః । సుదుఘాహి ఘృతశ్చుతః । ఋషిభిస్సంభృతోరసః । బ్రాహ్మణేష్వమృతగ్ం హితం । యేన దేవాః పవిత్రేణ । ఆత్మానం పునతే సదా. తేన సహస్ర ధారేణ । పావమాన్యః పునన్తుమా ప్రాజాపత్యం పవిత్రం । శతోద్యామ గ్ం హిరణ్మయం । తేన బ్రహ్మ విదోవయం । పూతం బ్రహ్మ పునీమహే । ఇన్ద్రస్సునీతీ సహమా పునాతు । సోమస్స్వస్త్యా వరుణ స్సమీచ్యా । యమోరాజా ప్రమృణాభిః పునాతుమా । జాతవేదా మోర్జయన్త్యా పునాతు ॥

—౯ పురుషసూక్తమ్. ౯—

"ఓం సహస్రశీర్షా" ఇత్యస్య సూక్తస్య నారాయణఋషిః । పురుషోత్తమ దేవతా । అనుష్టుప్ఛందః । అంత్యాత్రిష్టుప్ఛందః । అంగదేవతాసహిత భగవతే మహాదేవ అభిషేకే వినియోగః ॥

ఓం సహస్రశీర్షా పురుష స్సహస్రాక్ష స్సహస్ర
పాత్ । సభూమిం విశ్వతో వృత్వా ఽత్యతిష్ఠద్దశాంగులమ్ ।
పురుష ఏవేదం సర్వం యద్భూతం యచ్చ భవ్యమ్ । ఉ
తామృతత్వస్యేశానో యదన్నేనాతిరోహతి । ఏతావానస్య
మహిమా ఽతో జ్యాయాగ్ంశ్చ పూరుషః ॥

పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివి ।
త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః పాదోఽస్యేహా భవాత్పునః । త
తో విష్వఙ్వ్యక్రామత్సాశనానశనే అభి । తస్మాద్విరా
డజాయత విరాజో అధిపూరుషః । సజాతో అత్యరిచ్యత
పశ్చాద్భూమి మథో పురః । యత్పురుషేణ హవిషా దే
వా యజ్ఞమతన్వత । వసంతో అస్యాసీదాజ్యం గ్రీష్మ ఇ
ధ్మశ్శరద్ధవిః । తం యజ్ఞం బర్హిషి ప్రౌక్షన్పురుషం జాత
మగ్రతః । తేన దేవా అయజంత సాధ్యా ఋషయశ్చ యే ।
తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుత స్సంభృతం పృషదాజ్యం । పశూ
న్తాంశ్చక్రే వాయవ్యా నారణ్యా న్గ్రామ్యాశ్చయే । త
స్మాద్యజ్ఞా త్సర్వహుత ఋచస్సామాని జజ్ఞిరే । ఛందాంసి
జజ్ఞిరే తస్మా ద్యజుస్తస్మాదజాయత । తస్మాదశ్వా అజా

యస్మాదశ్వా అజాయన్త। యే కే చో భయాదతః। గావో హ జజ్ఞిరే తస్మాత్
తస్మాజ్జాతా అజావయః ॥ యత్పురుషం వ్యదధుః కతిధా
వ్యకల్పయన్ । ముఖం కిమస్య కౌ బాహూ కా ఊరూ పా
దా ఉచ్యేతే ॥ బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖమాసీద్బాహూ రాజన్యః
కృతః ఊరూ తదస్య యద్వైశ్యః పద్భ్యాగ్ం శూద్రో అ
జాయత। చన్ద్రమా మనసో జాతశ్చక్షోః సూర్యో అజాయత।
ముఖాదిన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ ప్రాణాద్వాయురజాయత । నా
భ్యా ఆసీదన్తరిక్షం శీర్ష్ణో ద్యౌస్సమవర్తత । పద్భ్యాం
భూమిర్దిశః శ్రోత్రాత్తథా లోకాం అకల్పయన్॥ సప్తా
స్యాసన్పరిధయస్త్రిస్సప్త సమిధః కృతాః। దేవా యద్యజ్ఞం
తన్వానా అబధ్నన్పురుషం పశుమ్ । యజ్ఞేన యజ్ఞ మ
యజన్త దేవాస్తాని ధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్ । తేహ నా
కం మహిమానస్సచన్త యత్ర పూర్వే సాధ్యాస్సన్తి దేవాః

అతో దేవా అవన్తు న ఇతి ఋచస్య సూక్తస్య కా
ణ్వో మేధాతిథి ఋషిః దేవో విష్ణుర్దేవతా గాయత్రీ ఛందః॥

ఓం అతో దేవా అవన్తు నో యతో విష్ణుర్విచక్ర
మే। పృథివ్యాస్సప్త ధామభిః ॥ ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే

త్రేధా నిదధే పదం । సమూఢమస్య పాంసురే । త్రీణి పదావిచక్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః । అతో ధర్మాణి ధారయన్ । విష్ణోః కర్మాణి పశ్యత యతో వ్రతాని పస్పశే । ఇంద్రస్య యుజ్యస్సఖా । తద్విష్ణోః పరమంపదం సదాపశ్యంతి సూరయః । దివీవ చక్షురాతతం । తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాం సస్సమింధతే । విష్ణోర్య త్పరమం పదం॥   ౧—౨—౭॥

—॥ రుద్ర సూక్తములోని ఋక్కు ॥—

తముష్టు హీత్యస్య మంత్రస్య । అత్రి ఋషిః రుద్రోదేవతా । త్రిష్టుప్ ఛందః । అంగదేవతా సహితభగవతే మహాదేవాభిషేకే వినియోగః ॥

తముష్టుహి యస్స్విషు స్సుధన్వాయో విశ్వస్య క్షయతి భేషజస్య । యక్ష్వామహే సౌమనసాయ రుద్రం నమోభిర్దేవ మసురం దువస్య ॥

—॥ నమకం ॥—

ఓంనమస్తే అస్తుభగవన్ విశ్వేశ్వరాయమహాదేవాయ త్ర్యంబకాయత్రిపురాంతకాయత్రికాగ్నికాలాయకాలాగ్నిరుద్రాయ నీలకంఠాయ మృత్యుంజయాయసర్వేశ్వరాయ సదా

శివాయ శ్రీమన్మహాదేవాయ నమః ॥ నమో హిరణ్య బాహవే సేనాన్యే దిశాంచ పతయే నమో నమో వృక్షే భ్యో హరికేశేభ్యః పశూనాం పతయే నమో నమస్సస్పిం జరాయ త్విషీమతే పథీనాం పతయే నమో నమో బభ్లు శాయ వివ్యాధినేఽన్నానాం పతయే నమో నమో హరికే శాయోపవీతినే పుష్టానాంపతయే నమో నమో భవస్య హేత్యై జగతాం పతయే నమో నమో రుద్రాయాతతావి నే క్షేత్రాణాంపతయే నమో నమస్సూతాయా హంత్యా య వనానాం పతయే నమో నమః ॥౨॥

†ఓంనమస్సోమాయచ రుద్రాయచ నమస్తామ్రా యచా రుణాయచ నమశ్శంగాయచ పశుపతయేచ నమ ఉగ్రాయచ భీమాయచ నమో అగ్రేవధాయచ దూరేవ ధాయచ నమో హన్త్రేచ హనీయసేచ నమో వృక్షే భ్యో హరికేశేభ్యో నమస్తారాయ నమశ్శంభవేచ మయో భవేచ నమశ్శంకరాయచ మయస్కరాయచ నమశ్శి వాయచ శివతరాయచ ॥

†అవకాశము ననుసరించి రుద్రసూక్తములచే నభిషేకము చేయవచ్చును.

ఓం భూర్భువస్స్వః భగవతే మహాదేవాయ శుద్ధోదకస్నానం సమర్పయామి స్నానానన్తరం శుద్ధాచమనీయం సమర్పయామి।

అని పై మన్త్రముచేనభిషేకము సల్పి ఆచమనీయమీయవలెను. తరువాత ఈక్రింది విధముగా తర్పణము చేయవలయును.

—॥ తర్పణమ్. ॥—

౧. భవం దేవం తర్పయామి	౫. రుద్రం దేవం తర్పయామి
౨. శర్వం దేవం తర్పయామి	౬. ఉగ్రం దేవం తర్పయామి.
౩. ఈశానం దేవం తర్పయామి	౭. భీమం దేవం తర్పయామి.
౪. పశుపతిం దేవం తర్పయామి	౮. మహాన్తం దేవం తర్పయామి

౧. భవస్య దేవస్య పత్నీం తర్పయామి.	౫. రుద్రస్య దేవస్య పత్నీం తర్పయామి.
౨. శర్వస్య దేవస్య పత్నీం తర్పయామి.	౬. ఉగ్రస్య దేవస్య పత్నీం తర్పయామి.
౩. ఈశానస్య దేవస్య పత్నీం తర్పయామి.	౭. భీమస్య దేవస్య పత్నీం తర్పయామి.
౪. పశుపతేర్దేవస్య పత్నీం తర్పయామి.	౮. మహతో దేవస్య పత్నీం తర్పయామి.

—♦ వస్త్రప్రదానమ్. ♦—

ఓం భూర్భువస్స్వః భగవతే

ఈవాక్యముచెప్పి వస్త్రమీయ

మహాదేవాయవస్త్రయుగ్మం సమర్పయామి, వస్త్రానంతరం, శుద్ధాచమనీయం సమర్పయామి.

వలయును. తరువాత ఆచమనీయ మీయవలయును.

—♦ యజ్ఞోపవీతప్రదానమ్. ♦—

యజ్ఞోపవీత మిత్యస్య మంత్రస్య। పరమేష్ఠీ పరబ్రహ్మ ఋషిః। పరమాత్మా దేవతా। దైవీగాయత్రీచ్ఛన్దః। యజ్ఞోపవీత ధారణే వినియోగః॥

ఓంయజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతేర్యత్సహజం పురస్తాత్। ఆయుష్యమగ్ర్యం। ప్రతిముంచ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు తేజః॥

ఓం భూర్భువస్సువః మహాదేవాయ యజ్ఞోపవీతం సమర్పయామి; యజ్ఞోపవీతానన్తరం శుద్ధాచమనీయం సమర్పయామి.

అని యజ్ఞోపవీతమిచ్చి తరువాత ఆచమనీయ మీయవలయును.

—♦ గన్ధదానమ్. ♦—

నమస్తే రుద్రమన్యవ ఉతోత ఇషవేనమః। నమస్తే అస్తు ధన్వనే బాహుభ్యా ముతతేనమః।

గంధద్వారామిత్యస్య సూక్తస్య । ఆనందకర్దమ చిక్లీతేందిరా ఋషయః । శ్రీర్దేవతా । అనుష్టుప్ఛందః గంధలేపనే వినియోగః

గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీం ఈశ్వరీꣳ సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్ ॥

ఓం భూర్భువస్సువః భగవతే మహాదేవాయ శ్రీగన్ధం సమర్పయామి ॥ [అని గన్ధ మీయవలయును.]

—◆ అక్షత పూజనమ్. ◆—

ఈశానస్త్వా భువనానా మభిశ్రియమ్ । సౌమ్యశ్చ ఉరుకృతꣳ సువీరం । హవిష్మన్తం సనాపత్నీꣳ అభిభూరసి । జహి శత్రూꣳ రప మృధో నుదస్వ ॥

ఓం భూర్భువస్సువః । భగవతే మహాదేవాయ గన్ధస్యోపరి అలఙ్కరణార్థం అక్షతాన్ సమర్పయామి ॥
[అని అక్షతలచేత పూజ చేయవలెను.]

—◆ పుష్ప దానమ్. ◆—

సహస్రాణి సహస్రశో యే రుద్రా అధిభూమ్యాం తేషాꣳ సహస్ర యోజనేఽవ ధన్వాని తన్మసి ॥

ఓం భూర్భువస్సువః । భగవతే మహాదేవాయ పుష్పాణి సమర్పయామి ॥ ఈమంత్రము చెప్పుచు పుష్పములచేతయా దేవతల నామముల నుచ్చరించి పూజచేయవలెను.

— ౧. మహేశ్వర పూజ. —

౧. ఓం భవాయ దేవాయ నమః

౨. శర్వాయ దేవాయ నమః

3. ఈశానాయ దేవాయ నమః

౪ పశుపతయే దేవాయ నమః

౫ ఓం రుద్రాయ దేవాయ నమః

౬. ఓం ఉగ్రాయ దేవాయ నమః

౭ ఓం భీమాయ దేవాయ నమః

౮. ఓం మహతే దేవాయ నమః

— ౨. విష్ణు పూజ —

ఓం కేశవాయ నమః
,, నారాయణాయ నమః
,, మాధవాయ నమః
,, గోవిందాయ నమః
,, విష్ణవే నమః
,, మధుసూదనాయ నమః
,, త్రివిక్రమాయ నమః
,, వామనాయ నమః
,, శ్రీధరాయ నమః
,, హృషీకేశాయ నమః
,, పద్మనాభాయ నమః
,, దామోదరాయ నమః
,, సంకర్షణాయ నమః
,, వాసుదేవాయ నమః
,, ప్రద్యుమ్నాయ నమః
,, అనిరుద్ధాయ నమః
,, పురుషోత్తమాయ నమః
,, అధోక్షజాయ నమః
,, నారసింహాయ నమః
,, అచ్యుతాయ నమః
,, జనార్దనాయ నమః
,, ఉపేంద్రాయ నమః
,, హరయే నమః
,, శ్రీకృష్ణాయ నమః

—♦ 3. సూర్య పూజా. ♦—

ఓం మిత్రాయ నమః
,, రవయే నమః
,, సూర్యాయ నమః
,, భానవే నమః
,, ఖగాయ నమః
,, పూష్ణే నమః
ఓం హిరణ్యగర్భాయ నమః
,, మరీచ్యాయ నమః
ఓం ఆదిత్యాయ నమః
,, అర్కాయ నమః
,, సవిత్రే నమః
,, భాస్కరాయ నమః

—♦ ४. గణపతి పూజా. ♦—

ఓం సుముఖాయ నమః
,, ఏకదన్తాయ నమః
,, కపిలాయ నమః
,, గజకర్ణకాయ నమః
,, లమ్బోదరాయ నమః
,, వికటాయ నమః
,, విఘ్నరాజాయ నమః
,, గణాధిపాయ నమః
,, ధూమకేతవే నమః
ఓం గణాధ్యక్షాయ నమః
,, ఫాలచంద్రాయ నమః
,, గజాననాయ నమః
ఓం వక్రతుణ్డాయ నమః
,, శూర్పకర్ణాయ నమః
,, హేరమ్బాయ నమః
,, స్కంధపూర్వజాయ నమః
,, సర్వసిద్ధి ప్రదాయకాయ నమః

—♦ ౫. అంబికా పూజా. ♦—

ఓం భవస్య దేవస్య పత్న్యై నమః
,, శర్వస్య దేవస్య పత్న్యై నమః
ఈశానస్య దేవస్య పత్న్యై నమః
,, పశుపతే ర్దేవస్య పత్న్యై నమః

ఓంరుద్రస్య దేవస్య పత్న్యై నమః | ,,భీమస్యదేవస్యపత్న్యైనమః
,,ఉగ్రస్యదేవస్యపత్న్యైనమః | మహతోదేవస్యపత్న్యైనమః

ఓం భూర్భువస్సువః, భగవతే మహాదేవాయనమః నానావిధ పరిమళ పత్రి పుష్పాక్షతాన్ సమర్పయామి॥

—: ధూప దీపాది దానమ్. :—

ఓం భూర్భువస్సువః, తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి। ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥ ఓంభూర్భువస్సువః, భగవతే మహాదేవాయనమః।

ధూపమాఘ్రాపయామి అనిధూపమీయవలయును.

ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదోఽపఘ్నం నిరృతిం మమ।
పశూగ్‌శ్చ మహ్యమావహ జీవనం చ దిశోదిశ॥

ఓంభూర్భువస్సువః,భగవతేమహాదేవాయనమఃదీపం దర్శయామి, [అనిదీపమునుదేవునకు చూపించవలయును.]

ధూపదీపానన్తరంశుద్ధాచమనీయంసమర్పయామి॥
[తరువాత ఆచమన మీయవలయును.]

—: ప్రోక్షణం, పరిషేచనంచ. :—

ఓం భూర్భువస్సువః । తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో

దేవస్య ధీమహి। ధియో యో నః ప్రచోదయాత్।
[ఈమంత్రము చెప్పుచు నివేదనము చేయుచు బోవుచు పులపై ప్రోక్షించవలయును.]

సత్యాయుతాభ్యాం త్వా పర్యుక్షామి [ప్రాతః] (ఈమంత్రముచెప్పి పరిషేచనము చేయవలయును.)

అమృతమస్తు అన్నమభిమంత్రించి

అమృతోపస్తరణమసి అని ఆపోశనమున కుదకము నీయవలయును.

—౯ నైవేద్యమ్. ౯—

దేవస్యత్వా సవితుః ప్రసవేఽశ్వినోర్బాహుభ్యాం పూష్ణోహస్తాభ్యామ్।

ఓం భూర్భువస్సువః, భగవతే మహాదేవాయనమః జుష్టంచరుం నివేదయామి। [అనుచు ఈక్రిందిమంత్రములచే నివేదనము చేయవలయును.]

ఓం ప్రాణాయస్వాహా। ఓం అపానాయ స్వాహా। ఓం వ్యానాయ స్వాహా। ఓం ఉదానాయ స్వాహా। ఓం సమానాయ స్వాహా॥

—౯ పానీయం. ౯—

మధ్యేమధ్యే పానీయం సమర్పయామి॥ (అనిజలము

సమర్పించి)

శ్లో॥ స్వాహ్నం స్థాలీమధ్యే మణిగణఖచితే గోఘృతాక్తాన్ సుపక్వాన్, భక్ష్యాన్, భోజ్యాంశ్చ లేహ్యాన పరిమితరసాన్ చోష్యమన్నం నిధాయ। నానాశాకైరుపేతం దధిమధు సగుడక్షీర పానీయయుక్తం, తాంబూలం చాపి శిష్టోగ ప్రీతిది స ఏవాం మామసే కల్పయామి ౧॥

శ్లో॥ రాజాన్నం మధురాన్వితాతిమృదులం మాణిక్య పాత్రేస్థితం, హింగూజీరక సమ్మరీచిమిళితై శ్శాకైరనేకై శ్శుభైః। సాకం సమ్యగపూప సూపసహితై స్సద్యోఘృతేనాప్లుతై। శ్రీమృత్యుంజయపార్వతీప్రియ విభో! సాపోశనం భుజ్యతాం ॥౨॥

ఓం సద్యోజాతముఖాయ స్వాహా॥ ఓం వామదేవముఖాయ స్వాహా॥ ఓం అఘోర ముఖాయ స్వాహా॥ ఓం తత్పురుషముఖాయ స్వాహా। ఓం ఈశానముఖాయ స్వాహా। ఓం పరబ్రహ్మణే స్వాహా॥

ప్రాణాయ స్వాహా। ఓం అపానాయ స్వాహా॥ ఓం వ్యానాయ స్వాహా॥ ఓం ఉదానాయ స్వాహా। ఓం సమానాయ స్వాహా॥

—౯ ఉత్తరాపోశనమ్. ౯—

అమృతాపిధానమసి॥

ఉత్తరాపోశనంసమర్పయామి (ఉత్తరాపోశనమీయవలయును.)

—ః హస్తప్రక్షాళనాదికమ్. ః—

హస్తౌ ప్రక్షాళయామి; పాదౌ ప్రక్షాళయామి ॥
శుద్ధాచమనీయంసమర్పయామి॥

—ః తాంబూలమ్. ః—

శ్లో॥ పూగీఫలైస్స కర్పూరై ర్నాగవల్లీ దళైర్యుతం।
ముక్తాచూర్ణ సమాయుక్తం తామ్బూలంప్రతిగృహ్యతాం

ఓం భూర్భువస్స్వః, భగవతే మహాదేవాయనమః తామ్బూలంసమర్పయామి॥ [అని తామ్బూల మీయవలయును.]

—ః పునఃపూజా. ః—

—♦ ౧. మహేశ్వర పూజా. ♦—

౧. ఓంభవాయదేవాయనమః	౫. ఓంరుద్రాయదేవాయనమః
౨. శర్వాయదేవాయనమః	౬. ఓంఉగ్రాయదేవాయనమః
3. ఈశానాయదేవాయనమః	౭. ఓంభీమాయదేవాయనమః
౪ పశుపతయేదేవాయనమః	౮. ఓంమహతేదేవాయనమః

—♦ ౨. విష్ణు పూజా ♦—

ఓం కేశవాయ నమః	,, గోవిందాయ నమః
,, నారాయణాయ నమః	,, విష్ణవే నమః
,, మాధవాయ నమః	,, మధుసూదనాయ నమః

" త్రివిక్రమాయ నమః
" వామనాయ నమః
" శ్రీధరాయ నమః
" హృషీకేశాయ నమః
" పద్మనాభాయ నమః
" దామోదరాయ నమః
" సఙ్కర్షణాయ నమః
" వాసుదేవాయ నమః
" ప్రద్యుమ్నాయ నమః
" అనిరుద్ధాయ నమః
" పురుషోత్తమాయ నమః
" అధోక్షజాయ నమః
" నారసింహాయ నమః
" అచ్యుతాయ నమః
" జనార్దనాయ నమః
" ఉపేంద్రాయ నమః
" హరయే నమః
" శ్రీకృష్ణాయ నమః

3. సూర్య పూజా.

ఓం మిత్రాయ నమః
" రవయే నమః
" సూర్యాయ నమః
" భానవే నమః
" ఖగాయ నమః
" పూష్ణే నమః
ఓం హిరణ్యగర్భాయ నమః
" మరీచ్యాయ నమః
ఓం ఆదిత్యాయ నమః
" అర్కాయ నమః
" సవిత్రే నమః
" భాస్కరాయ నమః

౪. గణపతి పూజా.

ఓం సుముఖాయ నమః
" ఏకదన్తాయ నమః
" కపిలాయ నమః
" గజకర్ణకాయ నమః
" లమ్బోదరాయ నమః
" వికటాయ నమః
" విఘ్నరాజాయ నమః
" గణాధిపాయ నమః
" ధూమకేతవే నమః
ఓం గణాధ్యక్షాయ నమః
" ఫాలచంద్రాయ నమః
" గజాననాయ నమః

ఓం వక్రతుణ్డాయ నమః	,, స్కన్ధపూర్వజాయ నమః
,, శూర్పకర్ణాయ నమః	,, సర్వసిద్ధి ప్రదాయకాయ నమః
,, హేరమ్బాయ నమః	

—♦ ౫. అంబికా పూజా. ♦—

ఓం భవస్య దేవస్య పత్న్యై నమః	ఓం రుద్రస్య దేవస్య పత్న్యై నమః
,, శర్వస్య దేవస్య పత్న్యై నమః	,, ఉగ్రస్య దేవస్య పత్న్యై నమః
ఈశానస్య దేవస్య పత్న్యై నమః	భీమస్య దేవస్య పత్న్యై నమః
పశుపతేర్దేవస్య పత్న్యై నమః	మహతో దేవస్య పత్న్యై నమః

—♦ దేవతార్చన హోమః ♦—

—♦ అత్ర హోమాః హోతవ్యాః ♦—

స్మృత్యాచమనం కృత్వా	స్మృత్యాచమనము చేసి
ప్రాణానాయమ్య	ప్రాణాయామ మొనర్చి

సంకల్పః—: ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టే శుభేఽభ్యుదయముహూర్తే శ్రీపరమేశ్వర ముద్దిశ్య శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం అఙ్గదేవతా సహిత మహాదేవపరిచర్యాఙ్గత్వేన చరుహోమం కరిష్యే॥ [ఇట్లు సంకల్పించి]

—♦ అన్నాధిశ్రయణాదికమ్. ♦—

అన్నమగ్నా వధిశ్రిత్య	అన్నపాత్రను పచనాగ్ని పైనకాచి

ఉదగుద్వాస్య — ఉత్తరవైపున దీసియుంచి
అద్భిః ప్రోక్ష్య — ఉదకముచే ప్రోక్షించి
అభిఘార్య — అభిఘరించి
పర్యుక్ష్యామి — అని 3 సార్లు పరిషేచనముచేసి

—— దేవతార్చన హోమాః ——

ఓం సూర్యాయ స్వాహా [ప్రాతః] సూర్యాయ ఇదం నమమ

ఓం అగ్నయే స్వాహా (సాయం) అగ్నయ ఇదం నమమ

ప్రజాపతయే స్వాహా ॥ ప్రజాపతయ ఇదం నమమ

—— ౧ శివాయ. ——

౧. భవాయ దేవాయ స్వాహా ॥ భవాయ దేవాయేదం నమమ ॥

౨. శర్వాయ దేవాయ స్వాహా ॥ శర్వాయ దేవాయేదం నమమ ॥

3. ఈశానాయ దేవాయ స్వాహా ॥ ఈశానాయ దేవాయేదం నమమ ॥

౪. పశుపతయే దేవాయ స్వాహా ॥ పశుపతయే దేవాయేదం నమమ

౫. రుద్రాయ దేవాయ స్వాహా ॥ రుద్రాయేదం నమమ

౬. ఉగ్రాయ దేవాయ స్వాహా॥ ఉగ్రాయదేవాయేదంనమమ

౭. భీమాయ దేవాయ స్వాహా॥ భీమాయ దేవాయేదంనమమ

౮. మహతే దేవాయ స్వాహా॥మహతే దేవాయేదంనమమ

—♦ ౨. విష్ణవే ♦—

ఓం సహస్ర శీర్షా పురుషః సహస్రాక్షః సహస్రపాత్। సభూమిం విశ్వతోవృత్వా౽ త్యతిష్ఠ ద్దశాంగులం స్వాహా॥ పురుషాయ నారాయణాయేదం।

—♦ 3. సూర్యాయ. ♦—

ఓం భూర్భువస్సువః తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియోయోనః ప్రచోదయా త్స్వాహా। సవిత్ర ఇదం నమమ॥

—♦ ౪. గణపతయే ♦—

ఓం గణానాం త్వా గణపతిం హవామహే కవిం కవీనా ముపమశ్ర వస్తమం। జ్యేష్ఠరాజం బ్రహ్మణాం బ్ర

హ్మణస్పత ఆసశ్శృణ్వ న్నూతిభిస్సీ దసాదనం స్వాహా ॥
గణపతయ ఇదం నమమ

౫. అమ్బికాయై.

౧. భవస్య దేవస్య పత్న్యై స్వాహా॥ భవస్యదేవస్య పత్న్యాయిదంనమమ
౨. శర్వస్య దేవస్య పత్న్యైస్వాహా॥ శర్వస్యదేవస్య పత్న్యాయిదం నమమ
3. ఈశానస్యదేవస్య పత్న్యై స్వాహా। ఈశానస్యదేవస్య పత్న్యాయిదం నమమ
౪. పశుపతేర్దేవస్య పత్న్యైస్వాహా । పశుపతేర్దేవస్యపత్న్యాయిదం నమమ
౫. రుద్రస్య దేవస్య పత్న్యై స్వాహా। రుద్రస్యదేవస్య పత్న్యై యిదం నమమ
౬. ఉగ్రస్య దేవస్య పత్న్యై స్వాహా॥ ఉగ్రస్యదేవస్య పత్న్యై యిదం నమమ
౭. భీమస్య దేవస్య పత్న్యై స్వాహా॥ భీమస్యదేవస్య పత్న్యై యిదం నమమ

౮. మహతో దేవస్య పత్న్యై స్వాహా॥ మహతో దేవస్య పత్న్యాయిదం

౯. జయన్త్యై స్వాహా॥ జయన్త్యా యేదం

—॥ ౬. స్విష్టకృద్ధోమః ॥—

యదస్య కర్మణఇత్యస్య మంత్రస్య। హిరణ్యగర్భ ఋషిః। అగ్నిస్విష్టకృద్దేవతా। అతిధృతిశ్ఛందః। అగ్ని స్విష్టకృద్ధోమే వినియోగః।

ఓం యదస్య కర్మణోత్యరీరిచం యద్వాన్యూనమిహాకరం। అగ్నిష్టత్స్విష్టకృద్విద్వాం త్సర్వం స్విష్టం సుహుతం కరోతు మే। అగ్నయే స్విష్టకృతే సుహుతహుతే సర్వప్రాయశ్చిత్తాహుతీనాం కామానాం సమర్ధయితే) సర్వాన్నః కామాం త్సమర్ధయస్వాహా॥ అగ్నయే స్విష్టకృతఇదంనమమ॥

—॥ ఉత్తరపరిషేచనమ్. ॥—

పర్యుక్ష్యామి (అని 3సార్లు ఉత్తరపరిషేచనము సలిపి)

—॥ ప్రార్థనా; అర్పణం చ, స్వస్తి ॥—

శ్లో॥ శ్రద్ధాం మేధాం యశఃప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధిం శ్రియం బలం। ఆయుష్యం తేజ ఆరోగ్యం దేహి మే హవ్యవాహన॥ ॥౧॥

శ్లో॥ యస్య స్మృత్యాచ నామోక్త్యా తపో హోమ క్రియాదిషు। న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతి సద్యోవన్దే తమచ్యుతమ్ ॥ ౧॥

శ్లో॥ మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన। యద్ధుతంతు మయాదేవ! పరిపూర్ణం తదస్తుతే ॥ ౨॥

అనేన దేవతార్చన హోమేన భగవాన్ శ్రీపరమేశ్వరః ప్రీణాతు॥

చతుస్సాగరపర్యన్తం...... శర్మాఽహంభో అభివాదయే.

—♦ ఆసాందనీరాజనమ్. ♦—

సర్వ॑ప్ర॒జాం మే గో॑పాయ। అ॒మృ॒త॒త్వాయ జీ॒వసే॑। జా॒తాం జ॒ని॒ష్యమా॑ణాంచ। అ॒మృ॒తే స॒త్యే ప్రతి॑ష్ఠితాం। అథ॑ర్వపి॒తుమ్మే॑ గో॑పాయ। రస॒మన్న॑మి॒హా యు॑షే। అద॑బ్ధాయోఽ శీతత॒నో। అవి॑షన్నః పి॒తుం కృ॑ణు। శర్వ॑స్య ప॒శూన్మే॑ గో॑పాయ। ద్వి॒పాద్యే॒ చతు॑ష్పదః। అ॒ష్టాశ॑ఫాశ్చయ ఇ॒హాగ్నే॑। యే॒ చైక॑శఫా ఆశు॒గాః। సప॑థ॒ స॒భాంమ్మే॑ గో॑పాయ। యే చ॒ సభ్యా॑ స్స॑భా॒సదః। తా॒నిం॒ద్రి॒యావ॑తః కురు। సర్వ॒మాయు॒ రుపా॑సతాం। అహే॑బుధ్నియ మన్త్రమ్మే॑ గో॑పాయ। యమృష॑యస్త్రైవి॒దావి॒దుః। ఋచ॒స్సామా॑ని॒ యజూంషి॑।

సాహి(శ్రీ) రమృతా సతాం । మానోహిగ్ంసీ జ్జాతవేదో గామశ్వం పురుషం జగత్ । అబిభ్రిదగ్నఆగహి శ్రియా మా పరితయ । సయమాజశ్చ విరాజంచాభి శ్రీ ర్యాచ నో గృహే । లక్ష్మీ రాష్ట్రస్య యాముఖే తయా మాస గ్ం సృజామసి॥

ఓం భూర్భువస్సువః । భగవతే మహాదేవాయ నమః । ఆనంద నీరాజనం సమర్పయామి ॥ అని ఆనందనీరాజన మీయ వలెను.

—♦ కర్పూర నీరాంజనమ్. ♦—

హిరణ్య పాత్రం మధోః పూర్ణం దధాతి । మధవ్యోఽ సానీతి । ఏకధా బ్రహ్మణ ఉపహారతి । ఏకధైవ యజమాన ఆయు స్తేజో దధాతి । సామ్రాజ్యం భౌజ్యం స్వారాజ్యం వైరాజ్యం । పారమేష్ఠ్యం రాజ్యం । మహారాజ్య మాధిపత్యం । అయం సముద్రిష్వాయాస్య తాన్ర్వ భౌమాస్సార్వాయుషా । ఆంతాదా పరార్థాత్పృథివ్యై సముద్ర పర్యన్తాయా ఏకరాళితి । యశస్కరం బలవంతం ప్రభుత్వం తమేవరాజాధిపతిర్బభూవ । సంకీర్ణ నాగాశ్వప

తీర్థ రాణాం సుఘుజ్జల్యాం సతతం ద్దీర్ఘ మాయుః ॥

ఓం భూర్భువస్సువః భగవతే మహాదేవాయనమః కర్పూరనీరాజనం సమర్పయామి । అని కర్పూర నీరాజన మీయవలెను.

—॥ నీరాజనమ్. ॥—

మంత్రః॥ నతత్ర సూర్యో భాతి న చన్ద్రతారకమ్ నేమా విద్యుతో భాన్తి కుతోఽయమగ్నిః తమేవ భాన్త మనుభాతి సర్వం తస్యభాసా సర్వమిదంవిభాతి ॥

(ముం.ఉ ౨. ౨. ౧౦.)

శ్లో॥ నతద్భాసయతే సూర్యో నశశాఙ్కో న పావకః ।
యద్గత్వా న నివర్తన్తే తద్ధామ పరమం మమ

(గీతా॥ ౧౫—౬)

శ్లో॥ యదాదిత్యగతం తేజో జగద్భాసయ తేఽఖిలమ్।
యచ్చన్ద్రమసి యచ్చాగ్నౌ తత్తేజో విద్ధిమామకమ్।

(౧౫—౧౨)

—♦ ఆచమనీయమ్. ♦—

నీరాజనానన్తర మాచమనీయం సమర్పయామి॥

అని ఆచమానమీయ వలయును.

—॥ మంత్రపుష్పమ్. ॥—

ఓం అతో దేవాఽ అవన్తునో యతో విష్ణుర్విచక్రమే

పృథివ్యాస్సప్త ధామభిః । ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదం। సమూఢమస్య పాంసురే। త్రీణి పదా విచక్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః । అతో ధర్మాణి ధారయన్। విష్ణోః కర్మాణి పశ్యత యతో వ్రతాని పస్పశే। ఇంద్రస్య యుజ్యస్సఖా॥ తద్విష్ణోః పరమం పదం సదాపశ్యంతి సూరయః। దివీవ చక్షురాతతం । తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంస స్సమింధతే । విష్ణోర్యత్పరమం పదం॥

(౪. ౧౨. ౭.)

మంత్రపుష్పమ్.

సహస్రశీర్షం దేవం విశ్వాక్షం విశ్వశంభువం। విశ్వం నారాయణం దేవ మక్షరం పరమం పదం। విశ్వతః పరమాం నిత్యం విశ్వం నారాయణగ్ం హరిం।విశ్వమేవేదం పురుష స్తద్విశ్వ ముపజీవతి। పతిం విశ్వస్యాత్మేశ్వరగ్ం శాశ్వతగ్ం శివమచ్యుతం। నారాయణం మహాజ్ఞేయం విశ్వాత్మానం పరాయణం । నారాయణపరో జ్యోతి రాత్మా నారాయణః పరః। నారాయణపరం బ్రహ్మ తత్వం నారాయణఃపరః । నారాయణపరోధ్యాతా ధ్యానం నారాయణః పరః । యచ్చకిఞ్చిజ్జగ త్సర్వం దృశ్యతే శ్రూయతేఽపివా । అన్త ర్బహిశ్చ తత్సర్వం

వ్యాప్యనారాయణస్థితః । అనన్తమవ్యయం కవిగ్ం సముద్రేఽన్తం విశ్వశంభువం । పద్మకోశ ప్రతీకాశగ్ం హృదయం చాప్యధోముఖం । అధో నిష్ట్యా వితస్త్యాన్తే నాభ్యాముపరి తిష్ఠతి । జ్వాలమాలాకులంభాతి విశ్వస్యాయతనం మహత్ । సన్తతగ్ం శిలాభిస్తు లమ్బత్యా కోశ సన్నిభం । తస్యాన్తే సుషిరగ్ం సూక్ష్మం తస్మిన్ సర్వం ప్రతిష్ఠితం । తస్య మధ్యే మహానగ్ని ర్విశ్వార్చిర్విశ్వతో ముఖః । సోఽగ్రభుగ్విభజం స్తిష్ఠన్నాహారమజరః కవిః । తిర్యగూర్ధ్వ మధశ్శాయీ రశ్మయ స్తస్యసన్తతా । సన్తాపయతి స్వం దేహ మాపాదతలమస్తకః । తస్యమధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితః । నీలతోయదమధ్యస్థాద్విద్యుల్లేఖేవభాస్వరా । నీవారశూకవ త్తన్వీ పీతా భాస్వత్యణూపమా । తస్యాశ్శిఖాయా మధ్యేపరమాత్మా వ్యవస్థితః । సబ్రహ్మ స శివ స్సహరి స్సేన్ద్ర స్సోఽక్షరః పరమ స్స్వరాట్॥

రాజాధిరాజాయ ప్రసహ్యసాహినే। నమోవయం వైశ్రవణాయ కుర్మహే సమే కామాన్ కామ కామా

య మహ్యం। కామేశ్వరో వైశ్రవణో దదాతు । కుబేరా
య వైశ్రవణాయ । మహారాజాయనమః॥

ఓం తద్బ్రహ్మ । ఓం తద్వాయుః। ఓం తదాత్మా ।
ఓం తత్సత్యం। ఓం తత్సర్వం । ఓం తత్పురోంనమః ।

అన్తశ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు.
త్వంయజ్ఞ స్త్వం వషట్కార స్త్వమిన్ద్ర స్త్వగ్ంరుద్ర స్త్వం
విష్ణు స్త్వం బ్రహ్మత్వం ప్రజాపతిః । త్వం తదాప ఆపో
జ్యోతీ రసో ఽమృతబ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్.

ఈశాన స్సర్వవిద్యానా మీశ్వర స్సర్వభూతా
నాం బ్రహ్మాధిపతి ర్బ్రహ్మణో ఽధిపతి ర్బ్రహ్మశివో మే
అస్తుసదాశివోమ్ ॥

ఓం భూర్భువస్సువః భగవతే మహాదేవాయనమః
సువర్ణ దివ్య మంత్రపుష్పం సమర్పయామి"

[అని మంత్రపుష్పము సమర్పింప వలయును.]

—♦ ఆత్మప్రదక్షిణ నమస్కారాః ♦—

శ్లో॥ యాని కాని చ పాపాని జన్మాన్తర కృతానిచ
తాని తాని ప్రణశ్యన్తి ప్రదక్షిణ పదే పదే॥

శ్లో॥ అన్యథా శరణన్నాస్తి త్వమేవ శరణమ్మమ

తస్మాత్కారుణ్యభావేన రక్షరక్ష మహేశ్వర ॥3॥

శ్లో॥ కాండద్వయోపపాద్యాయ కర్మ బ్రహ్మ స్వరూపిణే। స్వర్గాప వర్గరూపాయ గోవిందాయ [శ్రీకంఠాయ] నమోనమః॥

శ్లో॥ త్వద్ధ్యాతృయా వ్యాపకతా హతా తే। ధ్యానేన చేతఃపరతా హతా తే। స్తుత్వా మయా వాక్పరితా హతా తే। క్షమస్వ నిత్యం త్రివిధాపరాధం॥

—ప్రదక్షిణమ్.—

శ్లో॥ ఆత్మాత్వం గిరిజామతిః పరిజనాః ప్రాణాశ్శరీరం గృహం పూజాతే విషయోప భోగరచనా నిద్రా సమాధిస్థితిః । సంచారః పదయోః ప్రదక్షిణవిధిః స్తోత్రాణి సర్వాగిరో! యద్యత్కర్మకరోమి తత్తదఖిలం శంభో తవారాధనమ్॥

శ్లో॥ కరచరణకృతం వా కర్మ వాక్కాయజం వా।
శ్రవణ నయనజం వా మానసం వా పరాధమ్।
విహితమ విహితం వా సర్వమేతత్ క్షమస్వ।
శివశివ కరుణాబ్ధే శ్రీమహాదేవశంభో॥

క॥ నీపాదకమల సేవయు।
నీపాదార్చకులతోడి నెయ్యమును నితా।
న్తాపార భూతదయయును।
తాపసమందార నాకు దయసేయగదే॥

ఓం భూర్భువస్సువః భగవతే మహాదేవాయనమః ఆత్మప్రదక్షిణ నమస్కారాన్ సమర్పయామి (అని ప్రదక్షిణ నమస్కారము లొనర్పవలయును)

—♦ ఛత్రాది సమర్పణమ్. ♦—

ఛత్రం సమర్పయామి। చామరం సమర్పయామి। గీతం సమర్ప[శ్రావ] యామి। నృత్యం సమర్పయామి। నాట్యం సమర్పయామి। సమస్తరాజోపచారాన్ సమర్పయామి। సమస్తదేవోపచారాన్ సమర్పయామి॥

—♦ మన్త్రజపః ♦—

తత్పురుషాయేతిజపం కుర్యాత్॥ ఈక్రిందిమంత్రము యథాశక్తి జపించి

తత్పురుషాయ విద్మహే మహాదేవాయ ధీమహి। తన్నో రుద్రః ప్రచోదయాత్॥

—♦ శంఖ నైవేద్యమ్. ♦—

తదుపరి శఙ్ఖ నైవేద్యం కుర్యాత్. పిదప శంఖ నైవేద్యము చేయవలయును.

శ్లో॥ యస్య స్మృత్యాచ నామోక్త్యా తపః పూజా క్రియాదిషు। న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతి సద్యోవన్దే మహేశ్వరమ్॥ ॥౧॥

శ్లో॥ మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం మహే
శ్వర। యత్పూజితం మయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే॥

అనయా ధ్యానావాహనాది షోడశోపచార పూ
జయా భగవాన్ సర్వాత్మకః శ్రీ పరమేశ్వర సుప్రీ
ణాతు॥

— ఉద్వాసనమ్. —

యజ్ఞేన యజ్ఞ మయజన్త దేవా స్తాని ధర్మాణి ప్ర
థమాన్యాసన్। తే హనాకం మహిమానస్సచన్తే య
త్ర పూర్వే సాధ్యాస్సన్తి దేవాః॥

ఓం భూః, మహాదేవ ముద్వాసయామి। ఓం భువః
మహాదేవ ముద్వాసయామి ఓం స్వః, మహాదేవముద్వా
సయామి। ఓం భూర్భువస్సువః,మహాదేవముద్వాసయామి

శ్లో॥ ప్రియాతు భగవానీశ స్సర్వదేవ నమస్కృతః!
అనేన హవిషాతృప్తః పునరాగమనాయచ"

పఞ్చాయతన దేవతార్చనం సమాప్తమ్.

—• దేవతీర్థం, తత్ప్రకారః, ప్రాభాపటలే. •—

శ్లో॥ ఉదకం చందనం చక్రం శంఖ చ తులసీ దళం।
ఘంటా పురుషసూక్తం చ తామ్రపాత్ర మథాష్టమం।
సాలగ్రామ శిలాచైవ నవభి స్తీర్థ ముచ్యతే॥

తా॥ గంధ[1], చక్రం,[2] శంఖతీర్థం,[3] తులసీపత్రం,[4] ఘంటానాదం,[5]
పురుషసూక్తము,[6] తామ్రపాత్ర,[7] సాలగ్రామము,[8] ఉదకం,[9] ఈతొమ్మి
దింటియొక్క మిశ్రమమే తీర్థమనబడును.

— ॥ సాలగ్రామతీర్థ ప్రాశనవిధిః ॥ —

— ♦ †తత్ర శఙ్ఖతీర్థ స్వీకరణ విధిః, సాలగ్రామ ♦ —
తీర్థ ప్రాశనవిధిః

చతుర్గుణీకృత వస్త్రే పాణిం విధాయ తేనాప శఙ్ఖతీర్థం శిరసి ధారయేత్:—

తా॥ నాల్గుమడతలు పెట్టినవస్త్రముమీద కుడిచేయియుంచి దానిలో ముందుగ శంఖతీర్థమును పుణ్యహాణ మంత్రముచెప్పి శిరస్సున జల్లుకొనవలయును.

శ్లో॥ శఙ్ఖమధ్యస్థితం తోయం భ్రామితం కేశవోపరి।
అఙ్గలగ్నం మనుష్యాణాం బ్రహ్మహత్యాయుతం దహేత్॥

తా॥ శంఖమధ్యమునందున్నదియు, కేశవునిచుట్టు త్రిప్పబడినదియునగు శంఖతీర్థము మనుజుల శరీరమును స్పృశించుచు పదివేల బ్రహ్మహత్యలవలన గలుగునట్టి పాతకమును సహితము దహించును.

— ♦ సాలగ్రామ తీర్థప్రాశన విధిః ♦ —

శ్లో॥ సాలగ్రామ శిలా వారి పాపహారి విశేషతః।
ఆజన్మ కృత పాపానాం ప్రాయశ్చిత్తం దినే దినే॥

---

† శ్లో॥ వస్త్రం చతుర్గుణీ కృత్య పాణౌ పాణిం నిధాయ చ।
పవిత్రం విష్ణు పాదామ్బు త్రిః పిబే ద్బిన్దువర్జితం॥
సాలగ్రామ శిలా తీర్థం హస్తే నైవ పిబేత్సుధీః॥

తా॥ సాలగ్రామ తీర్థబిందువు నేల బడగూడదు. కావున నాల్గుమడతలు పెట్టిన వస్త్రమును ఎడమచేత నుంచుకొని దానిపై కుడిచేయి యుంచుకొని భూమిపై బిందుపాతము కాకుండ తీర్థప్రాశనము చేయునది. ఈసాలగ్రామతీర్థమును చేతితోనే పానము చేయవలయును.

అకాల మృత్యు హరణం సర్వవ్యాధి నివారణం
సర్వపాప క్షయకరం విష్ణు పాదోదకం పిబ॥

తా॥ ఓజీవాత్మ! విశేషముగ పాప హారియగు సాలగ్రామ శిలాహారిని జన్మప్రభృతి చేసిన పాతకములకు ప్రాయశ్చిత్త రూపమగు దానిని అకాలమృత్యు హరణమును, సర్వవ్యాధి నివారణమును, సకల పాపక్షయకరమగు విష్ణుపాదోదకమును అనుదినము పానము చేయుము.

‡ అని మూడుసార్లు శ్రీవిష్ణు పాదతీర్థము గ్రహించవలెను.

శ్లో॥ అకాలమృత్యు హరణం సర్వవ్యాధి నివారణం
విష్ణోః పాదోదకం తీర్థం శిరసా ధారయామ్యహమ్॥

తా॥ అకాలమృత్యు హరణంబును, సర్వవ్యాధి నివారకమును అగు శ్రీవిష్ణు పాదోదక తీర్థమును శిరస్సున ధరించుచున్నాడను.

శ్లో॥ సాలగ్రామ శిలాతీర్థ మపీత్వా యస్తు మస్తకే। ప్రక్షేపణం ప్రకుర్వీత బ్రహ్మహా స నిగద్యతే॥

తా॥ సాలగ్రామ శిలాతీర్థమును పానముచేయక యెవడు శిరస్సున జల్లుకొనునో వాడు బ్రహ్మహంత యనబడును.

శ్లో॥ విష్ణోః పాదోదకం పీతం కోటిహత్యాఘనాశనం। తదేవాష్ట గుణం పాపం భూమౌ బిందు నిపాతనే॥

తా॥ విష్ణు పాదోదకమగు సాలగ్రామ తీర్థమును పానము చేసినచో కోటి హత్యలవలన గలుగునంతటి పాపము సయితము నశించును. సాలగ్రామ తీర్థబిందువు నేలమీద బడినచో నంతకెనిమిదింతలు పాతకము వాటిల్లును.

‡ ప్రథమం కాయశుద్ధ్యర్థం ద్వితీయం ధర్మసాధనం। తృతీయం మోక్షమాప్నోతి ఏవం తీర్థం త్రిధా పిబేత్॥

స్వకృత దేవతార్చన విషయే తు ఉద్ధరిణ్యాదినా పాత్రాంతరేణ ప్రాశయే దితి విశేషః॥

తా॥ దేవతార్చనమును తాను స్వయముగ అర్చన జేసినచో చతుర్గుణీకృత వస్త్రము నెడమ చేత నుంచుకొని తీర్థబిందువు నేలబడ కుండునటుల జాగ్రత్తగా ఉద్ధరిణె మొదలగు పాత్రాంతరముతో తీ॥ ప్రాశనము చేయవలయును.

శ్లో॥ అవిద్యా మూలహరణం జన్మ కర్మ నివారణం।
జ్ఞాన వైరాగ్య సిద్ధ్యర్థం గురుపాదోదకం పిబ॥

తా॥ అజ్ఞానము మూలముతో పోవుటకును అనాదియైనజన్మ కర్మ నశించుటకు గాను మోక్షమునకు అంగములగు జ్ఞాన వైరాగ్యము లుకలుగుటకుగాను శ్రీశంకరాచార్యుల పాదోదకమునుపానముచేయుము.

—♦ అథ దేవపూజా విధిః. ♦—

[పురుషసూక్త విధాన దేవతార్చనమ్.]

—ꣿ ఘంటానాదమ్. ꣿ—

౧. శ్లో॥ ఆగమార్థన్తు దేవానాం గమనార్థన్తు రక్షసాం।
కురుఘంటారవం తత్ర దేవతాఽఽహ్వాన లాంఛనం॥

౨. అపసర్పన్తు యే భూతా యే భూతా భూమిసంస్థితాః
యే భూతా విఘ్నకర్తార స్తేగచ్ఛన్తు శివాజ్ఞయా।

3. వామాంఘ్రి పాణి ఘాతైశ్చ తిగ్మదృష్ట్యవలోకనైః
కరసంస్ఫాటనైశ్చైవ భూతా నుచ్చాటయే త్తతః॥

యేభ్యోమాతా ఇత్యస్య మంత్రస్య। గయఃప్లాతో ఋషిః। విశ్వేదేవా దేవతా। జగతీఛందః। మనుష్యగం

ధ నివారణే వినియోగః ॥

౪. ఓం యేభ్యో మాతా మధుమత్పిన్వతే పయః పీయూషం ద్యౌ రదితి రద్రిబర్హాః। ఉక్థశుష్మా న్వృషభ రాన్త్స్వప్న సస్తాం ఆదిత్యా ఁ అనుమదా స్వస్తయే ॥

(౧. ౨. ౩.)

ఏవా పిత్ర ఇత్యస్య మంత్రస్య। వామదేవఋషిః। బృహస్పతి ర్విశ్వేదేవాదేవతా। త్రిష్టుప్ఛందః। మను ష్యగంధ నివారణే వినియోగః

౫. ఓం ఏవాపిత్రే విశ్వదేవాయ వృష్ణే యజ్ఞైర్వి ధేమ నమసా హవిర్భిః। బృహస్పతే సుప్రజా వీరవంతో వయం స్యామ పతయో రయీణాం॥

(౩. ౭. ౧౭.)

ఇతి మంత్రౌ పఠిత్వా ఘంటానాదం కుర్యాత్

ఈ రెండుమంత్రములు చెప్పుచు ఘంటను వాయించ వలెను.

† ౬. ద్రివే దివే సదృశీ రన్యమర్ధం కృష్ణా అసే ధయత్ సద్మనోజాః। అహం దాసా వృషభోఽవస్నయం తోదవజే వర్చినం శంబరంచ ॥

† దేవాద్దక్షిణే ఘృతదీపం వామతః తైలదీపం సంస్థాప్య।

దీపారాధనం కృత్వా ఈమంత్రము చెప్పి దీపమును వెలిగించవలెను.

—♦ సఙ్కల్పః ♦—

పురాణాచమనం కృత్వా పురాణాచమనమును చేసి
స్మృత్యాచమనం కృత్వా స్మృత్యాచమనముచేసి

పృథ్వీఇతి మంత్రస్య మేరుపృష్టఋషిః। కూర్మో దేవతా। సుతలంఛందః। ఆసనే వినియోగః॥ అనంతాసనాయనమః। ఓం పృథ్వీ! త్వయా ధృతా లోకా దేవి! త్వం విష్ణునా ధృతా। త్వంచధారయ మాందేవి పవిత్రం కురు చాసనమ్।

[ఇతి ఆసనే ఉపవిశ్య] దర్భాసనముమీద కూర్చుండి
ప్రాణానాయమ్య ముమ్మారుప్రాణాయామముచేసి
దేశకాలౌ స్మృత్వా దేశకాలములను స్మరించి

ఏవంగుణవిశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ......
శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం విష్ణ్వాదిత్య గణపత్యంబికాద్యఙ్గ దేవతాసహిత భగవతే మహాదేవతా ప్రీత్యర్థం సమ్భవద్భిర్ద్రవ్యైః సంభవద్భిరుపచారైః సంభవద్భిః పదార్థైః సమ్భవతా నియమేన పురుషసూక్త విధానేన యావచ్ఛక్తి ధ్యానావాహనాది షోడశోపచార పూజాంకరిష్యే.

—ఽ ఈశ్వరారాధనమ్. ఽ—

అస్యశ్రీ పురుషసూక్త మహామన్త్రస్య। నారా

యణఋషిః। శ్రీపురుషోత్తమో దేవతా। అనుష్టుప్ ఛందః।
అంత్యా త్రిష్టుప్ శ్రీమహాదేవారాధనే వినియోగః॥

—♦ కరన్యాసః ♦—

ఓం నారాయణాయ	అంగుష్ఠాభ్యాం నమః।
,, మాధవాయ	తర్జనీభ్యాం నమః।
,, హృషీకేశాయ	మధ్యమాభ్యాం నమః।
,, జనార్దనాయ	అనామికాభ్యాం నమః।
,, శ్రీవిష్ణవే	కనిష్ఠికాభ్యాం నమః।
,, పురుషోత్తమాయ	కరతల కరపృష్ఠాభ్యాం నమః॥

—♦ అఙ్గన్యాసః ♦—

౧. మూర్ధ్ని	కేశవాయనమః
౨. లలాటే	నారాయణాయనమః
౩. కర్ణయోః	మాధవాయనమః
౪. నేత్రయోః	గోవిందాయనమః
౫. ఘ్రాణే	విష్ణవేనమః
౬. ముఖే	మధుసూదనాయనమః
౭. కణ్ఠే	త్రివిక్రమాయనమః
౮. భుజయోః	వామనాయనమః
౯. హృది	శ్రీధరాయనమః
౧౦. నాభౌ	హృషీకేశాయనమః
౧౧. కట్యాం	పద్మనాభాయనమః
౧౨. పాదయోః	దామోదరాయనమః

—౯ కవచమ్. ౯—

శ్లో॥ పురస్తాత్కేశవః పాతు చక్రీ జామ్బూనదప్రభః।
పశ్చాన్నారాయణ శ్శఙ్ఖీ నీలజీమూత సన్నిభః॥౧॥
శ్లో॥ ఊర్ధ్వ మిన్దీవరశ్యామో మాధవో౽ వ్యాద్గదా
ధరః। గోవిందో దక్షిణే పార్శ్వే ధన్వీచంద్ర ప్రభోమహాన్
శ్లో॥ ఉత్తరేహలభృద్విష్ణుః పద్మకిఞ్జల్క సన్నిభః। ఆగ్నే
య్యా మరవిన్దాంభో ముసలీ మధుసూదనః ॥3॥
శ్లో॥ త్రివిక్రమః ఖడ్గపాణి ర్నైరృత్యాం జ్వలనప్రభః।
వాయవ్యాం వామనో వజ్రీ తరుణా౽ దిత్యదీప్తిమాన్॥
శ్లో॥ ఈశాన్యాం పుణ్డరీకాభ శ్శ్రీధరః పట్టసాయుధః।
విద్యుత్ప్రభో హృషీకేశో హ్యధస్తాద్దిశి ముద్గరీ ॥౫॥
శ్లో॥ హృత్పద్మే పద్మనాభోమే సహస్రార్క సమప్ర
భః। సర్వాయుధ స్సర్వశ్శక్తి స్సర్వజ్ఞ స్సర్వతోముఖః ౬॥
శ్లో॥ ఇన్ద్రగోపకసఙ్కాశః పాశహస్తో౽పరాజితః।
సబాహ్యాభ్యన్తరం దేవో వ్యాప్య దామోదర స్థితః ॥౭॥
శ్లో॥ ఏవం సర్వత్ర నిశ్ఛిద్రం నామద్వాదశపఞ్జరం।
ప్రవిష్టో౽హం న మే కిఞ్చిద్భయ మస్తి కదాచన ॥౮॥

—౯ పురుషసూక్తమంత్రైః, అంగన్యాసః ౯—

వామకరే;— ఓం స॒హస్ర॑శీర్షా॒ పురు॑షః స॒హ॒స్రా॒క్షః స॒హస్ర॑పాత్। సభూమిం॑ వి॒శ్వతో॑ వృ॒త్వా౽త్య॑తిష్ఠద్దశాఙ్గు॒లం॥

దక్షిణకరే:— పురుష ఏ వేదం సర్వం యద్భూతం యచ్చ భవ్యమ్। ఉతామృతత్వస్యేశానో యదన్నేనాతిరోహతి॥

వామపాదే:— ఏతావానస్య మహిమాఽతో జ్యాయాంశ్చ పురుషః। పాదోఽస్య విశ్వాభూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివి।

దక్షిణపాదే:— త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః పాదోస్యేహాభవత్పునః। తతో విష్వఙ్వ్యక్రామత్సాశనానశనే అభిః।

వామజానౌ:— తస్మాద్విరాళజాయత విరాజో అధిపూరుషః। సజాతో అత్యరిచ్యత పశ్చాద్భూమిమథో పురః॥

దక్షిణజానౌ:— యత్పురుషేణ హవిషా దేవా యజ్ఞమతన్వత। వసన్తో అస్యాసీదాజ్యం గ్రీష్మఇధ్మశ్శరద్ధవిః॥

ప్రథమాం విన్యసేద్వామే ద్వితీయాం దక్షిణే కరే। తృతీయాం వామపాదే చ చతుర్థీం దక్షిణే న్యసేత్ । పంచమీం వామజానౌతు షష్ఠీం వై దక్షిణేన్యసేత్॥

వామకట్యాం: తం యజ్ఞం బర్హిషి ప్రౌక్షన్పురుషం జాత మగ్రతః। తేన దేవా అయజంత సాధ్యా ఋషయశ్చ యే॥

దక్షిణకట్యాం: తస్మాద్యజ్ఞా త్సర్వహుత స్సంభృతం పృషదాజ్యం। పశూంస్తాం శ్చక్రే వాయవ్యా నారణ్యా న్గ్రామ్యా శ్చయే।

నాభౌ;— తస్మాద్యజ్ఞా త్సర్వహుత ఋచః సామాని జజ్ఞిరే। ఛన్దాంసి జజ్ఞిరే తస్మా ద్యజు స్తస్మాదజాయత।

హృదయే;— తస్మాదశ్వా అజాయన్త యే కే చో భయాదతః। గావోహ జజ్ఞిరే తస్మా త్తస్మా జ్జాతా అజావయః॥

కణ్ఠే:— యత్పురుషం వ్యదధుః కతిధావ్యకల్పయన్। ముఖం కిమస్యకౌ బాహూకావూరూపాదాఉచ్యేతే॥

సప్తమీం వామకట్యాంతు అష్టమీం దక్షిణే తథా। నవమీం నాభిమధ్యేతు దశమీం హృదయే తథా। ఏకాదశీం కంఠమధ్యే ద్వాదశీం వామబాహుకే। త్రయోదశీం దక్షిణేతు తథైవాస్యే చతుర్దశీం అక్ష్ణోః పంచదశీం చైవ విన్యసేన్మూర్ధ్ని షోడశీం। ఏవం న్యాసవిధిం కృత్వా పంచాంగాని సమాచరేత్॥

వామబాహౌ:— బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖమాసీ ద్బాహూరాజన్యః కృతః। ఊరూతదస్య యద్వైశ్యః ప ద్భ్యాగ్ం శూద్రో అజాయత॥

దక్షిణబాహౌ:— చన్ద్రమా మనసోజాతశ్చక్షో సూర్యో అజాయత। ముఖాదిన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ ప్రాణాద్వా యురజాయత॥

ముఖే:— నాభ్యా ఆసీదన్తరిక్షగ్ం శీర్ష్ణోద్యౌస్సమ వర్తత। పద్భ్యాం భూమిర్దిశః శ్రోత్రాత్తథాలోకాగ్ం అకల్పయన్॥

అక్ష్ణోః;— సప్తాస్యాసన్పరిధ యస్త్రిస్సప్త సమి ధఃకృతాః। దేవా యద్యజ్ఞం తన్వానా అబధ్నన్పురు షం పశుమ్॥

శిరసి;— యజ్ఞేన యజ్ఞమయజన్త దేవాస్తాని ధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్। తేహనాకం మహిమానస్స చన్త యత్ర పూర్వే సాధ్యాస్సన్తి దేవాః॥

(౩. ౪. ౧౭. ౧౩. ౧౯.)

బ్రాహ్మణోఽస్యముఖమాసీ ద్బాహు రాజన్యఃకృ

తః । ఊరూ తదస్య యద్వైశ్యః పద్భ్యాం శూద్రో అజాయత ॥ హృదయాయ నమః ॥

చన్ద్రమా మనసో జాత శ్చక్షోః సూర్యో అజాయత । ముఖా దిన్ద్ర శ్చాగ్నిశ్చ ప్రాణాద్వాయు రజాయత ॥ శిరసే స్వాహా ॥

నాభ్యాఆసీ దన్తరిక్షం శీర్ష్ణో ద్యౌ స్సమవర్తత । పద్భ్యాం భూమిర్దిశ శ్శ్రోత్రా త్తథాలోకాం అకల్పయన్ ॥ శిఖాయై వషట్ ॥

సప్తాస్యాసన్పరిధయ స్త్రిస్సప్త సమిధః కృతాః । దేవా యద్యజ్ఞం తన్వానా అబధ్న న్పురుషం పశుమ్ ॥ కవచాయ హుమ్ ॥

యజ్ఞేన యజ్ఞ మయజన్త దేవా స్తాని ధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్ । తే హనాకం మహిమాన స్సచన్త యత్ర పూర్వే సాధ్యాః సన్తి దేవాః ॥ అస్త్రాయ ఫట్ ॥ భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బన్ధః ।

బ్రాహ్మణోస్యేత్యాదిభిశ్చ ఋుగ్భి పఞ్చాఙ్గకల్పనా । హృదయం చ శిరశ్శిఖా కవచం చాస్త్ర మేవచ । యథాదేహే తథా దేవే న్యాసం కృత్వా యథావిధిః ॥ ఏవం న్యాసవిధిం కృత్వా పశ్చాత్పూజాం సమారభేత్ । న్యాసేనతు భవేత్సోపి స్వయమేవ జనార్దనః ॥

అతో దేవా అవన్తునో యతో విష్ణు ర్విచక్రమే।
పృథివ్యా సప్త ధామభిః॥ హృదయాయ నమః। ॥౧॥

ఇదం విష్ణు ర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదం। స
మూఢ్ళ మస్య పాంసురే॥ శిరసే స్వాహా॥ ॥౨॥

త్రీణిపదా విచక్రమే విష్ణు ర్గోపా అదాభ్యః। అ
తో ధర్మాణి ధారయన్॥ శిఖాయై వషట్॥ ॥3॥

విష్ణోః కర్మాణి పశ్యత యతో వ్రతాని పస్పశే।
ఇన్ద్రస్య యుజ్య స్సఖా॥ కవచాయ హుమ్॥ ॥౪॥

తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యన్తి సూరయః
దివీవ చక్షు రాతతమ్। నేత్రత్రయాయ వౌషట్॥ ॥౫॥

తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాం స స్సమిన్ధతే।
విష్ణో ర్యత్పరమం పదమ్। అస్త్రాయ ఫట్। ॥౬॥

భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః।

— ధ్యానమ్. —

శ్లో॥ గోక్షీరాభం పుణ్డరీకాయతాక్షం। చక్రాబ్జాద్యై ర్భూషణై ర్భూషితాఙ్గం। శ్రీభూమిభ్యామర్చితే యోగపీఠే। యస్తం దేవం పూజయేత్పౌరుషేణ॥ ॥౧॥

శ్లో॥ యోజపేత్పురుషసూక్తం త్రిరాత్రమ దినే దినే

పారాయణఫలం తస్య వేదానాంవై సహస్రికః॥ ౨॥

శ్లో॥ బ్రహ్మాణ్డోదరతీర్థాని కరైస్పృష్టాని తే రవే।
తేన సత్యేన మే దేవ తీర్థం దేహి దివాకర। ॥3॥

— తీర్థానయనమ్. —

శ్లో॥ యస్య కేశేషు జీమూతో నద్యస్సర్వాఙ్గ సన్ధిషు।
కుక్షౌ సముద్రాశ్చత్వార స్తస్మై తోయాత్మనే నమః॥

— కలశపూజా. —

తతః కలశపూజాం కరిష్యే:— } అని కలశమును గంధపుష్పాక్షతలతో బూజచేసి

కలశం గన్ధపత్రపుష్పాక్షతై రభ్యర్చ్య:— } ఈశ్లోకములతో నభిమన్త్రించవలెను.

శ్లో॥ కలశస్య ముఖే విష్ణుః కణ్ఠే రుద్ర స్సమాశ్రితః।
మూలే తత్ర స్థితో బ్రహ్మ మధ్యే మాతృగణాస్స్మృతాః॥

శ్లో॥ కుక్షౌ తు సాగరా స్సర్వే సప్తద్వీపా వసున్ధరా।
ఋగ్వేదోఽథ యజుర్వేద స్సామవేదో హ్యథర్వణః।
అఙ్గైశ్చ సహితాస్సర్వే కలశామ్బు సమాశ్రితాః।

కలశే దశకళాత్మనే వహ్నిమండలాయ నమః॥
మధ్యే ద్వాదశకళాత్మనే సూర్యమండలాయ నమః।
ఆధారే షోడశకళాత్మనే చంద్రమండలాయ నమః॥

శ్లో॥ బ్రహ్మాణ్డోదరతీర్థాని కరైస్పృష్టాని తే రవే।
తేన సత్యేన మే దేవ! తీర్థం దేహి దివాకర॥

అతో దేవా అవన్తునో యతో విష్ణు ర్విచక్రమే।
పృథివ్యా స్సప్త ధామభిః॥ హృదయాయ నమః। ॥౧॥
ఇదం విష్ణు ర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదం। స
మూఢ మస్య పాంసురే॥ శిరసే స్వాహా॥ ॥౨॥
త్రీణిపదా విచక్రమే విష్ణు ర్గోపా అదాభ్యః। అ
తో ధర్మాణి ధారయన్॥ శిఖాయై వషట్॥ ॥3॥
విష్ణోః కర్మాణి పశ్యత యతో వ్రతాని పస్పశే।
ఇన్ద్రస్య యుజ్య స్సఖా॥ కవచాయ హుమ్॥ ॥౪॥
తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యన్తి సూరయః
దివీవ చక్షు రాతతమ్। నేత్రత్రయాయ వౌషట్॥ ॥౫॥
తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంస స్సమిన్ధతే।
విష్ణో ర్యత్పరమం పదమ్। అస్త్రాయ ఫట్। ॥౬॥

భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః।

— ధ్యానమ్. —

శ్లో॥ గోక్షీరాభం పుణ్డరీకాయతాక్షం। చక్రాబ్జాద్యై ర్భూషణై ర్భూషితాఙ్గం। శ్రీభూమిభ్యామర్చితే యోగపీఠే। యస్తం దేవం పూజయేత్పౌరుషేణ॥ ॥౧॥

శ్లో॥ యోజపేత్పురుషసూక్తం త్రిరాత్రను దినే దినే

నర్మదే! సిన్ధుకావేర్యా! జలేస్మిన్ సన్నిధింకురు॥

—౹ ప్రణవాభిమన్త్రణాదికమ్. ౹—

ప్రణవేన దశవార మభిమన్త్ర్య గాయత్రీం త్రివారంజపేత్.

ప్రణవముతో పదసార్లు అభిమంత్రించి గాయత్రిని మూడుసార్లు జపించవలయును.

ఓమ్. ఓమ్. ఓమ్. ఓమ్. ఓమ్. ఓమ్. ఓమ్ ఓమ్. ఓమ్ ఓమ్. (౧౦)

ఓం భూర్భువస్స్వః తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి ! ధియోయోనః ప్రచోదయాత్॥ త్రిః

శఙ్ఖ చక్ర యోనిసురభి ముద్రాన్ ప్రదర్శ్య.

శంఖ, చక్ర, యోనిసురభి ముద్రల గనంబరచి

అస్త్రేణ దశదిగ్బన్ధనం,

("అస్త్రాయఫట్" అని దశదిగ్బంధము గావించి)

కూర్మ ముద్రయా కలశోదకం ప్రచ్ఛాద్య

కూర్మ ముద్రచే కలశోదకమును గప్పి

శ్లో॥ అత్ర గాయత్రి! సావిత్రి! శాన్తి పుష్టికరీశ్వరి ।
ఆయాన్తు కలశపూజార్థం దురితక్షయకారకాః॥

—౹ శఙ్ఖపూజా. ౹—

కలశోదకేన శఙ్ఖమాపూర్య. కలశోదకముచే శంఖము నిండించి

శఙ్ఖం ప్రక్షాళ్య. శంఖమును కడిగి

పునశ్శఙ్ఖం దశవారం పూరయిత్వా.

[మరల శంఖము పదిసార్లు "ఓం"కారము చెప్పుచు నింపి

శఙ్ఖపీఠే బ్రహ్మాణ మావాహయామి॥ శఙ్ఖహృదయే ఆదిత్య మావాహయామి। శఙ్ఖమధ్యే చన్ద్ర మావాహయామి। శఙ్ఖాగ్రే గంగా సరస్వతీ మావాహయామి॥ [పైనలుగురుని నావాహనము చేసి]

శఙ్ఖే గన్ధ పుష్పాక్షతై రభ్యర్చ్య. గంధ పుష్పములచే శంఖమును పూజించి ఈక్రింది శ్లోకములచే శంఖధ్యానము చేయువలయును.

శఙ్ఖే హస్తం ప్రసార్య. శంఖము నందు హస్తముంచి

—: ధ్యానమ్. :—

శ్లో॥ త్వం పురా సాగరోత్పన్నో విష్ణునా విధృతః కరే
సర్వదేవ హితార్థాయ పాంచజన్య! నమోస్తుతే॥

శ్లో॥ శఙ్ఖం చన్ద్రార్క దైవత్యం వరుణంచాధి దైవతమ్
పృష్ఠే ప్రజాపతిం విద్యాదగ్రే గంగాసరస్వతీ ॥౨॥

శ్లో॥ పృథివ్యాం యాని తీర్థాని వాసుదేవస్య చాజ్ఞయా
శఙ్ఖే తిష్ఠన్తి సర్వాణి తస్మాచ్ఛఙ్ఖం ప్రపూజయేత్ ॥3॥

—: ప్రోక్షణమ్. :—

అనేన మన్త్రేణ దేవోపకరణాని సంప్రోక్ష్య ఈమంత్రముచే దేవపూజా పాత్రలను ప్రోక్షించి

శఙ్ఖోదకేన పూజాద్రవ్యాణి చ సంప్రోక్ష్య పూజకుపయోగించు పుష్పముల పై ప్రోక్షించి

దేవమాత్మానంచ సంప్రోక్ష్య శేషముత్సృజ్య పునశ్శఙ్ఖం ద్వాదశ వారం పూరయిత్వా; స్థాప్య

దేవునిపైన తనపైన చల్లుకొని శేషమును క్రిందబోసి (౧౨)సార్లు పరిణవము చెప్పుచు శంఖమును నీటితోనింపి పీఠము నందుంచి

—♦ పీఠపూజా ♦—

తతః పీఠార్చనం కుర్యాత్. పిదపపీఠార్చనమొనర్పవలయును

ఆధార శక్త్యై నమః, మూల ప్రకృత్యై నమః, మత్స్యాయ నమః, కూర్మాయ నమః, వరాహాయ నమః. అనన్తాయ నమః, శేషాయ నమః, గరుడాయ నమః,

—ఽ అథ ప్రాగాదిద్వారపూజా ఽ—

ప్రాగ్ద్వారే :— ద్వారశ్రియై నమః, ధాత్రే నమః, విధాత్రే నమః.

దక్షిణ ద్వారే :— ద్వారశ్రియై నమః, చండాయ నమః, ప్రచండాయ నమః.

పశ్చిమద్వారే:— ద్వారశ్రియైనమః; జయాయ నమః; విజయాయ నమః

ఉత్తరద్వారే;— ద్వారశ్రియై నమః; బలాయ నమః; ప్రబలాయ నమః

చిచ్ఛక్త్యై నమః; మాయాశక్త్యై నమః; గంగాయై నమః; యమునాయై నమః

[illegible]భ్యో నమః, కేశవేభ్యో నమః, [illegible] శ్వేత [illegible] నమః, [illegible] నమః, వేది [illegible] నమః [illegible] భగ [illegible]

[illegible]

[illegible] నమః। [illegible] పుష్పాం జలిః॥

—: ధ్యానమ్. :—

శ్లో॥ శాన్తాకారం భుజగశయనం పద్మనాభం సురేశం
విశ్వాకారం గగనసదృశం మేఘవర్ణం శుభాంగం।
లక్ష్మీకాన్తం కమలనయనం యోగిహృద్ధ్యానగమ్యం।
వన్దే విష్ణుం భవభయహరం సర్వలోకైకనాథమ్॥

శ్లో॥ శాన్తం పద్మాసనస్థం శశిధరమకుటం పంచవక్త్రం త్రినేత్రం శూలం వజ్రం చ ఖడ్గం పరశుమభయదం దక్షభాగే వహంతం। నాగం పాశం చ ఘంటాం ప్రళయహుతవహం సాంకుశం వామభాగే నానాలంకారయుక్తం స్ఫటికమణినిభం పార్వతీశం నమామి॥

—— ౧. సహస్రశీర్షేత్యావాహనమ్. ——

ఓం సహస్రశీర్షా పురుషః సహస్రాక్షః సహస్రపాత్ । సభూమిం విశ్వతో వృత్వా త్యతిష్ఠద్దశాఙ్గులమ్

శ్లో॥ జ్యోతిశ్శాంతం సర్వలోకాన్తరస్థ।
మోఙ్కారాఖ్యం యోగిహృద్ధ్యాన గమ్యమ్।
సాఙ్గం శక్తిం సాయుధం భక్తసేవ్యం।
సర్వాకారం విష్ణుమావాహయామి॥

—— ౨. పురుషఏవేదమిత్యాసనమ్. ——

పురుష ఏవేదం సర్వం యద్భూతం యచ్చభవ్యమ్
ఉతామృతత్వస్యే శానో యదన్నేనాతిరోహతి ॥

శ్లో॥ కల్పద్రుమూలే మణివేదిమధ్యే సింహాసనం సర్వమయం సురత్నం। విచిత్రవస్త్రావృత మచ్యుతప్రభో! గృహాణ లక్ష్మీధరణీసమన్విత॥

అంగదేవతాసహిత భగవతే మహాదేవాయనమః అనేక నవరత్న సింహాసనం సమర్పయామి॥

—: 3. ఏతావానస్యేతి పాద్యమ్. :—

ఏతావానస్య మహిమాఽతో జ్యాయాంశ్చ పూరు

షః । పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివి॥

శ్లో॥ శ్రీకృష్ణ స్సర్వదేవానా మధిక స్సర్వ కామదః ।
మయా నివేదితం తుభ్యం సగృహాణ సుపాద్యకమ్॥
అఙ్గదేవతాసహిత భగవతే మహాదేవాయ నమః
పాద్యం సమర్పయామి॥

—: ౪ త్రిపాదూర్ధ్వ ఇత్యర్ఘ్యమ్ :—

త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః పాదోఽస్యేహా భవ

త్పునః । తతో విష్వఙ్ వ్యక్రామ త్సాశనానశనే అభి ॥

శ్లో॥ గంగాజలసమానీతం సువర్ణకలశే స్థితమ్ ।
అర్ఘ్యం గృహాణ భగవన్! కాలరూప నమోఽస్తుతే॥
అఙ్గదేవతా సహిత భగవతే మహాదేవాయనమః అర్ఘ్యం
సమర్పయామి ॥

—: ౫ తస్మా ద్విరాళిత్యాచమనమ్ :—

తస్మా ద్విరాళజాయత విరాజో అధి పూరుషః।

సజాతో అత్యరిచ్యత పశ్చాద్భూమి మథోపురః ॥

శ్లో॥ జనార్దనాయ దేవాయ నమస్తే కమలాలయ ।
నిర్మలజ్ఞానరూపాయ దదామ్యాచమనీయకమ్ ॥
అంగదేవతాసహిత భగవతే మహాదేవాయ నమః ముఖేన
శుద్ధాచమనం సమర్పయామి ॥

ఓం భూర్భువస్సువః అం॰ దేవతాసహితభగవతే మహా దేవాయనమః మధుపర్కం సమర్పయామి ।

—♦ ౬. యత్పురుషేణేతి స్నానమ్. ♦—

యత్పురుషేణ హవిషా దేవా యజ్ఞ మతన్వత।
వసన్తో అస్యా సీదాజ్యం గ్రీష్మ ఇధ్మ శ్శరద్ధవిః ।

శ్లో॥ తీర్థోదకైః కాఞ్చన కుమ్భ సంస్థైః సువాసితైర్దేవ కృపారసార్ద్రైః । మయార్పితం స్నానవిధిం గృహాణ పాదాబ్జనిష్ఠ్యూతనదీప్రవాహ।

—♦ పంచామృత స్నానమంత్రాః ♦—

ఓం ఆప్యాయస్వ సమేతు తే విశ్వతస్సోమవృష్ణ్యం భవా వాజస్య సంగథే ॥౧॥ ఉ॰గదేవ — —దేవాయనమః పయోస్నానం సమర్పయామి॥

ఓం దధిక్రావ్ణో అకారిషం జిష్ణోరశ్వస్య వాజినః । సురభినో ముఖాకరత్ప్రణ ఆయూంషి తారిషత్ ఓందధి।

ఓం ఘృతం మిమిక్షే ఘృతమస్య యోనిర్ఘృతే శ్రితో ఘృతమ స్వధామ । అనుష్వధమావహ మాద యస్వ స్వాహా కృతం వృషభ వక్షి హవ్యమ్ ఘృతాభిషేకము.

ఓం మధువాతా ఋతాయతే మధుక్షరన్తి సింధవః । మాధ్వీర్నః సన్త్వోషధీః । మధునక్తముతోషసో మధుమత్పార్థివం రజః। మధు ద్యౌరస్తునః పితా । మధుమాన్నోవనస్పతి ర్మధుమాం అస్తు సూర్యః। మాధ్వీర్గావో భవన్తునః । మధు అభిషేకమ్ సమర్పయామి॥

స్వాదుఃపవస్వ దివ్యాయ జన్మనే స్వాదురిందాయ సుహవీతునామ్నే స్వాదుర్మిత్రాయ వరుణాయ వాయవే బృహస్పతయే మధుమాం అదాభ్యః । పయో దధి ఘృత మధుశర్కరా గంధ సంయుతం । ఇతి పంచామృతమితి॥

—ఽ పురుషసూక్తాభిషేకమ్ ఽ—

"ఓం సహస్రశీర్షా" ఇత్యస్య సూక్తస్య నారాయణఋషిః।పురుషోత్తమోదేవతా। అనుష్టుప్ఛందః। అంత్యాత్రిష్టుప్ । విష్ణ్వాదిత్య గణపత్యంబికాద్యఙ్గదేవతా సహిత భగవతే మహాదేవాభిషేకే వినియోగః॥

ఓం సహస్రశీర్షాపురుషః సహస్రాక్షః సహస్రపాత్ । సభూమిం విశ్వతోవృత్వా త్యతిష్ఠ ద్దశాఙ్గులమ్। పురుష ఏవేదం సర్వం యద్భూతం యచ్చభవ్యమ్ ।

ఉతామృతత్వస్యేశానో యదన్నేనా తిరోహతి। ఏతా
వానస్య మహిమాఽతో జ్యాయాంశ్చ పూరుషః। పా
దోఽస్య విశ్వా భూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివి। త్రి
పాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః॥ పాదోఽస్యేహాఽభవాత్పునః। తతో
విష్వఙ్వ్యక్రామత్సాశనా నశనే అభి ॥ తస్మా ద్విరాళ
జాయత విరాజో అధి పూరుషః। స జాతో అత్యరిచ్యత
పశ్చాద్భూమి మథో పురః। యత్పురుషేణ హవిషా దే
వా యజ్ఞమతన్వత। వసంతో అస్యాసీదాజ్యం గ్రీష్మ
ఇధ్మశ్శరద్ధవిః। తం యజ్ఞం బర్హిషి ప్రౌక్షన్పురుషం జా
తమగ్రతః। తేనదేవా అయజన్త సాధ్యా ఋషయశ్చయే।
తస్మాద్యజ్ఞా త్సర్వహుత స్సంభృతం పృషదాజ్యం। పశూ
న్తాంశ్చక్రే వాయవ్యా నారణ్యాన్గ్రామ్యాశ్చయే।
తస్మాద్యజ్ఞా త్సర్వహుత ఋచ స్సామానిజజ్ఞిరే। ఛన్దాం
సి జజ్ఞిరే తస్మా ద్యజు స్తస్మా దజాయత। తస్మా దశ్వా
అజాయన్త యే కేచో భయాదతః। గావోహ జజ్ఞిరే త
స్మా త్తస్మా జ్జాతా అజావయః॥ యత్పురుషం వ్యదధుః
కతిధా వ్యకల్పయన్। ముఖం కిమస్య కౌ బాహూ కా

ఊరూ పాదా ఉచ్యేతే। బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖమాసీ ద్బా
హూ రాజన్యః కృతః। ఊరూ తదస్య యద్వైశ్యః ప
ద్భ్యాం శూద్రో అజాయత॥ చన్ద్రమా మనసో జాతశ్చ
క్షోః సూర్యో అజాయత। ముఖాదిన్ద్ర శ్చాగ్నిశ్చ ప్రా
ణాద్వాయు రజాయత। నాభ్యా ఆసీదన్త రిక్షం శీర్ష్ణో ద్యౌ
స్సమవర్తత। పద్భ్యాం భూమి ర్దిశః శ్రోత్రా త్తథా లో
కాఁ అకల్పయన్। సప్తాస్యాసన్ పరిధయ స్త్రిస్సప్త
సమిధః కృతాః। దేవా యద్యజ్ఞం తన్వానా అబధ్నన్పు
రుషం పశుమ్॥ యజ్ఞేన యజ్ఞ మయజన్త దేవా స్తాని ధ
ర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్। తే హ నాకం మహిమానస్స
చన్త యత్ర పూర్వే సాధ్యా స్సన్తి దేవాః॥

అతో దేవా అవన్తున ఇతి షళర్చస్య సూక్తస్య।
కాణ్వో మేధాతిథిరృషిః। దేవా విష్ణుర్దేవతా। గాయత్రీ
ఛందః। అభిషేకే వినియోగః॥

ఓం అతో దేవా అవన్తునో యతో విష్ణుర్విచక్ర
మే। పృథివ్యా స్సప్త ధామభిః। ఇదం విష్ణు ర్విచక్రమే త్రే
ధా నిదధే పదం। సమూఢమస్య పాంసురే। త్రీణి పదా

విచక్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః। అతోధర్మాణి ధారయన్ ॥ విష్ణోఃకర్మాణి పశ్యత యతో వ్రతాని పస్పశే। ఇన్ద్రస్యయుజ్యస్సఖా। తద్విష్ణోః పరమం పదం సదాపశ్యన్తి సూరయః। దివీవ చక్షురాతతం। తద్విప్రాసోవిపన్యవో జాగృవాంసస్సమింధతే। విష్ణోర్యత్పరమం పదం ॥

—: రుద్రసూక్తములోని ఋక్కు :—

తమిష్టుహి ఇత్యస్య మంత్రస్య, అత్రిఋషిః। రుద్రోదేవతా। త్రిష్టుప్ఛందః। అంగదేవతాసహిత భగవతే మహాదేవాభిషేకే వినియోగః॥

ఓం తముష్టుహి యస్స్విషు స్సుధన్వాయో విశ్వస్యక్షయతి భేషజస్య। యక్ష్వామహే సౌమనసాయ రుద్రం నమోభిర్దేవ మసురందువస్య॥

—: నమకమ్. :—

ఓం నమస్తే అస్తు భగవన్ విశ్వేశ్వరాయ మహాదేవాయ త్ర్యంబకాయ త్రిపురాంతకాయ త్రికాగ్నికాలాయ కాలాగ్ని రుద్రాయ నీలకణ్ఠాయ మృత్యుంజయాయ సర్వేశ్వరాయ సదాశివాయ శ్రీమన్మహాదేవాయనమః॥

నమో హిరణ్య బాహవే సేనాన్యే దిశాంచ పత
యే నమో నమో వృక్షేభ్యో హరికేశేభ్యః పశూనాం ప
తయే నమో నమ స్సస్పింజరాయ త్విషీమతే పథీనాం ప
తయే నమో నమో బభ్లుశాయ వివ్యాధినేన్నానాం పత
యే నమో నమో హరికేశాయోపవీతినే పుష్టానాం
పతయే నమో నమో భవస్య హేత్యై జగతాం పతయే
నమో నమో రుద్రాయాతతావినే క్షేత్రాణాం పతయే
నమో నమ స్సూతాయాహంత్యాయ వనానాం పతయే
నమోనమః

ఓం నమస్సోమాయచ రుద్రాయచ నమస్తామ్రా
యచారుణాయచ నమశ్శంగాయచ పశుపతయేచ నమ
ఉగ్రాయచ భీమాయచ నమో అగ్రేవధాయచ దూరే
వధాయచ నమో హంత్రేచ హనీయసేచ నమో వృక్షే
భ్యో హరికేశేభ్యో నమస్తారాయనమ శ్శంభవేచమయో
భవేచ నమశ్శంకరాయచ మయస్కరాయచ నమశ్శి
వాయచ శివతరాయచ॥

ఆపోహిష్ఠేతి తిస్రుణాం మంత్రాణాం సింధు

ద్వీపఋషిః, ఆపో దేవతా, గాయత్రీఛందః విష్ణ్వాదిత్య గణపత్యంబికాద్యఙ్గ దేవతాసహిత భగవతే మహాదేవ అభిషేకే వినియోగః॥

ఓం ఆపో హి ష్ఠా మ యో భువస్తాన ఊర్జే దధాతన। మహే రణాయ చక్షసే। యో వః శివతమో రసస్తస్య భాజయతే హ నః। ఉశతీరివ మాతరః॥ తస్మా అరఙ్గ మామవో యస్య క్షయాయ జిన్వథ। ఆపో జనయథా చనః॥

అంగదేవతా సహిత భగవతే మహాదేవాయనమః శుద్ధోదకస్నానం సమర్పయామి॥

—॥ ౭ తం యజ్ఞమితివస్త్రమ్ ॥—

తం యజ్ఞం బర్హిషి ప్రౌక్షన్ పురుషం జాతమగ్రతః। తేన దేవా అయజన్త సాధ్యా ఋషయశ్చయే॥

శ్లో॥ స్వర్ణాఞ్చలం స్వర్ణవిచిత్రశోభితం కౌశేయయుగ్మం పరికల్పితం మయా। దామోదర ప్రావరణం గృహాణ మాయాచల ప్రావృతదివ్యరూపం॥

అంగదేవతా సహిత భగవతే మహాదేవాయనమః వస్త్రయుగ్మం సమర్పయామి॥

—♦ ౮ తస్మాద్యజ్ఞాదితి యజ్ఞోపవీతమ్ ♦—

తస్మాద్యజ్ఞా త్సర్వహుతః సమ్భృతంపృషదాజ్యం। పశూన్తాంశ్చక్రే వాయవ్యా నారణ్యాన్గ్రామ్యాశ్చయే॥

శ్లో॥ సువర్ణతన్తూద్భవయజ్ఞసూత్రం ముక్తాఫలస్యూత మనేకరత్నం। గృహాణ తద్వత్కృతముత్తరీయం స్వకర్మ సూత్రం ధరతే నమోస్తు॥

అంగదేవతా సహిత భగవతే మహాదేవాయనమః యజ్ఞోపవీతం సమర్పయామి॥

౯. యజ్ఞోపవీతానంతరమ్ శుద్ధాచమనీయం సమర్పయామి॥

—౯ ౯. తస్మాద్యజ్ఞాదితి గన్ధమ్. ౯—

తస్మాద్యజ్ఞా త్సర్వహుత ఋచస్సామాని జజ్ఞిరే। ఛందాంసి జజ్ఞిరే తస్మాద్యజు స్తస్మాదజాయత॥

గంధద్వారా మిత్యస్య సూక్తస్య। ఆనందకర్దమ చిక్లీతేందిరా ఋషయః। శ్రీర్దేవతా। అనుష్టుప్ఛందః। గంధలేపనే వినియోగః॥

ఓం గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాంకరీషిణీం। ఈశ్వరీం సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయేశ్రియమ్.

శ్లో॥ కస్తూరికాకర్దమచన్దనాని కాశ్మీరసంయోజిత గన సారైః। విలేపనం స్వీకురు దేవదేవ శ్రీదేవి వక్షోజ విలేపితాఙ్గ॥

అంగదేవతా సహిత భగవతే మహాదేవాయనమః శ్రీగన్ధం సమర్పయామి॥

గన్ధస్యోపరి అలంకారార్థం అక్షతాన్ సమర్ప యామి॥

౧౦. తస్మాదశ్వా ఇతి పుష్పమ్;—

తస్మాదశ్వా అజాయన్త యే కేచో భయాదతః।
గావోహ జజ్ఞిరే తస్మాత్తస్మా జ్జాతా అజావయః॥

శ్లో॥ చామన్తి కావకుళ చమ్పక పాటలాబ్జ। పున్నాగ జాతీకరవీరసాలపుష్పైః। బిల్వప్రవాళ తులసీదళ మల్లి కాభిః। త్వాం పూజయామి జగదీశ్వర వాసుదేవ॥

శ్లో॥ ఆరామపుష్పాణి మనోహరాణి। జలాశయస్థాని సుపల్లవాని। సువర్ణపుష్పాణి మయార్పితాని గృహాణ శ్రీవత్సధర ప్రసీద॥

శ్లో॥ కరవీరై ర్జాజికుసుమైశ్చమ్పకైర్వ కుళై శ్శుభైః।
శతపత్రైశ్చ కల్హారైరర్చయే త్పురుషోత్తమమ్।

—ః ఆభరణమ్; పూజా ః—

శ్లో॥ కేయూరకటకేచైవ హస్తే చిత్రాఙ్గళీయకమ్।

మాణిక్యోల్లాసమకుటం కుణ్డలే హారశోభితమ్ ।

శ్లో॥ నాభౌ నాయకరత్నం చ నూపురే పాదపద్మయోః

అఙ్గుళీషు ద్రికాశ్చైవ గృహ్యాన్తామస్మదర్పితాః ॥౨॥

:ఆభరణము లర్పించ వలయును.

—౯ ౧. మహేశ్వరపూజా. ౯—

ఓం భవాయ దేవాయ నమః	,, రుద్రాయ దేవాయ నమః
,, శర్వాయదేవాయ నమః	,, ఉగ్రాయదేవాయ నమః
,, ఈశానాయదేవాయనమః	,, భీమాయ దేవాయనమః
,, పశుపతయేదేవాయ నమః	,, మహతే దేవాయ నమః

—♦ స్మృత్యంతరే. ♦—

శ్లో॥ పంకజం పంచరాత్రం స్యాద్దశరాత్రం చ బిల్వకం । తులస్యే కాదశాహాత్తు పునఃప్రక్షాళ్య పూజయేత్॥

తా॥ నూతన పుష్పములు దొరకనియెడల నిన్నటి నిర్మాల్యములైన తామరపుష్పములన ౕ5రోజులవరకును, బిల్వముపదిదినములవరకును తులసి పదకొండు దినములవరకును తిరిగి కడిగి పూజించవచ్చును.

భవిష్యే॥ నాక్షతైరర్చయే ద్విష్ణుం నతులస్యా గణేశ్వరం। దూర్వాభిర్నార్చయే ద్దుర్గాం కేతకైర్న మహేశ్వరం (అక్షత=యవాక్షతః) వ్యాఖ్యా

తా॥ విష్ణుమూర్తిని యవాక్షతలచేతను గణేశ్వరుని తులసి దళములచేతను. పార్వతిని గరికచేతను, శివుని మొగలిపుష్పముల చేతను పూజించరాదు. నిర్మాల్యమును వాసనచూచి ఈప్రకారం ధరించవలెను.

శ్లో॥ కర్ణాదౌ తులసీ పత్రం కర్ణాన్తే బిల్వపత్రకం । శిరసి పుష్పకం ధార్యం నిర్మాల్యం త్రివిధం స్మృతం॥

కర్ణములోపల తులసీదళమును । కర్ణములపై బిల్వదళమును శిరమున పుష్పమును ధరించవలెను.

౨. విష్ణుపూజా.

ఓం కేశవాయ నమః
,, నారాయణాయ నమః
,, మాధవాయ నమః
,, గోవిందాయ నమః
,, విష్ణవే నమః
,, మధుసూదనాయ నమః
,, త్రివిక్రమాయ నమః
,, వామనాయ నమః
ఓం శ్రీధరాయ నమః
,, హృషీకేశాయ నమః
,, పద్మనాభాయ నమః
,, దామోదరాయ నమః

ఓం సంకర్షణాయ నమః
,, వాసుదేవాయ నమః
,, ప్రద్యుమ్నాయ నమః
,, అనిరుద్ధాయ నమః
,, పురుషోత్తమాయ నమః
,, అధోక్షజాయ నమః
,, నారసింహాయ నమః
,, అచ్యుతాయ నమః
,, జనార్దనాయ నమః
,, ఉపేంద్రాయ నమః
,, హరయే నమః
,, శ్రీకృష్ణాయ నమః

3. సూర్యపూజా.

ఓం మిత్రాయ నమః
,, రవయే నమః
,, సూర్యాయ నమః
,, భానవే నమః
,, ఖగాయ నమః
,, పూష్ణే నమః

ఓం హిరణ్యగర్భాయ నమః
,, మరీచ్యాయ నమః
,, ఆదిత్యాయ నమః
,, అర్కాయ నమః
,, సవిత్రే నమః
,, భాస్కరాయ నమః

౪. గణపతి పూజా.

ఓం సుముఖాయ నమః
ఏకదంతాయ నమః

ఓం కపిలాయ నమః
గజకర్ణకాయ నమః
లమ్బోదరాయ నమః
వికటాయ నమః
విఘ్నరాజాయ నమః
గణాధిపాయ నమః
ధూమకేతవే నమః

ఓం ఫాలచంద్రాయ నమః
గజాననాయ నమః
వక్రతుణ్డాయ నమః
శూర్పకర్ణాయ నమః
హేరమ్బాయ నమః
స్కన్దపూర్వజాయ నమః

—౬౫. అంబికాపూజా.—

ఓం భవస్య దేవస్య పత్న్యై నమః
,, శర్వస్య దేవస్య పత్న్యై నమః
ఈశానస్య దేవస్య పత్న్యై నమః
పశుపతేర్దేవస్య పత్న్యై నమః

రుద్రస్య దేవస్య పత్న్యై నమః
ఉగ్రస్య దేవస్య పత్న్యై నమః
భీమస్య దేవస్య పత్న్యై నమః
మహతో దేవస్య పత్న్యై నమః

శివాష్టోత్తరశతనామావళిః.

౧ ఓం శివాయ నమః
మహేశ్వరాయ నమః
శంభవే నమః
పినాకినే
శశిశేఖరాయ
వామదేవాయ
విరూపాక్షాయ
కపర్దినే
నీలలోహితాయ

ఓం శంకరాయ నమః ౧౦
శూలపాణయే
ఖట్వాంగినే
విష్ణువల్లభాయ
శిపివిష్టాయ
అంబికానాథాయ
శ్రీకంఠాయ
భక్తవత్సలాయ
భవాయ

ఓం శర్వాయనమః
త్రిలోకేశాయ ౨౦
శితికంఠాయ
శివాప్రియాయ
ఉగ్రాయ
కపాలినే
కామారయే
అంధకాసురసూదనాయ
గంగాధరాయ నమః
లలాటాక్షాయ
కాలకాలాయ
కృపానిధయే ౩౦
భీమాయ
పరశుహస్తాయ
మృగపాణయే
జటాధరాయ
కైలాస వాసినే
కవచినే
కఠోరాయ
త్రిపురాంతకాయ
వృషాంకాయ
వృషభారూఢాయ ౪౦
భస్మోద్ధూళిత విగ్రహాయ

ఓం సామప్రియాయనమః
సర్వమయాయ
త్రయీమూర్తయే
అనీశ్వరాయ
సర్వజ్ఞాయ
పరమాత్మనే
సోమసూర్యాగ్నిలోచనాయ
హవిషే
యజ్ఞమయాయ ౫౦
సోమాయ
పంచవక్త్రాయ
సదాశివాయ
విశ్వేశ్వరాయ
వీరభద్రాయ
గణనాథాయ
ప్రజాపతయే
హిరణ్యరేతసే
దుర్ధర్షాయ
గిరీశాయ ౬౦
గిరిశాయ
అనఘాయ
భుజఙ్గభూషణాయ
భర్గాయ

ఓం గిరిధన్వనే నమః
గిరిప్రియాయ
కృత్తివాససే
పురారాతయే
భగవతే
పరిమథాధిపాయ ౭౦
మృత్యుంజయాయ
సూక్ష్మతనవే
జగద్వ్యాపినే
జగద్గురవే
వ్యోమకేశాయ
మహాసేనజనకాయ
చారువిక్రమాయ
రుద్రాయ
భూతపతయే
స్థాణవే నమః ౮౦
అహిర్బుధ్న్యాయ నమః
దిగంబరాయ నమః
అష్టమూర్తయే
అనేకాత్మనే
సాత్త్వికాయ
శుద్ధవిగ్రహాయ

ఓం శాశ్వతాయ
ఖండపరశవే నమః
అజాయ
పాశవిమోచనాయ ౯౦
మృడాయ
పశుపతయే
దేవాయ
మహాదేవాయ
అవ్యయాయ
హరయే
పూషదంతభిదే
అవ్యగ్రాయ
దక్షాధ్వరహరాయ
హరాయ ౧౦౦
భగనేత్రభిదే
అవ్యక్తాయ
సహస్రాక్షాయ
సహస్రపదే
అపవర్గప్రదాయ
అనంతాయ
తారకాయ
పరమేశ్వరాయ ౧౦౮

శివాష్టోత్తర శతనామ పూజాం సమర్పయామి

శివాష్టోత్తర శతనామావళిః సమాప్తా.

౨. అథ శ్రీకృష్ణాష్టోత్తరశతనామావళిః

ఓం శ్రీకృష్ణాయ నమః
కమలనాథాయ
వాసుదేవాయ
సనాతనాయ
వసుదేవాత్మజాయ
పుణ్యాయ
లీలామానుషవిగ్రహాయ
శ్రీవత్సకౌస్తుభధరాయ
యశోదావత్సలాయ
హరయే ౧౦
చతుర్భుజాత్తచక్రాసి
గదాశంఖాద్యుదా
యుధాయ నమః
దేవకీనందనాయ
శ్రీశాయ
నందగోపప్రియాత్మజాయ
యమునావేగసంహారిణే
బలభద్రప్రియానుజాయ
పూతనాజీవితహరాయ
శకటాసురభంజనాయ
నందవ్రజజనానందినే
సచ్చిదానందవిగ్రహాయ

ఓం నవనీతవిలిప్తాంగాయ నమః
నవనీతనటాయ
అనఘాయ
నవనీతనవాహారాయ
ముచికుందప్రసాదకాయ
షోడశస్త్రీసహస్రేశాయ
త్రిభంగినే
మధురాకృతయే
శుకవాగమృతాబ్ధీందవే
గోవిందాయ నమః ౩౦
యోగినాంపతయే
వత్సవాటచరాయ
అనన్తాయ
ధేనుకాసుర భంజనాయ
తృణీకృతతృణావర్తాయ
యమళార్జునభంజనాయ
ఉత్తాలతాలభేత్రే
తమాలశ్యామలాకృతయే
గోపగోపీశ్వరాయ
యోగినే ౪౦
కోటిసూర్యసమప్రభాయ
ఇళాపతయే

ఓం పరంజ్యోతిషే నమః
యాదవేంద్రాయ
యదూద్వహాయ
వనమాలినే
పీతవాససే
పారిజాతాపహారకాయ
గోవర్ధనాచలోద్ధర్త్రే
గోపాలాయ ౫౦
సర్వపాలకాయ
అజాయ
నిరంజనాయ
కామజనకాయ
కంజలోచనాయ
మధుఘ్నే నమః
మధురానాథాయ
ద్వారకానాయకాయ
బలినే
బృందావనాంత సం-
చారిణే నమః ౬౦
తులసీదామభూషణాయ
శ్యమంతకమణేర్హర్త్రే
నరనారాయణాత్మకాయ
కుబ్జాకృష్ణాంబరధరాయ
ఓం మాయినే
పరమపూరుషాయ
ముష్టికాసురచాణూ-
రమల్లయుద్ధవిశారదాయ
సంసారవైరిణే
కంసారయే ౭౦
మురారయే
నరకాంతకాయ
అనాదిబ్రహ్మచారిణే
కృష్ణావ్యసనకర్శకాయ
శిశుపాలశిరశ్ఛేత్రే
దుర్యోధనకులాంతకాయ
విదురాక్రూరవరదాయ
విశ్వరూపప్రదర్శకాయ
సత్యవాచే
సత్యసంకల్పాయ ౮౦
సత్యభామారతాయ
జయినే
సుభద్రాపూర్వజాయ
జిష్ణవే నమః
భీష్మముక్తిప్రదాయకాయ
జగద్గురవే
జగన్నాథాయ

వేణునాద విశారదాయ	నారాయణాయ
వృషభాసుర విధ్వంసినే	పరబ్రహ్మణే
బాణాసురకరాంతకాయ	పన్నగాశయనవాహనాయ
యుధిష్ఠిరప్రతిష్ఠాత్రేనం	జలక్రీడా సమాసక్త
బర్హిబర్హావతంసకాయ	గోపీవస్త్రాపహారకాయ
పార్థ సారథయే	పుణ్యశ్లోకాయ
అవ్యక్త గీతామృత	తీర్థపాదాయ
మహోదధయే	వేదవేద్యాయ
కాలీయఫణిమాణిక్యరం	దయానిధయే
జిత శ్రీపదాంబుజాయ	సర్వదేవాత్మకాయ
దామోదరాయ	సర్వగ్రహరూపిణే
యజ్ఞ భోక్త్రే	పరాత్పరాయనమః౧౦౮
దానవేంద్ర వినాశకాయ	

కృష్ణాష్టోత్తరశత నామపూజాం సమర్పయామి.

కృష్ణాష్టోత్తరశత నామావళి సమాప్తా.

అథ సూర్యాష్టోత్తర శత నామావళిః.

ఓం సూర్యాయ నమః	త్వష్ట్రే	
అర్యమ్ణే	పూష్ణే	
భగాయ	అర్కాయ	
వివస్వతే	సవిత్రే	౧౦
దీప్తాంశవే	రవయే	
శుచయే	గభస్తిమతే	

అజాయ
కాలాయ
మృత్యవే
ధాత్రే
ప్రభాకరాయ
పృథివ్యై
అద్భ్యోనమః
తేజసే ౨౦
వాయవే
ఖగాయ
పరాయణాయ
సోమాయ
బృహస్పతయే
శుక్రాయ
బుధాయ
అంగారకాయ
ఇంద్రాయ
కాష్ఠాయ ౩౦
ముహూర్తాయ
పక్షాయ
మాసాయ
ఋతవే
సంవత్సరాయ

అశ్వత్థాయ
శౌరయే
శనైశ్చరాయ
బ్రహ్మణే
విష్ణవే ౪౦
రుద్రాయ
స్కందాయ
వైశ్రవణాయ
యమాయ
వైద్యుతాయ
జాఠరాయ
అగ్నయే
ఐంధనాయ
తేజసాంపతయే
ధర్మధ్వజాయ ౫౦
వేదకర్త్రే
వేదాంగాయ
వేదవాహనాయ
కృతాయ
త్రేతాయ
ద్వాపరాయ
కలయే
౬౦ సర్వాశ్రయాయనమః.

ఓం కలాయ నమః
కామదాయ ౬౦
సర్వతోముఖాయ
జయాయ
విశాలాయ
వరదాయ
శ్రీఘ్రాయ
ప్రాణధారణాయ
కాలచక్రాయ
విభావసవే
పురుషాయ
శాశ్వతాయ
యోగినే
వ్యక్తావ్యక్తాయ
సనాతనాయ
లోకాధ్యక్షాయ
సురాధ్యక్షాయ
విశ్వకర్మణే
తమోనుదాయ
వరుణాయ
సాగరాయ
జీమూతాయ ౮౦
అరిఘ్నే

ఓం భూతాశ్రయాయ నమః
భూతపతయే
సర్వభూతనిషేవితాయ
మణయే
సువర్ణాయ
భూతాదయే
ధన్వంతరయే
ధూమకేతవే
ఆదిదేవాయ ౯౦
అదితేస్సుతాయ
ద్వాదశాత్మనే
అరవిందాక్షాయ
పిత్రే
ప్రపితామహాయ
స్వర్గద్వారాయ
ప్రజాద్వారాయ
మోక్షద్వారాయ
త్రివిష్టపాయ
దేవకర్త్రే ౧౦౦
ప్రశాంతాత్మనే
విశ్వాత్మనే
విశ్వతోముఖాయ
చరాచరాత్మనే

ఓం సూక్ష్మాత్మనే నమః
మైత్రేయాయ
కరుణాన్వితాయ
ఓం శ్రీసూర్యనారాయణాయ నమః

శ్రీసూర్యాష్టోత్తరశతనామ పూజాం సమర్పయామి.

సూర్యాష్టోత్తర శతనామావళిః సమాప్తా.

౪ అథ గణపత్యష్టోత్తరశత నామావళిః.

ఓం గజాననాయ నమః
గణాధ్యక్షాయ
విఘ్నరాజాయ
వినాయకాయ
ద్వైమాతురాయ
ద్విముఖాయ
ప్రముఖాయ
సుముఖాయ
కృతినే
సుప్రదీప్తాయ ౧౦
సుఖనిధయే
సురాధ్యక్షాయ
సురారిఘ్నాయ
మహాగణపతయే
మాన్యాయ
ఓం మహాకాలాయ నమః
మహాబలాయ
హేరంబాయ
లంబజఠరాయ
హ్రస్వగ్రీవాయ ౨౦
మహోదరాయ
మదోత్కటాయ
మహావీరాయ
మంత్రిణే
మంగళసుస్వరాయ
ప్రమదాయ
ప్రథమాయ
ప్రాజ్ఞాయ
ప్రమోదాయ నమః
మోదకప్రియాయ ౩౦

ఓం విఘ్నకర్త్రే నమః
విఘ్నహంత్రే
విశ్వనేత్రే
విరాట్పతయే
శ్రీపతయే
వాక్పతయే
శృంగారిణే
ఆశ్రితవత్సలాయ
శివప్రియాయ
శీఘ్రకారిణే ౮౦
శాశ్వతాయ
బలాన్వితాయ
బలోదరాయ
భక్తనిధయే
భావగమ్యాయ
భవాత్మజాయ
పురాణపురుషాయ
పూష్ణే
పుష్కరోత్క్షిప్తవారణాయ
అగ్రగణ్యాయ ౯౦
అగ్రపూజ్యాయ
అగ్రగామినే
మంత్రకృతే

ఓం చామీకరప్రభాయనమః
సర్వాయ
సర్వోపాస్యాయ
సర్వకర్త్రే నమః
సర్వనేత్రే
సర్వసిద్ధిప్రదాయ
సర్వసిద్ధయే ౬౦
పంచహస్తాయ
పార్వతీనందనాయ
ప్రభవే
కుమారగురవే
అక్షోభ్యాయ
కుంజరాసుర భంజనాయ
కాంతిమతే
ధృతిమతే
కామినే
కపిత్థపనసప్రియాయ ౭౦
బ్రహ్మచారిణే
బ్రహ్మరూపిణే
బ్రహ్మవిద్యాదిదానభువే
విష్ణవే
విష్ణుప్రియాయ నమః
భక్తజీవితాయ

ఓం జితమన్మథాయ నమః
ఐశ్వర్యకారణాయ
జ్యాయసే
యక్షకిన్నరసేవితాయ
గంగాసుతాయ
గణాధీశాయ
గంభీరనినదాయ
వటవే
జ్యోతిషే
ఆక్రాంతపదచిత్ప్రభవే
అభీష్టవరదాయ
మంగళప్రదాయ
అవ్యక్తరూపాయ
అపాకృతపరాక్రమాయ
సత్యధర్మిణే
సఖ్యై
సారాయ

ఓం సరసాంబునిధయే నమః
మహేశాయ
విశదాంగాయ
మణికింకిణీమేఖలాయ
సమస్తదేవతామూర్తయే
సహిష్ణవే
సతతోత్థితాయ ౧౦౦
విఘాతకారిణే
విష్వగ్దృశే
విశ్వరక్షావిధానకృతే
కళ్యాణగురవే
ఉన్మత్తవేషాయ
పరజయినే
సమస్తజగదాధారాయ
సర్వైశ్వర్యప్రదాయ
శ్రీవిఘ్నేశ్వరాయ

గణపత్యష్టోత్తర శతనామపూజాం సమర్పయామి

ఇతి గణపత్యష్టోత్తరశత నామావళి స్సమాప్తా.

౫. అథ అంబికాష్టోత్తరశతనామావళిః

ఓం మహాగౌర్యై నమః
మహాదేవ్యై

జగన్మాత్రే
సరస్వత్యై

ఓం చండికాయై నమః
లోకజనన్యై
సర్వదేవాధిదేవతాయై
పార్వత్యై
పరమాయై
ఈశాయై ౧౦
నగేంద్రతనయాయై
సత్యై
బ్రహ్మచారిణ్యై
శర్వాణ్యై
దేవమాత్రే
త్రిలోచన్యై
బ్రహ్మణ్యై
వైష్ణవ్యై
రౌద్ర్యై
కాళరాత్ర్యై నమః ౨౦
తపస్విన్యై
శివదూత్యై
విశాలాక్ష్యై
చాముండాయై
విష్ణుసోదర్యై
చిత్కళాయై
చిన్మయాకారాయై

ఓం మహిషాసురమర్దన్యై
కాత్యాయన్యై నమః
కాలరూపాయై ౩౦
గిరిజాయై
మేనకాత్మజాయై
భవాన్యై
మాతృకాయై
గౌర్యై
రమాయై
రామాయై
శుచిస్మితాయై
బ్రహ్మస్వరూపిణ్యై నమః
రాజ్యలక్ష్మ్యై ౪౦
శివప్రియాయై
నారాయణ్యై
మహాశక్త్యై
నవోఢాయై
భాగ్యదాయిన్యై
అన్నపూర్ణాయై
సదానందాయై
యౌవనాయై
మోహిన్యై
జ్ఞానశుద్ధ్యై ౫౦

ఓం జ్ఞానగమ్యాయై నమః
నిత్యాయై
నిత్యస్వరూపిణ్యై
కమలాయై
కమలాకారాయై
రక్తవర్ణాయై
కళానిధయే
మధుప్రియాయై
కల్యాణ్యై
కరుణాయై ౬౦
జనస్థానాయై
వీరపత్న్యై
విరూపాక్ష్యై
విరాధితాయై
హేమాభాయై
సృష్టిరూపాయై
రంజనాయై
యౌవనాకారాయై
పరమేశప్రియాయై
పరాయై ౭౦
పుష్పిణ్యై
పురుషాకారాయై
పురుషార్థప్రదాయిన్యై

ఓం మహారూపాయై నమః
మహిరాద్ర్యై
కామమూర్త్యై
వామదేవ్యై
వరదాయై
భయనాశిన్యై ౮౦
వాగ్దేవ్యై
వచస్యై
వారాహ్యై
విశ్వతోషిణ్యై
వర్ధనీయాయై
విశాలాక్ష్యై
కులసంపత్ప్రదాయిన్యై
ఆర్తదుఃఖచ్ఛేదదక్షాయై
అంబాయై
నిఖిలయోగిన్యై ౯౦
సదాపురస్థాయిన్యై
తరోర్మూలతలంగతాయై
హరవాహసమాయుక్త }
మునిమోక్షపరాయణ్యై }
ధరాధరభవాయై
ముక్తాయై
పరమంత్రాయై

ఓం కరప్రదాయై
కల్యాయై
వాగ్భవ్యై ౧౦౦
దేవ్యై
క్లీంకారిణ్యై
సంవిదే

ఓం ఈశ్వర్యై
హ్రీంకారాంబీజాయై
శాంభవ్యై
ప్రణవాత్మికాయై
శ్రీమహాగౌర్యై ౧౧౮

అంబికాష్టోత్తరశతనామ పూజాం సమర్పయామి

ఇతిఅంబికాష్టోత్తర శతనామావళి స్సమాప్తా.

౬ అథశ్రీరామాష్టోత్తరశతనామావళిః.

ఓం శ్రీరామాయ నమః
రామభద్రాయ
రామచంద్రాయ
శాశ్వతాయ
రాజీవలోచనాయ
శ్రీమతే
రాజేంద్రాయ
రఘుపుంగవాయ
జానకీవల్లభాయ
జైత్రాయ ౧౦
జితామిత్రాయ
జనార్దనాయ

ఓం విశ్వామిత్రప్రియాయ
దాన్తాయ
శరణత్రాణతత్పరాయ
వాలిప్రమథనాయ
వాగ్మినే
సత్యవాచే
సత్యవిక్రమాయ
సత్యవ్రతాయ ౨౦
వ్రతధరాయ
సదాహనుమదాశ్రితాయ
కౌసలేయాయ
ఖరధ్వంసినే

విరాధవధపండితాయ
విభీషణపరిత్రాత్రే
హరకోదండఖండనాయ
సప్తతాళప్రభేత్త్రే
దశగ్రీవశిరోహరాయ
జామదగ్న్యమహాదర్పదళనాయ ౩౦
తాటకాంతకాయ
వేదాంతసారాయ
వేదాత్మనే
భవరోగస్యభేషజాయ
దూషణత్రిశిరోహంత్రే
త్రిమూర్తయే
త్రిగుణాత్మకాయ
త్రివిక్రమాయ
త్రిలోకాత్మనే
పుణ్యచారిత్రకీర్తనాయ
త్రిలోకరక్షకాయ
ధన్వినే
దండకారణ్యకర్తనాయ
అహల్యాశాపశమనాయ
పితృభక్తాయ
వరప్రదాయ
జితేంద్రియాయ
జితక్రోధాయ
జితామిత్రాయ
జగద్గురవే ౪౦
ఋక్షవానరసంఘాతినే
చిత్రకూటసమాశ్రయాయ
జయంతత్రాణవరదాయ
సుమిత్రాపుత్రసేవితాయ
సర్వదేవాదిదేవాయ
మృతవానరజీవనాయ
మాయామారీచహంత్రే
మహాదేవాయ
మహాభుజాయ
సర్వదేవనుతాయ ౫౦
సౌమ్యాయ
బ్రహ్మణ్యాయ
మునిసంస్తుతాయ
మహాయోగినే
మహోదారాయ
సుగ్రీవేప్సితరాజ్యదాయ
సర్వపుణ్యాధికఫలాయ
స్మృతసర్వాఘనాశనాయ
ఆదిపురుషాయ

ఓం పరమపురుషాయ నమః ౭౦
మహాపురుషాయ
పుణ్యోదయాయ
దయాసారాయ
పురాణపురుషోత్తమాయ
స్మితవక్త్రాయ
మితభాషిణే
పూర్వభాషిణే
రాఘవాయ
అనంతగుణగంభీరాయ
ధీరోదాత్తగుణోత్తరాయ
మాయామానుషచారిత్రాయ
మహాదేవాదిపూజితాయ
సేతుకృతే
జితవారాశయే
సర్వతీర్థమయాయ
హరయే
శ్యామాంగాయ
సుందరాయ

ఓం శూరాయ నమః
పీతవాససే ౯౦
ధనుర్ధరాయ
సర్వయజ్ఞాధిపాయ
యజ్వనే
జరామరణవర్జితాయ
విభీషణప్రతిష్ఠాత్రే
సర్వావగుణవర్జితాయ
పరమాత్మనే
పరబ్రహ్మణే
సచ్చిదానందవిగ్రహాయ
పరంజ్యోతిషే ౧౦౦
పరంధామ్నే
పరాకాశాయ
పరాత్పరాయ
పరేశాయ
పారగాయ
పారాయ
సర్వదేవాత్మకాయ
పరస్మై నమః ౧౦౮

శ్రీరామాష్టోత్తరశతనామ పూజాం సమర్పయామి

శ్రీరామాష్టోత్తర శతనామావళి సమాప్తా

౭. శ్రీశఙ్కరాచార్యాష్టోత్తర శతనామావళిః

ఓం శ్రీ శంఙ్కరాచార్యవర్యాయ నమః
బ్రహ్మానందప్రదాయకాయ
అజ్ఞానతిమిరాదిత్యాయ
సుజ్ఞానామ్బుధిచంద్రమసే
వర్ణాశ్రమ ప్రతిష్ఠాత్రే
శ్రీమతే నమః
ముక్తిప్రదాయకాయ
శిష్యోపదేశనిరతాయ
భక్తాభీష్టప్రదాయకాయ
సూక్ష్మతత్త్వరహస్యజ్ఞాయ
కార్యాకార్యప్రబోధకాయ
జ్ఞానముద్రాఞ్చితకరాయ
శిష్యహృత్తాపహారకాయ
పరివ్రాజ్యాశ్రమోద్ధర్త్రే
సర్వతన్త్రస్వతన్త్రధియే
అద్వైతస్థాపనాచార్యాయ
సాక్షాచ్ఛఙ్కరరూపభృతే
షణ్మతస్థాపనాచార్యాయ
త్రయీమార్గప్రకాశకాయ
వేదవేదాంతతత్త్వజ్ఞాయ ౨౦
దుర్వాదిమతఖణ్డనాయ
వైరాగ్యనిరతాయ
శాన్తాయ నమః
సంసారార్ణవతారకాయ
ప్రసన్నవదనామ్భోజాయ
పరమార్థప్రకాశకాయ
పురాణస్మృతిసారజ్ఞాయ
నిత్యతృప్తాయ
మహతే నమః
మునయే నమః ౩౦
నిత్యానన్దాయ
నిరాతఙ్కాయ
నిస్సఙ్గాయ
నిర్మలాత్మకాయ
నిర్మమాయ (నిర్మాయాయ)
నిరహఙ్కారాయ
విశ్వవన్ద్యపదామ్బుజాయ
సత్త్వప్రధానాయ
సద్భావాయ
సఙ్ఖ్యాతీతగుణోజ్జ్వలాయ ౪౦

అనఘాయ
సారహృదయాయ
సుధియే
సారస్వతప్రదాయ
సత్యాత్మనే
పుణ్యశీలాయ
సాఙ్ఖ్యయోగవిచక్షణాయ
తపోరాశయే
మహాతేజసే
గుణత్రయవిభాగవిదే ౪౦
కలిఘ్నాయ
కాలకర్మజ్ఞాయ
తమోగుణనివారకాయ
భగవతే
భారతీజేత్రే నమః
శారదాహ్వానపణ్డితాయ
ధర్మాధర్మవిభాగజ్ఞాయ
లక్ష్యభేదప్రదర్శకాయ
నాదబిన్దుకళాభిజ్ఞాయ
యోగిహృత్పద్మభాస్క-
రాయ ౫౦
అతీన్ద్రియజ్ఞాననిధయే
నిత్యానిత్యవివేకవతే
చిదానన్దాయ నమః
చిన్మయాత్మనే
పరకాయప్రవేశకృతే
అమానుషచరిత్రాఢ్యాయ
క్షేమదాయినే
క్షమాకరాయ
భవ్యాయ నమః
భద్రప్రదాయ ౬౦
భూరిమహిమ్నే నమః
విశ్వరక్షకాయ నమః
స్వప్రకాశాయనమః
సదాధారాయ నమః
విశ్వబన్ధవే నమః
శుభోదయాయ నమః
విశాలకీర్తయే
వాగీశాయ నమః
సర్వలోకహితోత్సుకాయ
కైలాసయాత్రాసంప్రా
ప్తచన్ద్రమౌళిపూజ
కాయ ౭౦
కాఞ్చ్యాంశ్రీచక్రరాజా
ఖ్యయన్త్రస్థాపనదీక్షితా
యనమః

శ్రీచక్రాత్మకతాటంక
పోషితాంబామనోర
థాయ
శ్రీబ్రహ్మసూత్రోపని
షద్భాష్యాదిగ్రంథకల్ప
కాయ నమః
చతుర్దిక్చతురామ్నాయ
ప్రతిష్ఠాత్రే నమః
మహామతయే నమః
ద్విసప్తతిమతోచ్ఛేత్రే నమః
సర్వదిగ్విజయప్రభవే నమః
కాషాయవసనోపేతాయ
భస్మోద్ధూళితవిగ్రహాయ
జ్ఞానాత్మకైకదండాఢ్యాయ ౦
కమండలులసత్కరాయ
గురుభూమండలాచార్యాయ
భగవత్పాదసంజ్ఞకాయ
వ్యాససందర్శనప్రీతాయ

ఋశ్యశృంగపురేశ్వరాయ
సౌందర్యలహరీముఖ్యబ
హుస్తోత్రవిధాయకాయ
చతుష్షష్టికలాభిజ్ఞాయ నమః
బ్రహ్మరాక్షసతోషకాయ
శ్రీమన్మండనమిశ్రాఖ్యస్వ
యమ్భూజయసన్నుతాయ
తోటకాచార్యసంపూజ్యాయ
పద్మపాదార్చితాంఘ్రికాయ
హస్తామలకయోగీన్ద్రబ్ర
హ్మజ్ఞానప్రదాయకాయ
సురేశ్వరాఖ్యసచ్ఛిష్యస
న్న్యాసాశ్రమదాయకాయ
నృసింహభక్తాయ [కాయ
సద్రత్నగర్భహేరమ్బపూజ
వ్యాఖ్యాసింహాసనాధీశాయ
జగత్పూజ్యాయ నమః
జగద్గురవే నమః ౧౦౮

శ్రీశంకరాచార్యాష్టోత్తరశతనామపూజాంసమర్పయామి.

ఇతి శ్రీ శంకరాచార్యాష్టోత్తర శతనామావళి స్సమాప్తా.

ఈ కాలమునందే భక్తులు సహస్రనామార్చన కూడా చేయవచ్చును.

—— ——

—॥ యత్పురుష మితిధూపమ్ ॥—

ఓం యత్పురుషం వ్యదధుః కతిధా వ్యకల్పయన్ ।
ముఖం కిమస్య కౌ బాహూ కా ఊరూ పాదా ఉచ్యేతే।

శ్లో॥ శ్రీఖండకుంకుమఘనసారసకుష్ఠదివ్యకస్తూరికాలాక్షసత్పత
రుచన్దనాని । ఖర్జూర కృష్ణాగరు దేవదారు మాంచీయుతాన్
జపూతికాన్ చ॥

అంగదేవతాసహిత భగవతే మహాదేవాయనమః
ధూపమాఘ్రాపయామి॥

—♦ బ్రాహ్మణోఽస్యేతి దీపమ్ ♦—

ఓం బ్రాహ్మణోస్యముఖమాసీద్బాహూ రాజన్యః
కృతః। ఊరూ తదస్య యద్వైశ్యః పద్భ్యాం శూద్రో అజా
యత। ॥౧౨॥

శ్లో॥ సూర్యేన్దుకోటిప్రభ! వాసుదేవ! దీపావళీ గోఘృ
తవర్తియుక్తం। స్వమాయయాఽఙ్గీకృత సర్వలోక! జ్ఞాన
ప్రదీపం కురుతే నమోఽస్తు॥

అంగదేవతాసహిత భగవతే మహాదేవాయనమః
దీపం దర్శయామి ॥ ధూపదీపానన్తరం శుద్ధాచమనీయం
సమర్పయామి॥

— ౹ చన్ద్రమా మనసేతి నైవేద్యమ్ ౹—

చన్ద్రమా మనసో జాతశ్చక్షోః సూర్యో అజాయత। ముఖా దిన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ ప్రాణా ద్వాయు రజాయత। ॥౧౩॥

ఓం భూర్భువస్సువః ఓం తత్స వితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియో యోనః ప్రచోదయాత్॥

ఈమంత్రము చెప్పుచు నివేదనము చేయబోవు వస్తువులపై జలమును ప్రోక్షించవలయును.

సత్యం త్వర్తేన పరిషించామి। పరిషేచన మొనర్ప వలయును.
పర్యుక్షామి [ప్రాతః]

అమృతమస్తు — అన్నమభిమంత్రించి

అమృతోపస్తరణమసి — అని ఆపోశనమునకుదకమీయవలెను.

దేవస్యత్వా సవితుః ప్రసవేఽశ్వినో ర్బాహుభ్యాం పూష్ణో హస్తాభ్యామ్

అంగదేవతా సహిత భగవతే మహాదేవాయనమః జుష్టం చరుం నివేదయామి॥

ఓం ప్రాణాయస్వాహా। ఓం అపానాయస్వాహా ఓం వ్యానాయస్వాహా। ఓం ఉదానాయస్వాహా। ఓం

సమానాయ స్వాహా [అనుచు నివేదనము చేయవలెను]

—♦ పానీయమ్ ♦—

మధ్యే మధ్యే పానీయం సమ అని జలము సమర్పించి
ర్పయామి

శ్లో॥ సౌవర్ణస్థాలీమధ్యే మణిగణఖచితే గోఘృతా
క్తాన్ సుపక్వాన్ । భక్ష్యాన్ భోజ్యాంశ్చ లేహ్యా నపరి
మితరసాన్ చోష్యమన్నం నిధాయ । నానాశాకై రు
పేతం దధి మధు సగుడ క్షీర పానీయయుక్తం తాంబూలం
చాపి విష్ణోః ప్రతిదివసమహం మానసే కల్పయామి ॥

శ్లో॥ రాజాన్నం మధురాన్వితాతిమృదులం మాణిక్య
పాత్రే స్థితం। హింగూ జీరక సమ్మరీచి మిళితై శ్శాకై ర
నేకై శ్శుభైః। సాకం సమ్యగపూప సూప సహితై స్స
ద్యోఘృతేనాప్లుతైః। శ్రీమృత్యుంజయ పార్వతీ ప్రియ
విభో సాపోశనం భుజ్యతాం

ఓం సద్యోజాత ముఖాయ స్వాహా। ఓం వామదేవ
ముఖాయ స్వాహా। ఓం అఘోర ముఖాయ స్వాహా।
ఓం తత్పురుష ముఖాయస్వాహా। ఓం ఈశాన ముఖాయ
స్వాహా। ఓం పరబ్రహ్మణే స్వాహా ॥

ఓం ప్రాణాయస్వాహా। ఓం అపానాయస్వాహా।
ఓం వ్యానాయస్వాహా। ఓం ఉదానాయస్వాహా ఓం

స్వమానాయస్వాహా॥

అమృతాపిధానమసి ఉత్తరాపోశనం సమర్పయామి

హస్తౌప్రక్షాళయామి; పాదౌప్రక్షాళయామి; శుద్ధాచమనీయం సమర్పయామి॥

—ః చంద్రమామనసేతి తాంబూలమ్ ః—

ఓం చన్ద్రమా మనసోజాతశ్చక్షోః సూర్యోఅజాయత । ముఖాదిన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ ప్రాణాద్వాయురజాయత॥ ॥౧౩॥

శ్లో॥ పూగీఫలైస్సకర్పూరైర్నాగవల్లీ దళైర్యుతం।
ముక్తాచూర్ణసమాయుక్తంతాంబూలంప్రతిగృహ్యతామ్।

అంగదేవతాసహిత భగవతే మహాదేవాయనమః ఫలదక్షిణా సహిత తాంబూలం సమర్పయామి॥

—♦ చంద్రమామనసేతి నీరాజనమ్. ♦—

ఓం చన్ద్రమా మనసోజాతశ్చక్షోః సూర్యో అజాయత । ముఖాదిన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ ప్రాణాద్వాయు రజాయత ॥౧౪॥

హిరణ్యపాత్రం మధోః పూర్ణం దధాతి। మధవ్యోసానీతి। ఏకధా బ్రహ్మణ ఉపహారతి। ఏకధైవ య

జమానస్య ఆయుస్తేజో దధాతి॥ సావహాజ్యం భౌజ్యం స్వారాజ్యం వైరాజ్యం పారమేష్ఠ్యం రాజ్యం మహారాజ్యమాధిపత్యం అయం సమంతపర్యాయీస్యా త్సార్వభౌమస్సార్వాయుషా ఆంతాదాపరార్థా త్పృథివ్యై సముద్రపర్యన్తాయా ఏకరాళితి యశస్కరం బలవంతం ప్రభుత్వం తమేవరాజాధిపతిర్బభూవ సంకీర్ణనాగాశ్వపతిర్నరాణాం సుమఙ్గల్యం సతతం దీర్ఘమాయుః॥

—— నీరాజనమ్ ——

మంత్రః॥ నతత్ర సూర్యోభాతి న చన్ద్రతారకమ్ నేమే విద్యుతోభాన్తి కుతోఽయమగ్నిః తమేవ భాన్తమనుభాతి సర్వం తస్యభాసా సర్వమిదంవిభాతి॥

ముండ. ౨. ౨. ౧౦.

గీతా॥ శ్లో॥ నతద్భాసయతే సూర్యో నశశాఙ్కోనపావకః। యద్గత్వా ననివర్తన్తే తద్ధామ పరమం మమ॥౧౫-౬

శ్లో॥ యదాదిత్యగతం తేజో జగద్భాసయతేఖిలమ్। యచ్చన్ద్రమసి యచ్చాగ్నౌ తత్తేజో విద్ధి మామకమ్।

అంగదేవతాసహిత భగవతే మహాదేవాయ నమః కర్పూర నీరాజనం సమర్పయామి. సంతతశ్రీరస్తు. సమస్తమంగళానిభవంతు। నిత్యశ్రీరస్తు. నిత్యమంగళానిభవంతు

—♦ చంద్రమామనసేతి మంత్రపుష్పమ్. ♦—

చన్ద్రమా మనసో జాతశ్చక్షోః సూర్యో అజాయత। ముఖాదిన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ ప్రాణాద్వాయురజాయత।

సహస్ర శీర్షం దేవం విశ్వాక్షం విశ్వ శంభువం।

+ + బ్రహ్మా భూర్భు వస్సువరోమ్ ॥ ఈశానస్సర్వ విద్యానా మీశ్వరస్సర్వ భూతానాం బ్రహ్మాధిపతి ర్బ్ర హ్మణోఽ ధిపతి ర్బ్రహ్మ శివో మే అస్తు సదాశివోమ్॥

అంగదేవతాసహిత భగవతే మహాదేవాయనమః

సువర్ణదివ్య మంత్రపుష్పం సమర్పయామి॥

—♦ నాభ్యాఆసీదితి నమనమ్. ♦—

నాభ్యా ఆసీ దన్తరిక్షం శీర్ష్ణో ద్యౌ స్సమవర్తత। పద్భ్యాం భూమిర్దిశః శ్రోత్రా త్తథా లోకాం అకల్పయన్ ॥ ।౧౪।

అంగదేవతా సహిత భగవతే మహాదేవాయనమః

సాష్టాంగదండనమస్కారాణి సమర్పయామి॥

—ꣻ సప్తాస్యాసన్నితి ప్రదక్షిణమ్ ꣻ—

ఓం సప్తాస్యాసన్పరిధయస్త్రి స్సప్త సమిధః కృతాః। దేవాయద్యజ్ఞం తన్వానా అబధ్నన్పురుషంపశుమ్

— ప్రదక్షిణమ్ —

శ్లో॥ ఆత్మా త్వం గిరిజామతిః పరిజనాః ప్రాణాశ్శరీరం గృహం పూజా తే విషయోపభోగరచనా నిద్రా సమాధిస్థితిః। సంచారః పదయోః ప్రదక్షిణవిధిః స్తోత్రాణి సర్వాగిరో యద్యత్కర్మ కరోమి తత్తదఖిలం శంభో! తవారాధనమ్॥

శ్లో॥ కరచరణకృతం వా కర్మ వాక్కాయజం వా శ్రవణనయనజం వా మానసం వా ఽపరాధమ్। విహితమవిహితం వా సర్వమేతత్ క్షమస్వ శివ! శివ! కరుణాబ్ధే శ్రీమహాదేవ శంభో॥

క॥ నీపాద కమల సేవయు
నీపాదార్చకులతోడి నెయ్యమును నితాం
తాపార భూతదయయును
తాపసమందార నాకు దయసేయగదే।

శ్లో॥ యానికానిచ పాపాని జన్మాన్తర కృతానిచ
తానితాని ప్రణశ్యంతి ప్రదక్షిణ పదేపదే ।౧।

శ్లో॥ అన్యథా శరణం నాస్తి త్వమేవ శరణం మమ।
తస్మాత్కారుణ్యభావేన రక్షరక్ష జనార్దన ।౨।

శ్లో॥ కాండద్వయోపపాద్యాయ కర్మబ్రహ్మస్వరూపిణే
స్వర్గాపవర్గరూపాయ గోవిందాయ (శ్రీకంఠాయ)
నమోనమః॥

శ్లో॥ త్వద్ధ్యాత్రియా వ్యాపకతా హతా తే । ధ్యానేన చేతః పరతా హతా తే। స్తుత్యా మయావాక్పరితా హతా తే క్షమస్వ నిత్యం త్రివిధాపరాధమ్॥

అంగదేవతా సహిత భగవతే మహాదేవాయనమః ఆత్మప్రదక్షిణనమస్కారాణి సమర్పయామి. ఛత్రం సమర్పయామి; చామరం సమర్పయామి; గీతం శ్రావయామి; నృత్యం సమర్పయామి; నాట్యం సమర్పయామి; సమస్త రాజోపచారాన్ సమర్పయామి । సమస్తదేవోపచారాన్ సమర్పయామి॥

—♦ ఈశ్వరార్పణం ఉద్వాసనం చ. ♦—

శ్లో॥ యస్య స్మృత్యా చ నామోక్త్యా తపః పూజా క్రియాదిషు। న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతి సద్యోవన్దే జనార్దనమ్॥ మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం జనార్దన। యత్పూజితం మయాదేవ పరిపూర్ణంతదస్తు తే॥

అనయా ధ్యానావాహనాది షోడశోపచార పూజయా భగవాన్ సర్వాత్మకః సర్వం శ్రీపరమేశ్వరస్సుప్రీణాతు శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు॥

—♦ యజ్ఞేన యజ్ఞ ఇతి ఉద్వాసనమ్. ♦—

ఓం యజ్ఞేన యజ్ఞ మయజన్త దేవా స్తాని ధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్ । తే హ నాకం మహిమాన స్సచన్త

యత్రి పూర్వే సాధ్యాస్సంతి దేవాః॥

అంగ దేవతా సహిత భగవతే మహాదేవాయ నమః యథాస్థానముద్వాసయామి.

— పుష్పాంజలిః —

అంగ దేవతా సహిత భగవతే మహాదేవాయనమః పుష్పాంజలిం సమర్పయామి॥

పురుషసూక్త విధాన దేవతార్చన ప్రకరణమ్ సమాప్తమ్.

— అథ గురుధ్యాన ప్రకారః —

— గుర్వభివాదన నిరూపణమ్. —

హోమానన్తరకృత్యమాహ — హోమము చేసినపిదప చేయదగిన పనినిదక్షుడు చెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ దేవకార్యం తతః కృత్వా గురుమంగళవీక్షణమ్॥ (దక్షః)

శ్లో॥ ఉపగమ్యగురూన్సర్వాన్ విప్రాంశ్చ వాభివాదయేత్॥ (భరద్వాజః)

తా॥ ఔపాసనానంతరం దేవతార్చనము చేసి గురువును మంగళప్రదములగు వస్తువులను జూడవలయును. గురువునకు విప్రులకు నమస్కారము చేయవలయును.

శ్రీమద్గురు పరమగురు పరమేష్ఠిగురు పరాపర గురుభ్యోనమః॥

౧. ఓం వాఙ్మే మనసి ప్రతిష్ఠితా మనో మే వాచి ప్రతిష్ఠిత మావిరావీర్మ ఏధి వేదస్య మ ఆణీస్థశ్రుతం మే మాప్రహాసీ రనేనాధీతేనా హోరాత్రాన్ సంధధామ్యృతం వదిష్యామి సత్యం వదిష్యామి తన్మామవతు తద్వక్తార మవత్వవతు మామవతు వక్తారమవతు వక్తారం ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః॥

శ్లో॥ గురుర్బ్రహ్మ గురుర్విష్ణు ర్గురు ర్దేవో మహేశ్వరః।
గురుస్సాక్షాత్పరబ్రహ్మ తస్మై శ్రీ గురవే నమః॥

శ్లో॥ అఖణ్డమణ్డలాకారం వ్యాప్తం యేన చరాచరం।
తత్పదం దర్శితం యేన తస్మై శ్రీ గురవేనమః ॥౨॥

శ్లో॥ యదవిద్యావశాద్విశ్వం దృశ్యతే రశనా ఽహి వత్। యద్విద్యయా చ తద్ధానిస్తం వన్దే పురుషోత్తమం ॥౩॥

శ్లో॥ నారాయణం పద్మభువం వసిష్ఠం। శక్తిం చ తత్పుత్ర పరాశరంచ। వ్యాసం శుకం గౌడపదం మహాన్తం। గోవిన్ద యోగీంద్ర మథాఽస్య శిష్యమ్ ॥౪॥

శ్లో॥ శ్రీశఙ్కరాచార్య మథాస్య పద్మ పాదంచ హస్తామలకంచ శిష్యం। తంతోటకం వార్తికకారమన్యా నస్మద్గురూన్సన్తత మానతోఽస్మి ॥౫॥

శ్లో॥ శఙ్కరం శఙ్కరాచార్యం కేశవం బాదరాయణం
సూత్రభాష్య కృతౌవన్దే భగవన్తౌ పునః పునః॥౬॥

శ్లో॥ వ్యాసం వసిష్ఠనప్తారం శక్తేః పౌత్రమకల్మషం ॥

పరాశరాత్మజం వన్దే శుకతాతం తపోనిధిమ్ ॥౭॥

శ్లో॥ అచతుర్వదనో బ్రహ్మా ద్విబాహురపరో హరిః।
అఫాలలోచన శ్శమ్భుర్భగవాన్బాదరాయణః॥౮॥

శ్లో॥ మునిం స్నిగ్ధామ్బుదాభాసం వేదవ్యాసమకల్మషం
వేదాఽవాసం సరస్వత్యావాసం వ్యాసం నమామ్యహమ్

శ్లో॥ వేదే బ్రహ్మసమస్తదజ్గనిచయే గర్గోపమస్తత్కథా। తాత్పర్యార్థవివేచనేఽరుసమస్తత్కర్మసజ్కర్తనే। ఆసీజ్జైమినిరేవ సూత్రనిచయస్యార్థోపసంవర్ణనే। వ్యాసస్సైవసమప్రశంకరగురుర్జేజీయతాంమానసే ౧౦

శ్లో॥ అద్వైతార్ణవపూర్ణచంద్రమభిధాం పద్మాటవీభాస్కరం। విద్వత్కోటిసమర్చితాఙ్ఘ్రియుగళం ప్రద్వేషికక్షానలం। హృద్యాభేద్యసమస్తవిద్యవిలసత్ప్రద్యద్వివేకాలయం। స్విద్యద్వాగమృతం పరాత్పరగురుం శ్రీశంకరం తమ్భజే ॥౧౧॥

శ్లో॥ సచ్చిదానన్దరూపాయ శంకరాయ మహాత్మనే।
కైవల్యకలనాకల్పతరవే గురవే నమః ॥౧౨॥

శ్లో॥ గురవే శంకరార్యాయ ప్రతీచే బ్రహ్మణే సదా
నమో వేదాన్తనళినీబాలసూర్యాయ యోగినే॥

శ్లో॥ బ్రహ్మానందం పరమసుఖదం కేవలం జ్ఞానమూర్తిం
విశ్వాతీతం గగనసదృశం తత్త్వమస్యాదిలక్ష్యం। ఏకం నిత్యం విమలమచలం। సర్వధీసాక్షిభూతం। భావాతీతం

త్రిగుణరహితం సద్గురుం తం నమామి ॥౧౪॥

ఇతి పరమగురు, పరమేష్ఠిగురు, పరాపరగురూ
న్సూత్ర భాష్యోపదేష్టారం స్వస్వగురుం ధ్యాయేత్ ॥

ఓం నమో బ్రహ్మవిద్భ్యో బ్రహ్మవిద్యా సంప్ర
దాయకర్తృభ్యో వంశఋషిభ్యో నమోగురుభ్యః॥

ఓం వాఙ్మే మనసి ఇతి శాంతిం పఠేత్ ॥

గురుధ్యానప్రకారః సమాప్తః

— గో పూజా ప్రకరణమ్ —

ఆచమ్య	పురాణాచమన స్మృత్యాచమనము లొనర్చి
ప్రాణానాయమ్య	మంత్రప్రాణాయామమొనర్చి
దేశకాలౌ సంకీర్త్య	దేశకాలసంకీర్తన మొనర్చి

ఏవం గుణ విశేషణ విశిష్టే శుభేఽభ్యుదయ ము
హూర్తే శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం గో పూజాం కరిష్యే।
[ఇతి సంకల్ప్య] గోశాలాం గత్వా.

(గడ్డి, నీరు, తీసుకొని గో శాలకు వెళ్లి)

శ్లో॥ సౌరభేయ స్సర్వహితాః, పవిత్రాః పుణ్యరాశయః।
ప్రతిగృహ్ణంతు మే గ్రాసం గావస్త్రైలోక్య మాతరః

‡ అని గో గ్రాసం సమర్పించి, నీరుపోసి

---

‡ శ్లో॥ గవాహ్నికం పరగవే దద్యాదపి తృణాదికం। అకృత్వాస్వ
యమాహారం స్వర్గలోకం సగచ్ఛతి॥

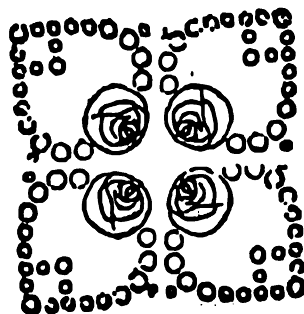
శ్లో॥ గవా మంగేషు తిష్ఠంతి భువనాని చతుర్దశ।
యస్మాత్తస్మాచ్ఛివం మే స్యా దతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛ మే॥
ఇతి త్రిః ప్రదక్షిణం కృత్వా

మం॥ ఓం చన్ద్రమా మనసో జాతశ్చక్షోః సూర్యో అజాయత। ముఖాదిన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ ప్రాణాద్వాయు రజాయత॥

ఇతి మంత్రపుష్పం దత్వా॥

శ్లో॥ గావో మే అగ్రతస్సంతు। గావో మే సంతు పృష్ఠతః
గావో మే హృదయే నిత్యం। గవాం మధ్యే వసామ్యహమ్
(ఇతి ప్రార్థయేత్)

ఇతి గోపూజా సమాప్తా

— ౭. అథ వైశ్వదేవప్రకరణమ్. —

—{ తత్ర వైశ్వదేవ మన్త్రపాఠః }—

౧ సూర్యాయస్వాహా (ప్రాతః)
అగ్నయేస్వాహా [సాయం]
౨ ప్రజాపతయేస్వాహా (హు
౩ సోమాయవనస్పతయే స్వా
౪ అగ్నీషోమాభ్యాం స్వాహా
౫ ఇంద్రాగ్నిభ్యాం స్వాహా
౬ ద్యావాపృథివీభ్యాం స్వాహా
౭ ధన్వంతరయేస్వాహా
౮ ఇంద్రాయ స్వాహా
౯ విశ్వేభ్యోదేవేభ్య స్స్వాహా
౧౦ బ్రహ్మణే స్వాహా
౧ సూర్యాయస్వాహా [ప్రాతః
అగ్నయేస్వాహా [సాయం]
౨ ప్రజాపతయే స్వాహా (హు
౩ సోమాయవనస్పతయే స్వా
౪ అగ్నీషోమాభ్యాం స్వాహా
౫ ఇంద్రాగ్నీభ్యాం స్వాహా
౬ ద్యావాపృథివీభ్యాం స్వాహా

౭ ధన్వంతరయే స్వాహా
౮ ఇంద్రాయ స్వాహా
౯ విశ్వేభ్యోదేవేభ్య స్స్వాహా
౧౦ బ్రహ్మణే స్వాహా
౧౧ అద్భ్యస్స్వాహా
౧౨ ఓషధివనస్పతిభ్యస్స్వాహా
౧౩ గృహాయ స్వాహా
౧౪ గృహదేవతాభ్యస్స్వాహా
౧౫ వాస్తుదేవతాభ్యస్స్వాహా
౧ ఇంద్రాయ స్వాహా
౨ ఇంద్రపురుషేభ్య స్స్వాహా
౩ యమాయ స్వాహా
౪ యమపురుషేభ్యస్స్వాహా
౫ వరుణాయ స్వాహా
౬ వరుణపురుషేభ్యస్స్వాహా
౭ సోమాయ స్వాహా
౮ సోమపురుషేభ్యస్స్వాహా
౧ బ్రహ్మణే స్వాహా
౨ బ్రహ్మపురుషేభ్య స్స్వాహా
౩ విశ్వేభ్యోదేవేభ్యస్స్వాహా

౪సర్వేభ్యోభూతేభ్యస్స్వాహా	శబలాయ నమః
౫దివాచారిభ్య స్స్వాహా [ప్రాతః]	శ్యామాయ నమః
	దిత్రాయ నమః
నక్తంచారిభ్యస్స్వాహాసాయం	భూతేభ్యో నమః
— ౕ అథ పితృయజ్ఞః ౕ —	మహాపతయే నమః
౧ స్వధాపితృభ్యః	భువనపతయే నమః
శ్యామాయ నమః	భూతానాంపతయే నమః

ఓం అగ్నిమీళే ఇతి సూక్తస్య । మధుచ్ఛంద ఋషిః । అగ్నిర్దేవతా । గాయత్రీఛందః । బ్రహ్మయజ్ఞ స్వాధ్యాయ మంత్రపఠనే వినియోగః ॥

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓం॥

ఋక్కు॥ అగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవ మృత్విజం । హోతారం రత్నధాతమం॥

౫ యోగిభ్యో సనకాది మనుష్యేభ్యో హంతా।

యేభూతాః ప్రచరంతి దివానక్తం బలిమిచ్ఛన్తో వితుదస్య ప్రేష్ఠాః । తేభ్యో బలిం పుష్టికామోహరామి మయిపుష్టిం పుష్టిపతిర్దధాతు స్వాహా।

శ్లో॥ ఐంద్ర వారుణ వాయవ్యా । యామ్యా నైరృతి కాశ్చయే । తే కాకాః ప్రతిగృహ్ణంతు । భూమౌ పిండం మయోజ్ఝితం॥

శ్లో॥ వైవస్వత కులే జాతౌ ద్వౌశ్యామశబలౌ శునౌ
తాభ్యాం పిండం ప్రదాస్యామి। స్యాతామేతావహింసకౌ॥

—)(అథ వైశ్వదేవ ప్రకరణమ్)(—

౧. వైశ్వదేవం చేసి ఆ సంస్కృతాన్నమును నివేదనచేయవలెను. గాని నివేదనానంతరము వైశ్వదేవము చేయగూడదు. ఇందుకు ప్రమాణము

శ్లో॥ వైశ్వదేవం విధాయాదౌ తదన్నం మంత్రసంస్కృతమ్। దేవేభ్యశ్చ ప్రదాతవ్యం బలికర్మావసానకమ్

శ్లో॥ అకృతే వైశ్వదేవేతు యది దేవనివేదనమ్।
సద్యః పాషండతామేతి కర్తోచ్ఛిష్టం యదిస్మరేత్॥

శ్లో॥ నివేదితే నచాన్నేన వైశ్వదేవం యదిష్యతే॥
విష్ణుయుక్తవిరోధేన మీమాంసా యుగప్రకోపనం

[ధర్మఖండే]

౨ జీవపితృకుడు పితృయజ్ఞమును అనగ్నికుడు దేవయజ్ఞమును చేయగూడదు.

శ్లో॥ జీవతాతః పితృయజ్ఞం దేవయజ్ఞం త్వనగ్నికః।
న కుర్వీతేతరాన్ యజ్ఞాన్ కుర్వీత విధిపూర్వకం॥

3. దేవతార్చనచేసి అవసర నైవేద్యము చేసి వైశ్వదేవము చేయవలెను. ఆవైశ్వదేవముచే సంస్కరింపబడిన యన్నముతో దేవతా నివేదనము, బలి, అతిథి పూజ, భోజనము సలుపవలయును. ఆశ్వలాయనులు పక్వాన్నముచే వైశ్వదేవమును చేయవలెను.

శ్లో॥ పౌరుషేణచ సూక్తేన తతో విష్ణుం సమర్చయేత్
వైశ్వదేవం తతః కుర్యాద్బలికర్మ తథైవ చ॥

(పః॥మా పుట ౭౧).

తత్రి వైశ్వదేవం విధత్తే వ్యాసః॥ "వైశ్వదేవం ప్రకుర్వీత స్వశాఖావిహితం తతః."

వ్యాఖ్యా। తతః దేవతార్చనానంతర మిత్యర్థః॥

శ్లో॥ శాలాగ్నౌ పచయేదన్నం। లౌకికేచాపినిత్యశః।
యస్మిన్నగ్నౌ పచేదన్నం। తస్మిన్ హోమో విధీయతే॥

ఠ వైశ్వదేవమునకు పూర్వము భిక్షార్థియై యతి బ్రహ్మచారులు వచ్చినయెడల వైశ్వదేవమునకు వేరుపాత్రయందు అన్నమును యుంచి యతికి భిక్షు పెట్టవలయును.

శ్లో॥ అకృతే వైశ్వదేవేతు భిక్షౌ భిక్షార్థమాగతే।
ఉద్ధృత్య వైశ్వదేవార్థం భిక్షాం దత్వా విసర్జయేత్॥

శ్లో॥ వైశ్వదేవేతు సంప్రాప్తే భిక్షుకే గృహమాగతే।
ఉద్ధృత్య వైశ్వదేవార్థం భిక్షుకంతువిసర్జయేత్ ।(పః॥మా.)

శ్లో॥ వైశ్వదేవకృతం పాపం శక్తో భిక్షుర్వ్యపోహితుం।
న హి భిక్షుకృతం దోషం వైశ్వదేవో వ్యపోహితమ్।

ఠ వైశ్వదేవమును పొయ్యిలో చేయుగూడదు. మరి ఆ పచనాగ్నిని కుండమునందు గాని స్థండిలమందు కాని ప్రతిష్ఠచేసి అక్కడ వైశ్వదేవమును చేయవలెను.

శ్లో॥ నఖర్పరే నాయసేపాత్రే। నభూమౌ నచఖర్పరే

వైశ్వదేవం ప్రకుర్వీత । కుండేవా స్థండిలేపివా॥
దేవీభాగవతే ౧౧. ౨౨.

౬. వైశ్వదేవముచే. సంస్కరింపబడిన అన్నమునే భుజించవలెను. గాని. ఇతరాన్నమును భుజించరాదు.

౭ అకృత్వా వైశ్వదేవం తు యే భుంజంతే ద్విజాతయః॥ తేషామన్నం నభుంజీత కాకయోనిం వ్రజాతి తే।

౮ అకృత్వా వైశ్వదేవంతు భుంజంతే యే ద్విజాధమాః । సర్వే తే నిష్ఫలాజ్ఞేయాః పతంతి నరకేషు చ॥

— అథ నిత్య వైశ్వదేవ ప్రకరణమ్. —

పురాణాచమనం కృత్వా	పురాణాచమనముచేసి
స్మృత్యాచమనం కృత్వా	స్మృత్యాచమనముచేసి
ప్రాణానాయమ్య	ముమ్మారుప్రాణాయామమొనర్చి
దేశకాలౌ సంకీర్త్య	దేశకాల సంకీర్తన మొనర్చి

ఏవం గుణ విశేషణ విశిష్టే శుభే౽భ్యుదయ ముహూర్తే + + శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం అన్నసంస్కారద్వారా ఆత్మసంస్కారార్థం పంచసూనాపనుత్తయే చ ప్రాతః / సాయం వైశ్వదేవం సిద్ధాన్నేన యక్ష్యే। తదంగస్థండిలోల్లేఖనాద్యగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే [అనిసంకల్పించి]

అగ్నిస్థాపనదేశస్య పశ్చాత్ప్రదేశ సమ్మితాం।

ఉల్లిఖేదుదగాయామం తస్యా ఉభయతోఽపరే। పూర్వాయతే ఉదక్సంస్థే అసంస్పృష్టే చ। పూర్వాయా। మధ్యే తిస్రి ఉదక్సంస్థాః పూర్వాయామా అసంహతాః। లిఖితా యేన శకలం యజ్ఞియం తంనిధాయ చ అద్భిరభ్యుక్ష్య శకలం నిరస్యాప ఉపస్పృశేత్ ॥

౧ ఏహ్యగ్న ఇత్యస్య మంత్రస్య। రాహుగణపుత్రో గౌతమ ఋషిః। జాతవేదాగ్నిర్దేవతా। త్రిష్టుప్ఛందః। అగ్న్యావాహనే వినియోగః॥

ఓం ఏహ్యగ్న ఇహ హోతానిషీదాదబ్ధస్సు పురఏతాభవానః। అవతాంత్వా రోదసీ విశ్వమిన్వే యజామహే సౌమనసాయ దేవాన్॥ అగ్నిమావాహయామి॥

జుష్టోదమూనా ఇత్యస్యమంత్రస్య। వసుశ్రుతఋషిః అగ్నిర్దేవతా। త్రిష్టుప్ఛందః। అగ్నినిరీక్షణే వినియోగః

౨ఓం జుష్టోదమూనా అతిథిర్దురోణ ఇమం నో యజ్ఞముపయాహి విద్వాన్। విశ్వాఅగ్నే అభియుజోవిహత్యాశత్రూయతా మాభరాభోజనాని॥ అగ్నిమావాహయామి॥(అని అక్షతలు నీరు వదలిపెట్టి)

సమస్త వ్యాహృతీనాం పరమేష్ఠి ప్రజాపతిః ప్రజాపతిర్బృహతీ। అగ్నిప్రతిష్ఠాపనే వినియోగః॥

3 ఓం భూర్భువస్సువః॥

ఇత్యగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య పాత్రద్వయే సాక్షతోదకం నిక్షిప్య, ప్రోక్షితేన్ధనాది నిక్షిప్య

అగ్నిని వేదిక యందుయుంచి రెండు పాత్రలయందు అక్షతలు నీరుబోసి గాయత్రిచేప్రోక్షింపబడిన సమిధలను ఈక్రిందిమంత్రముచే అగ్నియందుంచి

४ విజ్యోతిషా వృశోగ్ని స్త్రిష్టుప్ ॥ అగ్నిశుష్క సమింధనే వినియోగః॥

ఓం విజ్యోతిషా బృహతా భాత్యగ్నిరావిర్విశ్వాని కృణుతే మహిత్వా ప్రాదేవీర్మాయాః సహతే దురేవాః శిశీతే శృంగే రక్షసేవినిక్షే॥

౫ ప్రమానం శ్యేనో జాతవేదాగ్ని ర్గాయత్రి। అగ్ని ప్రజ్వలనే వినియోగః॥

ఓం ప్రమానం జాతవేదస మశ్వం హినోత వాజినం ఇదం నో బర్హిరాసదే। అస్య ప్రజాతవేదసో విప్రవీరస్య మీళ్హుషః। మహీమియర్మి సుష్టుతిం। యాఃకుచో జాతవేదసో దేవతా హవ్యవాహనీః। తాభిర్నో యజ్ఞమిన్వతు వేణుధమన్యాప్రబోధ్య

వెదురుగొట్టముతో జ్వాలచేసి

౬. చత్వారిశృఙ్గేత్యస్య మన్త్రస్య వామదేవఋషిః జాతవేదాగ్నిర్దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః। అగ్నిమూర్తి ధ్యానే వినియోగః॥

ఓం చత్వారి శృఙ్గా త్రయో అస్య పాదా ద్వే శీర్షే సప్త హస్తాసో అస్య। త్రిధా బద్ధో వృషభో రోరవీతి మహో దేవో మర్త్యాం ఆవివేశ॥ (అథ)

౧॥ శ్లో॥ అగ్నిమూర్తిం ప్రవక్ష్యామి సర్వాభీష్ట ప్రదాయకం। ఏకదేహం ద్విశీర్షస్కం జటామకుటమండితమ్।

౨। శ్లో॥ సుదీప్తం స్వర్ణవపుషం శశాంకశకలాన్వితమ్।
చతుశ్శృఙ్గం త్రిపాదం చ మళక్షుంపింగళప్రభమ్।

3 శ్లో॥ ఆస్యద్వయం సుతామ్రోష్ఠం సప్తజిహ్వాసమావృతం। దక్షిణాస్యే చతుర్జిహ్వాస్త్రిస్రో వై వామవక్త్రకే॥

౪॥ శ్లో॥ ప్రసన్నం సుస్మితం శాంతం సప్తహస్తసమన్వితం। దక్షిణేచ చతుర్హస్తం వామభాగే త్రిహస్తకమ్।

౫॥ శ్లో॥ స్రుక్స్రువౌ శక్తిమిధ్మంచ ధారయన్ దక్షిణైర్భుజైః॥ ధారయన్తోమరం వామైర్వ్యజనంఘృతపాత్రకమ్।

౬॥ శ్లో॥ త్రిమేఖలం త్రిపాదంచ మేషారూఢం వరప్రదం
యజ్ఞసూత్రధరం సౌమ్యం సర్వాభరణభూషితమ్

౭॥ శ్లో॥ రక్తాంబరధరం దేవం రక్తమాల్యా విభూషితం।
రక్తచందనలిప్తాంగం జ్వాలాకోటిసమప్రభమ్॥

౮. శ్లో. స్వాహాంతు దక్షిణే పార్శ్వే దేవీం వామే స్వధాం తథా
ఏవం సంచిత్య మనసా వహ్నిం మధ్యే తమాహ్వయేత్ ॥

ఏష హి దేవః ప్రదిశోను సర్వాః పూర్వో హి జాత స్స ఉ గర్భే అన్తః । స విజాయమాన స్స జనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖాస్తిష్ఠతి విశ్వతో ముఖః ॥

ఈమంత్రముచే జలమును అక్షతలను గ్రహించి అగ్నికి తూర్పున జలమును బడమట నక్షతలను విడువవలయును.

శాండిల్యసగోత్ర! మేషారూఢ! వైశ్వానర! ప్రాఙ్ముఖాగ్నే! మమ అభిముఖో భవ, సుముఖో భవ, సుప్రసన్నో భవ, వరదో భవ, యథోక్త జిహ్వయా హవిర్గ్రహాణ!

ఓం భూర్భువస్సువః । తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ ॥

(అగ్నికి ప్రదక్షిణముగ అక్షతలను జలమును చల్లి)

సోదకేన పాణినా ప్రదక్షిణమగ్నిం పరిసమూహ్య

(జలపాణియై అగ్నిచుట్టు ప్రదక్షిణముగ తుడువవలయు)

అగ్నిమలంకృత్య

విశ్వానినో దుర్గాహేతి తిసృణాం మాధ్యమాత్రేయో వసుశ్రుత ఋషిః । జాతవేదాగ్ని ర్దేవతా । త్రిష్టుప్ ఛందః । అగ్ని అలంకరణ ప్రార్థనే వినియోగః ॥

(ఈక్రిందివాక్యములతో నా దిక్కుల తూర్పు మొదలుకొని క్రమముగ పుష్పాక్షతలతో నలంకరించునది.)

విశ్వానినో దుర్గహాజాతవేదః సింధుంననావాదురితాతిపర్షి అగ్నే అత్రివన్నమసాగృణానః అస్మాకంబోధ్యవితాతనూనాం యస్త్వాహృదాకీరిణామన్యమానః॥౧॥	అమర్త్యం మర్త్యోజోహవీమి జాతవేదోయశో అస్మాసుధేహి ప్రజాభిరగ్నే అమృతత్వమస్యాం॥౨॥

ఉపస్థానం॥ యస్మై త్వం సుకృతే జాతవేద ఉలోకమగ్నే కృణవస్స్యోనం। అశ్వినం సపుత్రిణం వీరవంతం గోమతం రయిన్నశతే స్వస్తి ॥
పర్యుక్ష్యామి త్రిః [ఈశాన్యాది ఈశాన పర్యంతం అగ్నికి ప్రదక్షిణముగా జలమును త్రిప్పి]

హవిస్సంస్కారాదికమ్.

హవిష్యం సిద్ధాన్నం పృథక్ పాత్రే ఉద్ధృత్య	వంటనుండి అన్నమును వేరుపాత్రలో గ్రహించి
అన్నమగ్నా వధిశ్రిత్య	ఆపాత్రను సంస్కారాగ్ని మీదనుంచి
ఉదగుద్వాస్య	ఆపాత్రను అగ్నికి యుత్తరముగా దింపి
అద్భిః ప్రోక్ష్య	జలముతో ప్రోక్షించి

అభిఘార్య	అభిఘరించి.
అగ్నేః పశ్చిమతో నిధాయ	ఆ చరుపాత్రను అగ్నికి పశ్చిమముగా యుంచి
తదన్నం త్రిధా విభజ్య	ఆ అన్నమును 3 భాగములుచేసి
సర్పిషాభ్యజ్య	
దక్షిణజానుం సంపాత్య	కుడిమోకాలు భూమినితాకించి
హృది సవ్యం పాణిం నిధాయ	ఎడమచేతిని హృదయముననుంచి
దక్షిణభాగస్థితాదన్నాదఙ్గుల్యగ్రైః	దక్షిణ భాగములోని అన్నమును
పిణ్డప్రమాణ మార్ద్రామలకమితం ఆదాయ ప్రణవాది వర్జితైః స్వాహాన్తైః సమన్త్రం జుహుయాత్	ఉసిరికాయంత మధ్యమ, అనామిక, అంగుష్ఠములతో గ్రహించి ఓంకారవర్జితముగ "స్వాహా" కారముతో హోమము చేయవలెను.

ఆచమ్య + శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం దేవయజ్ఞేన యక్ష్యే। (అనిసంకల్పించి)

౧. సూర్యాయ స్వాహా॥ సూర్యాయేదం నమమ

౨. ప్రజాపతయే స్వాహా॥ ప్రజాపతయ ఇదం నమమ

(ఇతిప్రాతః)

౧ అగ్నయే స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం నమమ

౨ ప్రజాపతయే స్వాహా॥ ప్రజాపతయ ఇదం నమమ

(ఇతిసాయం)

† 3 సోమాయ వనస్పతయేస్వాహా॥ సోమాయ వనస్పతయ ఇదంనమమ

౪ అగ్నీషోమాభ్యాం స్వాహా॥ అగ్నీషోమాభ్యామిదం నమమ

౫ ఇంద్రాగ్నిభ్యాం స్వాహా॥ ఇంద్రాగ్నిభ్యామిదం న మమ

౬ ద్యావా పృథివీభ్యాం స్వాహా॥ ద్యావాపృథివీభ్యామిదం న మమ

౭ ధన్వంతరయేస్వాహా॥ ధన్వంతరయ ఇదంనమమ

౮ ఇంద్రాయ స్వాహా॥ ఇంద్రాయేదం న మమ

౯ విశ్వేభ్యోదేవేభ్యస్స్వాహా॥ విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇదంనమమ

౧౦ బ్రహ్మణేస్వాహా॥ బ్రహ్మణ ఇదంనమమ

పరిసమూహన పర్యుక్షణే కృత్వా,

పర్యుక్షామితి॥ — అగ్నిచుట్టు రెసార్లు ప్రదక్షిణము గానీరును త్రిప్ప వలెను.

విభూతిధారణం కుర్యాత్॥ — త్రిపుండ్రమును ధరించ వలెను.

—♦ అథభూత యజ్ఞః ♦—

వైశ్వదేవ బలివిధానం.

శ్లో॥ చక్రాకారేణ యోవిప్ర। స్సదా భూతబలిం హ

---

† 3 మొదలు ౧౦వరకు సాయం ప్రాతః కాలములయందు సమము.

రేత్। సర్వపాపవినిర్ముక్తో విష్ణుసాయుజ్యమాప్నుయాత్

ఆచమ్య శ్రీపరమేశ్వర- -ప్రీత్యర్థం భూతయజ్ఞేన యక్ష్యే [అని సంకల్పించి]

అగ్నేరుత్తరతో పశ్చిమతో వాభూమిం సంప్రోక్ష్యమధ్య భాగ స్థిత దన్నా ద్బదరీ ఫలమిత మాదాయ ప్రాచీ మారభ్య ఈశాన పర్యంతం చక్రాకారం బలిందద్యాత్॥

అగ్నికి ఉత్తరమునగాని పశ్చిమమున గాని భూమిని ప్రోక్షించి మధ్యమ భాగములోని రేగిపండంత అన్నమును తూర్పు మొదలు ఈశాన్యమువరకు చక్రాకారముగా బలులు ఉంచ వలెను.

‡౧ సూర్యాయస్వాహా॥ సూర్యాయేదం నమమ

౨ ప్రజాపతయేస్వాహా॥ప్రజాపతయ ఇదంనమమ

[ఇతిప్రాతః]

౧అగ్నయేస్వాహా। అగ్నయ ఇదంనమమ

౨ ప్రజాపతయేస్వాహా॥ ప్రజాపతయఇదంనమమ

[ఇతిసాయం]

3 సోమాయ వనస్పతయే స్వాహా॥ సోమాయవనస్పతయ ఇదంనమమ

౪ అగ్నీషోమాభ్యాం స్వాహా। అగ్నీషోమాభ్యామిదం నమమ

---

‡ అత్రభూతయజ్ఞా దావపి సర్వత్రోద్దేశత్యాగా ఇత్యాది త్యాచానదీపే కమలాకరః॥

౫ ఇన్ద్రాగ్నిభ్యాం స్వాహా ॥ ఇంద్రాగ్నిభ్యా మిదం న మమ

౬ ద్యావాపృథివీభ్యాం స్వాహా ॥ ద్యావాపృథివీభ్యామిదం న మమ

౭ ధన్వంతరయే స్వాహా॥ ధన్వంతరయఇదంనమమ

౮ ఇంద్రాయస్వాహా॥ ఇంద్రాయేదంనమమ

౯ విశ్వేభ్యో దేవేభ్యస్స్వాహా ॥ విశ్వేభ్యో దేవభ్య ఇదం నమమ

౧౦ బ్రహ్మణేస్వాహా॥ బ్రహ్మణ ఇదంనమమ

౧౧ అద్భ్యస్స్వాహా॥ అద్భ్య ఇదం నమమ

౧౨ ఓషధివనస్పతిభ్యస్స్వాహా॥ ఓషధివనస్పతిభ్య ఇదం న మమ

౧౩ గృహాయస్వాహా॥ గృహాయేదంనమమ

౧౪ గృహదేవతాభ్యస్స్వాహా॥ గృహదేవతాభ్య ఇదంనమమ

౧౫ వాస్తుదేవతాభ్యస్స్వాహా॥ వాస్తుదేవతాభ్య ఇదంనమమ

౧౬ ఇన్ద్రాయ స్వాహా॥
ఇంద్రాయేదం నమమ — చక్రిమధ్యనకు తూర్పు.

౧౭ ఇన్ద్రపురుషేభ్య స్స్వాహా॥
ఇంద్రపురుషేభ్య ఇదం నమమ — ఇంద్రునకు తూర్పు.

౧౮ యమాయస్వాహా॥ — చక్రమునకు దక్షిణం
యమాయేదంనమమ

౧౯ యమపురుషేభ్యస్స్వాహా — యమునికి యుత్తరం
యమపురుషభ్య ఇదంనమమ

౨౦ వరుణాయ స్వాహా॥ — చక్రమునకు పశ్చిమము
వరుణాయేదం నమమ.

౨౧ వరుణపురుషేభ్యస్స్వాహా — వరుణునకు తూర్పు
వరుణపురుషేభ్యఇదంనమమ

౨౨ సోమాయ స్వాహా॥ — చక్రమునకు ఉత్తరం
సోమాయేదంనమమ

౨౩ సోమపురుషేభ్యస్స్వాహా — సోమునకు ఉత్తరం
సోమపురుషేభ్యఇదంనమమ

౨౪ బ్రహ్మణేస్వాహా — చక్రానికి మధ్య
బ్రహ్మణఇదం నమమ

౨౫ బ్రహ్మపురుషేభ్యస్స్వాహా — బ్రహ్మకు తూర్పు
బ్రహ్మపురుషేభ్యఇదంనమమ

౨౬ విశ్వేభ్యోదేవేభ్యస్స్వాహా — బ్రహ్మకు దక్షిణం
విశ్వేభ్యో దేవేభ్యఇదంనమమ

౨౭ సర్వేభ్యోభూతేభ్యస్స్వాహా — బ్రహ్మకుపశ్చిమం
సర్వేభ్యోభూతేభ్యఇదంనమమ

౨౮ దివాచారిభ్యస్స్వాహా — బ్రహ్మకు యుత్తరము
దివాచారిభ్యఇదంనమమ

[ప్రాతః]

నక్తం చారిభ్యస్స్వాహా॥ నక్తం
చారిభ్య ఇదంనమమ(సాయం) బలిహరణము ౧౦.
రక్షోభ్యస్స్వాహా
రక్షోభ్య ఇదం నమమ చక్రానికి ఈశాన్యం
అప ఉపస్పృశ్య అని జలమును స్పృశించ వలెను.
పర్యుక్షామి త్రిగ చక్రము చుట్టు మువ్వారు నీరు
త్రిప్ప వలెను.

—♦ అథ పితృయజ్ఞః ♦—

[శౌనకః] ఆగ్నేయాభిముఖో ఆగ్నేయ ముఖముగా కూర్చుండి
భూత్వా ప్రాచీనావీ తృతగ ప్రాచీనావీతి చేసుకొని
పరమ్

ప్రాత్ర స్యోత్తర దేశస్థం భాగం ఉత్తరవైపు నున్న మూడవ
చైవ తృతీయకమ్ భాగములోనుంచి
అఙ్గుష్ఠపర్వ మాత్రాన్నం బొటనవ్రేలి కణుపంత అన్నము
పరిగృహ్య ప్రయత్నతః నుతీసుకొని
తజ్జలేనాప్లావ్య
వామజాను సంపాత్య ఎడమకాలు భూమికి తాకించి
పరాచీనపాణినా పితృతీర్థేన పితృతీర్థముచే
ప్రాగ్దక్షిణతో నినయేత ఆగ్నేయమూల ఈదిగువమంత్ర
ముతో యుంచవలెను.

ఓం స్వధా పితృభ్యః॥ పితృభ్య ఇదం నమమ
పర్యుక్షామి త్రిః ఆబలిచుట్టు మువ్వారు జలము
నుత్రిప్పి
యజ్ఞోపవీతీ ఉపవీతియై

అపఉపస్పృశ్య — అని జలమును స్పృశించవలెను.

పితృయజ్ఞాన్నశేషేణైవచక్రాకాద్బహిః నైరృతికోణే "శ్యామాయ" చక్రాద్వాయవ్యకోణే "శబలాయ" ఇత్యుభయతాఽపిస్వాహాకారం వర్జం — పితృయజ్ఞ శేషములోని అన్నముతోచక్రానికి బైట నైరృతి కోణమున, వాయవ్య కోణమున స్వాహాకారములేకుండ యీమంత్రములతోబలులు యుంచవలెను.

30 శ్యామాయనమః — చక్రానికి నైరృతి దిక్కున

31 శబలాయనమః — చక్రానికి వాయవ్యదిక్కున

శేషం దక్షిణే

33 భూపతయేనమః — చక్రానికి దక్షిణమున తూర్పు

34 భువనపతయేనమః — సమాప్తిగా యీబలులుంచవలెను

35 భూతానాంపతయేనమః

—॥ అథ బ్రహ్మయజ్ఞః ॥—

ఆచమ్య + శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం బ్రహ్మయజ్ఞేన యక్ష్యే (అనిసంకల్పించి)

ఓం అగ్నిమీళే ఇతి సూక్తస్య। మధుచ్ఛందఋషిః। అగ్నిర్దేవతా। గాయత్రీచ్ఛందః। బ్రహ్మయజ్ఞస్వాధ్యాయ మంత్రపఠనే వినియోగః॥

36 ఓం అగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవమృత్విజం। హోతారం రత్నధాతమం। హరిఃఓం. తత్సత్। శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

—ఽ * అథ మనుష్య యజ్ఞః ఽ—

ఆచమ్య — — శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం మనుష్య యజ్ఞేన యక్ష్యే [అని సంకల్పించి]

సవీతి

యజ్ఞోపవీతమును పేరుగాధరించి

౩౭ యోగిభ్యో సనకాది మనుష్యేభ్యో హంతా యోగిభ్యః సనకాది మనుష్యేభ్యోన్న మిదం న మమ

పర్యుక్ష్యామి త్రిః

మూడుసార్లు అగ్నిచుట్టు జలమును త్రిప్పి

ఉపవీతి

ఉపవీతియై

ఓం చమేత్యస్య సూక్తస్య హిరణ్యగర్భ ఋషిః। సారస్వతాగ్ని ర్దేవతా। అనుష్టుప్ ఛందః। అగ్నిసంస్థా జపే వినియోగః॥

ఓం చమేస్వరశ్చమే యజ్ఞోపచతే నమశ్చ। యత్తేన్యూనం తస్మైత ఉపయత్తేతిరిక్తం తస్మైతే నమః॥

శ్లో॥ [స్వస్తి] శ్రద్ధాం మేధాం యశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధిం శ్రియం బలమ్॥ ఆయుష్యం తేజ ఆరోగ్యం దేహి మే హవ్యవాహన॥ ఓం నమ ఇతి.

---

* ఈ౩౭ బలిని కొందరు. ౨౭ బలికి క్రిందగాఒకపాత్రలో ౩౭ కబళముల అన్నమును యుంచుదురు. కొందరు దేవయజ్ఞ భూత యజ్ఞములను కలిపి కొంచము గ్రహించి అగ్నియందు హోమము చేయుదురు.

చతుస్సాగర పర్యంత గో బ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభం భవతు; ++ త్రైశ్శ్రేయ ప్రవరాన్విత, ++ గోత్రః ఋగ్వేదాధ్యాయీ ఆశ్వలాయన సూత్రః ++ శర్మాఽహం భో!, అభివాదయే॥

ప్రాతః [సాయం] వైశ్వదేవ సాద్గుణ్యార్థంయథా శక్తి గాయత్రీ మంత్రజపం కరిష్యే।

† ఓం భూర్భువస్సువః । తత్స వితుర్వరేణ్యం । భర్గోదేవస్య ధీమహి। ధియోయోనః ప్రచోదయాత్॥

తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు॥

శ్లో॥ యస్య స్మృత్యాచ నామోక్త్యా తపోహోమ క్రియాదిషు । న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతి సద్యోవందే జనార్దనమ్ ॥

శ్లో॥ మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన । యద్ధుతం తు మయా దేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే ॥

అనేన మయాకృతేనప్రాతః[సాయం]వైశ్వదేవేన కర్మణా భగవాన్ సర్వాత్మకః సర్వం శ్రీపరమేశ్వరస్సుప్రీణాతు । శ్రీపరమేశ్వ రార్పణమస్తు॥

శ్లో॥ నమస్తే గార్హపత్యాయ నమస్తే దక్షిణాగ్నయే।
నమ ఆహవనీయాయ, మహావేద్యై నమోనమః

---

† యథాశక్తి జపము చేయవలెను.

శ్లో॥ కాండద్వయోపపాద్యాయ కర్మబ్రహ్మస్వరూపిణే
స్వర్గాపవర్గరూపాయ యజ్ఞేశాయ నమోనమః ॥
శ్లో॥ యజ్ఞేశాచ్యుత గోవింద మాధవానన్త కేశవా।
కృష్ణ విష్ణో హృషీకేశ వాసుదేవ నమోస్తుతే।
శ్లో॥ యత్కర్మకుర్వతాంపుంసాం కర్మలోపోభవేద్యది
తత్కర్మపూరయిష్యన్తి తస్మైకోట్యైనమోనమః॥
శ్లో॥ అపరాధసహస్రాణి క్రియంతే హర్నిశం మయా।
దాసోయమితిమాం మత్వా క్షమస్వ పరమేశ్వర॥
శ్లో॥ యత్కరోషి యదశ్నామి యజ్జుహోమి దదామియత్।
యత్తపస్యామి వార్ష్ణేయతత్కరోమిత్వదర్పణమ్।
శ్లో॥ బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణాహుతమ్। బ్రహ్మైవతేన గన్తవ్యం బ్రహ్మకర్మ సమాధినా॥ విష్ణుర్విష్ణుర్విష్ణుః శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు.

నిత్యవైశ్వదేవస్సమాప్తః.

—అథ వాయసబలిః.—

దేవతానివేదనానంతరం తతః పితృయజ్ఞాన్నశేషం పిండప్రమాణమాదాయ వామే జలపాత్రం చాదాయ గృహాద్బహిర్ద్వారి గత్వా భూమౌ జలమాసిచ్య॥

(నివేదనచేసి దేవపూజ సమాప్తినొందించి కుడిచేత పితృయజ్ఞాన్న శేషములో ఒకపిడచ తీసుకొని ఎడమచేతితో జలపాత్రను తీసుకొని ఇంటివెలుపలికి వెళ్లి భూమిమీద జలముపోసి ఈక్రిందిమంత్రములతో బలియుంచవలెను.)

యే భూతాః ప్రచరన్తి దివానక్తం బలిమిచ్ఛన్తో వితుదస్య ప్రేష్ఠాః। తేభ్యో బలిం పుష్టికామోహరామి మయి పుష్టిం పుష్టిపతిర్దదాతు స్వాహా।

దివానక్తచరిత భూతేభ్యోఽన్న మిదం న మమ॥

శ్లో॥ ఐన్ద్ర వారుణవాయవ్యా యామ్యా నైరృతికాశ్చయే। తే కాకాః ప్రతిగృహ్ణన్తు భూమౌ పిండం మయోఝ్ఝితమ్।

శ్లో॥ వైవస్వత కులే జాతౌ ద్వౌ శ్యామశబలౌ శునౌ। తాభ్యాం పిండం ప్రదాస్యామి స్యాతామేతావహింసకౌ॥

శ్వచాండాలపతితభూతవాయసేభ్యోఽన్నం భూమౌ నినపేత్।

ఇతి సర్వేభ్యో బలిత్రయం దత్వా గోదోహన మాత్రం తత్ర స్థిత్వాఽతిథిమాకాంక్షేత్ ॥

(ఇట్లు 3 బలులుంచి పావుఘడియ (ఒనిమిషములు) అతిథికొఱకు నిరీక్షించి)

హస్తౌ పాదౌ ప్రక్షాళ్యాచమ్య గృహం ప్రవిశేత్

(కాళ్ళు చేతులు కడిగికొని ఆచమనముచేసి ఇంట్లోకి రావలెను.

ఓం శాన్తా పృథివీ శివమన్తరిక్షం ద్యౌర్నో దేవ్యభయం నో అస్తు। శివా దిశః ప్రదిశ ఉద్దిశో న ఆపో విశ్వతః

[విద్యుతః] పరిపాన్తు సర్వతః శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః॥

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

"అతిథి భోజయేత్" బహుషుబిక్షుకేష్వాగ తేష్వ శక్తేనతిథిభ్యోగ్రాసతీయుందేయుంయజమానేబహిద్వారే గతే పత్న్యాద్యన్యేన వా భూతయజ్ఞాది బలీనుద్ధృత్వా పున గోద్విజాగ్న్యతిథిభ్యోవా ప్రతిపాదయేయుః

ఇతి కాకబలిస్సమాప్తః

శ్లో॥ భూతయజ్ఞాన్న శేషేణ పితృయజ్ఞం సమాచరేత్।
పితృయజ్ఞాహుతిం భూతయజ్ఞస్యాహుతినా సహ ఉద్ధృత్య నిక్షిపేచ్ఛుద్ధ భూమౌ నాగ్నౌ వినిక్షిపేత్ ॥ ఇతి ఆశ్వలాయన విషయ మేతత్ ॥

తా॥ బలులను ఎత్తి పరిశుద్ధమైన భూమియందు యుంచవలెను. అగ్నిలో వేయరాదు.

—♦ కాకస్పృష్ట ప్రాయశ్చిత్తమ్. ♦—

స్మృత్యంతరే॥ బలిప్రదాన కాలే తు కాకైరభిమృశన్ ద్విజః। బలిం నిధాయ భూమౌ తు ఘృతం ప్రాశ్య విశుద్ధ్యతి ॥ (ఇతిహేమాద్రౌచ)

శ్లో॥ బల్యర్థమన్న మాదాయ శ్వానావితి జపన్గృహీ।
స్పృష్టోబలిభుజా విప్రః పాదాత్ప్రక్షాళ్య వాగ్యతః॥

---

‡ శ్లో॥ వైశ్వదేవ బలీన్ప్రాప్తం। పుంస్త్రీయా వితరా నచేత్ । అద్భి స్సంప్రోక్షణం కృత్వా సదోషాయ కదాచన॥

శ్లో॥ భూమౌ బలిం వినిక్షిప్య ద్విరాచమ్య విశుద్ధ్యతి।
బలిప్రదానాదన్యత్ర స్నాన మేవ విధీయత ॥ఇతి॥

తా॥ బలివేయుకాలమందు కాకి బ్రాహ్మణుని తాకినయెడల ఆబలిని యథావిధిగా వేసి కాళ్లు కడిగికొని రెండుపర్యాయములు ఆచమనముచేసి గృహములోనికి వచ్చి ఘృతము త్రాగవలెను. ఇతరకాలమందు కాకి బ్రాహ్మణుని తాకినయెడల స్నానమువిధిగా చేయవలెను.

—♦ వైశ్వదేవవిశేషః ♦—

తథా చ భట్టోజీయే ఆశ్వలాయనస్మృతిః ॥

శ్లో॥ సాయం ప్రాతర్వైశ్వదేవః కర్తవ్యో బలికర్మ చ।
అనశ్నతాపి కర్తవ్య మన్యథా కిల్బిషీభవేత్ ॥

తా॥ భోజనము చేయనికాలములో కూడా సాయంప్రాతః కాలములయందు వైశ్వదేవమును చేసి బలి వేయవలెను. అట్లు ఆచరించనిచో పాపుడగును.

శ్లో॥ వైశ్వదేవో దివానక్తం నభవేచ్చేత్పృథక్పృథక్ । ప్రాతరేవద్విరావృత్త్యా కుర్యాచ్చ సహతద్ద్విజః ॥

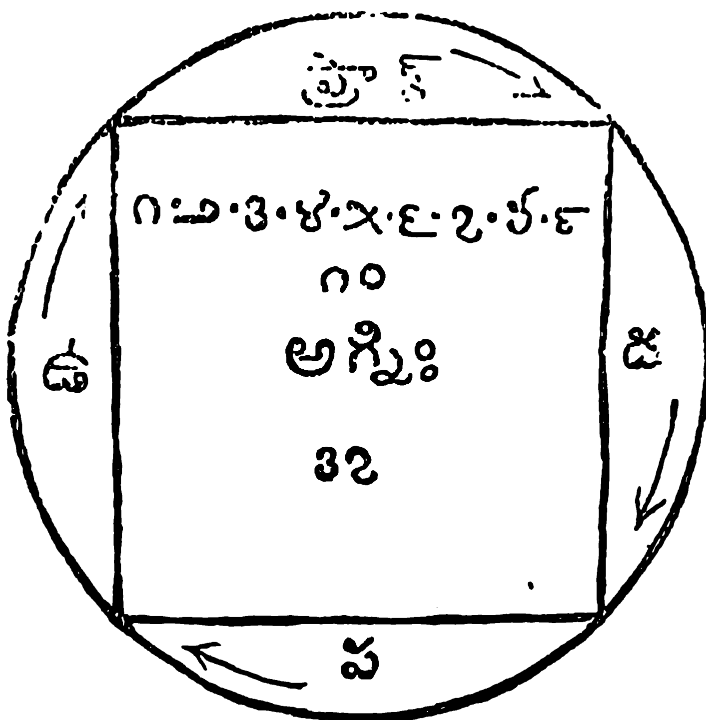
తా॥ అశక్తమందు సాయం ప్రాతః వైశ్వదేవములను కలిపి రెండును ప్రాతః కాలములోనే చేయవచ్చును. అప్పుడు రెండు పక్షములు గలవు. ౧. ప్రతియజ్ఞమును రెండుసార్లు చేయవలెను. అనగా ప్రాతర్దేవ యజ్ఞానంతరము సాయం దేవయజ్ఞమును ఇట్లే ప్రతియజ్ఞమును రెండు పర్యాయములు చేయవలెను.

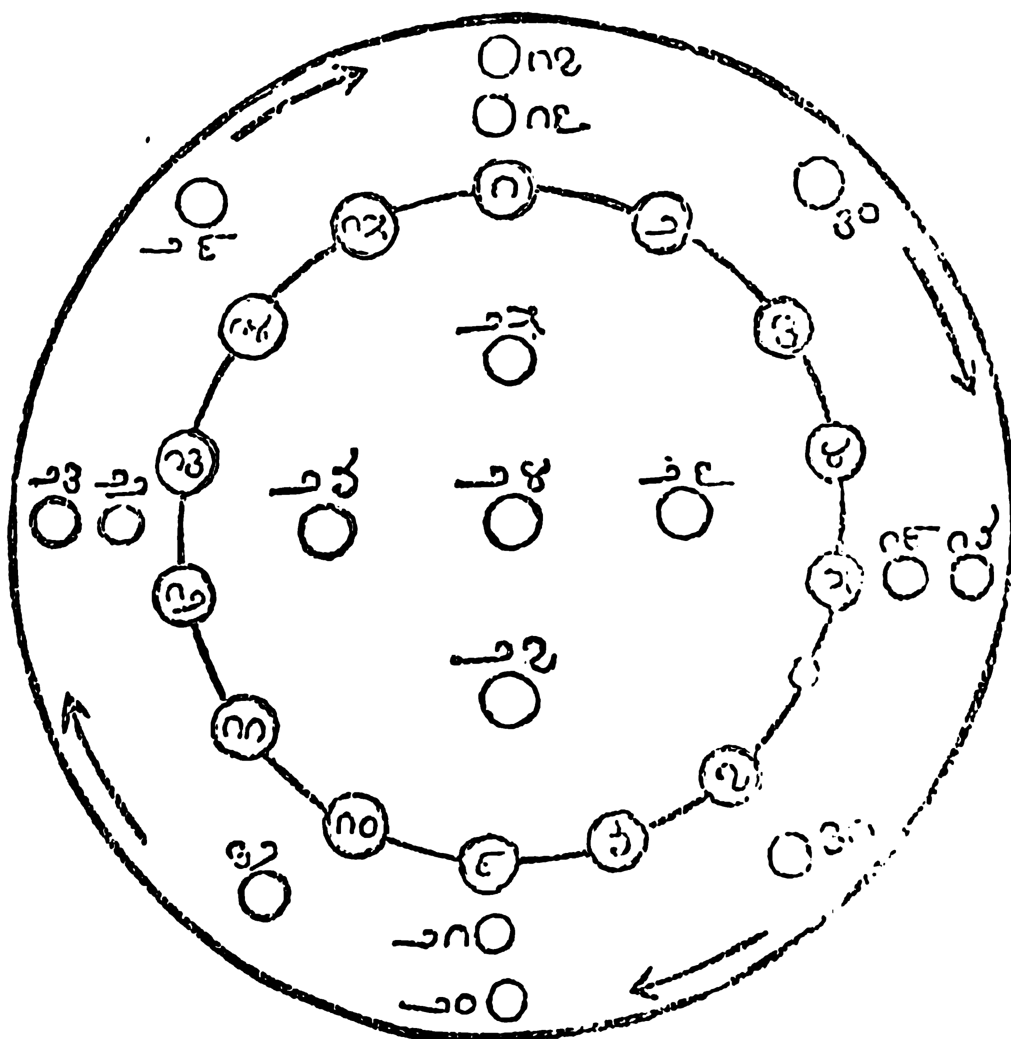
అప్పుడు ప్రాతః భూతయజ్ఞ చక్రమునకు ఉత్తరముగా సాయం భూతయజ్ఞ చక్రమును ఉంచవలెను. ౨.

రెండు వైశ్వదేవములు కలిపి దేవయజ్ఞములో ౧౨హోమములగు చక్రమును ౧౭ బలులు ఉంచి తక్కినవి మామూలుగా ఒకసారియే చేయుట.

- వైశ్వదేవచక్రము. -

పరిషేచనక్రమము తెలుపును.

౭. ౨. విధురవైశ్వ   వః. —

ఆచమ్య — పురాణాచమన స్మృత్యాచమన ములొనర్చి

ప్రాణానాయమ్య — ముమ్మారు ప్రాణాయామము నర్చి

ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ అన్న సంస్కార ద్వారా ఆత్మసంస్కారార్థం పంచసూనాపనుప, త్రయేచ ప్రాతర్వైశ్వదేవం [సాయం వైశ్వదేవం] సిద్ధేనాన్నేన యక్ష్యే;—

తదంగ స్థండిలోల్లేఖనాద్యగ్నిప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే (అని సంకల్పించి)

"అగ్నిస్థాపనదేశస్య పశ్చాత్పూర్వదేశ సమ్మితాం" ప్రభృతి "దేవయజ్ఞేన యక్ష్యే" పర్యంతం పూర్వవత్ సంకల
అంతయును వైశ్వదేవమునందువలె చేసి.

దక్షిణభాగస్థితాదన్నా దగ్నౌ ల్యగ్నిరాదాయ — దక్షిణభాగమునుండి అన్నమును తీసుకొని ఈ మంత్రములతో అగ్నియందు హోమము చేయవలెను

౧ భూస్స్వాహా అగ్నయ ఇదం న మమ

౨ భువస్స్వాహా వాయవ ఇదం న మమ

3 స్వస్స్వాహా సూర్యాయేదం న మమ

౪ భూర్భువస్స్వస్స్వాహా ప్రజాపతయ ఇదం న మమ

పర్యుక్ష్యామి — ముమ్మారు పరిషేచనముచేసి
ఆచమ్య — స్మృత్యాచమనముచేసి
ప్రాణానాయమ్య — ముమ్మారు ప్రాణాయామ మొనర్చి

ఏవం - - ప్రీత్యర్థం ప్రాతర్హోమస్య దేవాంగత్వేన [సాయం] శాకలహోమాన్ హోష్యామి॥ అనిసంకల్పించి ఈ ౧౧ హోమములు చేయవలెను.

౧ దేవకృతస్యైనసోఽవయజనమసి స్వాహా॥ అగ్నయఇదం నమమ.

౨ మనుష్యకృతస్యైనసోఽవయజనమసి స్వాహా అగ్నయ ఇదం నమమ

3 పితృకృతస్యైనసోఽవయజనమసి స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం నమమ.

౪ ఆత్మకృతస్యైనసోఽవయజనమసి స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం నమమ.

౫. అన్యకృతస్యైనసోఽవయజనమసి స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం నమమ.

౬ అస్మత్కృతస్యైనసోఽవయజనమసి స్వాహా అగ్నయ ఇదం నమమ.

౭ యద్దివాచ నక్తం చైనశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం నమమ

౯ యత్స్వపంతశ్చ జాగ్రతశ్చైనశ్చ కృమత స్యావ యజన మసి స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం నమమ

౧ యత్సుషుప్తశ్చ జాగ్రతశ్చైనశ్చ కృమత స్యావ యజనమసి స్వాహా। అగ్నయ ఇదం న మమ॥

౧౦ యద్విద్వాగ్ం సశ్చా విద్వాగ్ం సశ్చైనశ్చ కృమతస్యావ యజనమసి స్వాహా॥ అగ్నయఇదంనమమ

౧౧ ఏనస ఏనసోఽన యజనమసి స్వాహా। అగ్న య ఇదం న మమ॥

ఇతి శాకల హోమాన్ హుత్వా	ఈ౧౧ శాకల మన్త్రములతో హోమము చేసి
పరిషిచ్య పర్యుక్ష్యామి త్రిః	ముమ్మారు పరిషేచనము చేసి
ఆచమ్య	స్మృత్యాచమనముచేసి.
ప్రాణానాయమ్య	ముమ్మారుప్రాణాయామ మొనర్చి

ఏవం – – ప్రీత్యర్థం భూతియజ్ఞేన యక్ష్యే;—
(అని సంకల్పించి)

మధ్యమభాగమన్నమాదాయ	మధ్యమ భాగములోని యన్నమును గ్రహించి

ప్రజాపతయే స్వాహా ప్రజాపతయ ఇదంనమమ
(అగ్నిలో హోమముచేసి)

పర్యుక్ష్యామి త్రిః	ముమ్మారు అగ్నికి పరిషేచనము చేసి.

ఆచమ్య, ప్రాణానాయమ్య — స్మృత్యాచమనముచేసి, ముమ్మారు ప్రాణాయామమొనర్చి.

ఏవం - -- ప్రీత్యర్థం పితృయజ్ఞేన యక్ష్యే;—
(అని సంకల్పించి)

ప్రాచీనావీతి — ప్రాచీనావీతియై

తృతీయ భాగమున్న మాదాయ — ఉత్తరభాగములోని అన్నమును తీసుకొని.

స్వధాపితృభ్యః పితృభ్యఇదంనమమ
అగ్నికి దక్షిణముగా నీబలి యుంచి.

పర్యుక్ష్యామి — ఆబలికి ముమ్మారు పరిషేచనముజేసి

ఆచమ్య, ప్రాణానాయమ్య — స్మృత్యాచమనముజేసి, ప్రాణాయామత్రయముజేసి.

ఏవం - — ప్రీత్యర్థం బ్రహ్మయజ్ఞేన యక్ష్యే;—
(అని సంకల్పించి)

ఓం అగ్నిమీళే ఇతి సూక్తస్య । మధుచ్ఛన్ద ఋషిః । అగ్నిర్దేవతా । గాయత్రీఛందః । బ్రహ్మయజ్ఞ స్వాధ్యాయ మంత్రపఠనే వినియోగః॥

ఓం అగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవ మృత్విజం । హోతారం రత్నధాతమం॥

హరిః ఓం తత్సత్॥ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

ఆచమ్య, ప్రాణానాయమ్య — స్మృత్యాచమనముజేసి, ప్రాణాయామత్రయముజేసి

ఏవం + ప్రీత్యర్థం మనుష్యయజ్ఞేన యక్ష్యే;—
(అని సంకల్పించి) మొదటి రెండు భాగములలోని అన్నమును కలిపి
యోగిభ్యస్సనకాది మనుష్యేభ్యో హంతా। యోగిభ్యస్స
నకాది మనుష్యేభ్యోఽన్నమిదం నమమ
(అని అగ్నిలో హోమముచేసి

ఓం. చమేత్యస్య సూక్తస్య హిరణ్యగర్భ ఋషిః।
సాగస్వతాగ్నిర్దేవతా। అనుష్టుప్ఛందః। అగ్నిప్రస్థాపజపే
వినియోగః॥

"ఓం చమే స్వరశ్చమే" ఇత్యాదిసర్వంపూర్వవత్.
నివేదనానంతరం వైశ్వదేవశిష్టమన్నంగృహీత్వా
కాకబలిం హరేత్॥

ఇతి విధుర వైశ్వదేవమ్.

—॥ విధురస్య దేవయజ్ఞ విచారః ॥—

"దేవయజ్ఞం త్వనగ్నికః సముత్సృజేత" ఈ వచనము
యాజుష విషయంకాని ఆర్చిక విషయము గాదు. ఎట్ల
నగా యాజుషులకు వైశ్వదేవము వేరుగాను తదంగ
పంచ మహాయజ్ఞములు వేరుగాను యున్నవి. ఆర్చికులకు
పంచ మహాయజ్ఞములే వైశ్వదేవముగాని యజ్ఞము వినా
గా వైశ్వదేవము వేరులేదు. అయినప్పటికి ఆశ్వలాయ
నులు దేవయజ్ఞమును మానవలసినా యుంటే, "యద్యప

గ్నౌజుహోతి స దేవయజ్ఞో యద్బలిం కరోతి సభూత యజ్ఞో యత్పితృభ్యో దదాతి సపితృయజ్ఞో యత్స్వాధ్యాయమధీతే సబ్రహ్మయజ్ఞో యన్మనుష్యేభ్యో దదాతి స మనుష్యయజ్ఞః [ఆశ్వ గృ. సూ.] కావున అగ్నిలో ఏది హోమముచేసిన అదియే దేవయజ్ఞము! సంగ్రహే

శ్లో॥ హుత్వా వ్యాహృతిభిశ్చాన్నం హుత్వా శాకల శాదిభిః । భూతేభ్యశ్చ బలిం దద్యాదన్న మగ్నౌ త్వనగ్నిమాన్ ॥ అనగ్నికస్తు యో విప్రో అన్నం వ్యాహృతి పూర్వకం । హుత్వా శాకల మంత్రైశ్చ శిష్టం శాకబలిం హరేత్ ॥ అన్నం వ్యాహృతిభిర్హుత్వా హుత్వా మంత్రైశ్చ శాకలైః । ప్రజాపతేర్హవిర్హుత్వా పూజయేదతిథీంస్తతః ॥

(ధర్మప్రవృత్తి)

"హుత్వా వ్యాహృతిభిః" అనియున్నది గాన దేవయజ్ఞము వ్యాహృతులతోనే చేయవలెనని భావము. "హుత్వావ్యాహృతిభిః" అనుదానికి "దేవయజ్ఞం త్వనగ్నికః న కుర్వీత" ఈ రెంటికి సమన్వయము చేయక "దేవయజ్ఞం న కుర్వీత" యనగా "సూర్యాయ స్వాహా" ఇత్యాది ౧౦ మంత్రములచే దేవయజ్ఞము చేయరాదనియు, వ్యాహృతులతోనే చేయవలెనని స్పష్టము.

భూతబలి విషయము:— "భూతేభ్యశ్చ బలిం దద్యాదన్న మగ్నౌ త్వనగ్నిమాన్" అని ఒకశ్లోకములోను "ప్రజాపతే

ర్హావిర్హూత్వా" యని మఱియొక శ్లోకములో నుండుట చే భూతబలిం "ప్రజాపతయే స్వాహా" యనియగ్నిలో హోమము చేయవలెనని స్పష్టము.

— ౮. అతిథి పూజా ప్రకరణమ్. —

వైశ్వదేవబలిప్రదానంతరముః "అగ్రగోదోహన మాత్రం ప్రాంగణే తిష్ఠేత్" బలివేసి అచ్చట గోదోహన కాలము [పావుఘడియ] ఇంటిముందట నిలచి "అతిథిం కాంక్షయ" అతిథి రాక కొరకు నిలవవలెను

శ్లో॥ గోదోహన మాత్రమఙ్గణే అతిథిం ప్రతీక్షమాణః ఆసీత॥ ॥౧॥

తా॥ బలియైన పిదప గోదోహనపు మాత్రసమయము(పావుగడియ) గృహాఙ్గణమున అతిథి కొఱకు కాచుకొని యుండవలెను.

శ్లో॥ తతో గోదోహమాత్రం వా కాలం తిష్ఠేద్గృహాఙ్గణే। అతిథి గ్రహణార్థాయ తదూర్ధ్వం వా యథేచ్ఛయా నాడికాయాశ్చతుర్భాగం గోదోహం బ్రువతే బుధాః

తా॥ అతిథుల కొరకు గోదోహ కాలము గాని అంతకు అధిక కాలము గాని గృహాంగణమున నిరీక్షించవలయును. గోదోహ మనగా పావుఘడియ.

శ్లో॥ కృత్వైద్బలి కర్మైవ మతిథిం పూర్వమాశయేత్
భిక్షాం చ భిక్షవే దద్యా ద్విధివద్బ్రహ్మచారిణే 3

ఈవిధముగ వైశ్వదేవమును, బలిప్రదానమునుచేసి యథావిధిగ అతిథులకు భోజనమును యతి, బ్రహ్మచారులకు భిక్షాదానమును ఇయ్యవలెను.

అతిథీన్ నేవాగ్రే భోజయేత్। ప్రథమమునఅతిథులకుభోజనము పెట్టవలెను.

—॥ అతిథి లక్షణమ్. ॥—

శ్లో॥ ఏకరాత్రింతు నివసన్నతిథి ర్బ్రాహ్మణ స్స్మృతః
అనిత్యం హిస్థితో యస్మాత్తస్మా దతిథిరుచ్యతే।

తా॥ పరగృహము నందొక దినము నివసించు బ్రాహ్మణుడతిథి. అతనినిలకడ యనిత్యము. కావున అతిథియని చెప్పబడుచున్నాడు. అనగా ఈరోజున ఇచటయని నిలుకడ లేనివాడు.

శ్లో॥ ఇష్టోవా యది వా ద్వేషో మూర్ఖః పండిత ఏవ
యా సంప్రాప్తో వైశ్వదేవాంతే సోఽతిథి స్స్వర్గసంక్రమః॥౫॥

తా॥ వైశ్వదేవానంతరం వచ్చినవాడు ప్రియుడైన, వైరియైన అజ్ఞుడైన, ప్రాజ్ఞుడైన అతిథే. అట్టివానిని అవిచారముగ పూజించిన స్వర్గము లభించును.

శ్లో॥ దూరాధ్వోపగతం శ్రాంతం వైశ్వదేవ ఉపస్థితమ్।
అతిథిం తం విజానీయాన్నాతిథిః పూర్వమాగతః ॥౬॥

తా॥ పగలు వైశ్వదేవానంతరమున, సాయంకాలమున నెప్పుడయినను, గ్రామాంతరమునుండి దూరాగమనంబున నాకొనియు డస్సియు వచ్చినవాడతిథిగా నెరుంగునది. పూర్వదినమున వచ్చినవాడు అతిథి కాడు.

శ్లో॥ నైక గ్రామీణ మతిథిం నగృహ్ణీత కదాచన।
అనిత్య మాగతో యస్మా త్తస్మా దతిథి రుచ్యతే। ॥౭॥

తా॥ ఎవ్వడన్య గ్రామము నందుండి భోజనాపేక్ష గలిగి వచ్చునో, వాఁడనిత్యముగ వచ్చుటచే అతిథి. ఏకగ్రామవాసులు ద్రవ్య లాభ మపేక్షించి వత్తురుగాన వారు అతిథులు గారు.

శ్లో॥ నైక గ్రామీణ మతిథిం విప్రం సాంగతికం తథా। ఉపస్థితం గృహే విద్యా ద్భార్యాయత్రాగ్నయోఽపివా॥

శ్లో॥ ఆసనావసథౌ శయ్యా మనువ్రజ్యా ముపాసనామ్। ఉత్తమేషూత్తమం కుర్యాద్ధీనే హీనం సమే సమమ్॥

తా॥ యజమానుడు బ్రాహ్మణుఁడైనను స్వగ్రామవాసిని, పరిహాసకుని, హాస్యముచే జీవించువానిని, వైశ్వదేవాంతమున వచ్చినను అతిథిగా భావింపగూడదు. కుటుంబము లేక సంచారము చేసి జీవించు వాడు గూడా అతిథి గాడు.

శ్లో॥ సంప్రాప్తా యత్వతిథయే ప్రదద్యా దాసనోదకే। అన్నం చైవ యథాశక్తి సత్కృత్య విధిపూర్వకమ్ ॥౧౦॥

తా॥ వచ్చిన యతిథికి పాదప్రక్షాళనమున కుదకమిచ్చి, స్వాగతమడిగి, ఆసనమిచ్చి శక్తికొలది వ్యంజనములతో అన్నమును పెట్టవలయును. సత్కారవిశేషములు- ఆసనము, విశ్రాంతిస్థానము, శయనించుటకు మంచము మొదలగునవి యిచ్చుట. వెళ్ళునప్పుడు కొంతదూరము వెంటబోవుట.

శ్లో॥ అతిథిం తత్ర సంప్రాప్తం పూజయేత్స్వాగతాదినా। అర్ఘ్యాసనప్రదానేన పాదప్రక్షాళనేన చ॥

శ్లో॥ శ్రద్ధయాఽన్నప్రదానేన ప్రియప్రశ్నోత్తరేణ చ। గచ్ఛంతం చానుయానేన ప్రీతి ముత్పాదయేద్గృహీ॥

తా॥ పై యర్థమునే బోధించును.

శ్లో॥ అతిథిర్యస్య భగ్నాశో గృహాత్ప్రతినివర్తతే।

పితరస్తస్యనాశ్నంతి దశవర్షాణి పంచచ ।
శ్లో॥ కాష్ఠభారసహస్రేణ ఘృతకుంభశతేనచ ।
అతిథిర్యస్యభగ్నాశస్తస్య హోమోనిరర్థకః॥

తా॥ అతిథి "నేనతని గృహమున భుజింపగలనను" వాశ, వాశ మొందు, యెవని గృహమునుండి మఱలునో, ఆయజమాను నన్నము పితృదేవతలు పదియేనేడులదాక నారగించరు. అట్టివాడు వేయికావళ్ళ సమిధలను నూఱు కడవల నేయియు వ్రేల్చినను ఫలమునొందదు.

శ్లో॥ నపృచ్ఛేద్గోత్రచరణేన స్వాధ్యాయం శ్రుతంతథా
హృదయే కల్పయేద్దేవం సర్వదేవ మయోహి సః॥

తా॥ గృహి, అతిథియొక్క గోత్రము, ఆచారము, శాఖ, శాస్త్రము, దేశము, నామ మడుగక వానిని భగవంతునిగ భావించవలయును. అతిథి సర్వదేవస్వరూపుడు.

శ్లో॥ పాపోవాయది చండాలో విప్రఘ్నః పితృఘాతుకః। వైశ్వదేవేతు సంప్రాప్త స్సోతిథి స్స్వర్గసంక్రమః॥

తా॥ పాపి, చండాలుడు, బ్రహ్మహత్య చేసినవాడు, తల్లిదండ్రులను వధించినవాడు, వీరిలో నెవ్వడైన వైశ్వదేవాంతమున అతిథిగ వచ్చినవానిని పూజించవలెను. ఆపూజ గృహికి స్వర్గప్రాప్తినిచ్చును.

—౯ అన్నక్త విషయే ౯—

శ్లో॥ దద్యాచ్చ భిక్షాత్రితయం పరివ్రాడ్బ్రహ్మచారిణామ్। ఇచ్ఛయా చ తతోవిద్వాన్ విభవే సత్యవారితమ్

తా॥ పేదవాని యింటికి పెక్కండ్రు సన్యాసులు, బ్రహ్మచారులు, వచ్చిన ముగ్గురికైన యథాశక్తిగా సత్కరింపవలెను, కలిగియున్న లేదనకుండ పెట్టవలెను.

శ్లో॥ భిక్షామప్యుదపాత్రం వాసత్కృత్య విధిపూర్వకమ్। వేదతత్త్వార్థవిదుషే బ్రాహ్మణాయోపపాదయేత్॥

తా॥ అతిథికి వలయునంత సన్నమీయ నశక్తుడగు వాడు వ్యంజనాది సంతయుతంబగు నొకగ్రాసమేని లేక యుదకపాత్రమైనను పూజించి వేదవేత్తయగు యతిథికి నీయవలయును.

—♦ విశేషః ♦—

బ్రాహ్మణాయాఽనధీయానాయాసన, ముదక, మన్నమితిదేయం న ప్రత్యుత్తిష్ఠేత్; అభివాదనాయైవోత్తిష్ఠే దభివాద్యశ్చేత్; రాజన్యవైశ్యౌచ; శూద్రమభ్యాగతం కర్మణి నియుంజ్యాత్; అథాస్మై దద్యాత్॥

తా॥ వేదాధ్యయనము లేనివాఁడు అతిథిగా వచ్చెనేని వానికి ఆసనమిచ్చి అన్నాదికము యీయవలెను. గాని ప్రత్యుత్థానము చేయనక్కఱలేదు. అభివాదనము చేయుట కర్హుఁడేని అభివాదనము జేయవలయును. క్షత్రియ వైశ్యులు అధ్యయన మొనర్చినను వారికి ప్రత్యుత్థానము చేయనక్కఱలేదు. ఆసనమిచ్చి అన్నము పెట్టవలయును. శూద్రుకు వచ్చెనేని స్వల్పకార్యము చెప్పి అన్నమును పెట్టవలయును.

ఆశ్వలాయన స్మార్త బ్రాహ్మణ నిత్య కర్మాష్టకమ్.

సమాప్తమ్.

భోజనవిధిః —

చరకస్తు- శ్లో॥ యామాదర్వాఙ్న భుఞ్జీత యామయుగ్మం నలంఘయేత్। రాత్రౌ యామాంతరే భుక్త్వా స్వపేద్యామద్వయం సుఖీతి॥

—♦ ఆసనదిఙ్నియమః ♦—

౧ ఆయుష్కామః ప్రాఙ్ముఖః	ఆయుష్కాముడు ప్రాఙ్ముఖుడుగను.
౨ కీర్తికామో దక్షిణాముఖః	కీర్తికాముడు దక్షిణాభిముఖుడుగను.
3 శ్రీకామః ప్రత్యఙ్ముఖః	శ్రీకాముడుపశ్చిమముఖుడుగను
౪ ఋతంభుంక్తే హ్యుదఙ్ముఖః	సత్యఫలమును గోరువాడు ఉత్తరాభిముఖుడుగను.

ఇతి కామ్య భోజనమ్.

౧ నిష్కామః ప్రాఙ్ముఖః	నిష్కాముడు తూర్పు ముఖుడుగను.
౨ పితృకార్యం వినానోదఙ్ముఖః కదాచన	పితృకర్మలయందు తప్ప ఉత్తరాభిముఖుడు గాకూడదు.
[3] † జీవన్మాతృ పితృకో జీవదన్యతరోవా దక్షిణాభిముఖో నైవ కదాచన	తల్లినిగాని, తండ్రినిగాని, యుభయులు గలవాడుగాని దక్షిణాభిముఖుడుగా కూర్చుండరాదు.

† శ్లో॥ యోవేష్టిత శిరాభుంక్తే యోభుంక్తే దక్షిణాముఖః। వామపాద కరస్థిత్వా తద్వైరక్షాంసి భుంజతే॥ (ప॥ మా॥)

శ్లో॥ ఆర్ద్రపాదస్తు భుంజీయాత్ప్రాఙ్ముఖ శ్చాసనే శుచౌ। పాదాభ్యాం ధరణీం స్పృష్ట్వా పాదేనైకేన వా పునః॥

ప॥ మా॥

తా॥ శుచియైన ఆసనమునీద పాదములు గాని ఒక పాదముగాని నేలకు తగులునట్లు తడిగల పాదములతో తూర్పుగాఁడి భుజింపవలెను.

ఇత్యభిసంధాయ, ఉపవిశ్య	ఇట్లుకూర్చుండి
ఆచమ్య, పంచార్ద్రః	ఆచమించి కాళ్లు చేతులు ముఖము తడిగానుంచుకొని

శ్లో॥ ఉపలిప్తే సమేస్థానే శుచౌశ్లక్ష్ణ సమన్వితే చతురశ్రం త్రికోణం వా వర్తులం వార్ధచంద్రకమ్। కర్తవ్యమానుపూర్వేణ బ్రాహ్మణాదిషు మండలం॥

ప॥ మా॥

తా॥ బ్రాహ్మణులకు చతురశ్ర మండలము రాజులకు త్రికోణ మండలము కోమట్లకు గుండ్రని మండలము శూద్రునకు అర్ధచంద్రాకార మండలము చేసుకొని.

‡ కాంస్యపాత్రం గృహస్థవిషయం	గృహస్థుడు కంచు మొదలైన పాత్రల యందు
అన్నందృష్ట్వా ప్రణమ్యాదౌ	అన్నమును చూచి యీదిగువమంత్రముతో నమస్కరించి.

మం॥ ఓం తద్బ్రహ్మ। ఓం తద్వాయుః। ఓం

‡ ఏక ఏవతు యోభుంక్తే విమలే కాంస్య భాజనే।
చత్వారి తస్య వర్ధంతే హ్యాయుః ప్రజ్ఞా యశోబలమ్ ప॥ మా॥

తద్వాత్మా॥ ఓం తత్సత్యం । ఓం తత్సర్వం। ఓం తత్పురోం నమః । అన్తశ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు। త్వంయజ్ఞస్త్వం వషట్కారస్త్వ మిన్ద్రస్త్వగ్ం రుద్రస్త్వం విష్ణుస్త్వం బ్రహ్మత్వం ప్రజాపతిః । తంతదాప ఆపోజ్యో తీరసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్।

అస్మాకం నిత్యమస్తు — మాకు ఎల్లప్పుడు అన్నము యుండు గాక.

—ఽ అన్నోపస్థానమ్ ఽ—

"ఓం భూర్భువస్స్వరోమ్ । అన్నము నుపస్థానముచేసి

అభ్యుక్షణం ।

" ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితుర్వరేణ్యం। భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ ॥

అన్నమును ప్రోక్షించి,

"దశహోతారం మనసానుద్ధృత్య"

"ఓం" అని పది పర్యాయములు జపించి.

"ఋతసత్యాభ్యాంత్వా పర్యుక్షామి" [నాయం]

'సత్య ఋతాభ్యాంత్వా పర్యుక్షామి" (ప్రాతః)

ప్రాతరికు ప్రదక్షిణముగ పరిషేచనము చేసి,

———

—♦ *చిత్రగుప్తబలి ప్రక్షేపణమ్. ♦—

భోజనపాత్రస్య దక్షిణతో దశాంగుళపరిమితే పంచాంగుళపరిమితే వాస్థలే తూష్ణీమభ్యుక్ష్య అన్నాత్కించిదన్నం గృహీత్వా

భోజనపాత్రమునకు దక్షిణమున ౧౦ గాని ౫ గాని అంగుళముల దూరమునస్థలము ప్రోక్షించి అన్నమునుండి కొంచెము గ్రహించి.

౧ యమాయ నమః	౧ భూపతయే నమః
౨ చిత్రాయనమః	౨ భువన పతయే నమః
3 భూతేభ్యోనమః (అనిగాని,)	3 భూతానాం పతయేనమః
	అనిగాని 3 బలులను

శ్లో॥ యత్ర క్వచన సంస్థానాం క్షుత్తృష్ణోపహతాత్మనానామ్। ప్రేతానాం తృప్తయేఽ క్షయ్యమిదమస్తు యథా సుఖమ్॥ (శ॥మా. కూర్మపురాణే ఆచారకాండే౧.౯-

‡ ఇతి ప్రాక్సంస్థం । ఉదక్సం ఈ బలులను ప్రాగంతము గా

---

*చిత్రగుప్త బలి నిషేధకాలః । శ్లో॥ పితృపక్షే వ్యతీపాతే. నందాయాం నిశి పర్వసు । పితృప్రత్యాబ్దికే శ్రాద్ధే చిత్రగుప్తాని వర్జయేత్ । అద్భిరేవ బలీన్దద్యాత్ నందాయాం నిశి పర్వసు॥(స్మృతిసారే)

తా॥ మహాలయ పక్షమునందును, వ్యతీపాత యోగమందును ౧. ౬. ౧౧. ౧౫ తిథులందును, రాత్రులందును, (కృష్ణపక్ష) ౮, ౧౪, ‡30. తిథులందును, చిత్ర బలులను యుంచరాదు. ఈ ౧,౬, ౧౧,౧౫ (కృష్ణపక్ష) ౮, ౧౪, 30. తిథులందును రాత్రులందును జలముచే బలులుంచవలెను.

ఈ చిత్రగుప్తబలుల వివరముగా రెండుపక్షము లున్నవి.

స్వా బలీన్ నిక్షిప్య బలీన్ ఉదకాంతమునాని యుంచి పరి

పరిషిచ్య; హస్తం ప్రక్షాళ్య షేచనముచేసి, చేతిని కడిగికొని

"అమృతమస్తు" ఇత్యభిమన్త్ర్య అని అభిమన్త్రించి

శ్లో॥ అహం వైశ్వానరో భూత్వా ప్రాణినాం దేహమాశ్రితః। ప్రాణాపానసమాయుక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధమ్॥

* "అమృతోపస్తరణమసి" అనిజలపానముచేయునది.

---

౧ అనుద్ధరణ పక్షము, ॥స్మృతిసారే॥

శ్లో॥ వైశ్వదేవ బలీన్విప్రో భుంజీతోద్ధృత్య బాంధవైః।
అనుద్ధృత్యైవ చిత్రాది బలీన్భుంజీత వాగ్యతః॥

వైశ్వదేవ బలులను ఎత్తినతర్వాత చిత్రగుప్తబలులను ఎత్తగుండ భుజించవలెను.

౨ ఉద్ధరణపక్షః॥ ధర్మప్రవృత్తౌ।

శ్లో॥ చిత్రాహుతీర నుద్ధృత్య యో భుఙ్క్తే గ్రాసపంచకమ్।
అఘం సకేవలం భుఙ్క్తే జ్ఞానతో జ్ఞానతోపివా॥

తా॥ తెలిసిగాని తెలియకగాని చిత్రబలులను ఎత్తగుండ ఐదు ముద్దలను తినినయెడల వాడు పాపమునే భుజించుచున్నాడు.

చంద్రికాయాం॥ శ్లో॥ భోజనాదౌ బలీన్భోక్తా సముద్ధృత్యైవ భోజయేత్। అనుద్ధృత్యైవ యో భుంక్తే ప్రాణాయామష్టకంచరేత్॥

తా॥ భోజనమునకు పూర్వము చిత్రబలులను ఎత్తి భుజించవలెను. ఎత్తగుండ భుజించినయడల యెనిమిది ప్రాణాయామములను చేయవలెను. గావున ఎవరి సాంప్రదాయములను వారు అవలంబించవలెను.

* శ్లో॥ ఆపోశనం కరేకృత్వా పాత్రే కృత్వా తిలోదకం। శ్వాన

—ఽ † ప్రాణాహుతయః ఽ—

౧ ఓం ప్రాణాయస్వాహా॥ అనుచు ఆజ్యయుక్తమగు అన్నమును అంగుష్ఠ, తర్జనీమధ్యమాంగుళులతో ప్రాగ్భాగముగ్రహించి నోటియందు వైచుకొనవలెను.

౨ "ఓం అపానాయస్వాహా॥" అంగుష్ఠ, మధ్యమా నామికాంగుళులతో దక్షిణ దిక్కునందును

మాత్రం సమం తోయం పునః పూరయతే యది॥

తా॥ ఆపోశనజలము చేతిలోనుంచియు అర్ఘ్యపాత్రలోని తిలోదకమును కారిపోయిన తిరిగి పూరించరాదు. పూరించిన శ్వానమూత్ర సమమగును.

శ్లో॥ ఆపోశనార్థం యత్తోయం ధృతం చేన్నిస్స్రుతం యది
హస్తం ప్రక్షాళ్య తోయేన పునశ్చ ధారయేజ్జలమ్॥

తా॥ కరమునుంచి ఆపోశనజలము కారిపోయిన హస్తమును కడిగికొని తిరిగి జలమును గ్రహించవలయును.

† శ్లో॥ జిహ్వయైవగ్రసేదన్నం దశనైస్తు న సంస్పృశేత్॥
ప॥ మా॥ శౌనకః

తా॥ దంతములకు అంటకుండునట్లు జిహ్వచే అన్నమును భక్షించవలెను.

జిహ్వాగ్రసనే విశేషః ఆశ్వమేధికే దర్శితః॥

శ్లో॥ యథారసం నజానాతి, జిహ్వా ప్రాణాహుతౌ నృప।
తథా సమాహితః కుర్యాత్ప్రాణాహుతి మతంద్రితః॥

తా॥ ప్రాణాహుతుల నాలుకకు రుచి తెలియకుండునట్లు గ్రహించవలెను.

3 "ఓం వ్యానాయస్వాహా" అంగుష్ఠానామిక కనిష్ఠికాంగుళు లతో పశ్చిమ దిక్కునందును

౪ "ఓం ఉదానాయస్వాహా" అంగుష్ఠ తర్జనీ కనిష్ఠికాంగుళుల లో ఉత్తరదిక్కునందును

౫ "ఓం సమానాయస్వాహా అన్నివ్రేళ్లతో మధ్యభాగమందు నపాణాహుతులనుపుచ్చుకొని. ఎడమచేతిని కడిగికొని దాహము పుచ్చుకొని

—: ప్రజాపతిధ్యానమ్ :—

ప్రజాపతేరిత్యస్య మంత్రస్య, హిరణ్యగర్భఋషిః ప్రజాపతి ర్దేవతా । త్రిష్టుప్ ఛందః । ప్రజాపతిధ్యానే వినియోగః॥

ఓం ప్రజాపతే నత్వదేతాన్యన్యో విశ్వాజాతాని పరితా బభూవ। యత్కామాస్తే జుహుమస్తం నో అస్తు వయం స్యామ పతయో రయీణామ్॥

ఇతి ప్రజాపతిం మనసా ధ్యాయన్ భుంజీయాత్ — ఈమంత్రముచేమనస్సునందు ప్రజాపతినిధ్యానించుచుభుజించవలెను

శ్లో॥ గ్రాసం శేషం చ నాశ్నీయాత్ పీతశేషం పిబేన్న చ॥

ఒకపిడచ కొరికి తిని మరల మిగిలిన భాగమును తినరాదు.అట్లే పాత్రిలోని నీరు కొంచెము త్రాగి క్రింద పాత్రను యుంచి మరల అ నీటిని త్రాగరాదు.

శ్లో॥ స్వదక్షిణతో జలపాత్రం సంస్థాప్య దక్షిణేనైవ భుంజానే ఉదకం పిబేత్ ॥ (ఇతి ఆశ్వలాయన స్మృత్యర్థ సారే)

తా॥ భోజనము చేయుచుండగ కుడివైపున జలపాత్ర నుంచుకొని కుడిచేతనే త్రాగవలెను.

మనుః। శ్లో॥ సాయం ప్రాతర్ద్విజాతీనామశనం శ్రుతి చోదితం।
నాంతరే భోజనం కుర్యా దగ్నిహోత్ర సమోవిధిః॥

తా॥ రాత్రి, పగలు రెండుపూటలే భుజించవలెను. గాని మధ్య మధ్య మరల నేమియు తినరాదు. ఇది అగ్నిహోత్రమునకుసమమైనవిధి

శ్లో॥ "న దివా భోజన ద్వయమ్" పగలు రెండుసార్లు భుజించరాదు. (ఆపస్తంబగ)

శ్లో॥ అష్టగ్రాసా మునేర్భక్ష్యాః షోడశారణ్య వాసినః। ద్వాత్రింశత్తు గృహస్థస్య హ్యమితం బ్రహ్మచారిణః॥

తా॥ యతిరుపిడచలు వనవాసి ౧౬పిడచలు గృహస్థుడు ౩౨పిడచలు బ్రహ్మచారి అమితముగను భుజించవలెను.

శ్లో॥ సదా నాత్యశనం చాధ్యాన్నాతి హీనంతు కర్హిచిత్। యథాఽన్నేన వ్యథానస్యాత్తథా భుంజీత నిత్యశః॥ (అశ్వమేధికే)

తా॥ అతిభోజనము స్వల్పభోజనము చేయగూడదు. ఆభోజనము ఆయాసకరము గానట్లు భుజించవలెను.

శ్లో॥ కబళే కబళే గోవింద నామోచ్చారణేనాతి రాత్ర ఫలమశ్నుతే॥ (గా.ఆ. సూ.)

తా॥ భోజనము చేయునపుడు ప్రతికబళమునకు "గోవింద" నామోచ్చారణ చేయవలెను. అట్లుచేసిన అతిరాత్రఫలమువచ్చును.

ప్రాణాహుతి సమయఏవ హస్తేన పాత్రస్పర్శస్తత ఊర్ధ్వంనకర్తవ్యః॥

తా॥ ప్రాణాహుతి పర్యంతము ఎడమహస్తములచే భోజన పాత్రను తాకవలయును.

శ్లో॥ పంచప్రాణాహుతీర్హుత్వా బ్రహ్మగ్రంథింసముత్సృజేత్। ప్రక్షాళ్య వామహస్తంతు పశ్చాద్భోజనమాచరేత్॥

తా॥ పంచ ప్రాణాహుతులవరకు మౌనముగాయుండి తరువాత మౌనమును విడువవలయును. ఎడమచేతిని కడిగికొని భోజనము చేయవలయును.

అత్రిః॥ శ్లో॥ మౌనవ్రతం మహాకష్టం హుంకారేణాఽపి నశ్యతి। తథాసతిమహాన్ దోష స్తస్మాత్తం నియతశ్చరేత్॥ ప॥ మా॥

తా॥ భోజనమందు మౌనవ్రతము మహా కష్టము. "ఊఁ" అనిన ఆవ్రతము చెడును. దోషము వచ్చును. ఇది ప్రాణాహుతుల తరువాత విషయము. మరియు ఇది కామ్యమౌన వ్రతము.

మనుః॥ శ్లో॥ పంచగ్రాసాన్మహామౌనం ప్రాణాద్యాప్యాయనం మహదితి॥ ప॥ మా॥

తా॥ భుజించునప్పుడు ప్రాణాహుతులు వేసుకునే పర్యంతం మిక్కిలి మౌనముగా యుండవలెను.

శ్లో॥ కనీయాన్ స పితాచైవ ముక్త్వా శ్రాద్ధక భోజనం। ప్రాణాగ్నిహోత్రాదన్యత్ర న స మౌనం సమాచరేత్॥

శ్లో॥ స పాపః పితరం హంతి భ్రాతరం సంతతిం ధ్రువం

తా॥ జ్యేష్ఠ సోదరుడు గలవాడు, తండ్రి గలవాడు, ఈ కామ్య

[ఈవిధముగా తృప్తిగా భుజించి దాహము పుచ్చుకొని]

భోజనానన్తరం — భోజనానంతరమున

ఉచ్ఛిష్టబలిః — శేషించిన అన్నములో కొంచెము గ్రహించి

మౌనవ్రతమును పూనరాదు. పూనిన ఆపాపము వానితండ్రిని జ్యేష్ఠసోదరుని చంపును.

శ్లో॥ యత్నేన ధారయే ద్విప్రః పవిత్రం దక్షిణే కరే
భుంజానస్తు విశేషేణ చాన్నదోషైర్నలిప్యతే ॥

తా॥ బ్రాహ్మణులు ముడివేయని కుశపవిత్రమును కుడిచేతి యందు ధరించి భుజించవలయును. అట్లుధరించిన వారియందుఅన్నదోషములేవియు నంటును.

శ్లో॥ స్త్రీశేషం పితృశేషంచ శూద్రశేషం తథైవచ।
విధవా పుష్పిణీశేషం భుక్త్వా చాంద్రాయణంచరేత్ ॥

తా॥ స్త్రీలు, శూద్రులు, విధవలు, రజస్వలాస్త్రీలు, పితృశ్రాద్ధభోక్తలు తినగా యింట్లో మిగిలిన యన్నమును భుజించిన చాంద్రాయణవ్రతము చేయవలయును. కావున తినరాదు.

భోజనే విశేషః ॥ స్మృత్యర్థసారే తతః "ఆపోశనార్థం జలమాదాయ వామపాణే మధ్యమానామికాంగుష్ఠైర్భోజనపాత్రం ధృత్వా౽మృతోపస్తరణమసీతి మన్త్రేణాపోశనం। నిశ్శబ్దం తజ్జలంపీత్వా పరిశిష్టాత్సర్వాంగులిభిః సగ్రాస్నాన్ ప్రాణాన్ గ్రసేత్ ॥

తా॥ ఆపోశనమునకు కుడిచేతిలో నీరుపోసుకొని ఎడమహస్తముయొక్క మధ్యమ,అనామిక,అంగుష్ఠములలో ఒకదానిచేభోజనపాత్రను పట్టుకొని శబ్దము చేయకుండ ఆపోశనజలమును త్రాగవలయును. తరువాత పంచప్రాణాహుతులను హోమము చేయవలెను.

[ఈవిధముగా తృప్తిగా భుజించి దాహము పుచ్చుకొని]

భోజనానన్తరం — భోజనానంతరమున
ఉచ్ఛిష్టబలిగ — శేషించిన అన్నములో కొంచెము గ్రహించి

మౌనవ్రతమును పూనరాదు. పూనిన ఆపాపము వానితండ్రిని జ్యేష్ఠసోదరుని చంపును.

శ్లో॥ యత్నేన ధారయే ద్విప్రః పవిత్రం దక్షిణే కరే
భుంజానస్తు విశేషేణ చాన్నదోషైర్నలిప్యతే ॥

తా॥ బ్రాహ్మణులు ముడివేయని కుశపవిత్రమును కుడిచేతి యందు ధరించి భుజించవలయును. అట్లుధరించిన వారియందుఅన్నదోషములేవియు నంటవు.

శ్లో॥ స్త్రీశేషం పితృశేషంచ శూద్రశేషం తథైవచ।
విధవా పుష్పిణీశేషం భుక్త్వా చాంద్రాయణంచరేత్ ॥

తా॥ స్త్రీలు, శూద్రులు, విధవలు, రజస్వలాస్త్రీలు, పితృశ్రాద్ధభోక్తలు తినగా యింట్లో మిగిలిన యన్నమును భుజించిన చాంద్రాయణవ్రతము చేయవలయును. కావున తినరాదు.

భోజనే విశేషః ॥ స్మృత్యర్థసారే తతః "ఆపోశనార్థం జలమాదాయ వామపాణి మధ్యమానామికాంగుష్ఠైర్భోజనపాత్రం ధృత్వా౽ మృతోపస్తరణమసీతి మన్త్రేణాపోశనం। నిశ్శబ్దం తజ్జలంపీత్వా పరిశిష్టా త్సర్వాంగులిభిః సవ్యాన్ప్రాణాన్ప్రసేత్ ॥

తా॥ ఆపోశనమునకు కుడిచేతిలో నీరుపోసుకొని ఎడమహస్తముయొక్క మధ్యమ,అనామిక,అంగుష్ఠములలో ఒకదానిచేభోజనపాత్రను పట్టుకొని శబ్దము చేయకుండ ఆపోశనజలమును త్రాగవలయును. తరువాత పంచప్రాణాహుతులను హోమము చేయవలెను.

శ్లో॥ ఉచ్ఛిష్టభాగినో యే మే నరకేష్వన్న కాంక్షిణః।
తేభ్యో భూమౌ బలిం దద్యా దక్షయ్య ముపతిష్ఠతు ॥
(ఈశ్లోకముచే చిత్రగుప్తబలుల సమీపమున ఉచ్ఛిష్టబలిని యుంచి)

అనంతరం రౌరవతీర్థం

(దక్షిణ హస్తములో జలమును పోసుకొని)

"అమృతాపిధానమసి" (అని కొంచెము జలమును త్రాగి

శ్లో॥ రౌరవేఽపుణ్యనిలయే పద్మార్బుద నివాసినామ్
అర్థినా ముదకం దత్త మక్షయ్య ముపతిష్ఠతు॥

ఇతిమంత్రేణ తద్యథాధికారం పితృతీర్థేన భూమావానినీయ

ఈ మంత్రము చెప్పి ఆజలమును పాత్రకు అపసవ్యముగా త్రిప్పి కుడివైపున పితృతీర్థమువలన క్రిందికి బోయవలెను.

తరువాత ముఖమును హస్తములను కడిగికొని పాదములను కడిగికొని ౧౬ గండూషములొనర్చి ౨ పర్యాయములు ఆచమించి ఉదకముతో పాదములను తుడుచుకొన వలయును.

శ్లో॥ శర్యాతిం చ సుకన్యాం చ చ్యవనం శక్రమశ్వినౌ।
భోజనాన్తే స్మరన్నక్ష్ణో రంగుష్ఠాగ్రాంబు నిక్షిపేత్ ॥

తా॥ శర్యాతిని, సుకన్యను, చ్యవను, ఇంద్రుని, అశ్వనీ దేవతలను, భోజనానంతరమున స్మరించుచు అంగుష్ఠముయొక్క చివరభాగమునుండి జలమును కన్నులందుంచుకొనవలయును.

అగ్నిరస్మీతి మంత్రస్య। గాధినో విశ్వామిత్రఋషిః

మరుతదేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । భుక్తాన్న పాచనార్థంజపే వినియోగః॥

మం॥ ఓం అగ్నిరస్మి జన్మనా జాతవేదా ఘృతం మే చక్షురమృతం మఆసన్ । అర్కస్త్రిధాతూ రజసో విమానోఽజస్రోఘర్మో హవిరస్మి నామం॥

మం॥ ఆప్యాయస్వ సమేతుతే విశ్వతస్సోమ వృష్ణ్యమ్ । భవావాజస్య సంగథే॥

ఋ. సం. అష్ట.౩. ౧. ౨౯.

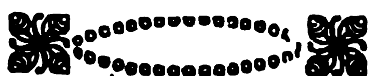
మం॥ సంతే పయాంసి సమయన్తు వాజాస్సం వృష్ణ్యాన్యభి మాతిషాహః । ఆప్యాయమానో అమృతాయ సోమ దివి శ్రవాంస్యుత్తమాని ధిష్వ.

ఋ. సం. అష్ట. ౧. ౬. ౨౯.

మం॥ అగస్త్యఃఖనమానః ఖనిత్రైః ప్రజామపత్యం బలమిచ్ఛమానః। ఉభౌవర్ణా వృషిరుగ్రఃపుపోషసత్యా దేవేష్వాశిషో జగామ॥

ఋ. సం. అ. ౨. ౮. ౨౨.

ఇతి భోజనవిధి స్సమాప్తః.

— ప్రతిపత్ స్థాలీపాకః —

పౌర్ణమాస్యాం	కృష్ణప్రతిపత్తునందు
పత్న్యాసహ	భార్యతోగూడా
ప్రాతరౌపాసనం కృత్వా	ప్రాతఃకాలమున ఔపాసనజేసి
పురాణాచమనం కృత్వా	పురాణాచమనముజేసి
స్మృత్యాచమనంచకృత్వా	స్మృత్యాచమనముకూడాజేసి

— సంకల్పః —

ప్రాణానాయమ్య	ముమ్మారు ప్రాణాయామము జేసి
దేశకాలౌ సంకీర్త్య	దేశకాలములను సంకీర్తించి

ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం [పౌర్ణమాసే] పార్వణ స్థాలీపాకం [దార్శికే] దర్శస్థాలీపాకం కరిష్యే (అని సంకల్పము జేసి)

— అగ్నిప్రజ్వలనమ్. —

ప్రనూనం శ్యేనో జాతవేదా గ్నిర్గాయత్రీ అగ్ని ప్రజ్వలనే వినియోగః	[అని అగ్నిని ప్రజ్వలింప జేసి క్రిందిమంత్రముతో ధ్యానించవలెను.]

ప్రనూనం జాతవేదస మశ్వం హినోత వాజినం। ఇదం నో బర్హిరాసదే। అస్య ప్రజాతవేదసో విప్రవీరస్య మీళ్హుషః। మహీమియర్మి సుష్టుతిం। యారుచో జాతవేదసో దేవత్రా హవ్యవాహనీః। తాభిర్నో జజ్ఞమిన్వతు।

—♦ ధ్యానమ్. ♦—

చత్వారిశృంగేత్యస్య మంత్రస్య। వామదేవఋషిః జాతవేదాగ్నిర్దేవతా। త్రిష్టుప్ఛందః। అగ్నిమూర్తి ధ్యానే వినియోగః॥

ఓం చత్వారి శృఙ్గా త్రయో అస్య పాదా ద్వేశీర్షే సప్తహస్తాసో అస్య। త్రిధాబద్ధో వృషభో రోరవీతి మహోదేవో మర్త్యాం అవివేశ॥

అథ * శ్లో॥ సప్తహస్తశ్చతుశ్శృఙ్గ స్సప్తజిహ్వో ద్విశీర్షకః। త్రిపాత్ప్రసన్నవదన స్సుఖాసీన శ్శుచిస్మితః ॥౧॥

శ్లో॥ స్వాహాన్తు దక్షిణేపార్శ్వే దేవీం వామే స్వధాం తథా। బిభ్రద్దక్షిణహస్తైస్తు శక్తిమన్నం స్రుచం స్రువమ్॥

శ్లో॥ తోమరం వ్యజనం వామైర్ఘృతపాత్రంతు ధారయన్। మేషారూఢం జటాబద్ధం గౌరవర్ణం మహౌజసమ్॥

శ్లో॥ ధూమధ్వజం లోహితాక్షం సప్తార్చి స్సర్వకామదమ్। ఆత్మాభిముఖ మాసీనమేవం ధ్యాయేద్ధుతాశనమ్॥౪॥

౨ ఏషహిదేవః ప్రదిశోనుసర్వాః పూర్వోహిజాతస్స ఉగర్భే అన్తః। సవిజాయమాన స్సజనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖా స్తిష్ఠతి విశ్వతోముఖః

---

* వెనుకటి శ్లోకాలు గాని ఈశ్లోకాలు గాని చెప్పవచ్చును.

ఈమంత్రము చెప్పి జలాక్షతల పాత్రలోని యగ్నికి తూర్పున జలమును బడమట నక్షతలను విడువవలయును. తర్వాత ఈక్రిందివాక్యములచే నగ్నిని ప్రార్థించవలయును.

శాండిల్యసగోత్ర! మేషాధ్వజ! ప్రాఙ్ముఖాగ్నే! మమ అభిముఖోభవ, సుముఖోభవ, సుప్రసన్నోభవ, వరదోభవ, యథోక్త జిహ్వయా హవిర్గృహాణ!

(అని యగ్నిని సమ్ముఖునిగాజేసుకొని)

ఓం భూర్భువస్సువః । ఓం తత్స వితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియోయోనః ప్రచోదయాత్॥

ఈమంత్రముతో వేదిచుట్టు యక్షతలను, నీటిని చల్లవలెను

సోదకేన పాణినా ప్రదక్షిణ మగ్నిం త్రిః పరిమృజ్య	ఈ మంత్రముచే అగ్నికి చుట్టు ప్రదక్షిణముగ యుదకపాణియై తుడిచి

—♦ అలఙ్కరణమ్ ♦—

తూష్ణీమలం కృత్వా	పుష్పాక్షతలతో అగ్నికి తూర్పు మొదలు పది దిక్కులు అలంకరించవలెను
పర్యుక్ష్యామి త్రిః	3 సార్లు పరిషేచనము చేసి

—♦ అన్వాధానం ♦—

సమిద్ద్వయం త్రయం వా గృహీత్వా

పూర్ణిమ [దర్శ] స్థాలీపాక హోమ దేవతా పరిగ్రహార్థం ప్రజాపతిం సమిద్భ్యాం।

భూర్భువస్స్వ స్వాహా
ప్రజాపతయ ఇదం నమమ
తదంగ మన్వాధానం కరిష్యే

అని రెండు సమిధలను ఆజ్యము లోముంచిహోమముజేయవలెను.

అస్మిన్నన్వాహితేగ్నా వగ్నిం జాతవేదసమిధ్మేన ప్రజాపతిం ప్రజాపతిం చాఘార దేవతే ఆజ్యేన, అగ్నీ షోమౌ చక్షుషీ ఆజ్యేన (పార్వణస్థాలీపాకే) అగ్నిమగ్నీ షోమౌచ ప్రధానదేవతే [దర్శే] అగ్నిం ఇంద్రాగ్నీంచ [ప్రధానదేవతే] చరుద్రవ్యేణ, చరుశేషేణ స్విష్టకృతం, ఇధ్మసన్నహనేన, రుద్రం, విశ్వాన్ దేవాంత్సంస్రావేణ ఆయాసమగ్నిం దేవాన్ విష్ణుమగ్నిం వాయుం సూర్యం ప్రజాపతిం చైతాః ప్రాయశ్చిత్తదేవతా ఆజ్యేన, జ్ఞాతాజ్ఞాత దోషనిర్హారణార్థ మనాజ్ఞాతద్వయం చాజ్యేన, నూనాతిరిక్తార్థం యత్పాకత్రే త్యాజ్యేన, మంత్రవిపర్యాస ప్రాయశ్చిత్తార్థం యద్వో దేవామిత్యేకా మాజ్యేన, సర్వప్రాయశ్చిత్తార్థం ప్రజాపతిం చాజ్యేన అంగదేవతాః ప్రధానదేవతాశ్చ, ప్రాయశ్చిత్త దేవతాః సద్యస్సన్నిహితాస్సంతు॥

ఏవం సాంగోపాంగేన కర్మణాసద్యోయక్ష్యే।

అగ్నేః పర్యుక్షణం — అగ్ని చుట్టు3 సార్లుఉదకముత్రిప్పి
పరిసమూహనం — అగ్ని చుట్టుతుడిచి
పరిస్తరణం — ఈక్రిందివిధముగా దర్భలుపరచి

పరిషేచనాని కృత్వా	దర్భలుపరచి మరల పరిషేచనం చేయవలెను.

—§ పరిస్తరణ విధానమ్. §—

పురస్తా దుదీచీనాగ్రైః షోడశభిః	తూర్పున యగ్రములు ఉత్తరమునందునట్లు 16 దర్భలు
దక్షిణతః ప్రాగగ్రైః పురస్తాదశభిః	దక్షిణమున యగ్రములు తూర్పునందునట్లు 16 దర్భలు
పశ్చాదుదీచీనాగ్రైః షోడశభిః	పడమట యగ్రములు ఉత్తరమునందునట్లు 16 ,,
ఉత్తరతః ప్రాగగ్రైః పురస్తాదశభిః	ఉత్తరమున యగ్రములు తూర్పునందునట్లు 16 ,,
అగ్నేర్దక్షిణతః బ్రహ్మాసనార్థం ద్వౌ దర్భానాస్తీర్య	అగ్నికి దక్షిణభాగమున బ్రహ్మకుగాను రెండుదర్భలతో ఆసనమును ఏర్పాటుజేసి.
అగ్నేరుత్తరతః పాత్రాసాదనార్థం కాంశ్చిద్దర్భానాస్తీర్య	అగ్నికి యుత్తరమున పాత్రాసాదనమునకు గాను కొన్నిదర్భలు తూర్పుయగ్రములుగ పరచి
దక్షిణానూర్ధ్వ ముత్తరానధరం మూలాన్యగ్రైః ప్రచ్ఛాద్య	దక్షిణ పరిస్తరణపైగాను, ఉత్తరపరిస్తరణ క్రిందగాను అదర్భల చేదక్షిణ, పడమట, పరిస్తరణ మూలలనుకప్పి.
పర్యుక్షామి ఇతి త్రిః	3సార్లు నీటిని అగ్నిచుట్టుత్రిప్పి

—♦ పాత్రాసాదనమ్. ♦—

దర్భేషు పాత్రాణి ద్వం ద్వం న్యంచ పాణిభ్యాం ఉదగపవర్గం ప్రాక్సంస్థం ప్రయునక్తి.

దర్భలపైజంటగా బోరగిలి యుండునట్లు యీక్రింది పాత్రలను

ఉత్తర సమాప్తిగా గాని, తూర్పు సమాప్తిగా గాని, ఉంచవలెను.

స్థాలీం చరోః ప్రోక్షణ భాజ	కుడివైపున చరుపాత్ర ఎడమవైపున ప్రోక్షణపాత్ర
నంచ	
దర్వీసురవౌ సాదయ దర్వీ	„ దర్వీ „ స్రువము
హోమే	
పాత్రం పణీ తార్ధమథా	„ పూర్ణపాత్ర „ ఆజ్యపాత్ర
జ్యపాత్రే	
† ఇధ్మాంబర్హిషి చేతి	„ ఇధ్మము „ దర్భకట్ట
శూర్ప కృష్ణాజిన	„ చేట „ కృష్ణాజినము
ఉలూఖల ముసలాని చ	„ రోలు „ రోకలి
సాదయేత్	
తతః ప్రోక్షణ పాత్రముత్తా	తరువాత ప్రోక్షణపాత్రనుతిన్న
నం కృత్వా	గా ఎత్తి
ప్రోక్షణ పాత్రే ద్వే పవిత్రే	ప్రోక్షణ పాత్రయందు 2 దర్భ
నిధాయ	లను 2 పవిత్రములుగ నుంచి
గంధపుష్పాక్షతాన్నిక్షిప్య	ప్రోక్షణ పాత్రయందు గంధము, పుష్పాలు, అక్షతలు నుంచి
ఉదక మాసిచ్య	ఈక్రింది మంత్రముచే నీరుపోసి

ఓం భూర్భువస్స్వః । ఓం తత్స వితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥

---

† ఇధ్మ పంచదశ దారుకాగ "౧౫ సమిధలను" ౧౧ దర్భల తాడుచే కట్టవలెను.

తూష్ణీం త్రిరుత్పూయ	మంత్రములేకయే అంగుష్ఠనామికలతో పవిత్రములను పట్టుకొని తూర్పునకు ముమ్మారు ఉత్పవనముగావించి
శేషపాత్రాణ్యుత్తానాని కృత్వా	మిగిలినపాత్రలను తిన్నగా ఎత్తియుంచి
ఇధ్మా బర్హిః ప్రోక్ష్య గ్రంథిం విస్రస్య	ఇధ్మము దర్భకట్టలత్రాటినివిప్పి
ఉత్తానాని పాత్రాణి త్రిః ప్రోక్ష్య	ఎత్తిన పాత్రలను 3 సార్లు ప్రోక్షించి
ఉత్తానేనతు హస్తేన కర్తవ్యం ప్రోక్షణం భవేత్	హస్తమును. వెలికిల గాయుంచి ప్రోక్షించ వలెను.
అవాచీనేన హస్తేన కర్తవ్యం స్యాదవోక్షణమ్	హస్తమును బోరగిలించి ప్రోక్షించ వలెను.
ముష్టీకృతేన హస్తేన కృతేమభ్యుక్షణం భవేత్	గుప్పెడిగాయుంచినహస్తముతో ప్రోక్షించ వలెను.
తే పవిత్రే పూర్ణపాత్రే నిధాయ	ఆపవిత్రములను పూర్ణపాత్రయందుంచి
ఉత్పూతా అప ఆపసిచ్య	ప్రోక్షణ పాత్రలోమిగిలిననీటిని పూర్ణపాత్రలో యుంచి
గాయత్ర్యా ప్రోక్ష్య	గాయత్రీ మంత్రముచే పూర్ణపాత్రయందు నీరు బోసి
ప్రోక్షణీం దక్షిణతస్థాపస్య	ప్రోక్షణ పాత్రను అగ్నికి దక్షిణమున యుంచి

పూర్ణపాత్రే గంధపుష్పాక్షతా	పూర్ణపాత్రయందు గంధము,
న్నిక్షిప్య	పువ్వులు, అక్షతలు యుంచి
ఉదకమాసిచ్య	" నీరుపోసి

—: బ్రహ్మాసనము :—

అస్మిన్ [పూర్ణిమ (దర్శ)]స్థాలీపాకహోమే కర్మణి బ్రహ్మాణం త్వామహం వృణే (అని బ్రహ్మను వరించవలెను.)

వృతోఽస్మి కరిష్యామి ఇతి.	అని బ్రహ్మప్రతివచనము
బ్రహ్మ	
బ్రహ్మ అగ్నే రీశాన్యదేశే	అగ్నికి ఈశాన్యమూల బ్రహ్మ
సమ్యగాచమనంకృత్వా	ఆచమించి
సమస్తపాణ్యంగుష్ఠోభూత్వా	
అగ్రేణాగ్నిం పరీత్య	
నిరస్తః పరావసురితి నైఋ	అని దర్భను నైఋతిగావేసి
త్యాం తృణం నిరస్య	
అప ఉప స్పృశ్య	నీరునుతాకి
"ఇదమహామర్వావసోస్సదనే	అని ఉత్తరముఖముగా కూర్చుం
సీదామి" [ఇత్యు పవిశ్య]	డవలెను.
జపేత్	ఈక్రింది మంత్రములను జపించవ లెను.

బృహస్పతి ర్బ్రహ్మా, బ్రహ్మాసదన ఆశిష్యతే, బృహస్పతే యజ్ఞం గోపాయ సయజ్ఞం పాహి, సయజ్ఞపతిం పాహి, సమాం పాహి.

ఇతిజపేత్	ఇట్లు జపించవలెను.
ఓంబ్రహ్మన్ అపఃప్రణేష్యామి	ఇతి యాజమానః
ఓం భూర్భువస్సువర్బృహస్పతి ప్రసూతః ఓం ప్రణయ	
ఇతి బ్రహ్మా|	
చమసంనాసికాంతముద్ధృత్య	చమసను నాసికవరకు ఎత్తి
అగ్నేరీశాన్యభాగేఅశీతిముష్టి శ్వేతతండులోపరినిధాయ	అగ్నికి ఈశాన్యదిక్కున ౮౦ పిడికల తెల్లనిబియ్యము మీదచమసను యుంచి
తే పవిత్రేచరుపాత్రేనిధాయ	ఆ పవిత్రములను చరుపాత్రి యందుంచి
పూర్ణపాత్రమన్యదర్భైః పరిచ్ఛాద్య	ఇతరదర్భలచేపూర్ణపాత్రనుకప్పి
పూర్ణిమసూత్రం "అగ్నయే త్వా జుష్టం నిర్వపామి చతురో వ్రీహీ ముష్టీన్నిర్వపతి"	అని ౪పిడికెల బియ్యమును చరుపాత్రిలో యుంచవలెను.
"అగ్నీషోమాభ్యాంత్వా జుష్టం నిర్వపామి"	ప్రతిసారి మంత్రముతో
ఇతి చతురో వ్రీహీ ముష్టీన్ మంత్రావృత్త్యా నిరుప్య	౪పిడికల బియ్యమును చరుపాత్రిలోయుంచి
పవిత్రే వ్రీహ్యుపరి నిధాయ	బియ్యముపై పవిత్రము నుంచి
"అగ్నయేత్వా జుష్టం ప్రోక్షామి" ఇతి నిర్వాపసంఖ్యయా ప్రోక్ష్య	మంత్రముచెప్పుచు ౪ సార్లు బియ్యమును ప్రోక్షించవలెను.

అగ్నీషోమాభ్యాంత్వా జుష్టం ప్రోక్షామి (ఇతి నిర్వాపసంఖ్యయాప్రోక్ష్య	౪ సార్లుమంత్రము చెప్పుచు బియ్యమును ప్రోక్షించవలెను.
[దర్శ] అగ్నయే త్వా జుష్టం నిర్వపామి [ఇతి చతురో వ్రీహిముష్టీన్ మంత్రా వృత్త్యా నిరుప్య	మంత్రము చెప్పుచు ౪పిడికల బియ్యమును చరుపాత్రలోయుంచి
ఇంద్రాగ్నీభ్యాం త్వాజుష్టం నిర్వపామి [ఇతి చతురో వ్రీహిముష్టీన్ నిరుప్య]	" "
అగ్నయే త్వా జుష్టం ప్రోక్షామి	౪సార్లు మంత్రములతో బియ్యమును ప్రోక్షించి
ఇంద్రాగ్నీభ్యాం త్వా జుష్టం నిర్వపామి	
అగ్నేరుత్తరతః ప్రాగ్రీవమూర్ధ్వలోమకృష్ణాజనమాస్తీర్య తత్రోలూఖలం నిధాయ వ్రీహీన్ పత్నీస్వయం వా ముసలేనావహన్యాత్	అగ్నికి యుత్తరమున తలతూర్పుగాను లోమములు పైకియుండునట్లు కృష్ణాజినము పరచి దానిపైని రోలుయుంచి బియ్యమును భార్యగాని తాను గాని రోకలితో దంచి
తండులాం స్త్రిష్ఫలీకృతాన్ త్రిః ప్రక్షాళ్య శ్రపయేత్	బియ్యమును 3సార్లుచెరిగి బియ్యమును 3సార్లుకడిగి ఔపాసనాగ్నియందు వండవలెను.
తేపవిత్రేఆజ్యపాత్రేనిధాయ	ఆపవిత్రమును ఆజ్య పాత్రలో యుంచి

ఆజ్యపాత్రే ఆజ్యం నిసీయ	ఆజ్యపాత్రలో ఆజ్యమును బోసి
ఉదగంగారానపోహ్య	అగ్నికి యుత్తరమున కొంచెము నిప్పులను బైటకుతీసికొనివచ్చి
తేష్వాజ్య మధిశ్రిత్య	ఆ నిప్పుల మీద ఆజ్యపాత్రను యుంచి
జ్వలతా దర్భాదినా వజ్వల్య	మండుచున్న దర్భయొక్క కాంతికిక్రిందికి ప్రసరించి నేతియందు ప్రతిబింబము గలుగునట్లు చేసి
అంగుష్ఠ పర్వమాత్రకే ద్వే దర్భాగ్రే ప్రచ్ఛిద్య, ప్రక్షాళ్య ఆజ్యేప్రాస్య	బొటనవ్రేలి కణుపుపొడుగుగల రెండుదర్భకొనలను త్రుంచి నీటిలోకడిగి, ఆజ్యములో యుంచి
తేనైవోల్ముకేన చరుణాసహా త్రిః పర్యగ్నికరణం కృత్వా	మండుచున్న ఆదర్భను ఆజ్యము చరువుచుట్టు 3 సార్లుత్రిప్పి
ఉదగుద్వాస్య	ఆజ్యపాత్రను ఉత్తరమునకుదింపి
అంగారాన్ప్రత్యూహ్య	నిప్పులను తిరిగి అగ్నియందువేసి
ఉత్తానాభ్యాం పాణిభ్యాం	వెలికిలయుంచిన చేతులతో పవిత్రమును క్రిందివిధముగాపట్టుకొని

సవితుష్ట్వా హిరణ్యస్తూపస్సవితా పురఉష్ణిక్ । ఆజ్యస్యోత్పవనే వినియోగః ।

ఓం సవితుష్ట్వా ప్రసవ ఉత్పునామ్యచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్య రశ్మిభిః ।

అంగుష్ఠోప కనిష్ఠికాభ్యా ము సంహతే పవిత్రే గృహీత్వా	అంగుష్ఠ అనామికలతో పవిత్రమును పట్టుకొని

ప్రాగుత్పునాతి	తూర్పు మొదలుపెట్టి పడమట కు వచ్చి తిరిగితూర్పునకుఉత్ప వనము చేయవలెను.
సకృన్మంత్రేణ	ఒకసారి మంత్రముతో ఉత్పవ నము చేయవలెను.
ద్విస్తూష్ణీం	మంత్రము చెప్పకయే రెండు సార్లు ఉత్పవనముచేసి
పవిత్రే ప్రోక్ష్య	ఆపవిత్రములను కడిగి
వహ్నౌ ప్రహృత్య	ఆపవిత్రములను అగ్నిలో వేసి.
అగ్నేః పశ్చాద్బర్హిరా స్తీర్య	అగ్నికిపడమట ఉదగాగ్రములు గదర్భలుంచి
బర్హిష్యాజ్యపాత్రం ని ధాయ	ఆదర్భలపైన ఆజ్యపాత్రనుంచి
స్రువసమ్మార్జనం కృత్వా	
ప్రోక్ష్య గృహీత్వా	స్రువమును ప్రోక్షించి
దక్షిణేనహస్తేన స్రువం గృ	కుడిచేతితో స్రువమునుగ్రహిం
సవ్యేన దర్భానాదాయ	ఎడమచేతితోదర్భలనుగ్రహించి
ప్రతాప్య	స్రువమును,దర్భలనుఅగ్నిపైకా
స్రువంసవ్యేధారయన్ (య	ఆస్రువమును ఎడమచేతితో పట్టుకొని
దక్షిణేనహస్తేనదర్భానాదా	కుడిచేతితో దర్భలను గ్రహిం
"స్రువస్య బిలమగ్రైస్తు పృష్ఠ మభ్యాత్మమగ్రతః ఆరభ్య పృష్ఠతో యావదుపరిష్టాద్బి లం భవేత్"	దర్భాగ్రములచేస్రువముయొక్క బిలమును, బిలపృష్ఠము [బిలము యొక్క అడుగుభాగము] మొ దలు బిలమువరకును ఆత్మాభిము ఖముగా తుడువవలెను.

కుశానాం మూలతో దండం ఏకైకం త్రిస్సమ్మృజేత్ వై	కుశమూలములచే స్రువదండము నాభిలాభిముఖముగా తుడవవలెను ఒక్కొక్కటి మూడుసార్లు మార్జన చేయవలెను.
పునః స్రుచం ప్రతాప్య ప్రోక్ష్య	తిరిగి స్రువమును అగ్నిపై కాచి స్రువము మీద నీరు చల్లి
ఆజ్యస్యోత్తరతః స్రువం నిధాయ	ఆజ్య పాత్రికకు ఉత్తరముగా స్రువము నుంచి
స్రుచ సంమ్మార్జనం కృత్వా ప్రోక్ష్య	స్రుక్కును ప్రోక్షించి
దక్షిణేన హస్తేన స్రుచం గృహీత్వా	కుడిచేతితో స్రుక్కును తీసికొని
సవ్యేన దర్భానాదాయ ప్రతాప్య	ఎడమ చేత దర్భలను తీసుకొని (రెండుని) అగ్నిపై కాచి
స్రుచం సవ్యే ధారయన్ [య దక్షిణేన హస్తేన దర్భానాదా	స్రుక్కును కుడిచేతిలోనికి మార్చి కుడిచేత దర్భలను తీసుకొని
"స్రుచస్తు బిలమగ్రైస్తు పృష్ఠమభ్యాత్మమగ్రతః ఆరభ్య పృష్ఠతో యావదుపరిష్టాద్బిలం భవేత్"	దర్భాగ్రములచే స్రుచము యొక్క బిలమును, బిలపృష్ఠము [బిలము యొక్క అడుగుభాగము] మొదలు చివరవరకును ఆత్మాభిముఖముగా తుడవవలెను.
కుశానాం మూలతో దండం ఏకైకం త్రిస్సమ్మృజేత్ వై	కుశమూలములచే స్రుచదండము నాభిలాభిముఖముగా తుడవవలెను. ఒక్కొక్కటి మూడుసార్లు మార్జన చేయవలెను.

స్రువసోత్తరతః స్రుచం నిధాయ	స్రువమునకు యుత్తరముగా స్రుచమునుంచి
తాన్కుశాన్కృత సమ్మార్జ్ఞాన్ప్రోక్ష్య	స్రుక్కు స్రువములను తుడిచిన దర్భలను ప్రోక్షించి
అగ్నౌ ప్రహరేదథ	అగ్నిలో యుంచవలెను.

అగ్నిమలం కృత్య. విశ్వానినో దుర్గహేతి తిసృణాం మాధ్యమాత్రేయో వసుశ్రుత ఋషిః। జాతవేదాగ్నిర్దేవతా త్రిష్టుప్ఛన్దః। అగ్ని అలంకరణ ప్రార్థనే వినియోగః॥

విశ్వానినో దుర్గహా జాతవేదః సిన్ధుంన్న నావా దురితాతిపర్షి అగ్నే అత్రివన్నమసా గృణానః అస్మాకం బోధ్యవితా తనూనాం యస్త్వాహృదా కీరిణా మన్యమానః అమర్త్యం మర్త్యో జోహవీమి జాతవేదో యశో అస్మాసు ధేహి ప్రజాభిరగ్నే అమృతత్వ మస్యామ్ ॥౮॥

ఏతై రష్టభిః పాదైః ప్రాగాది దిక్ష్వగ్నిమభ్యర్చ్య ఆత్మానమలం కుర్యాత్.	ఈ ౮ పాదములచే అగ్నికి తూర్పు మొదలు ౮ దిక్కులను గన్ధపుష్పాక్షతలతో అలంకరించి

యస్మై త్వం సుకృతే జాతవేద ఉలోకమగ్నే కృణవ స్యోనమ్। అశ్వినం స పుత్రిణం వీరవన్తం గోమన్తం రయిన్నశతే స్వస్తి [ఇతి అగ్ని ముపతిష్ఠేత్]

ఇధ్మమాదాయ	మోదుగసమిధల కట్టనుతీసుకొని
ఇధ్మబంధనరజ్జుం చమసే నిధాయ	ఇధ్మమునకుకట్టిన త్రాటిని పూర్ణ పాత్రయందుంచి
స్రువేణేధ్మం ద్విరభిఘార్య మూలమధ్యమయోర్మధ్యే గృహీత్వా	స్రువముతో ఇధ్మమును రెండుసార్లు అభిఘరించి
ఇధ్మమలంకృత్య	ఇధ్మమును అక్షతలతో అలంకరించి
బ్రహ్మాణమలంకృత్య	బ్రహ్మను ,, ,,
స్వయమలంకృత్య	యజమాని భార్యతో సహా అలంకరించుకొని
తిష్ఠన్ జుహుయాత్	ఈక్రిందిమన్త్రములో నిలుచుండి ఇధ్మమును హోమము చేయవలెను.

అయంతఇధ్మ ఇత్యస్యమన్త్రస్య। వామదేవఋషిః। జాతవేదాగ్నిర్దేవతా। త్రిష్టుప్ ఛన్దః। పార్వణ (దర్శ) స్థాలీపాకహోమాంగ ఇధ్మాధానే వినియోగః॥

ఓం అయన్త ఇధ్మ ఆత్మా జాతవేదస్తేనేధ్యస్వ వర్ధస్వ చేద్ధ వర్ధయ చాస్మాన్। ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మ వర్చసేనాన్నాద్యేన సమేధయస్వాహా।

(అనిహోమముచేసి)

అగ్నయే సమిధ్యమానాయేదం నమమ

[కర్త]. ఇధ్మప్రక్షేపణ ముహూర్తస్సుముహూ

శ్లో॥ అస్మిన్నిత్యనుగృహ్ణంతు ఇధ్మప్రక్షేపణ మహార్త్విస్సు
మహావ్యాహ్నోస్తు [ఇతిబ్రహ్మా] అని బ్రహ్మ చెప్పవలెను.

* ఆఘారా వాఘారయేత్

పరిస్తరణ వాయవ్యదేశమారభ్య ఆగ్నేయ దేశపర్యన్తం మనసా "ప్రజాపతయ" [ఇతి స్మృత్వా] "స్వాహా" [ఇతి ఉచ్చైరుక్త్వా] [ఉచ్చైః] ప్రజాపతయ ఇదం నమమ

వాయవ్య మూల మొదలుకొని ఆగ్నేయ మూలవరకు మనస్సులో (ప్రజాపతయ) స్వాహాయని బిగ్గరగాచెప్పి సంతతధారగాస్రువముతో నేతిని హోమముచేయవలెను.

ఏవం నైఋతి దేశాదారభ్య ఈశాన దేశపర్యన్తం మనసా ప్రజాపతయ (ఇతిస్మృత్వా) స్వాహా [ఇతి ఉచ్చైరుక్త్వా] (ఉచ్చైః) ప్రజాపతయ ఇదం నమమ

పైవిధముగానే నైఋతి మూల నుండి ఈశాన్యము వరకు

అగ్నయే స్వాహా
[ఉత్తరపూర్వదేశే]

అగ్నయ ఇదం నమమ
ఈశాన్యమూల స్రువముతో హోమము చేయ వలెను.

సోమాయ స్వాహా
[దక్షిణ పూర్వదేశే]

సోమాయేదం నమమ
పై హోమమునకు నూటిగా ఆగ్నేయ దిక్కున

---

* ఆఘారమనగా వాయువ్య మూలనుండి, ఆగ్నేయమూల వరకు నిర్ఋతిమూలమొదలు, ఈశాన్యమూలవరకు నేతిని ఎడతెగక పోయుచు హోమము చేయుట.

చర్వాజ్యయోర్మధ్యే పా	చరువునకు ఆజ్యమునకు మధ్య
త్రాన్తరం నిధాయ	ఆకు వేసి
తత్పాత్రేఽభిఘార్య	ఆఆకుయందు అభిఘరించి
చరుం పాత్రే నిధాయ	ఆఆకుయందు చరువుయుంచి
అభిఘార్య	ఆచరువును నేతితో అభిఘరించి
భాగద్వయం కృత్వా	రెండుభాగములు (ఉత్తరదక్షిణ ములుగ) చేసి
[పూర్ణిమ] ఇద మగ్నయే	ఇది అగ్నికి
ఇదమగ్నీ షోమాభ్యాం	ఇది అగ్నీషోములకు
ఇతి ఉదకస్సంస్థమభిమృశ్య	ఉత్తరసమాప్తిగాఅవదానముచేసి
[దర్శ] ఇద మగ్నయే	ఇది యగ్నికి
ఇద మిన్ద్రాగ్నిభ్యాం	ఇది ఇంద్రాగ్నికి
ఇతిఉదకస్సంస్థమభిమృశ్య	ఉత్తర సమాప్తిగా అవదానము చేసి
అవదానధర్మేణాజుహు యాత్	అవదాన ధర్మముగా హోమము చేయవలెను

[శ్రీవత్స గోత్రీకులకు పంచావత్తులు]

స్రువేణ దర్వ్యా ముపస్తీర్య	స్రువముచే దర్వియందు ఉపస్తరణము చేసి
ఉదగగ్రాభిర్మధ్య మాంగు ష్ఠానామికాభిః	ఉత్తరాగ్రములుగయున్న అంగుష్ఠ, అనామిక మధ్య వేళ్లతో

చరోర్మధ్యాత్	చరువు మధ్య నుండియు
పూర్వార్ధాత్	,, తూర్పుపక్క నుండియు
పశ్చార్ధా తృతీయం పంచావత్తినః	పంచావత్తులుగల శ్రీవత్సగోత్రికులు చరువు పశ్చిమపక్క నుండి 3వసారి హవిస్సును గ్రహించవలెను.
అంగుష్ఠపర్వమాత్రకం చరుం అవదాయ	బొటనవ్రేలి కణుపంత హవిస్సును దర్వియందు యుంచి
పాత్రస్థహవిరభిఘార్య	పాత్రయందున్న హవిశ్శేషమును యభిఘరించి
దర్వీస్థమభిఘారయేత్	దర్విలోయుంచిన హవిస్సును యభిఘరించి
(విధూమాల్పజ్వాలాంతరేఽగ్నౌ జుహుయాత్)	ఆజ్యభాగములకు మధ్యగ పొగలేనిస్వల్పమంటగలయగ్నియందు హోమము జేయవలెను.
౧ ఓం అగ్నయే స్వాహా।	అగ్నయ ఇదం నమమ
స్రువేణదర్వ్యాముపస్తీర్య	స్రువముచే దర్వియందు ఉపస్తరణము జేసి
ఉత్తరహవిషోఽవదాయ	ఉత్తరభాగమునుండి గ్రహించవలెను.
ఉదగగ్రాభిరంగుష్ఠానామికాభిః చరోర్మధ్యాత్	ఉత్తరాగ్రముగలుయున్న మధ్యమ అంగుష్ఠ, యనామిక వ్రేళ్ళతో చరువు మధ్యనుండియు
పూర్వార్ధాత్	,, తూర్పుప్రక్కనుండియు

పశ్చార్ధా త్తృతీయం పంచావత్తినః — పంచావత్తులుగల శ్రీవత్సగోత్రీకులు చరువు పశ్చిమదిక్కునుండి 3వసారి హవిస్సును గ్రహించవలెను.

[పూర్ణిమ] ఓం అగ్నీషోమాభ్యాం స్వాహా। అగ్నీషోమాభ్యాం ఇదం నమమ

[దర్శ.] ఓం ఇంద్రాగ్నీభ్యాం స్వాహా। ఇంద్రాగ్నీభ్యాం ఇదం నమమ.

ఇతి పూర్వాహుతేః ప్రాగ్జుహుయాత్ — ఇది మొదటి హోమమునకు తూర్పున హోమము జేయవలెను.

స్రువేణ దర్వ్యాముపస్తీర్య — స్రువముచే దర్వియందు ఉపస్తరణము జేసి

ఉత్తరార్ధాత్సకృత్సకృత్స్విష్టకృతేరవదాయ — రెండుభాగములనుంచి ఉత్తరభాగమున గ్రహించి ఒక్కొక్కసారి

స్విష్టకృతం ద్విరభిఘార్య — రెసార్లు యభిఘరించి (ఇదిపంచావత్తులకు

యదస్య ఇత్యస్య మంత్రస్య, హిరణ్యగర్భఋషిః। అగ్ని స్విష్టకృద్దేవతా। అతి ధృతిః ఛందః। అగ్నిస్విష్టకృద్ధోమే వినియోగః।

ఓం యదస్య కర్మణో త్యరీరిచం యద్వాన్యూనమిహాకరమ్। అగ్నిష్టత్స్విష్టకృద్విద్వాన్త్సర్వం స్విష్టం

సుహుతం కరోతు మే। అగ్నయే స్విష్టకృతే సుహుతహుతే సర్వప్రాయశ్చిత్తాహుతీనాం కామానాం సమర్ధయితే సర్వాన్నః కామాం త్సమర్ధయ స్వాహా। అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదం నమమ.

ఇత్యుత్తర పూర్వదేశే జుహుయాత్	ఇది ఈశాన్య దిక్కున హోమము చేయవలెను
ఇధ్మబంధన రజ్జుం విస్రస్య	ఇధ్మమును కట్టిన త్రాటిని విప్పి
ప్రోక్ష్య	ఆదర్భల పైన నీరుజల్లి
ఆజ్యేనాసిచ్య	నేతిలో తడిపి
ఓం పశుపతయే రుద్రాయ స్వాహా	రుద్రాయేదం నమమ
అప ఉపస్పృశ్య	నీటిని తాకి

(దర్వియందును, స్రువమందును ఆజ్యమును గ్రహించి, దర్విని కుడిచేతను స్రువమును యెడమచేతను గ్రహించి.

విశ్వేభ్యో దేవేభ్య స్సంస్రావభాగేభ్య స్స్వాహా

[విశ్వేభ్యో దేవేభ్య స్సంస్రావభాగేభ్య ఇదం నమమ

ఇతి జుహూస్రువాభ్యాంతద్గత సంస్రావా న్జుహోతి	స్రుక్కు స్రువములనుకలిపి హోమము చేయవలెను

౧ అయాశ్చేత్యస్య మంత్రస్య। ఇంద్రపుత్రో విమదఋషిః। అయాశ్చాగ్నిర్దేవతా। పదపంక్తిశ్ఛందః! సర్వప్రాయశ్చిత్తార్థ మాజ్యహోమే వినియోగః।

ఓం అయాశ్చాగ్నేస్య నభిశస్తిశ్చ సత్యమిత్వమ యాఅసి, అయాస్తావయసాకృతో యాసన్ హవ్యమూహిషే యానో ధేహి భేషజం స్వాహా ॥ అయసేగ్నయ ఇదంనమమ.

౨ అతోదేవా, ఇదం విష్ణురితి మంత్రద్వయస్య। కాణ్వమేధాతిథి ఋషిః। దేవా విష్ణుర్దేవతే । గాయత్రీ ఛన్దః। సర్వప్రాయశ్చిత్తార్థమాజ్య హోమే వినియోగః॥

ఓం అతో దేవా అవన్తునో యతో విష్ణుర్విచక్రమే పృథివ్యా స్సప్తధామభి స్స్వాహా ॥ దేవేభ్యఇదంనమమ।

3 ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్। సమూఢ్మస్య పాంసురే స్వాహా ॥ విష్ణవ ఇదం నమమ।

వ్యాహృతీనాం వ్యస్తసమస్తానాం। విశ్వామిత్ర గౌతమాత్రి భరద్వాజా ఋషయః। అగ్ని వాయు స్సూర్యాః ప్రజాపతయో దేవతాః, గాయత్ర్యుష్ణిగనుష్టు బృహత్యశ్ఛందాంసి। ప్రాయశ్చిత్తార్థ మాజ్యహోమే వినియోగః॥

౪ ఓం భూ స్వాహా। అగ్నయ ఇదంనమమ

౫ ఓం భువస్స్వాహా। వాయువ ఇదం నమమ

౬ ఓం స్వస్స్వాహా। సూర్యాయేదం నమమ

౭ ఓం భూర్భువస్స్వగ్ంస్వాహా। ప్రజాపతయ ఇదం నమమ.

ప్రాయశ్చిత్తాజ్యాహుతీర్హోష్యే।
అగ్నేః పశ్చాదుదగ్దేశే తిష్ఠన్నేవ జుహుయాత్॥
కర్తా ఉద్దేశత్యాగౌ వదేత్।

అయాశ్చేతి సప్తాజ్యాహుతీ జుహుయాత్

అయాశ్చ మొదలు ౭ హోమములు చేయవలెను.

౧ అయాశ్చేత్యస్య మంత్రస్య। ఇంద్రపుత్రో విమదఋషిః। అయాళగ్నిర్దేవతా। పదపంక్తిశ్ఛందః। సర్వప్రాయశ్చిత్తార్థే మాజ్యహోమే వినియోగః।

ఓం అయాశ్చాగ్నేస్య నభిశస్తిశ్చ సత్యమిత్వ మయా అసి। అయాసా వయసా కృతో యాసన్ హవ్యమూహిషే యానో ధేహిభేషజం స్వాహా। అయసేగ్నయ ఇదం నమమ.

౨ అతోదేవా, ఇదం విష్ణురితి మంత్రద్వయస్య కాణ్వమేధాతిథి ఋషిః। దేవావిష్ణుర్దేవతే। గాయత్రీ ఛందః। సర్వప్రాయశ్చిత్తార్థే మాజ్యహోమే వినియోగః॥

ఓం అతోదేవా అవంతునో యతో విష్ణుర్విచక్ర

మే। క్షృథివ్యా స్సన్ప్రథావభి స్స్వాహా। దేవేభ్య ఇదం. నమమ

3 ఓం ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధేపద

ము। సమూఢ్హ్మమస్య పాంసురే స్వాహా॥ విష్ణవ ఇదంనమమ

వ్యాహృతీనాం వ్యస్త సమస్తానాం। విశ్వామిత్ర

గౌతమాత్రి భరద్వాజా ఋషయః। అగ్ని, వాయు, సూర్య, ప్రజాపతయో దేవతాః। గాయత్ర్యుష్ణి గనుష్టు బృహత్యశ్చందాంసి। ప్రాయశ్చిత్తార్థే మాజ్యహోమే వినియోగః॥

౪ ఓం భూస్స్వాహా। అగ్నయ ఇదంనమమ

౫ ఓం భువస్స్వాహా। వాయవఇదం నమమ.

౬ ఓం స్వస్స్వాహా। సూర్యాయేదం నమమ.

౭ ఓం భూర్భువస్స్వస్స్వాహా। ప్రజాపతయ ఇదం నమమ.

అనాజ్ఞాత మితి మంత్రద్వయస్య। హిరణ్యగర్భ ఋషిః అగ్నిర్దేవతా। అనుష్టుప్ ఛందః। జ్ఞాతాజ్ఞాత కృత దోషనిహరణార్థ మాజ్యహోమే వినియోగః।

ఓం అనాజ్ఞాతం యదాజ్ఞాతం యజ్ఞస్య క్రియతే

మిథు। అగ్నేతదస్య కల్పయ త్వం హి వేత్థ యథా తథం స్వాహా। అగ్నయ ఇదం నమమ।

ఓం పురుష సమ్మితో యజ్ఞో యజ్ఞః పురుష స మ్మితః। అగ్నేతదస్య కల్పయత్వం హి వేత్థ యథా తథమ్ స్వాహా। అగ్నయ ఇదం నమమ.

యత్పాకత్రేత్యస్య మంత్రస్య। ఆప్యపుత్రి స్త్రిత ఋషిః। అగ్నిర్దేవతా। త్రిష్టుప్ఛందః। న్యూనాతిరి క్తార్థే మాజ్యహోమే వినియోగః।

ఓం యత్పాకత్రా మనసా దీన దక్షాన యజ్ఞస్య మన్వతే మర్త్యాసః। అగ్నిష్టద్ధోతాక్రతు విద్విజానన్య జిష్ఠోదేవా ఋతుశోయజాతిస్వాహా అగ్నయఇదంనమమ.

ఆచమ్య		స్మృత్యాచమనము చేసి

పూర్వోక్త ఏవం + + తిథౌ అస్మిన్ స్థాలీ పాక హోమే మంత్రవిపర్యాస, తంత్రవిపర్యాస, కాల విపర్యాస, కర్మ విపర్యాస, దేవతా విపర్యాస, స్వరాక్షర పదవృత్తి వర్ణలోపపాయశ్చిత్తార్థం యద్వోదేవా ఇత్యేకా మాజ్యాహుతిం హోష్యే।

యద్వోదేవా ఇత్యస్య మంత్రస్య। అభితపాగ్ని మరుతో దేవతా। జగతీఛందః। సర్వాఘౌఘ నిర్హారణార్థ

మాజ్యస్థాలీమే వినియోగః ।

ఓం యద్వోదేవా అతి పాతయాని వాచా చ ప్ర యుతీ దేవ హేళనమ్। అరాయో అస్మాం అభిదుచ్ఛునాయతే న్యతాస్మిన్నగుత సన్నిధేతన స్వాహా।అగ్నిమరుద్భ్యః ఇదం నమమ ॥

ఏతావత్పర్యన్తం నానాప్రకారేణ సంభావిత సకల దోషనివారణార్థం సర్వ ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే ।

ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా । ప్రజాపతయ ఇదం నమమ ।

ఆజ్యపాత్రమగ్నే రుత్తరతో నిధాయ	ఆజ్యపాత్రను అగ్నికి యుత్తరమునయుంచి.
బర్హిషి పూర్ణపాత్రం నిన యేత్; పాణినా సంస్పృశ్య	పూర్ణపాత్రను దర్భను తీసుకొని చేతితోస్పృశించి.
గంధపుష్పాక్షతాన్నిక్షిప్య	పూర్ణపాత్రలోగంధము, పువ్వులు అక్షతలుయుంచి.
ఉదకమాసిచ్య	పూర్ణపాత్రలో నీరుపోసి
పూర్ణమసీత్యభిమంత్ర్య	పూర్ణమసి, అనుమంత్రముచే అభిమంత్రించి.

ఓం పూర్ణమసి పూర్ణం మే భూయా స్సుపూర్ణమసి సుపూర్ణమ్మే భూయా స్సదసి సన్మే భూయాస్సర్వ

మస్తి సర్వాంమే భూమ్యాః । అత్యుతిరస్తి మామేక్షేస్తాః ।

ఇతి జపిత్వా

ఇది జపించి, క్రింది మంత్రముచే మార్జనము చేసుకొన వలెను.

ఓం యేనదేవాః పవిత్రేణాత్మానం పునత్తేసదా । తేన సహస్రధారేణ పావమాన్యః పునంతుమా । ప్రాజాపత్యంపవిత్రం శతోద్యామంహిరణ్మయం। తేనబ్రహ్మవిదో వయంపూతం బ్రహ్మపునీమహే । ఇంద్రస్సునీతీ సహా మాపునాతు సోమస్స్వస్త్యా వరుణస్సమీచ్యా । యమో రాజా ప్రమృణాభిః పునాతుమా జాతవేద మోర్జయాంత్యాపునాతు॥

ప్రాచ్యాందిశి దేవా ఋత్విజో మార్జయన్తామ్ । దక్షిణస్యాం దిశి మాసాః పితరో మార్జయన్తామ్ । ప్రతీచ్యాం దిశి గృహాః పశవో మార్జయన్తామ్ । ఉదీచ్యాం దిశాప్ఓషధయో వనస్పతయో మార్జయన్తామ్ । ఊర్ధ్వాయాం దిశి యజ్ఞస్సంవత్సరో యజ్ఞపతిర్మార్జయన్తామ్ ॥

ఇతి ప్రాగాది పంచదిక్షు కుశాగ్రైర్జలమాసించేత్ ॥

ఈ 5 మంత్రములు పఠంపుచు క్రమముగ ప్రాగ్దక్షిణ పశ్చి

మోత్తర ఊర్ధ్వాదికలయందు పూర్ణపాత్రయందలి నీటిని దర్భలచే చల్ల వలయును.

ఆపో అస్మాన్మాతరశ్శుంధయంతుఘృతేననోఘృతప్వః పునంతు। విశ్వం హి రిప్రం ప్రవహన్తి దేవీ రుదిదాభ్య శ్శుచిరా పూత ఏమి। ఇదమాపః ప్రవహత యత్కించదురితం మయి। యద్వాహమభి దుద్రోహ యద్వాశేప ఉతానృతమ్। సుమిత్రాన ఆపఓషధయ స్సంతు దుర్మిత్రాస్తస్మై సంతు యోస్మాన్ ద్వేష్టి యంచ వయం ద్విష్మః।

ఇతి నిర్‌ఋతిదేశే ఽపస్సించేత్

అనిచెప్పి నైఋతిమూల కొంచము నీరుబోసి

మాహం ప్రజాం పరాసిచం యానస్సయావరీస్థన, సముద్రేవో నినయాని స్వంపాథో అపీథ॥

ఇతి వామపార్శ్వస్థితపత్న్యాం జలా ప్రత్యఙ్ముఖం సర్వం జలం నిషిచ్య, తజ్జలైరాత్మానం పత్నీంచ ప్రోక్షేత్, సాంజలిం బర్హిషినినయేత్, పత్న్యసన్నిధౌ స్వవామపాణిం బర్హిషి నిధాయ తత్రసించేత్, సంస్రా

ఈమంత్రముచెప్పి ఎడమవైపున ఉన్న భార్య దోసిలియందు దర్భలుంచి తాను పశ్చిమ ముఖముగాయుండి జలమును పోయ వలెను. భార్య దగ్గర లేనియెడల తన ఎడమచేతిలో దర్భలుంచుకొని జలమును పోయవలెను. అక్షతలను శిరముపై వేసుకొని జలమును క్రింది మంత్రములతో దర్భ

ర్యాంజలౌ సంస్కార కర్మసు, లతో శిరములపై జల్లుకొన
అక్షతాః శిరసిధారయేత్ వలెను.

శాంతిరస్తు, పుష్టిరస్తు, తుష్టిరస్తు, వృద్ధిరస్తు, అవి
ఘ్నమస్తు, ఆయుష్యమస్తు, ఆరోగ్యమస్తు, స్వస్తి శివం క
ర్మాస్తు, కర్మ సమృద్ధిరస్తు, పుత్రి సమృద్ధిరస్తు, వేదసమృ
ద్ధిరస్తు, శాస్త్ర సమృద్ధిరస్తు, ధన ధాన్య సమృద్ధిరస్తు, ఇష్ట
సంపదస్తు. ఏషోవభృధః ॥

పై మంత్రము పఠింపుచు బ్రహ్మ క్రింది జలమును దంపతుల
శిరమున దర్భలతో జల్లవలయును.

ప్రాగాది పరిస్తరణ ముత్తరే విసృజేత్ — పరిస్తరణములను క్రమముగాతీసి ఉత్తరమున యుంచవలయును.

యజ్ఞేశ్వరాయనమః — విష్ణువును నమస్కరించవలెను. "యజ్ఞో వైవిష్ణుః"

అగ్నిమలంకృత్య — క్రింది మంత్రముచే అగ్నిని మరల అలంకరించవలెను.

ఓం విశ్వానినో దుర్గహేతి + + అగ్న్యలంకరణ
ప్రార్థనే వినియోగః

ఓం విశ్వానినో దుర్గహా జాతవేదః + + మృడ
యానస్వస్తి ॥ (ఇట్లు చ దిక్కుల అలంకరించి)

పర్యుక్ష్యామి త్రిః — 3 సార్లు అగ్ని చుట్టునీరుత్రిప్పి

భవత్కృత బ్రహ్మత్వ దక్షిణాం మనసోత్సాహప
రిమిత హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ

(బ్రహ్మకు దక్షిణ తాంబూలము ఇవ్వవలెను.

ఓం చమేత్యస్య మంత్రస్య హిరణ్యగర్భ ఋషిః। సాగస్వతాగ్ని రనుష్టుప్ ఛందః । అగ్నిసంస్థాప జపే వినియోగః॥

ఓం చమేస్వరశ్చమే యజ్ఞోపచ తేనమశ్చ । యత్తేన్యూనం తస్మైత ఉపయత్తేతిరిక్తం తస్మైతే నమః॥

స్వస్తి. శ్లో॥ శ్రద్ధాం మేధాం యశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధిం శ్రియం బలమ్ । ఆయుష్యం తేజ ఆరోగ్యం దేహిమే హవ్యవాహన॥

శ్రియం దేహిమే హవ్యవాహన ! ఓం నమ ఇతి.

(ఇట్లు నమస్కరించవలెను.)

చతుస్సాగర పర్యంతం ... ... శర్మాహం భో అభివాదయే॥

అనేన మయాకృతేన పూర్ణిమ [దర్శ]స్థాలీపాకేన భగవాన్ సర్వాత్మకఃసర్వం శ్రీపరమేశ్వర స్సుప్రీణాతు శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు (అక్షతలు, నీరు వదలవలెను.

అగ్నేనయసుపథాఇతి సూక్తే అగ్నికి యీమంత్రముతు పఠించు న అగ్ని పరిదక్షిణంకుర్యాత్ చు పరిదక్షిణము సేయవలెను.

అగ్నేన యూష్టావగ్ని రగస్త్యత్రిష్టుప్ అగ్ని పరిదక్షిణే వినియోగః॥

ఓం అగ్నేనయ సుపథారాయేఅస్మాన్విశ్వానిదేవ

వయునాని విద్వాన్ । యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణమే నో భూయిష్ఠాంతే నమ ఉక్తిం విధేమ । అగ్నేత్వం పారయానవ్యోఅస్మాం త్స్వస్తిభిరతి దుర్గాణివిశ్వా । పూశ్చ పృథ్వీ బహులాన ఉర్వీ భవాతోకాయ తనయాయ శంయోః । అగ్నే త్వమస్మద్యుయోధ్యమీవా అనగ్నిత్రా అభ్యమంత కృష్టీః । పునరస్మభ్యం సువితాయదేవక్షాం విశ్వేభిరమృతేభిర్యజత్ర । పాహినో అగ్నే పాయుభిరజస్రైరుతప్రియే సదన ఆశుశుక్వాన్ । మాతేభయం జరితారం యవిష్ఠనూనం విదన్మాపరం సహస్వః । మానో అగ్నేవసృజో అఘాయావిష్యవేరిప వేదుచ్ఛునాయై । మాదత్వతేదశతే మాదతేనో మారీషతే సహసావన్పరాదాః । విఘత్వావాం ఋతజాతయంసద్గృణానోఅగ్నే తన్వే3వరూథమ్ । విశ్వాద్రిరిక్షో రుతవానినిత్సో రభిహ్రుతామసి హిదేవవిష్పట్ । త్వంతాం అగ్నఉభయాన్వి విద్వాన్వేషి ప్రపిత్వే మనుషోయజత్ర । అభిపిత్వే మనవేశాస్యో భూర్మర్మృజేన్య ఉశిగ్భిర్నాక్రః । అవోచామనివచనాన్యస్మి న్మానస్య సూనుస్సహసానే అగ్నౌ ।

వైయా సహస్రిమృషిభి స్సనేమ ఖిదాక్షేషం వృజినం జీరదానుమ్॥

సకృత్తే అగ్నేనమః । ద్విస్తే నమః । త్రిస్తే నమః।
చతుస్తేనమః । పంచకృత్వస్తేనమః । దశకృత్వస్తే నమః।
శతకృత్వస్తే నమః । ఆసహస్రికృత్వస్తేనమః । అపరిమి
తకృత్వస్తే నమః। నమస్తేఅస్తు మామా హి గ్ంసీః ॥

శ్లో॥ నమస్తే గార్హపత్యాయ నమస్తే దక్షిణాగ్నయే
నమఆహవనీయాయ మహావేద్యై నమోనమః॥౧
కాండద్వయోపపాద్యాయ కర్మబ్రహ్మస్వరూ
పిణే। స్వర్గాపవర్గరూపాయ యజ్ఞేశాయ నమోనమః॥౨
యజ్ఞేశాచ్యుత గోవింద మాధవానంత కేశవ।
కృష్ణ విష్ణో హృషీకేశ వాసుదేవ నమోస్తుతే॥౩।

మం॥ అహం పురస్తాద్దహ మవస్తాద్దహం జ్యోతి
షా వితమో వవార। యదంతరిక్షం తదు మే పితాభూ
ద్దహాగ్ం సూర్య ముభయతో దదర్శాహం భూయాస
ముత్తమ స్సమానానామ్॥

ఇతి ప్రదక్షిణం కృత్వా ఇట్లు ప్రదక్షిణములు చేసి

సంతత శ్రీరస్తు సమస్త మంగళానిభవంతు। నిత్య

శ్రీరస్తు। నిత్యమంగళాని భవంతు।

అని అక్షతలు, నీరు వదలవలెను.

మం ॥ బోధామే అస్యావచసోయవిష్ఠమంహిష్ఠస్య ప్రభృతస్య స్వధావః। పీయతిత్వో అనుత్వో గృణాతివన్దారుస్తే తన్వం వన్దే అగ్నే ॥

ఇతి నమస్కారాన్ సమర్పయామి ॥

శ్లో॥ యత్కర్మ కుర్వతాం పుంసాం కర్మలోపో భవేద్యది। తత్కర్మ సఫలం కుర్యాస్తీస్సి కోట్యోమహర్షయః॥

శ్లో॥ అపరాధ సహస్రాణి క్రియంతే ఽహర్నిశంమయా। దాసోఽయమితి మాం మత్వా క్షమస్వ పరమేశ్వర ॥

శ్లో॥ యత్కరోమి యదశ్నామి యజ్జుహోమి దదామి యత్। యత్తపస్యామి వార్ష్ణేయ తత్కరోమి త్వదర్పణమ్॥

శ్లో॥ యస్య స్మృత్యాచ నామోక్త్యా తపోహోమక్రియాదిషు। న్యూనంసంపూర్ణతాం యాతి సద్యోవన్దేహుతాశనమ్ ॥

శ్లో॥ మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన। యద్ధుతంతు మయాదేవ పరిపూర్ణంతదస్తుతే ।

శ్లో॥ బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణాహుతమ్। బ్రహ్మైవతేన గన్తవ్యం బ్రహ్మకర్మ సమా

దినా । విష్ణు ర్విష్ణు ర్విష్ణుః ।

శ్రీ పరమేశ్వరార్పణమస్తు.

ఇతి ప్రతిపత్ స్థాలీపాకః ॥

స్థాలీపాక పరిత్యాగ ప్రాయశ్చిత్తమ్.

ఆచమ్య	పురాణాచమన స్మృత్యాచమన ములొనర్చి
ప్రాణానాయమ్య	ముమ్మారు ప్రాణాయామమొనర్చి
దేశకాలౌసంకీర్త్య	దేశకాల సంకీర్తనమొనర్చి

ఏవంగుణ:— — శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం ఏనాం వధూం — — ముఖ్య కాలాతిక్రమణ ప్రాయశ్చిత్త పూర్వకం పార్వణ [దర్శ] స్థాలీపాకం కరిష్యే ‡ పార్వణ [దర్శ] స్థాలీపాకలోప ప్రాయశ్చిత్త పూర్వకదర్శ(పార్వణ) స్థాలీపాకం కరిష్యే (ఇతి సంకల్ప్య)

అగ్నిమిథ్వా	అగ్నినిప్రజ్వలింపజేసి
"చత్వారి శృంగా" ఇత్యాది ఆజ్యభాగాంతం కృత్వా	చత్వారిశృంగా మొదలు ఆజ్యభాగాంతము వరకు స్థాలీపాకమునందువలె సలిపి
పునఃసంకల్ప్య	తిరిగి సంకల్పంజేసి

‡ ౧, ౨ స్థాలీపాకములు లోపించినప్పుడు

† స్థాలీపాక కాలాతిక్రమణ ప్రాయశ్చిత్తం పూర్ణాహుతిం కరిష్యే పార్వణ (దర్శ) స్థాలీపాక లోపప్రాయశ్చిత్తం పూర్ణాహుతిం కరిష్యే

ఇతి సంకల్ప్య	ఇట్లు సంకల్పించి
స్రువేణ ద్వాదశ గృహీతం	స్రువముచే స్రుక్కునందు 12 ప
ఆజ్యం గృహీత్వా	ర్యాయములుగా నేతిని గ్రహించి
ఓం అగ్నయే పథికృతే స్వాహా	అని హోమము జేయవలెను.
అగ్నయే పథికృత ఇదం న మమ	తరువాత ప్రధానహోమము మొ
[తతః] ప్రధానాహుతి ప్రభృ	దలు కొని స్థాలీపాకము మామూ
తి స్థాలీపాకాంతం కుర్యాదేవ	లువలె పూర్తి జేయవలెను.

ఈ ప్రాయశ్చిత్త హోమమును సంకల్ప పూర్వకముగా ముందు చేసి తర్వాత స్థాలీపాకమునకు సంకల్పము చేసినా చేయవచ్చును.

ఈ ప్రాయశ్చిత్తము 1, 2 స్థాలీపాకములు లోపించినపుడే చేయవలెను. 3 స్థాలీపాకములు లోపించిన పునరాధేయము చేయవలెను. "తృతీయే పునరాధేయ" ఇతి శాట్యాయనః.

స్థాలీపాక పరిత్యాగ ప్రాయశ్చిత్తం సమాప్తమ్.

---

† పాడ్యమినాడుగాక మరియొక తిథియందు చేయునప్పుడు

—యజ్ఞోపవీత ధారణమ్.—

శ్లో॥ యజ్ఞోపవీతే ద్వే ధార్యే శ్రౌతే స్మార్తే చ కర్మణి।
తృతీయ ముత్తరీయార్థం వస్త్రాభావే తదిష్యతే॥
(దేవలోక్తిః)

—♦ సంకల్పః ♦—

ఆచమ్య — పురాణాచమన స్మృత్యాచమనములు చేసి

ప్రాణానాయమ్య — ప్రాణాయామము ముమ్మారు చేసి

దేశ కాలౌ సంకీర్త్య — దేశ కాలముల స్మరించి

మమ శ్రౌతస్మార్త నిత్యకర్మానుష్ఠాన యోగ్యతా సిద్ధ్యర్థం నూతన యజ్ఞోపవీత ధారణం కరిష్యే॥

ఇతి సంకల్ప్య — ఇట్లు సంకల్పించి

—♦ అలంకరణమ్. ♦—

యజ్ఞోపవీతత్రయ మలంకృత్య, అధిష్ఠాన దేవతాం గాయత్రీం ధ్యాత్వా, మన్త్ర ముచ్చార్య, ఉక్త ప్రకారేణ ధారయేత్.

3 యజ్ఞోపవీతముల నలంకరించి అధిష్ఠానదేవతను గాయత్రిని ధ్యానించి "యజ్ఞోపవీతం" అను మంత్రమును చెప్పి ఈక్రింది విధముగా ధరించవలెను.

—♦ ధారణమ్. ♦—

యజ్ఞోపవీత మిత్యస్య మన్త్రస్య పరమేష్ఠీ పరబ్రహ్మ ఋషిః। పరమాత్మా దేవతా। త్రిష్టుప్ ఛన్దః।

[‡శ్వేతవర్ణాం శక్తి । బీజం ఋగ్యజుస్సామాథర్వణామ్ వేదానాం। గార్హపత్య ఆహవనీయ దక్షిణాగ్ని స్థానే చతుర్విధ ఫలపురుషార్థ సిద్ధ్యర్థం జపేవినియోగః॥]

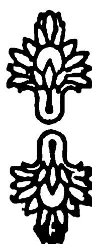
ఓమ్ యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతే ర్యత్సహజం పురస్తాత్ । ఆయుష్య మగ్ర్యం ప్రతిముంచ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు తేజః ।

ఇత్యేకం ధృత్వా ఽఽచమ్య — ఒక యజ్ఞోపవీతము ధరించిఆచమనము చేసి

—♦ ద్వితీయోపవీత ధారణమ్. ♦—

మమ శ్రౌతస్మార్త నిత్యకర్మానుష్ఠాన యోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం ద్వితీయ యజ్ఞోపవీత ధారణం కరిష్యే ॥

ఇతి సంకల్ప్య — అని సంకల్పించి

[‡ కొందరు చెప్పుచున్నారు.]

"స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః"

ఋగ్వేదతః సంగృహీతః

— ౧ మహాసౌర మంత్రపాఠః —

ఉదుత్యమితి త్రయోదశర్చస్య సూక్తస్య కణ్వః ప్రస్కణ్వగ సూర్యో। నవాద్యా గాయత్ర్యోఽన్త్యాశ్చ తస్రోఽనుష్టుభోఽన్త్యస్తృచో రోగఘ్న ఉపనిషదం త్యర్ధర్చో ద్విషఘ్నః। చిత్రందేవానా మితి షళర్చస్య సూక్తస్య ఆంగిరసః కుత్సః సూర్యః త్రిష్టుప్। హంసశ్శు చిషదిత్యస్య గౌతమో వామదేవః సూర్యోజగతీ। యత్త్వేతి భౌమాత్రిః సూర్యః అనుష్టుప్। యదద్యేత్యేకా, ఉ త్సూర్య ఇతితిస్రః, ఉద్వేతీతి చతుర్థ్యోఽర్ధ పంచమాః ఏతాసాం మైత్రావరుణిః। వసిష్ఠః సూర్యః, త్రిష్టుప్ ఉదుత్యద్దర్శతమితి తృచస్య మైత్రావరుణిగ వసిష్ఠః సూ ర్యః ఆద్యాబృహతీ ద్వితీయాసతో బృహతీ తృతీయా పురఉష్ణిక్ బణ్మహాఁ ఇతి ద్వయోర్భార్గవో జమదగ్నిః సూర్యః బార్హతప్రగాథః। నమోమిత్రస్యేతి ద్వాదశ ర్చస్య సూక్తస్య సూర్యోఽభితపాః। సూర్యః జగతీ దశమీత్రిష్టుప్ సూర్యోన ఇతి పంచర్చస్య సూక్త స్య సూర్యగ చక్షుః సూర్యః గాయత్రీ, విభ్రాడ్బృహదితి చతుఋచస్య సూక్తస్యాభితపాః సూర్యో సౌర్యః జగతీ

అన్త్యాపఙ్క్తిస్త్రారపఙ్క్తిః। ఆయం గౌరితి తృచస్య సర్పరాజ్ఞీ సూర్యోగాయత్రీ, ఋతం చేతి తృచస్య మధుశ్ఛన్దసోఽఘమర్షణే భావవృత్త మనుష్టుప్। శ్రీసవితృ సూర్యనారాయణ ప్రీత్యర్థే జపే వినియోగః॥

౧ అష్టకే ౪ అధ్యాయే ౭వర్గే ౧3 ఋచః॥

ఓమ్. ఉదు॒త్యం జా॒తవే॑దసం దే॒వం వ॑హన్తి కే॒తవః॑। దృ॒శే విశ్వా॑య॒ సూర్య॑మ్ ॥౧॥ అప॒ త్యే తా॒యవో॑ యథా॒ నక్ష॑త్రా యన్త్య॒క్తుభిః॑। సూరా॑య వి॒శ్వచ॑క్షసే ॥ అదృ॑శ్రమస్య కే॒తవో॒ వి ర॒శ్మయో॒ జనా॒ఁ అను॑। భ్రాజ॑న్తో అ॒గ్నయో॑ యథా ॥3 త॒రణి॑ర్వి॒శ్వద॑ర్శతో జ్యోతి॒ష్కృద॑సి సూర్య। విశ్వ॒మా భా॑సి రోచ॒నమ్ ॥౪॥ ప్ర॒త్యఙ్ దే॒వానాం॒ విశః॑ ప్ర॒త్యఙ్ఙుదే॑షి॒ మాను॑షాన్। ప్ర॒త్యఙ్ విశ్వం॒ స్వ॑ర్దృ॒శే ॥౫॥ యేనా॑ పావక॒ చక్ష॑సా భుర॒ణ్యన్తం॒ జనా॒ఁ అను॑। త్వం వ॑రుణ॒ పశ్య॑సి ॥౬॥ వి ద్యామే॑షి॒ రజ॑స్పృ॒థ్వహా॒ మిమా॑నో అ॒క్తుభిః॑। పశ్య॒ఞ్జన్మా॑ని సూర్య ॥౭॥ స॒ప్త త్వా॑ హ॒రితో॒ రథే॒ వహ॑న్తి దేవ సూర్య। శో॒చిష్కే॑శం విచక్షణ ॥౮॥ అయు॑క్త స॒ప్త శు॒న్ధ్యువః॒ సూరో॒ రథ॑స్య న॒ప్త్యః॑। తాభి॑ర్యాతి॒ స్వయు॑క్తిభిః ॥౯॥ ఉద్వ॒యం తమ॑స॒

స్వరి జ్యోతిష్పశ్యన్త ఉత్తరమ్ । దేవం దేవత్రా సూర్యమ
గన్మ జ్యోతిరుత్తమమ్ ॥౧౦॥ ఉద్యన్నద్యమిత్రమహ
ఆరోహన్నుత్తరాం దివమ్ । హృద్రోగం మమ సూర్య
హరిమాణంచ నాశయ ॥౧౧॥ శుకేషు మే హరిమాణం
రోపణాకాసుదధ్మసి । అథో హారిద్రవేషు మే హరిమాణం
నిదధ్మసి ॥౧౨॥ ఉదగాదయమాదిత్యో విశ్వేన సహసా
సహ । ద్విషన్తం మహ్యం రన్ధయన్మో అహం ద్విషతే
రథమ్ ॥౧౩॥

౧. అష్టకే. ౪. అధ్యాయే ౭. వర్గే. ఋచః

చిత్రం దేవానాముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య
వరుణస్యాగ్నేః । ఆప్రా ద్యావా పృథివీ అన్తరిక్షం సూర్య
ఆత్మా జగతస్తస్థుషశ్చ ॥౧౪॥ సూర్యో దేవీముషసం
రోచమానాం మర్యో న యోషామభ్యేతి పశ్చాత్ । యత్రా
నరో దేవయన్తో యుగాని వితన్వతే ప్రతి భద్రాయ భద్రమ్ ।
॥౧౫॥ భద్రా అశ్వా హరితః సూర్యస్య చిత్రా ఏతగ్వా అ
నుమాద్యాసః । నమస్యన్తో దివ ఆపృష్ఠమస్థుః పరి ద్యావా పృ

థివీ యన్తి సద్యః ॥౧౬॥ తత్సూర్యస్య దేవత్వం తన్మహిత్వం మధ్యాకర్తోర్వితతం సంజభార । యదేదయుక్త హరితః సధస్థాదాద్రాత్రీ వాసస్తనుతే సిమస్మై ॥ ॥౧౭॥

తన్మిత్రస్య వరుణస్యాభిచక్షే సూర్యోరూపంకృణుతే ద్యోరుపస్థే । అనన్తమన్య దృశదస్యపాజః కృష్ణమన్య ద్ధరితస్సం భరంతి ॥ ॥౧౮।

అద్యాదేవా ఉదితా సూర్యస్య నిరంహసః పిపృతా నిరవద్యాత్ । తన్నో మిత్రో వరుణో మామహంతామదితిస్సింధుః పృథివీ ఉతద్యౌః ॥

౩ అష్టకే ౭ అధ్యాయే ౨౨ వర్గ ౨ఋచా.

ఓం ఇన్ద్రం మిత్రం వరుణ మగ్ని మాహు రథో దివ్యస్స సుపర్ణో గరుత్మాన్ । ఏకం సద్విప్రా బహుధా వదంత్యగ్నిం యమం మాతరిశ్వాన మాహుః ॥౨౦॥ కృష్ణం నియానం హరయ స్సుపర్ణా అపో వసానా దివముత్పతన్తి । తఆవవృత్రన్త్స దనా దృతస్యాది ద్ఘృతేన పృథివీ వ్యుద్యతే ।

౩ అష్టకే ౭ అధ్యాయే ౧౪ వర్గే ౧ఋక్.

హంసశ్శుచిషద్వసురంతరిక్షస ద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణ సత్ । నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమసదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతమ్ ॥ (ఋ. సం. ౩.౭.౧౪.౧.)

౪ అష్టకే, ౨ అధ్యాయే, ౧౨ వర్గే, ౧ ఋక్.

యత్వా సూర్యస్వర్భానుస్తమసాఽవిధ్యదాసురః । అక్షేత్రవిద్యథా ముగ్ధో భువనాన్యదీధయుః ॥

౫ అష్టకే, ౧ అధ్యాయే, ౧ వర్గే ౧ఋక్.

యదద్య సూర్య బ్రవోఽనాగా ఉద్యన్మిత్రాయ వరుణాయ సత్యమ్ । వయం దేవత్రాఽదితే స్యామ తవ ప్రియాసో అర్యమన్గృణంతః॥

౫. అష్టకే ౫. అధ్యాయే. ౪. వర్గే. ౩. ఋచయః

ఉదుత్యాసూర్యో బృహదర్చీంష్యశ్రేత్పురు విశ్వాజనిమ మానుషాణామ్। సమో దివా దదృశే రోచమానః క్రత్వా కృతస్సుకృతః కర్తృభి ర్భూత్ ॥౨౫॥ ససూర్యప్రతి పురో నఉద్గా ఏభిస్తోమేభి రేతశేభిరేవైః। ప్రనోమి

తాభ్రియ వరుణాయ వ్రోచోఽనాగసో అర్యమ్ణే అగ్న
యే చ ॥౨౬॥ వినస్సహాస్రం శురుధో రదన్త్వృతావానో
వరుణో మిత్రో అగ్నిః । యచ్ఛన్తు చంద్రా ఉపమంనో
అర్కం మానః కామం పూపురన్తు స్తవానాః ॥ ॥౨౭॥

ఋ. సం. ౫. ౫. ౪. ౧.౩.౨౫.- ౨౭
౫. అష్టకే. ౫. అధ్యాయే ౫వర్గే. ౪. ఋచః. ఏకోఽగ్ధర్చః॥

ఉద్వేతి సుభగో విశ్వ చక్షాస్సాధారణ సూర్యో మానుషాణామ్ । చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్య దేవశ్చర్మే వయస్స మవి వ్యక్తమాంసి॥౨౮॥ఉద్వేతిప్రసవితా జనానాం మహాన్కేతు రర్ణవ సూర్యస్య । సమానం చక్రం పర్యావివృత్స న్యదే తసోవహాతి ధూర్షు యుక్తః ॥ ॥౨౯॥

విభ్రాజ మానఉషసా ముపస్థా ద్రేభైరుదేత్యను మద్యమానః । ఏష మేదేవ స్సవితా చచ్ఛందయస్సమానం నప్రమినాతి ధామ ॥౩౦॥ దివోరుక్మఉరు చక్షాఉదేతి దూరే అర్థస్తరణిర్భ్రాజమానః । నూనం జనాస్సూర్యేణ ప్రసూతా అయన్నర్థాని కృణవన్నపాంసి ॥౩౧॥ యత్రా చక్రురమృతాగాతు మస్మై శ్యేనో నదీయన్న న్వేతిపాథః

౨౮. ౩౨. ఋ. సం.౫.౫ ౫. ౧. ౫.

౫. అష్టకే. ౭అధ్యాయే. ౧౦వర్గే. ౨ఋచః

ఉద్వుత్యద్దర్శతం వపుర్దివఏతి ప్రతిహ్వరే। యదీ

మాశుర్వహతి దేవ ఏతశో విశ్వస్మై చక్షసే అరమ్॥33॥

శీర్ష్ణః శీర్ష్ణో జగతస్తస్థుషస్పతిం సమయా విశ్వమారజః।

సప్త స్వసారస్సువితాయ సూర్యం వహంతి హరితో రథే॥

౫. అష్టకే ౫. అధ్యాయే. ౧౧ వర్గే ౧ఋక్

తచ్చక్షుర్దేవహితం శుక్రముచ్చరత్। పశ్యేమ

శరదశ్శతం జీవేమ శరదశ్శతమ్ ॥3౫॥

౬. అష్టకే. ౭. అధ్యాయే. ౮. వర్గే ౨. ఋచా.

బణ్మహాఁ అసిసూర్య బళాదిత్యమహాఁ అసి। మహ

స్తే సతో మహిమాపనస్య తేఽద్ధాదేవ మహాఁ అసి॥3౬॥

బట్సూర్య శ్రవసా మహాఁ అసి సత్రాదేవ మహాఁ అసి। మ

హ్నా దేవానామసుర్యః పురోహితో విభుజ్యోతిరదా

భ్యమ్ ॥3౭॥ 3౬. 3౭. ఋ. సం ౬. ౭. ౮. ౨.

౭అష్టకే. ౮అధ్యాయే. ౧౭వర్గే. ౬ఋచః

నమో మిత్రస్య వరుణస్య చక్షసే మహోదేవా

యతదృతం సపర్యత। దూరేదృశే దేవజాతాయ కేతవే

ద్రివస్పృతాఽియ సూర్యాయ శంసత ॥౩౮॥

సావహా స్తత్యోక్తిగ పరిపాతు విశ్వతో ద్యావాచ

యాతఽి తతనన్నహాని చ। విశ్వ మన్యం నివిశత్తే యదేజ

తి విశ్వాహాఽఽపో విశ్వాహో దేతి సూర్యః॥ ॥౩౯॥

నత్తే అదేవః ప్రదివ్తో నివాసత్తే యదేత్ర శేభిః।

పత్రై రథర్యసి ప్రాఽిచీన మన్య దను వర్తత్తే రజ ఉద్గన్యే

న జ్యోతిషాయాసి సూర్య ॥౪౦॥ యేన సూర్య జ్యోతిషా

బాధసే తమెరా జగచ్చ విశ్వముద్ది యర్షి భానునా। తేనా

స్మ ద్విశ్వా మనిరా మనాహుతి మపామీవా మపద్దు

ష్వప్న్యం సువ ॥౪౧॥ విశ్వస్య హి ప్రేషితో రక్షసి వ్రత

మహేళయన్నుచ్చరసి స్వధా అను। యద్దద్యత్వా సూ

ర్యోప బ్రివామహై తన్నో దేవా అనుమంసీరత్రక్రతుమ్॥

॥౪౨॥ తన్నో ద్యావా పృథివీ తన్న ఆప ఇంద్రఽిశృణ్వ

న్తు మరుతో హవం వచః। మాశూనే భూమ సూర్యస్య

సందృశి భద్రం జీవన్తో జర్తణామశీమహి ॥ ॥౪౩॥

౩౮. ౪౩. ఋ. సం. ౭. ౮. ౧౭. ౬.

౭ అష్టకే. ౮. అధ్యాయే. ౧౩ వర్గే. ౬ ఋచః

విశ్వాహా త్వా సుమనసస్సు చక్షసః ప్రజావంతో అనమీవా అనాగసః । ఉద్యన్తం త్వా మిత్రమహో దివే దివే జ్యోగ్జీవాః ప్రతిపశ్యేమ సూర్య ॥౪౪॥ మహి జ్యోతిర్బిభ్రతం త్వా విచక్షణ భాస్వన్తం చక్షుషే చక్షుషే మయః । ఆరోహన్తం బృహతః పాజసస్పరి వయం జీవాః ప్రతిపశ్యేమ సూర్య ॥౪౫॥

యస్య తే విశ్వా భువనాని కేతునా ప్రచేరతే ని చ విశంతే అక్తుభిః । అనాగాస్త్వేన హరికేశ సూర్యాహ్నాహ్నా నో వస్యసా వస్యసోదిహి ॥౪౬॥ శం నో భవ చక్షసా శం నో అహ్నా శం భానునా శం హిమా శం ఘృణేన । యథా శమధ్వఞ్ఛమసద్దురోణే తత్సూర్య ద్రవిణం ధేహి చిత్రమ్ ॥ ॥౪౭॥

అస్మాకం దేవా ఉభయాయ జన్మనే శర్మ యచ్ఛత ద్విపదే చతుష్పదే । అదత్పిబదూర్జయమానమాశితం తదస్మే శం యోరరపో దధాతన ॥౪౮॥ యద్వో దేవాశ్చకృమ జిహ్వయా గురు మనసో వా ప్రయుతీ దేవహేళనం

అరా వాయో నో అభి దుచ్ఛునాయత్రే తస్మిన్నదేవో వసవో నిధేతన ॥ ॥౪౯॥

(౪౮, ౪౯. ఋ. స. ౭. ౫. ౧౩. ౧. ౬.)

౫. అష్టకే. ౫. అధ్యాయే. ౧౬. వర్గే.౫౦ఋచః.

సూర్యో నో దివస్పాతు వాతో అంతరిక్షాత్ । అగ్నిర్నః పార్థివేభ్యః ॥౫౦॥ జోషా సవితర్యస్య తే హరశ్శతం సవా అర్హతి। పాహి నో దిద్యుతః పతంత్యాః ॥౫౧॥ చక్షుర్నో దేవస్సవితా చక్షుర్న ఉత పర్వతః। చక్షుర్ధాతా దధాతునః ॥౫౨॥ చక్షుర్నో ధేహి చక్షుషే చక్షుర్విఖ్యై తనూభ్యః। సంచేదం విచ పశ్యేమ ॥౫౩॥ సుసందృశం త్వావయం ప్రతి పశ్యేమ సూర్య। విపశ్యేమ నృచక్షసః ॥ ॥౫౪॥

(౫౦. ౫౪. ఋ. సం. ౮. ౫. ౧౬. ౧. ౫.

౮.అష్టకే. ౮ అధ్యాయే. ౨౮. వర్గే. ౪. ఋచః.

విభ్రాడ్బృహత్పిబతు సోమ్యం మధ్వాయుర్దధద్యజ్ఞపతా వవిహ్రుతం। వాతజూతో యో అభిరక్షతి త్మనా ప్రజాః పుపోష పురుధా విరాజతి ॥౫౫॥ విభ్రాడ్బృహత్సుభృతం వాజసాతమం ధర్మన్దివో ధరుణే సత్యమర్పి

తమ్ । అస్మిత్ర హా వృత్రహాదస్యుహాంతమాంజ్యోతిర్జజ్ఞే అసుగ్రహాసపత్నహా ॥౫౯॥ ఇదం శ్రేష్ఠం జ్యోతిషాం జ్యోతిరుత్తమం విశ్వజిద్ధనజిదుచ్యతే బృహత్ । విశ్వభ్రాడ్భ్రాజో మహిసూర్యో దృశఉరు పప్రథే సహ ఓజో అచ్యుతమ్ ॥౫౭॥ విభ్రాజం జ్యోతిషా స్వరగచ్ఛో రోచనం దివః । యేనేమా విశ్వా భువనా న్యాభృతా విశ్వకర్మణా విశ్వదేవ్యావతా ॥ ౫౫. ౫౮. ఋ. సం. ౮ .౮. ౫౮ . ౪.

౮అష్టకే. ౮ఆధ్యాయే. ౪౭వర్గే. ౩ఋచః

ఆయం గౌః పృశ్నిరక్రమీ దసదన్మాతరం పురః పితరంచ ప్రయన్త్స్వః ॥౫౯॥ అన్తశ్చరతి రోచనాఽస్య ప్రాణాదపానతీ । వ్యఖ్యన్మహిషో దివమ్ ॥౬౦॥ త్రింశద్ధామ విరాజతి వాక్పతంగాయ ధీయతే । ప్రతివస్తో రహద్యుభిః॥౬౧॥ ఋ. సం. ౮. ౮. ౪౭. ౧. ౩.

౮ అష్టకే. ౮ అధ్యాయే. ౪౮.వర్గే. ౩ఋచః.

ఋతం చ సత్యాం చాభీద్ధా తపసోఽధ్యజాయత । తతో రాత్ర్యజాయత తతస్సముద్రో అర్ణవః ॥౬౨॥ సముద్రా దర్ణవా దధి సంవత్సరో అజాయత । అహో

రాత్రాణి విదధ ద్విశ్వస్య మిషతో వశీ ॥౬౩॥ సూర్యా
చంద్రమసౌ ధాతా యథా పూర్వ మకల్పయత్ । దివం
చ పృథివీంచాంతరిక్ష మథోస్వః। ॥౬౪॥

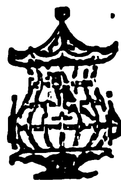
౬౪. ౬౭. ఋ. సం. ౮. ౮. ౪౮. ౧. ౩.

౭. అష్టకే ౮.అధ్యాయె. ౧౧. వర్గే. ౧ఋక్.

సవితా పశ్చాత్తాత్స వితాపురస్తా త్సవితోత్త రా
త్తా త్సవితాఽ ధరాత్తాత్ । సవితానస్సువతు సర్వతా
తిం సవితానోరాసతాం దీర్ఘ మాయుః॥ ॥౬౫॥

ఋ. సం. ౭. ౮. ౧౧. ౧.

ఇతిసౌర మంత్రపాఠస్సమాప్తః.

— మన్యు సూక్తాని. —

ఓం యస్తే మన్యో ఇతి సప్తర్చస్య సూక్తస్య మన్యుర్నామ తపసః పుత్రో ఋషిర్మన్యుర్దేవతా। ఆద్యాజగతి శిష్టా స్త్రిష్టుభః ! త్వయా మన్యో ఇతి సప్తర్చస్య సూక్తస్య ఆదిత మన్యుర్నామ తపసః పుత్రోఋషిర్మన్యుర్దేవతా। త్రి త్రస త్రిష్టుభస్త తశ్చతస్రో జగత్యః। మన్యు సూక్తాభిషేకే వినియోగః ॥

ఓం యస్తే మన్యో విధద్వజ్ర సాయక సహ ఓజః పుష్యతి విశ్వమానుషక్। సాహ్యా మదా సమార్య త్వయా యుజా సహ స్కృతేన సహసా సహస్వతా॥౧॥

మన్యురింద్రో మన్యురే వాస దేవో మన్యుర్హోతా వరుణోజాత వేదాః। మన్యుంవిశ ఈళతే మానుషీర్యాః పాహినో మన్యో తపసా సజోషాః ॥ ౨ ॥ అభీహి మన్యోత్తవ సస్తవీ యాన్తపసా యుజావిజహి శత్రూన్। అమిత్రహా వృత్రహా దస్యుహాచ విశ్వా వసూన్యా భరాత్వం నః ॥౩॥ త్వం హి మన్యో అభి భూత్యోజా స్వయం భూర్భామో అభిమా తిషాహః। విశ్వ చర్షణి స్స

హురిస్సహా వానస్మా స్వోజః పృతనాసు ధేహి॥౪॥ అభా
గస్సన్నప పరేతో అస్మిత వక్రత్వాత విషస్య ప్రచేతః।
తంత్వామన్యో అక్రతుర్జిహీళాహం స్వాతనూర్బల దే
యాయమేహి॥౫॥ అయం తే అస్మ్యుపమేహ్యర్వాఙ్ప్ర
తీచీనస్సహురే విశ్వధాయః। మన్యోవజ్రిన్నభిమా మా
వవృత్స్వహనా వదస్యూఁరుత బోధ్యాపేః॥౬॥ అభిప్రే
హిదక్షిణతో భవా మేధా వృత్రాణి జంఘనావభూరి।
జుహోమితే ధరుణం మధ్వో అగ్రముభా ఉపాంశు ప్ర
థమా పిబావ ॥౭॥

ఓం త్వయా మన్యో సరథ మారుజంతో హర్ష
మాణాసో ధృషితా మరుత్వః। తిగ్మేషవ ఆయుధా సం
శిశానా అభి ప్రయంతు నరో అగ్నిరూపాః॥౧॥ అగ్నిరివ
మన్యో త్విషితస్సహస్వ సేనానీర్నస్సహురే హూత ఏధి।
హత్వాయ శత్రూన్విభజస్వ వేద ఓజో మిమానో వి
మృధో నుదస్వ॥౨॥ సహస్వ మన్యో అభిమాతిమస్మే
రుజన్మృణన్ప్రమృణన్ప్రేహి శత్రూన్। ఉగ్రం తే పా
జో నన్వారురుధ్రే వశీ వశం నయస ఏకజత్వం॥౩॥ ఏకో

బహూనామసి మన్యో ఈళితా విశం విశం యుధయే సం
శిశాధి। అకృత్తరుక్ త్వయా యుజా వయం ద్యుమన్తం
ఘోషం విజయాయ కృణ్మహే ॥౪॥ విజేషకృదిన్ద్ర ఇ
వానవబ్రవో౩ స్మాకం మన్యో అధిపా భవేహ। ప్రియం
తే నామ సహురే గృణీమసి విద్మా తముత్సం యత ఆబ
భూథ ॥౫॥ ఆభూత్యా సహజా వజ్ర సాయక సహో బిభ
ర్ష్యభిభూత ఉత్తరం। క్రత్వా నో మన్యో సహ మేద్యేధి మ
హాధనస్య పురుహూత సంసృజి ॥౬॥ సంసృష్టం ధనము
భయం సమాకృత మస్మభ్యం దత్తాం వరుణశ్చ మన్యుః।
భియం దధానా హృదయేషు శత్రవః పరాజితాసో అప
నిలయన్తాం॥ ॥౭॥

———

— రుద్ర సూక్తాని. —

[౧] తమ్షుహి ఇత్యస్య మంత్రస్య । అత్రిఋషిః । రుద్రో దేవతా । త్రిష్టుప్ ఛందః । అభిషేకే వినియోగః ॥

ఓంతము ష్టుహి యస్స్విషు స్సుధన్వా యో విశ్వ స్య క్షయతి భేషజస్య । యక్ష్వామహే సౌ మనసాయ రుద్రం నమోభిర్దేవ మసురం దువస్య ॥

(౨) కద్రుద్రాయేతి నవర్చస్య సూక్తస్య। కణ్వఋషిః రుద్రో దేవతా । గాయత్రీ ఛందః । అభిషేకే వినియోగః

ఓం కద్రుద్రాయ ప్రచేతసే మీఢుష్టమాయ త వ్యసే । వోచేమ శంతమం హృదే । యథానో అదితిః క రత్పశ్వే నృభ్యో యథా గవే । యథా తోకాయ రుద్రియం ॥౧॥ యథానో మిత్రో వరుణో యథా రుద్రశ్చికేత తి। యథా విశ్వే సజోషసః ॥౩॥ గాథపతిం మేధపతిం రుద్రం జలాషభేషజం । తచ్ఛంయోః స్సుమ్నమీమహే ॥౪॥ యశ్శుక్ర ఇవసూర్యో హిరణ్యమివ రోచతే। శ్రేష్ఠో దేవానాం వసుః ॥౫॥ శన్నః కరత్యర్వతే సుగం మేషాయ

మైషీః । నృభ్యో నారీభ్యో గవే ౬॥ అస్మే సోమ శ్రియ మధి నిధేహి శతస్య నృణాం । మహి శ్రవస్తువి నృమ్ణం॥ ౭॥ మానస్సోమ పరిబాధో మారాతయో జుహురంత । ఆన ఇందో వాజే భజ ॥౮॥ యాస్తే ప్రజా అమృతస్య పర స్మిన్ధామ న్నృతస్య । మూర్ధా నాభా సోమవేన ఆ భూషంతీః సోమవేదః ॥౯॥

3. ఇమారుద్రాయేత్యేకాదశర్చస్య సూక్తస్య । కుత్సఋషి: । రుద్రోదేవతా । జగతీఛందః । అంత్యే ద్వే త్రిష్టుప్ । అభిషేకే వినియోగః ॥

ఓం ఇమా రుద్రాయ తవసే కపర్దినే క్షయద్వీరాయ ప్రభరామహే మతీః । యథా శమస ద్ద్విపదే చతుష్పదే విశ్వం పుష్టం గ్రామే అస్మిన్ననాతురమ్ ॥౧॥ మృళానో రుద్రోత నో మయ స్కృధి క్షయద్వీరాయ నమసా వి ధేమ తే । యచ్ఛంచ యోశ్చ మనురా యేజే పితా తద శ్యామ తవ రుద్ర ప్రణీతిషు ॥ ౨॥ అశ్యామ తే సుమతిం దేవయజ్యయా క్షయ ద్వీరస్య తవరుద్రమీఢ్వః । సుమ్నా యన్నిద్విశో అస్మాకమాచరారిష్ట వీరా జుహవామ తేహవిః

త్ర్యేవసం వయం రుద్రం యజ్ఞ సాధం వం కుంకవిమ వస్తే నిహ్వాయా మహే। ఆరే అస్మద్దైవ్యం హేళో అస్య తు సుమ్నతి మిద్వయ మస్యా వృణీమహే ॥౪॥ దివోవరా హ మరుషం కపర్దినం త్ర్యేవసం స్వాపం నమసా నిహ్వ యామహే। హస్తే బిభ్రి ద్భేషజా వార్యాణి శర్మ వర్మ చ్ఛర్ది రస్మభ్యం యం సత్ ॥౫॥ ఇదం పిత్రే మరుతా ముచ్యతే వచస్స్వాదో స్వాదీయో రుద్రాయ వర్ధనం। రాస్వాచనో అమృత మర్త భోజనం త్మనే తోకాయ తనయాయ మృళ ॥౬॥ మానో మహాంత ముతమానో అర్భకం మాన ఉక్షంత ముతమాన ఉక్షితం। మానో వ ధీః పితరం మోత మాతరం మానః ప్రియాస్తనువో రుద్రరీరిషః॥మానస్తోకే తనయే మాన ఆయౌమానో గోషుమా నో అశ్వేషురీరిషః। వీరాన్మానో రుద్రభామితో వధీ ర్హవిష్మం తస్సద మిత్వాహవామహే॥ ౭॥ ఉపతేస్తోమా న్పశుపా ఇవాకరం రాస్వా పితర్మరుతాం సుమ్న మస్మే। భద్రాహి తే సుమ్నతిర్మృళయత్తమా ధావయమవ ఇ త్తే వృణీమహే ॥౮॥ ఆరే తే గోఘ్న ముత పూరుషఘ్నం క్షయ

ద్వీర స్తువన్న మస్మే తే అస్తు। మృళాచనో అధిచ బ్రూహిదేవాధాచనశ్శర్మ యచ్ఛద్వి బర్హాః ॥౧౦॥ అవో చామ నమో అస్మా అవస్యవశ్శృణోతునో హావంరుద్రో మరుత్వాన్ । తంనో మిత్రో వరుణో మామహం త్తా మదితిస్సింధుః పృథివీ ఉతద్యాః॥ ౧౧॥

ఆతేపితఃఇతి పంచదశర్చస్య సూక్తస్య। గృత్సమద ఋషిః । రుద్రోదేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । అభిషేకే విని యోగః॥

ఓం ఆ తే పిత ర్మరుతాం స్తుమ్న మేతుమానస్సూ ర్యస్య సందృశో యుయోథాః ! అభినో వీరో అర్వతి క్షమేత ప్రజాయేమహి రుద్రప్రజాభిః ॥౧॥ త్వాదత్తేభీ రుద్ర శంతమేభి శ్శతం హిమా అశీయ భేషజేభిః । వ్య స్మద్వేషో వితరంవ్యం హోవ్యమీ వాశ్చాతయస్వా విషూచీః ॥ ౨॥ శ్రేష్ఠో జాతస్య రుద్రశ్రియా సితవస్త్మ స్తవసాం వజ్రబాహో । పర్షిణః పారమంహసస్స్వస్తి విశ్వా అభీతీరపసో యుయోధి ॥3॥ మాత్వా రుద్రచుక్రు ధామా నమోభిర్మా దుష్టుతీ వృషభమాసహూతీ। ఉ

న్నో వీరాఁ అర్పయ భేషజేభిర్భిషక్తమం త్వా భిషజాం
శృణోమి ॥౪॥ హవీమభిర్హవతే యో హవిర్భిరవస్తో
మేభీ రుద్రం దిషీయ । ఋదూదర స్సుహవో మానో అ
స్యై బభ్రు స్సుశిప్రో రీరధన్మనాయై ॥౫॥ ఉన్మామమంద
వృషభో మరుత్వాం త్వక్షీయసా వయసా నాధమానం।
ఘృణీవ చ్ఛాయా మరపా అశీయా వివాసేయం రుద్ర
స్య సుమ్నం ॥౬॥ క్వ స్య తే రుద్రమృళయా కుర్హస్తో
యో అస్తి భేషజో జలాషః । అపభర్తా రపసో దైవ్య
స్యా భీనుమా వృషభ చక్షమీథాః ॥౭॥ ప్రబభ్రవే వృష
భాయ శ్వితీచే మహోమహీం సుష్టుతిమీరయామి । నమ
స్యా కల్మలీకినం నమోభిర్గృణీమసి త్వేషం రుద్రస్య నా
మ ॥౮॥ స్థిరేభి రంగైః పురురూప ఉగ్రో బభ్రుశ్శుక్రేభిః
పిపిశే హిరణ్యైః । ఈశానాదస్య భువనస్య భూరేర్నవా
ఉ యోషద్రుద్రా దసుర్యం ॥౯॥ అర్హన్బిభర్షి సాయకాని
ధన్వార్హన్ నిష్కం యజతం విశ్వరూపం । అర్హన్నిదం
దయసే విశ్వమభ్వం నవా ఓజీయో రుద్ర త్వదస్తి ॥౧౦॥
స్తుహి శ్రుతం గర్తసదం యువానం మృగం న భీమము

పహత్నుముగ్రం । మృళాజరిత్రే రుద్రస్తవానో న్యం తే
అస్మం నివపంతు సేనాః ॥౧౧॥ కుమారశ్చిత్పితరం వంద
మానం ప్రతినా నామరుద్రోపయంతం । భూరే ర్దాతా
రం సత్పతిం గృణీషే స్తుత స్త్వం భేషజా రాస్యస్మే ॥౧౨॥
యావో భేషజా మరుత శ్శుచీని యాశంతమా వృషణో
యా మయోభు । యాని మనుర వృణీతా పితానస్తా శం
చ యోశ్చ రుద్రస్య వశ్మి ॥౧౩॥ పరిణో హేతీ రుద్రస్య
వృజ్యాః పరిత్వేషస్య దుర్మతి ర్మహీగాత్ । అవస్థిరా
మఘవద్భ్య స్తనుష్వ మీఢ్వస్తోకాయ తనయాయ మృ
ళ ॥౧౪॥ ఏవా బభ్రో వృషభ చేకితాన యథా దేవన
హృణీషే నహంసి । హవనశ్రున్నో రుద్రేహ బోధ బృహ
ద్వదేమ విదథే సువీరాః ॥ ॥౧౫॥

ఇమారుద్రాయ స్థిరధన్వన ఇతి చతుష్కర్చస్య సూక్తస్య । వసిష్ఠఋషిః । రుద్రోదేవతా । జగతీఛందః అంత్యాత్రిష్టుప్ । అభిషేకే వినియోగః॥

ఓం ఇమా రుద్రాయ స్థిరధన్వనే గిరః క్షిప్రేషవే దేవాయస్వధావ్నే । అషాళ్హాయ సహమానాయ వేధసే ।

త్రిగామ్నాయుధాయ భర్తతా శృణోతునః ॥౧॥ సహితుయేణ తుమ్యాస్య జన్మనసామ్రాజ్యేన దివ్యస్య చేతతి। అవం నవం తీరుపన్నో దురశ్చ రానమీవో రుద్రజాసునో భవ ॥౨॥ యాతేద్రిద్యుదవ సృష్టాదివ స్పరిక్ష్మయాచగతి పరిసా వృణక్తునః। సహస్రంతే స్వపివాత భేషజా మానస్తోకేషు తనయేషు రీరిషః ॥౩॥ మానోవధీ రుద్ర మాపరాద్రా మాతే భూమపరిసితౌ హీళితస్య। ఆనో భజబర్హిషి జీవశంసే యూయం పాతస్వస్తి భిస్సదానః ॥ ॥౪॥

ఇతి రుద్రసూక్తాని సమాప్తమ్.

— శ్రీ సూక్తమ్ —

ఓం హిరణ్యావర్ణామితి పంచదశర్చస్య సూక్తస్య। ఆనంద కర్దమచిక్లీతేందిరాసుతా ఋషయః। శ్రీర్దేవతా ఆద్యాస్తిస్రోనుష్టుభః। చతుర్థీ ప్రస్తారపంక్తిః। పంచమీ షష్ఠ్యౌ త్రిష్టుభౌ తతోష్టా వనుష్టుభః। అంత్యా ప్రస్తార పంక్తిః। శ్రీసూక్త పారాయణే వినియోగః। [లేక అభిషేకే వినియోగః॥

ఓం హిరణ్యవర్ణాం హరిణీం సువర్ణరజతస్రజాం।
చంద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మమావహ
॥౧॥ తాం మ ఆవహ జాతవేదో౽లక్ష్మీమనపగామినీం।
యస్యాం హిరణ్యం విన్దేయం గామశ్వం పురుషానహం।
॥౨॥ అశ్వపూర్వాం రథమధ్యాం హస్తినాదప్రబోధి
నీం। శ్రియం దేవీముపహ్వయే శ్రీర్మా దేవీ జుషతాం
॥౩॥ కాం సోస్మితాం హిరణ్యప్రాకారామార్ద్రాం జ్వ
లంతీం తృప్తాం తర్పయంతీం। పద్మే స్థితాం పద్మవర్ణాం
తామిహోపహ్వయే శ్రియం ॥౪॥ చంద్రాం ప్రభాసాం
యశసా జ్వలంతీం శ్రియం లోకే దేవజుష్టాముదారాం।
తాం పద్మినీమీం శరణమహం ప్రపద్యే౽లక్ష్మీర్మే నశ్యతాం
త్వాం వృణే। ఆదిత్యవర్ణే తపసో౽ధిజాతో వనస్పతిస్తవ వృక్షో౽థ
బిల్వః। తస్య ఫలాని తపసా నుదంతు మాయాంతరాయాశ్చ
బాహ్యా అలక్ష్మీః ॥౬॥ ఉపైతు మాం దేవసఖః కీర్తి
శ్చ మణినా సహ। ప్రాదుర్భూతో౽స్మి రాష్ట్రే౽స్మిన్ కీ
ర్తిమృద్ధిం దదాతు మే ॥౭॥ క్షుత్పిపాసామలాం జ్యేష్ఠా
మలక్ష్మీం నాశయామ్యహం। అభూతిమసమృద్ధిం చ స

ర్వాం నిర్ణుద మే గృహాత్ ॥౮॥ గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీం । ఈశ్వరీం సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియం ॥౯॥ మనసః కామమాకూతిం వాచస్సత్యమశీమహి। పశూనాం రూపమన్నస్య మయి శ్రీః శ్రయతాం యశః ॥౧౦॥

కర్దమేన ప్రజాభూతా మయి సంభవ కర్దమ। శ్రియం వాసయ మే కులే మాతరం పద్మమాలినీం ॥౧౧॥ ఆపస్సృజంతు స్నిగ్ధాని చిక్లీత వస మే గృహే। నిచ దేవీం మాతరం శ్రియం వాసయ మే కులే ॥౧౨॥ ఆర్ద్రాం పుష్కరిణీం పుష్టిం సువర్ణాం హేమమాలినీం। సూర్యాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మమావహ ॥౧౩॥ ఆర్ద్రాం యఃకరిణీం యష్టిం పింగళాం పద్మమాలినీం। చంద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మమావహ ॥౧౪॥ తాం మ ఆవహ జాతవేదో లక్ష్మీమనపగామినీం। యస్యాం హిరణ్యం ప్రభూతం గావో దాస్యోశ్వాన్విందేయం పురుషానహం ॥౧౫॥ యశ్శుచిః ప్రయతో భూత్వా జుహుయాదాజ్యమన్వహం। శ్రియః పంచదశర్చం చ శ్రీకామస్సతతం

జపేత్ ॥ ఆనందః కర్దమశ్చైవ చిక్లీత ఇతి విశ్రుతాః ।
ఋషయస్తే త్రియః పుత్రాః స్వయం శ్రీరేవ దేవతా ॥
పద్మాసనే పద్మఊరూపద్మాక్షీ పద్మసంభవే। త్వన్మాం భ
జస్వపద్మాక్షీ యేనసౌఖ్యం లభామ్యహం । అశ్వదాయి
గోదాయి ధనదాయి మహాధనే। ధనం మే జుషతాం దేవి
సర్వ కామార్థ సిద్ధయే ॥ పుత్ర పౌత్ర ధనం ధాన్యం హ
స్త్యశ్వాజా విగోరథమ్। ప్రజానాం భవసి మాతా ఆయు
ష్మంతం కరోతు మాం ॥ చంద్రాభాం లక్ష్మీ మీశా
నాం సూర్యాభాం శ్రియ మీశ్వరీమ్ ॥ చంద్ర సూర్యా
గ్ని సర్వాభాం శ్రీమహాలక్ష్మీ ముపాస్మహే॥ ధనమగ్ని
ర్ధనం వాయు ర్ధనం సూర్యో ధనం వసుః। ధన మింద్రో
బృహస్పతి ర్వరుణం ధన మశ్నుతే ॥ వైనతేయసోమంపిబ
సోమంపిబతువృత్రహా। సోమంధనస్య సోమినో మహ్యాం
దదాతు సోమినః । నక్రోధో నచమాత్సర్యం నలోభో
నా శుభామతిః । భవంతి కృతపుణ్యానాం భక్తానాం
శ్రీసూక్తం జపేత్సదా ॥ వర్షంతు తే విభావరిదివో అభ్ర
స్య విద్యుతః । రోహంతు సర్వబీజాన్యవ బ్రహ్మ ద్విషో

జపి॥ పద్మప్రియే పద్మిని పద్మహస్తే పద్మాలయే పద్మదళాయతాక్షి । విశ్వప్రియే విష్ణు మనోనుకూలే త్వత్పాద పద్మం మయి సన్నిధత్స్వ ॥ యా సా పద్మాసనస్థా విపులకటితటీ పద్మ పత్రాయ తాక్షీ గంభీరావర్త నాభి స్తన భరణమితా శుభ్ర వస్త్రోత్తరీయా ॥ లక్ష్మీర్దివ్యైర్గజేంద్రైర్మణిగణ ఖచితైః స్నాపితా హేమకుంభై ర్నిత్యం సా పద్మహస్తా మమ వసతు గృహే సర్వమాంగళ్య యుక్తా ॥ లక్ష్మీం క్షీరసముద్ర రాజతనయాం శ్రీరంగ ధామేశ్వరీమ్ । దాసీ భూత సమస్త దేవవనితాం లోకైక దీపాంకురాం । శ్రీమన్మంద్ర కటాక్ష లబ్ధ విభవ బ్రహ్మేంద్ర గంగాధరాం । త్వాం త్రైలోక్య కుటుంబినీం సరసిజాం వన్దే ముకుందప్రియామ్ సిద్ధలక్ష్మీ ర్మోక్ష లక్ష్మీ ర్జయలక్ష్మీ స్సరస్వతి । శ్రీలక్ష్మీ ర్వర లక్ష్మీశ్చ ప్రసన్నా మమ సర్వదా ॥ వరాంకుశౌ పాశమ భీతి ముద్రాం కరైర్వహంతీం కమలాసనస్థామ్ । బాలార్క కోటి ప్రతిభాం త్రినేత్రాం భజేఽహమంబాం జగదీశ్వరీం తామ్ ॥ సర్వమంగళ మాంగళ్యే శివే సర్వార్థసాధికే । శ

రణ్యే త్రియంబకేదేవి నారాయణి నమోస్తుతే॥

శ్రీసూక్తమ్ సమాప్తమ్.

— రాత్రిసూక్తమ్. —

రాత్రీత్యష్టర్చస్యసూక్తస్యకుశిసూభరోరాత్రిర్వా భారద్వాజీ। రాత్రిస్తవం గాయత్రీ। రాత్రిసూక్తపఠనే వినియోగః॥

ఓం రాత్రీ వ్యఖ్యదాయతీ పురుత్రా దేవ్యక్షభిః। విశ్వా అధిశ్రియో ఽధిత ॥౧॥ ఓర్వప్రా అమర్త్యానివతో దేవ్యుద్వతః। జ్యోతిషా బాధతే తమః॥౨॥ నిరుస్వసారమస్కృతోషసం దేవ్యాయతీ। అపేదుహాసతే తమః॥3॥ సానో అద్య యస్యా వయం నితే యామన్నవిక్ష్మహి। వృక్షేన వసతిం వయః॥౪॥ నిగ్రామాసో అవిక్షత నిపద్వన్తో నిపక్షిణః। నిశ్యేనాసశ్చిదర్థినః॥౫॥ యావయా వృక్యం వృకం యవయ స్తేనమూర్మ్యే। అథానః సుతరాభవ ॥౬॥ ఉపమాపేపిశత్తమః కృష్ణం వ్యక్తమస్థిత। ఉషఋణేవ యాతయ ॥౭॥ ఉపతే గా ఇవాకరం వృణీష్వ దుహితర్దివః। రాత్రిస్తోమం నజిగ్యుషే ॥౮॥ (ఋ. సం. అ. ౮. ౭. ౧౭.)

ఆరాత్రి పార్థివం రజః పితురప్రాయి ధామభిః।
దివస్సాంసి బృహతీ వితిష్ఠ స ఆత్వేషం వర్తతే తమః॥
॥౯॥ యే తే రాత్రి నృచక్షసో యుక్తాసో నవతిర్నవ।
అశీతిః సన్త్వష్టా ఉతో తే సప్త సప్తతిః ॥౧౦।

శ్లో॥ రాత్రిం ప్రపద్యే జననీం సర్వభూత నివేశనీం।
భద్రాం భగవతీం కృష్ణాం విశ్వస్య జగతీ నిశామ్ ॥ సం
వేశనీం సంయమనీం గ్రహ నక్షత్ర మాలినీం। ప్రపన్నో
హం శివాం రాత్రీం భద్రేపార మశీమహి। భద్రేపార
మశీ మహ్యోన్నమ ఇతి॥

తామగ్నివర్ణాం తపసా జ్వలన్తీం వైరోచనీం క
ర్మఫలేషు జుష్టాం। దుర్గాం దేవీం శరణ మహం ప్రపద్యే
సుతరసితరసే నమః। ఓం నమ ఇతి॥

దుర్గేషు విషమే ఘోరే సంగ్రామే రిపు సంకటే।
అగ్ని చోర నిపాతేషు సర్వగ్రహ నివారిణి॥ సర్వగ్రహ
నివారిణ్యోన్నమ ఇతి।

దుర్గేషు విషమేషు త్వం సంగ్రామేషు వనేషు చ।
మోహయిత్వా ప్రపద్యంతే తేషాం మే అభయం కురు॥
తేషాం మే అభయంకురోన్నమ ఇతి।

దుర్గా దుర్గేషు స్థానేషు శన్నోదేవీ రభిష్టయే।

ఇమం దుర్గాస్తవం పుణ్యం రాత్రౌ రాత్రౌ సదా పఠేత్ ॥
రాత్రౌ రాత్రౌ సదా పఠేదోన్నమ ఇతి॥

రాత్రిః కుశికస్సౌభరో రాత్రిర్వా భారద్వాజీ రాత్రిస్తవం గాయత్రీమ్। రాత్రిసూక్తం జపేన్నిత్యం తత్కాల ఉపపద్యతే॥

రాత్రి సూక్తమ్ సమాప్తమ్.

— సర్పసూక్తమ్. —

౧ మూ శ్లో॥ సర్పాపసర్ప భద్రంతే దూరం గచ్ఛ మహాయశాః। జనమేజయస్యయజ్ఞాంతేఆస్తీకవచనం స్మర ॥ ౨॥ ఆస్తీకవచనం స్మృత్వా యస్సర్పో ననివర్తతే శతధాభిద్యతే మూర్ధా శంశావృక్షఫలం యథా ॥౩॥ యోజరత్కారుణాజాతో జరత్కార్వాం మహాయశాః అసితం చార్థసిద్ధం చ సునీతిం చాపి యస్స్మరేత్ ॥౪॥ దివావా యదివా రాత్రౌ నాస్తి సర్పభయం క్వచిత్। జరత్కారో జరత్కార్వాం సముత్పన్నో మహాయశాః॥ ॥౫॥ ఆస్తీకస్సత్య సంధోమాం పన్నగేభ్యోఽభిరక్షతు। అగస్త్యర్మాధవశ్చైవ ముచికున్దో మహామునిః। కపిలో మునిరాస్తీకః పంచైతే సుఖశాయినః।

సర్పసూక్తమ్ సమాప్తమ్.

— దేవీసూక్తమ్. —

అహం రుద్రేభిర్వసుభిశ్చరామ్యహమాదిత్యైరుత
విశ్వదేవైః। అహంమ్మిత్రావరుణోభా బిభర్మ్యహమి
న్ద్రాగ్నీ అహమశ్వినోభా ॥౧॥ అహం సోమమాహన
సంబిభర్మ్యహం త్వష్టారముత పూషణం భగమ్। అహం
దధామి ద్రవిణం హవిష్మతేసుప్రావ్యే3యజమానాయ
సున్వతే ॥౨॥ అహం రాష్ట్రీ సంగమనీ వసూనాం చికి
తుషీ ప్రథమాయజ్ఞియానామ్। తాంమాదేవా వ్యదధుః
పురుత్రా భూరిస్థాత్రాం భూర్యావేశయన్తీమ్ ॥౩॥ మ
యాసో అన్నమత్తి యో విపశ్యతి యః ప్రాణితి య ఈం
శృణోత్యుక్తమ్। అమన్తవో మాంత ఉపక్షియన్తి శ్రుధి
శ్రుతశ్రద్ధివన్తే వదామి ॥౪॥ అహమేవ స్వయమిదం వ
దామిజుష్టం దేవేభిరుతమానుషేభిః। యంకామయేతం త
ముగ్రంకృణోమితం బ్రహ్మాణంతమృషిం తం సుమేధామ్
॥౫॥ అహం రుద్రాయ ధనురాతనోమి బ్రహ్మ ద్విషే
శరవే హన్తవా ఉ। అహం జనాయ సమదం కృణోమ్యహం
ద్యావా పృథివీ ఆవివేశ ॥౬॥ అహం సువే పితరమస్య

మూర్ధన్నస్యమమయోని రప్స్వన్తస్సముద్రే। తతోవితిష్ఠే భువనాని విశ్వోతామూంద్యాం వర్ష్మణోప స్పృశామి ॥౭॥ అహమేవవాత ఇవప్రవామ్యారభమాణా భువనాని విశ్వా॥ పరోదివా పరఏనా పృథివ్యై తావతీ మహినాసం బభూవ ॥౮॥ (ఋ. ౮. ౭. ౧౧.)

ఋక్సంహితాయాం దేవీసూక్తమ్ సమాప్తమ్.

— సూక్తార్థాని. —

— ౩ రుద్రసూక్తాని. —

తా॥ రుద్రుడనగాయందరిని ప్రళయకాలమున నేడ్పించువాడు. సంసార దుఃఖమును బోగొట్టువాడు. ఉపనిషత్తులచే ప్రతిపాదింపబడు వాడు. ఆత్మవిద్యను ఉపాసకులకు నిచ్చువాడు. అజ్ఞానాంధకారమును బోగొట్టు వాడు. ॥౧॥ వృద్ధినొందిన వాడును, జడలుగలవాడును, నశించుచున్న శత్రుశూరులు గలవాడగు రుద్రదేవునకు మన్నింపదగు స్తోత్రముల నొసర్తుము. అందుచే మాప్రజలయొక్క పశువులయొక్క రోగములు పోగాక. మాగ్రామస్థులందరు రోగములు లేక సంతోషముచే బలముగా యుందురు గాక! ॥౨॥ ఓరుద్రుడా! మాకు శాశ్వత సుఖమునిమ్ము. నశింపజేయబడిన శత్రువులుగల మేమునీకునమస్కరింతుము. ప్రజలను సృజించుమనువుదనప్రజలనుగోన నాశకమునుభయనాశకమును అగువానిని సురల వలనపొంది మాకిచ్చెను. ఓరుద్రుడా! నీకన్నుల యెదుట మేము పొందెదము. ॥౩॥ కోరికల నిచ్చునట్టి హేరుద్రా! నీభక్తులమగు మేము నిన్ను యజ్ఞదేవతగా నమ్మి యాగ మొనర్చెదము. అందువలన నీయనుగ్రహమువలన శత్రువులనునసించుదురు. మాకుబుద్ధిని యొసంగుదువు. మాజనులకు సుఖమునియ్య యిచ్ఛగలవాడై మాప్రజల

కభిముఖుడగుము. నసించని ప్రజలనుగల మేము నీకు చరు పురోడాశాది హవిస్సు నిత్తుము. ॥౪॥ ప్రకాశించునట్టి: యజ్ఞమును సాధించునట్టి, కుటిలముగ నడచునట్టి, క్రాంతదర్శనుడగు రుద్రుని రక్షణకొరకు మేము పిలుచుచున్నారము. ఆరుద్రదేవుడు మాకు కోపమును దూరము జేయుగాక! ఈరుద్రానుగ్రహమును బుద్ధిని యభిముఖముగ మేము సేవింతుము ॥౫॥ శ్రేష్ఠమగు ఆహారము గలవాడును, ప్రకాశించువాడును, జటల సమూహము గలవాడును, వేదాంతములచే పొందదగినవాడును, యగు రుద్రుని నమస్కార పూర్వకముగ ద్యులోకమునుండి పిలుచుచుంటిమి. ఇట్లుమాచే యాహ్వానింపబడిన రుద్రదేవుడు అందరు కోరదగినట్టియు రోగములను బోగొట్టు యౌషధములను గ్రహించి స్తోత్రము చేయు మాకు సుఖమును కవచమును, గృహములను నిచ్చుగాక. ॥౬॥ మధు శర్కరాది కంటె మధురమగునట్టియు, సంతోషమును కలిగించునదియు, అగు ఈస్తుతి ర్గా మరుత్తులకు తాతయగు రుద్రునకగుగాక. మృత్యుంజయుడగు ఓరుద్రుడా! మానవభోగమునకు దగిన యన్నము మాకిమ్ము. నన్ను, నా పుత్రపౌత్రులను సుఖింపజేయుము. ॥౭॥ ఓరుద్రదేవుడా! మాసంబంధులగు వృద్ధులను, బాలురను, యౌవనులను, గర్భములోయుండు పిండములను, మాతాపితలను, మాస్నేహితులను హింసింపకుము ॥౮॥ ఓరుద్రుడా! మాపుత్ర పౌత్రులను, మాగోవులను, గుర్రములను, కోపముగల శూరులను హింసింపకుము. మేము నిన్ను పిలచి హవిస్సునిత్తుము. ॥౯॥ ఓరుద్రుడా! పశువులను కాయు గొల్లవాడు తన యధీనమున నున్న పశువులను సాయంకాలము యజమాని యధీనము చేయునట్లు నీవు మనుగ్రహించునట్లు స్తుతిమంత్రములను నీకు సమర్పించుచుంటిని. మరుత్పితయగు యోరుద్రుడా! మాకు సుఖమునిమ్ము. నీవు సుఖము నిచ్చువాడవును, సేవింపదగిన వాడవును, కావున మేము నీరక్షణ కోరుచున్నాను. ॥౧౦॥ నాశనము చేయబడిన విరోధులను గల ఓరుద్రుడా! గోవులను, మనుష్యులనుహింసించు సాధనములు మాకు దూరమున నుండుగాక! మాయందు నీయొక్క సుఖము అగుగాక. మాకు ప్రసన్నుడవై సుఖమునిమ్ము. ॥౧౧॥ ఓరుద్రుడా! నీరక్షణము గోరుచు మేము ఈస్తోత్ర మొనర్చితిమి. మేముచేసిన యీస్తోత్రము

రుద్రుడు సంరక్షించుగాక! రుద్రుడు మరుత్తులతో కలసి మా యాహ్వానమునంగీకరించుగాక! మేమిప్పుడు చెప్పినదానిని మిత్రుడు, వరుణుడు, అదితి, సింధువు, పృథివి, ద్యులోకాభిమాని దేవత, వీరందరు యంగీకరింతురు గాక!

— రాత్రిసూక్తాని. —

తా॥ వచ్చుచున్నట్టియు, నేత్రస్థానీయములగు నక్షత్రములచే అనేకప్రదేశములందు ప్రకాశించునదియునగు రాత్రి విశేషించి చూచుచున్నది. ఈరాత్రి యన్ని కాంతులను ధరించుచున్నది.॥౧॥ అపారమైనట్టియు ప్రకాశించు నట్టిదియు నగు రాత్రి విశాలమైన యాకాశమును చీకటిచే నింపుచున్నది. ఆ ప్రకారమే అణంగియున్న తీగెలను పొదరిండ్లను, లేచిన వృక్షములను, తన తేజముచే క్రమ్ముచున్నది. ॥౨॥ వచ్చుచున్నట్టియు, ప్రకాశించునదియు, అగు రాత్రి [తనచెల్లెలగు] ఉషస్సును నివర్తింపజేయుచున్నది. ॥౩॥ ఏ రాత్రియొక్క అంశమగు జామునందు మేము చెట్టుమీద పక్షులవలె సుఖముగా నుంటిమో అట్టి రాత్రి మమ్ములననుగ్రహించుగాక. ॥౪॥ రాత్రియందు గ్రామములోని జనులు సుఖముగ నున్నారు. గోవులు మొదలైనవి సుఖముగ నున్నవి. శీఘ్రగమనము గల డేగలు మున్నగునవియు సుఖముగ నున్నవి. ॥౫॥ ఓ రాత్రీ! మమ్ములను హింసించుటకు వచ్చెడి తోడేళ్లను పారద్రోలుము. దొంగలను పారద్రోలుము. పిమ్మట మాకు సుఖము చేయుము. ॥౬॥ ఓ ఉషోదేవతా! అన్నివస్తువులను వ్యాపించినట్టియు, నల్లనిదియు, తన నల్లనివర్ణమును యంతట వ్యాపింపజేయునదియునగు అంధకారము నన్ను పొందెను. ఓ ఉషోదేవతా! నీవు అంధకారమును నిన్ను స్తుతించువారి ఋణములను ఎట్లు పోగొట్టెదవో ఆప్రకారమే పోగొట్టుము. ॥౭॥ ఓ రాత్రీ పాలకు గోవులను స్తుతించునటుల నిన్ను కొనియాడుచున్నాను. ఓ సూర్యపుత్రియగు యోరాత్రీ! నీ యనుగ్రహము వలన శత్రువులను జయింపనిచ్ఛగల మేము చేయు స్తుతిని, మేమిచ్చు హవిస్సును స్వీకరింపుము. ॥౮॥

సూక్తార్థాని సమాప్తాని.

శుద్ధపత్రిక.

ఉపోద్ఘాతము.

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
కృతి సమ	7	శాతం	శాంతం
1	3	పుస్త్వం	పుంస్త్వం
3	20	మంత్రిం	వ్రితం
6	2	సర్వబలి	సర్వబలిగ
7	13	ఆనా	ఆహా
10	14	పూర్యకం	పూర్వకం
12	20	సహింత	సంహిత
13	5	లోషనిషత్	ోపనిషత్
,,	14	సౌనక	శౌనక
15	20	బట్టినా	బట్టియునా
17	2	చేసుకొని	చెసికొని
,,	21	అతిథుతో	అతిథులతో
18	3	వేసుగుని	వేసికొని
22	6	వినస్యతి	వినశ్యతి
23	22	మధుర	మధురం
25	6	భగను	భగుని
26	7	భగవ	భగవా
,,	10	జను	జనులం

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
26	13	న్తోరథ	న్తోరధ
28	9	ఆచమేత్	ఆచామేత్
29	2	స్పృశేత్	స్పృశేత్
31	5	అరజ	అరజ్గ
32	7	జోత్రిగ	జ్యోతిగ
,,	6	ఆప్తగ	ఆపగ
,,	8	రస్తగ	రసగ
,,	9	అమృత్రం	అమృతం
33	5	మారు	మాఙ్కు
,,	21	తాజ్ఞళి	తాజ్ఞళి
35	7	స్పృసేదం	స్పృశేదం
36	3	ర భగ	రద్భిగ
37	2	కరాంగ్రిం	కరాగ్రిం
,,	4	స్నాత్వా	సాత్వా
41	4	శక్తిని	శక్తికిని
45	17	భృగు	బృగు
47	3	త్సృజ్యజ్య	త్సృజ్య
		౹ స్నానప్రకరణము. ౹	
2	7	సూక్త	సూన్క్త

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
6	13	ప్రోదివ్ర	స్రోదివ్ర
7	19	త్వమే	త్వంమే
9	13	యంన్ర	యన్న్న
,,	,,	పచేత్రా	ప్రచేత్తా
12	4	ఇత్యాష్టార్చస్య	ఇత్యష్టర్చస్య
,,	16	అగ్నిం	అగ్ని
14	5	తన్వే3	తన్వే3
15	15	మధో	మధో
17	3	నేదిషో	నేదిష్ఠో
,,	6	చతుష్కర్చస్య	చతుర్బుచస్య
,,	10	స్యదా	స్యదే
18	12	మను	మన్తు
20	17	నగ్గి	నగ్ని
24	18	న్నోమ అహంద్విష తేగ	న్నోఽహంద్విష తేర
27	2	కాసత్మాత్వా	కాలాస్మత్వా
,,	8	భువః	భుపః
,,	11	రస్తగ	రసగ
,,	13	మాతరః	మాతరః

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
28	6	మూాతరః	మూాతరః
,,	15	త్రేహానః	త్రైహానః
,,	16	మూాతరః	మూాతరః
,,	17	మూామవో	మూామవ్రో
29	8	త్రేహానః	త్రైహానః
,,	9	మూాతరః	మూాతరః
,,	10	మూామవో	మూామవ్రో
31	8	సితి	సితిగ
,,	9	విధిగస్త్రో)	పిధిస్త్రో)
32	2	సించా	సింఘా
,,	4	కృత్రైత్ర్య	కృత్రై
,,	5	మహారా	మూాహారా
34	9	వసిష్టం	వసిష్ఠం
,,	15	తర్వ్యమే	తర్పయమే
35	5	తీ)ర	తీరం
36	10	కచ్చో	కచ్ఛో
37	16	చీనా	చీనాం
38	4	రకో	రక్షో
,,	9	నవాద్యాగాయతీ)	గాయత్రీ

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
38	11	కైతవగ	కైతవః
40	1	విదిః	విధిః
41	19	ప్రవోచం	పరివోచ్ఛా
46	23	మృత్యు	మృత్యుం
47	9	బహ్మ	బ్రహ్మ
48	18	శివో మే	శివో మే
50	5	స్మాయస్మా	మ్మాయ స్మా
51	10	మాధ్యహ్న	మాధ్యాహ్న
52	19	వస్స్వ	వస్వ
53	6	వైవశ్వత	వైవస్వత
„	11	హారిక	హారిక
„	14	విసిష్టా	విశిష్టా
„	15	ముద్దిస్య	ముద్దిశ్య
54	15	స్త్రీస్రో	స్త్రీస్రో
„	19	సర్వాణి	సర్వాణి
55	5	మామవః	మామవగ
57	3	పృథివీంపృథివీ	పృథివీంపృథివీ
„	„	పునంతు	పునాతు
„	15	భువఃతా	భువస్త్రా

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
58	4	ర్భిష్ట	ర్భిష్ఠ
„	10	పృణీత	ప్రణీత
„	14	అపో	ఆపో
„	„	రసేవ	రసేన
„	15	నగ్న	నగ్న
„	„	వర్చసా	వర్చసా
„	17	కృతూ	క్రతూ
„	„	ద్దేవి	ద్దేవీ
61	17	అభిసూ	అభిసూ
62	7	వస్స్వరో	వస్స్వరో
„	17	సద్ధోతా వే	సద్ధోతా వే
63	6	తారథే	తారథే
64	5	పాతర్ద్వే	ప్రాతర్ద్వే
„	„	దిత్రా	దిశం
„	„	దిన	దిన
65	9	ఉద్యంతమస్తు	ఉద్యంతమస్తం
„	11	ఏవం వేద	ఏవం వేద

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
65	13	బ్రిహ్మ్మ	బ్రిహ్మో్మ
66	12	3 ఒపప్రిగరణమ్	అజపప్రకరణమ్
69	10	ఆప్తః	ఆపః
,,	11	జ్యోతిః	జ్యోతిః
,,	12	రస్తః	రపః
,,	13	అమృత్రం	అమృతం
70	5	రేణ్యాం	రేణ్యం
72	6	షణ్ముఖో	షణ్ముఖో
,,	17	బద్ధులను	బుద్ధులను
,,	18	తేజస్సను	తేజస్సును
75	15	శ్చాయై	చ్ఛాయై
76	9	ముమహ్మ	ముమమ్మరా
,,	13	యచ్ఛిద్ధి తే	యచ్ఛిద్ధి తే
,,	16	జహిళ్ళా	జహీళ్ళా
77	2	రిరధః	రీరధః
,,	3	రథేశ్వన్న	రథీరశ్వన్న
,,	,,	సంధితం	సంహితం
,,	8	ఇత్యస్యమంత్రస్య	ఇతి చతస్ృణాం మం త్రాణాం
,,	18	సేత్యస్యసూక్తస్య	సేత్యస్యమంత్రస్య

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
79	14	ప్రసనాత్మాన	ప్రసన్నాత్మాన
80	3	గురుభ్యో	గురుభ్యో
”	4	పితృభ్యో	పితృభ్యో
”	11	ర ణి	రాణి
”	12	మశ్యాంతి	మస్యాంతి
81	5	ఉత్త	ఉత్త
”	15	మస్తు	మస్తు
”	17	జినం	జనం
”	19	ప్రతిగచ్ఛతి	ప్రతిగచ్ఛత్
85	3	హృద్రోగం	హృద్రోగం
88	5	స్వార్పేణ	శ్వార్పేణ
89	20	మోష్టం	మ్రోష్ఠం
”	21	అస్యద్వయం	ఆస్యద్వయం
90	14	సవి	సవి
91	15	దయంతే	దయంతి
”	17	విభి	విభీ
”	”	ర్మహ్యామ	ర్మహ్యామ
92	6	దుర్గహా	దుర్గహా
”	15	సిధ	సిద్ధర్థం

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
92	20	పరిశ ్తిగ	పశ్రితః
93	10	తవే	తవే
,,	,,	వస్త్యోసం	వస్త్యోనం
95	8	మానసఅగ్రయా	మానసఆత్రయా
96	2	గగ్భబు	గర్భబు
98	13	భరదాజ	భరద్వాజ
99	9	లైర్షోస్త్యా	లైహ్నోస్త్యా
100	7	ద్వినాశం	దినాసం
,,	8	మోప్టం	మోప్తం
,,	13	వ్యాంజపం	రవ్యాజనం
102	4	రగ్రహః	దుర్గ్రహః
,,	5	తాత్రి	తాత్రి
,,	16	అమతత్వ	అమృతత్వ
103	2	వస్త్యో	వస్త్యో
104	12	ప్తై	పై
,,	18	సాయుంమ	సాయుంచ
,,	20	రదాహుతిగ	రథాహుతిగ
105	8	చేపలెను	చేయపలెను
,,	14	హ్యానా	హ్యోనా

పేజి	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
106	5	భవ	భవా
109	3	శుభిత	శుభీత
,,	13	త్రిస్రః	తిస్రః
112	19	అతిధి	అతిథి
113	2	శతృా	శత్రూ
,,	11	తేంధనాది	తేన్ధనాని
121	3	మితిసూక్తస్య	మితిమంత్రస్య
,,	7	ఆపా్రద్యావా	ఆప్రాద్యావా
,,	10	మితిసూక్తస్య	మితిమంత్రస్య
,,	14	సూ్యరం	సూర్య
,,	15	ఇతిసూక్తస్య	ఇతిమంత్రస్య
123	12	మాయుూంస్వాహా	మాయుస్వాహా
127	2	నృథ్వీ	పృథ్వీ
,,	10	ముఃద్దిస్య	ముద్దిశ్య
128	8	మ్మాతరః	మాతరః
,,	20	ఆప్తః	ఆపః
129	2	జ్యోతిగ	జ్యోతిః
,,	3	రస్తగ	రసగ
,,	4	అమృత్రం	అమృతం

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
130	9	యజ్ఞ స్య	యజ్ఞస్య
132	6	వీత్వాచ	వీత్యాచ
133	8	మాపస్తేన	మావస్తేన
137	11	విష్ణువే	విష్ణవే
138	18	స్తృప్యతు	స్తృప్యంతు
139	22	భాష్కలం	బాష్కలం
145	8	భ్యేణ	భ్యేన
,,	12	మనోక్తం	మహూక్తం
151	8	మరుద్ద్వృ	మహుద్వృ
152	12	సరస్వతిఆ	సరస్వతీమావాహ
159	6	పున్నతి	పున్నతీ
,,	11	సవితస్తృభిః	సవిత్రస్తృభిః
161	14	అయజత	అయజాత
162	3	వ్యదధుః	ప్యదధుః
,,	9	న్తృఽక్షుం	న్తృరిక్షుం
,,	14	స్వాధ్యాసన్తి	స్వాధ్యాస్సన్తి
164	16	నమశ్శజ్కరాయచ	నమశ్శంకరాయచ
169	8	స్కంధ	స్కంద

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
172	8	మాణిక	మాణిక్య
175	2	స్కంధ	స్కంద
180	16	య్యఇహాగ్నే	యఇహాగ్నే
181	13	ఆయుస్తేజో	ఆయుస్తేజో
,,	13	భాజ్యం	భోజ్యం
,,	14	మహా	మాహా
,,	15	పత్యంఅయం సము ద పర్యాయూస్యాత్సా	పత్యమహం సమంతప ర్యాయిూస్యాంసా
,,	16	భామాస్సార్వాయు- షా	భామస్సార్వాయుష
,,	,,	పృథివైృ	త్పృథివైృ
183	2	ఈామ	ధామ
,,	6	స్సభా	స్సఖా
184	5	భ్రాత్రె	భ్రాత్రీ
,,	11	మధ్యే	మధ్యై
,,	14	పరమాత్మా	పరమాత్మా
185	3	సమ	సమగ
188	9	ధసూ	ధమా
,,	,,	చన్తే	చన
191	19	గచ్ఛంన్తు	గచ్ఛన్తు

పేజి	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
192	5	స్వాస్త్యయే	స్వస్త్యయే
,,	12	ఘుంతరిము	ఘుం
,,	15	ప్రస్న	ప్రస్న
195	20	షగస్రహస్రాక్షు	సహస్రహస్తాక్షు
196	6	పురుషః	పూరుషః
,,	10	అభిః	అభి
197	13	అజ్ఞా	అజ్ఞా
200	3	పృథివ్యాసప్త	పృథివ్యాస్సప్త
,,	11	దివి	ద్రివి
,,	17	ఝ్యాబషితా	ఝ్యాభషితా
,,	19	వార్తను	వారన్తు
201	11	ఈశ్రోకములతో	ఈశ్లోకములతో
202	16	శ్ఛన్ద్రాగ్ర స్యాస్రో	శ్ఛన్ద్రాగ్ స్యాస్రో
,,	17	జ్యోత్రిగ్ర ష్యాస్రో	జ్యోతిగ్ ష్యాస్రో
205	9	పరికృత్త్యై	ప్రకృత్త్యై
206	20	ద్యాన	ధ్యాన
207	11	హృద్యాన	హృధ్యాస
,,	13	విష్ణోమాసా	విష్ణుమాసా
,,	18	సర్వమయం	స్వర్ణమయా
208	16	ద్విరాళిత్యా	ద్విరాళఇత్యా

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు
209	7	మస్త్వ	మ్వస్త్య
,,	11	వృష్ణ్యాం	వృష్ణ్యాం
210	3	స్తున్త్వో	స్త న్నో
,,	7	దురిందా	దురింద్రా
,,	17	సహాస	సహాస్ర
211	18	మస్య	మస్త్య
212	2	ణోస్త్య	ణోస్త్య
213	8	తుముష్టుహి	తముష్టుహి
214	7	భవస్య	బ్రవస్క
,,	14	హాసీయ్య	హాసియ
224	22	శ్లమం	శమం
227	8	శ్రీఘ్రాయ	శీఘ్రాయ
231	2	మద్దన్యై	మర్దన్యై
239	5	గస్సేన	గ
,,	6	యుతా	యుతాస్సేన
,,	12	పదాభ్యాం	పదాభ్యాం
241	6	స్థాలీ	స్థాలి
242	18	దభా	దవా
,,	19	ధైవ	ధైవ

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
243	3	మహా	మాహా
,,	4	పత్యంఅయం	పత్యమహం
,,	,,	సముద్రి	సమంత
,,	,,	స్యాత్సార్వ	స్యాంసార్వ
,,	5	యుపా	యువ
,,	2	భ్రాజ్యం	భోజ్యం
,,	,,	దాతాపరార్ధాప్ర	దాపరార్థాత్ప్రి
,,	7	తిర్గ్బ	తిర్బ
,,	17	చ్యాగ్న	చ్ఛాగ్న
244	12	శ్లిర్ష్ణోద్యా	శ్లిర్ష్ణోద్యా
246	21	చస్త	చన్త
247	13	సగ్యా	సగ్యా
249	13	భీద్య	భేద్య
250	7	శాతం	శాంతిం
,,	19	గ్రాసం	గ్రాసము
251	3	శ్యాతం	శ్యాంతిం
,,	9	పృష్టత	పృష్టతః
252	20	ఇందాగ్ని	ఇంద్రాగ్ని
253	8	వాతానాం	భూతానాం
255	20	అక్క	అక్కడ

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
257	14	స్త్రిష్టుప్	త్రిష్టుప్
,,	15	అతిధిర్దు	అతిథిర్దు
,,	20	ప్రతిష్టా	ప్రతిష్ఠా
258	3	ప్రతిష్టా	ప్రతిష్ఠా
,,	9	॥భాత్యగ్ని	॥భాత్ర్యగ్ని
,,	10	ద్రురేవా	ద్రురేన్రా
261	11	ల్రోక	ఉల్రోక
262	5-6	సరి = జ్య	సెటితో అభిఘరించి
263	21	బలింహా	బలించ
267	10	పాచీనావీ్యతః	ప్రాచీనావీత్యతః
271	4	కేశవా	కేశవ
,,	7	ర్షయు	గ్షయః
273	16	కావేతు	కాలేతు
275	1	వైశ్వవః	వైశ్వదేవః
,,	10	త్వాదే	త్వాప్రిదే
,,	11	సంకల	సకలమ్
277	12	హుపర్యు	పర్యు
279	8	సంస్థాపజపే	సంస్థాజపే
281	20	కృత్వై వద్భ	కృత్వైవతద్భ
282	14	ఏవయూ	ఏవవా
285	15	ప్రత్యుతా	ప్రత్యుత్థా

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు.
288	3	నమగ	నమః
,,	5	తంత వాప	త్వాంతదాప
289	4	పాచా	పంచాం
,,	6	మభ్యక్ష్య	మభ్యాక్ష్య
,,	12	సస్థానాం	సంస్థానాం
,,	,,	క్షుత్పృష్ణో	క్షుత్తృష్ణో
290	4	మనస్త్వ	మనస్త్రివ
,,	20	మష్టకం	మాష్టకం
292	12	స్త్రిష్టుప్	త్రిష్టుప్
297	2	స్త్రిష్టుప్	త్రిష్టుప్
,,	5	ఆసన్	ఆసన్
,,	6	నామం	నామ
,,	15	మిచ్ఛమానగ	మిచ్ఛమానగ
298	17	వేదస	వేదస
,,	18	వీర్య	వీరస్య
299	4	స్త్రిష్టుప్ఛందా	త్రిష్టుప్ఛందః
,,	7	అస్య	అస్య
,,	10	స్సుబాసే	స్సుఖాసే
300	4	ములజే	ములచే
,,	13	పరిమూహా	పరిసమూహ్య

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
302	14	నాస్త్రీర్య	వాస్త్రీర్య
,,	17	న్యాచ	న్యాంచి
304	2	అంగుష్ఠనామి	అంగుష్ఠానామి
,,	16	ఆపసిచ్య	ఆసిచ్య
306	12	పూర్ణిమసూత్రిం	(పూర్ణిమ)
,,	18	నిరుష్య	నిరూష్య
307	8	నిరుక్ష్య	నిరూష్య
,,	11	నిరుప్య	నిరూప్య
,,	19	పత్నీస్వయా	పత్నీవాస్వయం
308	18	కుట్టుకొని	పట్టుకొని
,,	21	సవితుష్వా	సవితుష్ట్వా
311	5	నోప్రైత్యా	నోప్రైక్ష్య
,,	11	స్నవావా	వనావా
,,	13	స్నామ	శ్యామ
312	16	చేద్ధ	చేద్త
319	5	పత్య	పైత్య
,,	9	మాంతస్య	మాంశైస్య
320	8	తుష్టిగనుష్టు	తుష్ణీగనుష్టు
,,	9	శ్ఛాందాంసి	శ్ఛందాంసి
321	11	స్వత్తే	స్వత్తే
,,	12	దేవాఋతు	దేవా(ఋ)తు

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
322	7	ర్యస్త	ర్యస్తం
323	9	పునాతు	పునాత్తు
”	”	స్వస్త్యా	స్వస్త్యై
”	10	జాతవేద	జాతావేదా
224	6	ఏమి	ఏమి
326	22	పథా	పథా
”	”	దేస్త	దేవ
327	2	యుర్యో	యుయో
”	4	గ్రాణివి	గ్రాణ్వి
”	15	హ్యాత్రా	హ్రుత్రా
330	2	దినా	ధినా
334	6	తసో	తస్రో
”	13	వసిష్టః	వసిష్ఠః
335	14	జనా	జనాఁ
336	6	థ్మసి	ధ్మసి
”	9	గథం	రథం
”	17	మస్థుప	నుస్థుఃప
337	16	ద్ధృతేన	ద్ఘృతేన
338	7	విద్ధ్య	విధ్యై

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
338	11	తవ	తవ
,,	17	బిరేషైః	భిరేవై
339	12	త్రసోవ	త్రశోవ
340	11	త్యస్యమ్న	త్యమ్న
341	6	శేభిః ।	శేభిః
342	10	హఽకేశా	హరికేశ
,,	16	ద్మూర్జయ	ద్మూగ్జయ
343	2	అభిదు	అభిదు
,,	8	సవా	సవాఽ
,,	11	సుస్త్ర	స్తుసం
,,	16	ను ధ్వా	మధ్వా
344	3	తస్తా	తస్తాం
,,	4	విశ్వభా	విశ్వభా
,,	5	పప్రక్షై	పప్రక్షే
,,	6	స్వాఽర	స్వఽర
346	10	సహాస్వతా	సహాస్వతా
347	6	విశ్వధాయః	విశ్వధాయః
348	5	బ్రిహ్వో3	బ్రిహ్వో3

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
349	4	తేము	తము
,,	,,	స్వ్ఫషు	స్వ్ఫషు
,,	5	వ్రు హే	వ్రు హే
350	18	అస్మాక	అస్మాక
351	6	హా స్తే	హా స్తే
,,	8	వర్ధనం	వర్ధనం
,,	9	త్మనే	త్మనే
,,	14	పథీ	వధీ
352	3	ద్రేవాభాచ	ద్రేవాధావ
353	9	జలాషః	జలాషగ
,,	12	త్వేషం	త్వేషం
354	9	అవస్థిరా	అవస్థిరా
355	2	భర్ర	భర
356	12	పద్యేల్ల	పద్యేఽల్ల
358	4	పద్మడూరూ	పద్మడురు
,,	,,	ప్రద్మాక్షీ	ప్రద్మాక్షి
359	6	ణమితా	నమితా
360	8	ద్రేవ్యాం	ద్రేవ్యాం

పేజీ	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
360	10	దేవృగ	దేవ్యృగ
,,	11	అపే	అపే
,,	13	ప్రద్మ	ప్రద్వ
,,	14	వృక్యంగ	వృకంగ్యగ
,,	15	ధాన	ధాన
361	2	రపాయి	రః ప్రాయి
363	7	రాష్టి	గాష్టి
,,	8	తుషీ	తుషీ
,,	10	ఈ	ఈం
364	2	నిర	నిర
,,	3	ష్ఠే	ష్ఠే
,,	,,	నాని	నాను
,,	16	గామస్తులు	గ్రామస్థులు
,,	23	శతువులను	శత్రువులును
365	2	అభిముఖుడగుము	అభిముఖుడవగుము
,,	13	రాధి	గాదుల
366	7	చునట్టి	చున్నట్టి

ఇతి సమాప్తమగమత్.

—♦ భీష్మతర్పణవిషయే విశేషః ♦—

(గమనింపు)దక్షిణముఖముగా కూర్చుండి యపసవ్యముగా పితృతీర్థముచే మూడుసార్లు తిలోదకమీయవలెను. ఈతర్పణము తండ్రియున్నవారుగూడ చేయవచ్చును.

ఇతి ఏవ మపసవ్యేన తర్పణం కృత్వాఽఽచమ్య సవ్యేనార్ఘ్యం దద్యాత్

శ్లో॥ వసూనా మవతారాయ, శంతనోరాత్మజాయ, చ।
అర్ఘ్యం దదామి భీష్మాయ ఆబాల్యబ్రహ్మచారిణే।

ఇతి అత్ర జీవత్పితృకస్య నాధికార ఇతి కౌస్తుభః। జీవత్పితృకస్యాప్యధికార ఇతి బహవః॥ అత్ర మధ్యాహ్నవ్యాపినీ అష్టమీగ్రాహ్యా। (ధర్మసింధు)

తర్పణముచేసియాచమించి సవ్యముగా అర్ఘ్యముల నీయవలెను.

౧. వసూనామవతారాయ	అర్ఘ్యం	దదామి	౧సారి
౨. శంతనోరాత్మజాయ	”	”	”
3. భీష్మాయ	”	”	”
౪. ఆబాల్యబ్రహ్మచారిణే	”	”	”